

BELA

Predlozi za poboljšanje poslovnog okruženja u Srbiji

KNJIGA

2014

Foreign Investors Council

SAVET STRANIH INVESTITORA

BELA KNJIGA

Predlozi za poboljšanje
poslovnog okruženja u Srbiji

Redaktori:

Prof. dr Mihailo Crnobrnja
i Savet stranih investitora

2014

Obaveštenje o autorskom pravu

Autorsko pravo © 2014 Savet stranih investitora, Gospodar Jevremova 47, 11000 Beograd, Srbija. Sva prava zadržana.

Ovim se daje dozvola za korišćenje, kopiranje i distribuciju sadržaja ovog dokumenta na bilo kom medijumu i bez naknade, tantijeme i zvaničnog zahteva upućenog Upravnom odboru Saveta stranih investitora, pod uslovom da kopije nisu napravljene ili distribuirane u cilju ostvarivanja dobiti i da se autorska prava Saveta stranih investitora priznaju, uz navođenje datog izvora.

Savet stranih investitora ne jamči, ne garantuje, niti podnosi žalbu u vezi sa aktuelnošću, tačnošću, pouzdanošću ili bilo kojim drugim aspektom vezanim za ovaj dokument. Savet stranih investitora ni pod kakvim uslovima ne može biti odgovoran za bilo kakvu direktnu, indirektnu, posebnu, slučajnu ili posledičnu štetu, ili za bilo kakvu naknadu štete koja bi proistekla iz ili u vezi sa korišćenjem ovog dokumenta, po bilo kojoj teoriji odgovornosti, čak i ako je obavešten o mogućnostima takve naknade štete.

SADRŽAJ

Predgovor.....	1
Savet stranih investitora – pregled	2
Manifest društveno odgovornog poslovanja.....	4
Investiciona i poslovna klima.....	6

STUBOVI RAZVOJA

Uvod.....	9
Infrastruktura.....	11
Nekretnine i izgradnja	27
Radna snaga	35

PRAVNI OKVIR

Uvod.....	49
Zakon o privrednim društvima	50
Trendovi na tržištu kapitala	53
Sudski postupci	56
Zakon o stečaju.....	61
Intelektualna svojina.....	64
Zaštita konkurencije	66
Zaštita potrošača i zaštita korisnika finansijskih usluga	72
Javne nabavke.....	77
Javno-privatno partnerstvo	80
Trgovina	83
Inspekcijski nadzor	87
Nedozvoljena trgovina.....	90
Carine.....	92
Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda.....	98
Propisi o elektronskoj trgovini.....	100
Zakon o platnom prometu	103
Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama ..	105
Devizno poslovanje.....	108
Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma	111
Zakon o zaštiti podataka o ličnosti.....	113
Porezi	116
Propisi u oblasti zaštite životne sredine.....	129

SPECIFIČNO ZA ODREĐENI SEKTOR

Hrana i poljoprivreda	134
Duvanska industrija.....	147
Sektor osiguranja.....	150
Lizing	155
Industrija nafte, derivati nafte i gasa	160
Lekovi	163
Industrija privatnog obezbeđenja	169
Sredstva za održavanje higijene u domaćinstvu i kozmetika.....	172
Članovi Saveta.....	177
Zasluge	185
Impresum	187

PREDGOVOR

Tržišta u Srbiji, u regionu, kao i u zemljama EU i dalje se suočavaju sa značajnim izazovima, među kojima su najznačajniji deflacioni pritisci i dalja stagnacija privrede. U takvim okolnostima, privredni činioци zauzimaju stav: „Da sačekamo i da vidimo“, što je bio slučaj i u Srbiji, naročito u periodu koji je prethodio izborima. Sve ovo, uz razarajuće poplave koje su pogodile zemlju, moglo bi da dovede do recesije u 2014. godini.

Ponovna izgradnja poverenja investitora predstavlja prioritet za Vladu, a to podrazumeva uveriti poslovnu zajednicu u postojanje dinamike koja je povoljna za primenu dugoočekivanih i preko potrebnih reformi u Srbiji. S obzirom na to da je na martovskim izborima obezbeđena komotna politička većina, najubedljivija u novijoj srpskoj prošlosti i, u skladu sa tim, jak politički mandat sadašnje Vlade, to je upravo ono što investitori očekuju: jasnu i ambicioznu politiku reformi.

Nakon što se prirodno usredsredila na saniranje posledica poplave, nova Vlada je pokrenula intenzivan dijalog sa svim zainteresovanim stranama radi rešavanja pitanja reformi u raznim oblastima. Ova inicijativa dala je opipljive rezultate. Novi zakoni o radu i o stečaju i nastavak procesa privatizacije, zajedno sa najavljenim merama usmerenim na smanjenje budžetskog deficita, jesu jasni koraci u pravcu poboljšanja poslovnog okruženja.

Međutim, mnogo toga ostaje da se uradi. Očekuju se dodatne važne reforme kako bi se obezbedila bolja usklađenost srpskog zakonodavnog okvira sa tekovinama EU i ubrzao priliv novih investicija. Među tim reformama, ona koja se odnosi na reformu u oblasti nekretnina i izgradnje će svakako biti od velikog značaja za davanje podstreka novim investicijama. Osim toga, obezbeđivanje brze i efikasne primene zakona i propisa ostaje ključno pitanje kojem Vlada treba da se posveti. To je stara slabost koja se mora prevazići boljom koordinacijom i nadzorom nad državnom administracijom. U ključnim oblastima, kao što su suzbijanje sive ekonomije i restrukturiranje javnih preduzeća, unapređenje i ubrzanje primene zakona jeste imperativ. To je preduslov da se uspostavi konkurentno okruženje s jednakim pravilima za sve i da se smanji deficit državnog budžeta. Ovo pitanje će takođe biti od ključnog značaja za proces pristupanja EU jer, osim što će procenjivati usklađenost nacionalnih zakona sa evropskim okvirom, EU će takođe pratiti odgovarajuću primenu tih zakona.

Zbog činjenice da su dugo vremena prisutni u Srbiji, članovi Saveta su dobro upoznati sa realnošću poslovnog okruženja u zemlji i znaju šta je potrebno poboljšati kako bi se održale postojeće i privukle nove investicije. S obzirom na to da pripadaju međunarodnim grupama, naši članovi takođe raspolažu znanjem i iskustvom sa drugih tržišta, kao i najboljom praksom. Ova jedinstvena kombinacija lokalnog i globalnog znanja jeste ono što Savet nudi Vladi, drugim zainteresovanim stranama i naročito Evropskoj uniji, kako bi doprineo poboljšanju poslovnog okruženja u Srbiji. Kroz rad svojih odbora, koji okupljaju stručnjake iz 130 kompanija članica, sa udelom od 18% BDP zemlje, Savet će nastaviti da snažno podržava neophodne reforme koje Srbija treba da sprovede kako bi postala uspešna i konkurentna privreda, sposobna da poveća životni standard svojih građana.

Frederik Kuen
Predsednik Saveta

SAVET STRANIH INVESTITORA – PREGLED

Preko 130 kompanija, sa više od 96.000 direktno zaposlenih¹, iznad 22 milijardi evra investicija² i 18% BDP³ – to je danas Savet stranih investitora. Osnovna svrha udruženja je da omogući dijalog između članica koji će proizvesti recept za poboljšanje opšte poslovne klime, a koji će onda biti predstavljen i kroz stalne razgovore obrazložen državi i ostalim relevantnim činiocima.

Činjenica da Savet okuplja preko 30 sektora i da su naše članice konkurenti na tržištu, garancija su sveobuhvatnosti i inkluzivnosti naših stavova. Dijalog između članica se odvija unutar 8 radnih odbora i ad-hoc grupa koje je Savet formirao kako bi osigurao transparentan i pravičan proces donošenja odluka – tako da zauzeti stavovi predstavljaju mišljenje većine, a ne idu protiv interesa nijedne kompanije članice. Stoga, odluke se donose dvostepeno, prvo na nivou radnih odbora, uz potpunu uključenost članova, a nakon toga moraju biti potvrđene od strane Upravnog odbora. Ovaj kompleksan proces donekle usporava efikasnost Saveta, ali istovremeno daje težinu i kredibilitet donetim odlukama.

Ključni činilac koji utiče na rad Saveta je – poverenje. Poverenje članova da u Savetu postoje jednaka pravila igre, transparentan i predvidiv način donošenja odluka. Poverenje da će glas svakog člana imati istu važnost i težinu, bez obzira na snagu kompanije ili industriju u kojoj posluje. Stoga su visoki etički standardi i jasna pravila upravljanja od izuzetnog značaja za Savet. Tokom godina, Savet je usvojio niz statutarne akata kojima se bliže utvrđuju prava i obaveze članova i zvaničnika Saveta, promovisu pravila konkurencije i definišu smernice za angažman unutar i izvan Saveta. Tako Savet ima razvijene smernice za zaštitu prava konkurencije, smernice za rad odbora, smernice za saradnju sa državom i sa ostalim relevantnim organizacijama, kao i smernice za javne nastupe. Sve ovo čini Savet organizacijom sa visokim etičkim pravilima i korporativnim upravljanjem koja postavlja standarde poslovanja o svojoj oblasti.

Savet stranih investitora odlikuje još jedna specifičnost koja je vezana za strateški važan proces za Srbiju – proces evropskih integracija. 70% članica Saveta dolazi iz Evropske unije, a članovi iz drugih delova sveta – npr. Sjedinjenih Američkih Država, Rusije, Kine, Japana - takođe posluju

na evropskom tržištu. Stoga, Savet ima jedinstvenu sposobnost da ukrsti znanja i iskustva o evropskom i srpskom tržištu i da savete i konkretne predloge kako što efikasnije i plodotvornije proći kroz proces ekonomske integracije Srbije u EU.

Glavni činilac koji karakteriše odnos Saveta sa Vladom i ostalim partnerima je takođe – poverenje. Ovo poverenje je Savet stranih investitora gradio tokom proteklih 12 godina prevashodno kroz konzistentnost i konstruktivnost stavova i predloga koje daje, ali i kroz predusretljivost, otvorenost i doslednost u dijalogu. Stoga, s ponosom možemo da konstatujemo da je Savet stalni učesnik u procesima izmena propisa, te da na poziv Vlade i ostalih partnera aktivno učestvuje u definisanju novih pravila na tržištu.

Savet nije komora i ne pruža usluge posredovanja, savetovanja, treninga i sličnih vidova podrške. Naša puna pažnja je usmerena na analizu propisa i razmenu mišljenja i iskustava vezanih za uslove poslovanja.

Iako je Bela knjiga najpoznatiji projekat i proizvod Saveta, čija priprema i prezentacija iziskuje skoro šest meseci aktivnog rada, to nikako nije naš jedini projekat. Tokom čitave godine sprovodimo niz aktivnosti usmerenih na poboljšanje poslovne klime u Srbiji. S jedne strane, analiziramo propise, nacрте novih zakona i podzakonskih akata, preispitujemo njihovu primenu. S druge strane, organizujemo dijalog sa državom i drugim činiocima, prenoseći naša viđenja i predloge i razmenjujući mišljenja kako prevazići konkretne probleme i podići konkurentnost srpskog tržišta.

Šta su bile ključne aktivnosti Saveta u protekloj godini?

U periodu između dve Bele knjige, Savet je detaljno analizirao preko 15 propisa, podnošenjem više od 20 pisanih inicijativa i učestvovao u 13 javnih rasprava o novim nacrtima zakona. Teme kojima smo se bavili su se najviše odnosile na pet oblasti koje smo definisali kao prioritete:

1. uvođenje koherentnog opšteg pravnog okvira, s akcentom na unapređenje stečajnog postupka
2. poboljšanje poreskih zakona i njihova konzistentnija primena
3. stvaranje fleksibilnijeg radno-pravnog zakonodavstva
4. promena regulative o planiranju i izgradnji kako bi se podstakao rast
5. Obezbeđenje efikasnog tržišnog nadzora kroz izmenu propisa o inspekcijama i delotvornije suzbijanje sive ekonomije

1 Podaci za 2014. godinu, izvor: arhiva Saveta

2 Podaci za 2014. godinu, izvor: arhiva Saveta

3 Podaci za 2013. godinu, izvori: arhiva Saveta, Narodna banka Srbije

Pored ovih, Savet se takođe angažovao u poboljšanju regulative o rokovima plaćanja, deviznom poslovanju, zaštiti potrošača, platnom prometu, trgovini, uvođenju registra diskvalifikovanih lica, kao i u oblastima farmacije, kozmetike, lizinga, osiguranja, poljoprivrede i telekomunikacija.

Kada je u pitanju dijalog sa državom, Savet je krajem juna 2014. godine organizovao konferenciju „Reality Check“, s ciljem da pola godine nakon Bele knjige proveri ispunjenost datih preporuka i podstakne pozitivne promene u najvažnijim regulatornim oblastima. Ova konferencija okuplja menadžment kompanija članica, najviše državne zvaničnike, državnu administraciju i manju grupu diplomata, koji u okviru tri radne i plenarne sesije diskutuju o ključnim temama za poboljšanje poslovne klime. Ove godine pažnja je usmerena na devet tema: stečaj, radno pravo, primena poreskih zakona, regulativa o planiranju i izgradnji, nedozvoljena trgovina, bezbednost hrane, operativni lizing, osiguranje i telekomunikacije. Radne sesije su proizvele zaključke, koji su predstavljeni na plenarnoj sesiji kao smerice za dalji rad.

Konferencija „Reality Check“ jasno prikazuje jednu od ključnih karakteristika našeg redovnog dijaloga sa državom – višeslojnost. Pored razgovora sa najvišim državnim zvaničnicima, veliku pažnju posvećujemo aktivnoj komunikaciji sa državnom administracijom detaljno proučavajući određene regulatorne probleme i potencijalna rešenja. Verujemo da jedino kombinacija jasne političke volje i stručne administrativne podrške može proizvesti dobre i sprovodive državne politike. Stoga ne čudi podatak da smo u periodu između dve Bele knjige organizovali preko 15 sastanaka sa najvišim državnim zvaničnicima i predstavnicima državne administracije i šest okruglih stolova i prezentacija.

Godina 2014. je obeležila i početak aktivnog angažmana Saveta u procesu evropskih integracija. U oktobru mesecu, u predvečerje otvaranja aktivnih pristupnih pregovora, delegacija Saveta stranih investitora susrela se sa

srpskim pregovaračkim timom, a nakon toga otputovala u Brisel, gde je imala seriju sastanaka sa četiri generalna direktorata Evropske komisije i Evropskom službom za spoljne poslove. Smatrali smo da je važno da prenesemo da Srbija treba da ostane u fokusu EU, te da smo spremni da pružimo aktivnu podršku obema pregovaračkim stranama kako bi bolje razumeli specifičnosti srpskog tržišta i modelitete njegovog prilagođavanja evropskim principima i standardima.

Tokom godine, Savet je takođe vodio aktivan dijalog sa svim drugim relevantnim činiocima, međunarodnim finansijskim institucijama, razvojnim agencijama, ambasadama i, naravno, drugim poslovnim udruženjima. Pokrenuli smo i nekoliko zajedničkih inicijativa sa Američkom privrednom komorom, NALED-om i poslovnim klubom „Privrednik“. Verujemo u dijalog i pozitivan učinak koji sinergija sa partnerima može da donese i ostaćemo otvoreni za saradnju u budućnosti.

Na kraju, da podsetimo, žila kucavica Saveta su njegovi odbori u okviru kojih predstavnici kompanija članica analiziraju određene regulatorne oblasti i politike i formulišu zajedničke zaključke i predloge. Savet trenutno ima osam odbora, kako međusektorske, kao što su za ljudske resurse, borbu protiv nedozvoljene trgovine, pravna pitanja i poreze; tako i sektorske, kao što su za hranu i poljoprivredu, lizing i osiguranje, nekretnine i gradnju i za telekomunikacije i informacione tehnologije. Najmlađi među njima je Odbor za borbu protiv nedozvoljene trgovine, koji je formiran u maju ove godine na inicijativu članstva da se Savet aktivnije suprotstavi sivoj ekonomiji, kao jednom od najakutnijih problema srpskog tržišta.

Kako bi ostvario svoj cilj, Savet stranih investitora će nastaviti da osluškuje interes članstva, podstiče aktivnu debatu i predano radi na formulisanju preporuka za unapređenje uslova poslovanja u Srbiji. Ostajemo posvećeni da i u budućnosti budemo pouzdan partner vlastima i svim relevantnim akterima u procesu stvaranja održivog poslovnog okruženja u Srbiji.

- Savet stranih investitora je osnovan 2002. godine, od strane 14 stranih kompanija, uz podršku OECD-a, sa zajedničkom idejom da doprinese poboljšanju investicionog okruženja u Srbiji.
- Misija Saveta danas glasi: „Da aktivno promoviše održivo poslovno okruženje kroz otvoren dijalog sa Vlastima i drugim relevantnim činiocima“.

MANIFEST DRUŠTVENO ODGOVORNOG POSLOVANJA

U periodu teške ekonomske situacije, nesigurnosti i dramatičnih pretnji održivosti u mnogim delovima sveta, koncept inkluzivnog i „pametnog“ ekonomskog rasta postaje sve relevantniji, namećući se kao jedino moguće rešenje za sve kompleksnije i međusobno povezane socio-ekonomske izazove. Urgentnost izazova kao što su nezaposlenost, socijalna inkluzija i održivost lokalnih resursa, prepoznata je od strane širokog kruga stejkholdera, koji pokreću različite inicijative za njihovo rešavanje, u vidu aktivističkih kampanja, promocije društveno odgovornog investiranja, vladinih podsticaja itd. Kao posledica, koncepti korporativne odgovornosti i održivosti postali su tokom proteklih nekoliko decenija mnogo poznatiji širom sveta. Sada je opšte prihvaćeno i očekivano da poslovni sektor ima ključnu ulogu u pokretanju ekonomskog rasta i inkluzije, poštujući ljudska prava i socijalnu pravdu i vodeći računa o prirodnom okruženju. Isto tako je postalo jasno da će za suočavanje sa bilo kojim od pomenutih izazova, veliko angažovanje biznis sektora biti neophodno.

Međutim debata, kao ni odgovarajuća akcija, ne zaustavljaju se na tome. U realnosti u kojoj se sve zemlje na svetu suočavaju sa istim zadatkom – da obnove i povećaju ekonomski rast i broj radnih mesta na način koji doprinosi inkluziji, održivosti i socijalnoj koheziji, kao i očuvanju i unapređenju životne sredine, postoji potreba za daleko više udruženih akcija kompanija, unutar i između sektora, kao i za više udruženih akcija različitih sektora u društvu – poslovnog, javnog i civilnog. Sistemski uticaji velikih razmera, kroz saradnju i sinergiju resursa, neophodni su kako bi se postigao željeni cilj.

Trendovi u Srbiji u ovom pogledu se ne razlikuju – svest o ulozi koju poslovni sektor ima u društvu, a koja pre-

vazilazi ostvarivanje profita, raste i kod kompanija i kod građana kao njihovih potrošača, zaposlenih ili članova lokalne zajednice. Takođe, u poslednjih nekoliko godina dodatni pritisak za snažniju međusektorsku saradnju dolazi od očekivanja javnosti: prema rezultatima istraživanja javnog mnjenja koje su krajem 2013. sprovedli Smart kolektiv i Ipsos Strategic Marketing, postoji značajan rast očekivanja građana (15,5%) od poslovnog sektora u odnosu na slično istraživanje sprovedeno 2005. godine. Najvažnije je da 60% građana smatra da se opšte dobro može postići samo kroz partnerstvo i saradnju svih sektora u društvu.

Pored toga što sve više sarađuju na CSR aktivnostima kroz poslovna ili sektorska udruženja i uspostavljaju partnerstva sa neprofitnim organizacijama na identifikovanju i rešavanju najaktuelnijih pitanja u društvu, kompanije u Srbiji takođe u sve većem broju mere uticaje svojih aktivnosti na društvo i o njima izveštavaju stejkholdere. Svake godine sve više kompanija objavljuje specijalizovane CSR izveštaje, među kojima su mnogi izrađeni prema svetski priznatim metodologijama, poput Global Reporting Initiative. Osim što doprinosi kulturi transparentnosti i odgovornosti u društvu, ova praksa je i potpuno usklađena sa novom Direktivom Evropske komisije o objavljivanju informacija o nefinansijskom učinku, usvojenom u aprilu 2014. Ova direktiva predviđa obavezno objavljivanje informacija o politikama, rizicima i rezultatima u vezi sa životnom sredinom, odnosom prema zaposlenima i društvu, poštovanjem ljudskih prava, antikorupcijom i zastupljenošću različitosti u Upravnim odborima velikih kompanija. Važnost integrisanja održivih praksi u sve aspekte poslovanja tek će doći do punog izražaja na putu evropskih integracija Srbije, tokom nedavno započetog procesa pregovora.

Verujući da su saradnja sa partnerima i konkurentima u lancu vrednosti ili u okviru istog sektora, kao i zajedničko angažovanje sa predstavnicima Vlade, neprofitnog sektora i drugim akterima u društvu neophodni za postizanje sistemskih uticaja velikih razmera,

OSTAJEMO POSVEĆENI:

- Zagovaranju usvajanja adekvatnog pravnog okvira, koji bi poboljšao i stimulisao društveno odgovorno ponašanje poslovnih subjekata.
- Pružanju dobrog primera korporativnog upravljanja i transparentnosti u svim aspektima poslovanja.

- Uspostavljanju i podsticanju dijaloga sa stakeholderima iz svih sektora prilikom suočavanja sa najaktuelnijim društvenim i ekološkim izazovima.
- Promovisanju CSR izveštavanja, zasnovanog na praćenju i merenju uticaja i rezultata.
- Pružanju podrške medijima u podizanju svesti javnosti o CSR-u.
- Zalaganju za uvođenje kurseva o društveno odgovornom poslovanju u univerzitetske nastavne planove, sa ciljem edukacije budućih generacija poslovnih lidera.

INVESTICIONA I POSLOVNA KLIMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ubrzati ritam tranzicione reforme sa dvostrukim ciljem unapređenja poslovnih uslova i približavanja Srbije Evropskoj uniji.	2008		√	
Smanjiti i pojednostaviti administrativne procedure i na nacionalnom i na lokalnom nivou.	2011		√	
Stvoriti uslove za tržišnu konkurentnost na dobro regulisanom tržištu tako što će svi konkurenti uživati jednaka prava, uz odgovarajuće regulisanje monopola.	2008		√	
Sprovesti dobro izbalansiranu ekonomsku politiku koja će podsticati preduzetništvo i privlačiti dodatne investicije.	2011			√
Podsticati izvoz kao ključan element ekonomskog rasta i razvoja.	2013		√	

Makroekonomski pokazatelji investicione i poslovne klime u periodu između dve Bele knjige imali su raznovrsne i pozitivne i negativne predznake. Rast društvenog proizvoda je u poslednjih godinu dana stagnirao i očekivanja su da bi se do kraja godine mogao zabeležiti i negativan rast. S druge strane, inflacija pokazuje pozitivno kretanje i znatno je manja u odnosu na prošlu godinu, krećući se negde oko 2% godišnje. Spoljna trgovina takođe beleži pozitivna kretanja. Izvoz je porastao za skoro 8%, a uvoz za malo iznad 2%, što je uticalo na blago smanjenje spoljnotrgovinskog deficita. Očekuje se da će ove godine biti oko četiri milijarde evra, što je 400 miliona evra manje nego prošle godine. Nezaposlenost je i dalje najvažniji socijalno-ekonomski problem. Tendencija rasta nezaposlenih je zaustavljena, čak je došlo i do smanjenja broja nezaposlenih. Međutim, sa 20.7% stopa nezaposlenosti još uvek je među najvećim u Evropi. Štaviše, neobično je to da se zajedno sa smanjenjem broja nezaposlenih smanjuje i broj zaposlenih! Mi verujemo da se ova neobična kretanja pre svega mogu vezati za kretanja iz sive zone u legalnu i obrnuto. Osećamo potrebu da naglasimo, kao i prošle godine, da je najveća stopa nezaposlenosti u segmentu od 18 do 30 godina.

U poslednjih godinu dana vrednost dinara u odnosu na evro je pala sa 113 na oko 119. To je verovatno jedan od razloga za bolje spoljnotrgovinske rezultate i rast izvoza. Kreditni rejting Srbije ostaje nepromenjen što vodi ka skupljem zaduživanju u inostranstvu i manjoj privlačnosti za strane investitore.

Udeo investicija u BDP je sa oko 20%, još uvek dosta nizak, odnosno nedovoljan je da pokrene višu stopu rasta i time dramatičnije smanji nezaposlenost. Tako Srbija ostaje značajno oslonjena na strane direktne investicije. U poslednjih

godinu dana strane direktne investicije su manje od očekivanja i do kraja godine očekuje se oko milijarda evra, dok su prošle godine iznosile 1,2 milijarde evra. Srbija nastoji i dalje da privuče investitore iz Evropske unije, ali i Kine, Rusije, Emirata...

Dva makroekonomska pokazatelja koja iziskuju maksimalnu pažnju Vlade u narednom periodu su fiskalni deficit i spoljašnji dug. U poslednjoj godini oba ova indikatora su porasla. U jednom trenutku u protekloj godini fiskalni deficit je dostigao 8% BDP-a, dok je spoljašnji dug prešao 60% BDP-a, znatno iznad zakonom utvrđenog maksimuma od 40%. Smele, ali i bolje mere su neophodne da se ova dva pokazatelja smanje i Vlada je objavila svoj plan i program za fiskalnu konsolidaciju. Cilj je da se budžetski deficit smanji na 3-3.5% BDP tako što će se smanjiti penzije, plate zaposlenih u javnom sektoru, smanjiti broj zaposlenih u javnom sektoru, smanjivanjem subvencija i agresivnijim pristupom poslovanju u sivoj ekonomiji.

Srbija je ove godine još jedan korak bliže Evropskoj uniji. Pregovori su i zvanično započeti početkom ove godine. Trenutno je u toku proces „screeninga“ (upoređivanja domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU), što je priprema za početak direktnih pregovora po poglavljljima. Postoji mogućnost da pregovori po pojedinim poglavljljima počnu do kraja godine, ali se čini izvesnijim da će se to desiti u prvom kvartalu iduće godine. Srbija još uvek dobro koristi povoljnosti CEFTA sporazuma. Ona je, od kako je Hrvatska ušla u EU, neto izvoznik u sve preostale zemlje vezane u CEFTA.

Ukupno gledano sa makroekonomskog stanovišta Srbija je i dalje suočena sa vrlo složenim izazovom povećavanja

investicija, proizvodnje, rasta BDP-a i zaposlenosti, sa jedne strane i smanjivanja javne potrošnje s druge strane.

Tokom protekle godine poslovna klima jeste promenjena u nekim aspektima i oblastima, ali se glavni napredak tek očekuje.

Ako kao pokazatelj promena uzmemo postotak prihvatanja i primene preporuka ovog Saveta, videli bismo da on ove godine iznosi 37%, dok je prošle bio 47%. To je, naravno, jedan dosta grub indikator, jer upoređuje kvantitete, a ne kvalitete i njime se prikriva činjenica da će neke promene koje su već donete ili su u procesu donošenja imati nesrazmerno veći uticaj na poslovnu klimu. Najbolji primer za to je Zakon o radu koji je letos dramatično izmenjen i od kog se očekuje da dubinski promeni poslovnu klimu. Parlament je, zajedno sa ovim zakonom doneo i Zakon o stečaju i niz zakonskih i podzakonskih akata kojima će se ostvariti fiskalna konsolidacija. Predlaganjem ovih zakona i pripremama novih, Vlada pokazuje odlučnost da investicionu i poslovnu klimu učini

što boljom. U vremenu pred nama odlučujuću ulogu imaće primena i kontrola primene usvojenog zakonodavstva.

Dve stvari su dovele do toga da se ne pristupi još radikalnijim promenama. Prvo, opšti izbori. Kao i u drugim zemljama, predizborni period nije naročito povoljan za promene. Skupština je raspuštena i politička energija se u predizbornom procesu troši na druge stvari. Drugo, velike poplave koje su pogodile Srbiju tokom maja meseca uslovile su da se i finansijska sredstva i politička energija preusmere u nešto što nije bilo ni planirano, niti predviđeno.

Cilj bitnog povećavanja konkurentnosti srpske privrede još nije dostignut. Pokretanje preduzeća još uvek predugo traje i iziskuje obilazak prevelikog broja šaltera. U proteklom višegodišnjem periodu Vlada jeste pokrenula u nekoliko navrata razne inicijative sa ciljem poboljšanja investicione i poslovne klime. Ali, sveobuhvatni i kritički pregled zakonodavstva (nekad se to zvalo "giljotina") daleko je od svog kraja.

PREPORUKE SAVETA

Mi moramo da ponovimo neke od preporuka koje su iznete u dosadašnjim izdanjima Bele knjige da bismo na taj način istakli i njihov značaj i nepotpunost promena koje su do sad ostvarene tokom ovih godina:

- Ubrzati stopu tranzicionih reformi sa dvojnim ciljem poboljšavanja investicione i poslovne klime s jedne strane i približavanja Srbije Evropskoj uniji s druge strane.
- Ubrzati proces makroekonomske fiskalne konsolidacije.
- Smanjiti i pojednostaviti birokratske procedure i na nacionalnom i na lokalnom nivou.
- Povećati pažnju u primeni zakonodavstva i brzou reakciju u slučajevima kad se zakonodavstvo ne primenjuje.
- Promovisati izvoz kao ključni faktor ekonomskog razvoja.
- U kabinetu stvoriti organizacionu jedinicu koja će pomagati investitorima.

STUBOVI RAZVOJA

Nemoguće je dati jednu jedinstvenu i opštu ocenu napretka za sve stubove razvoja. Neki su prikazali dobar napredak, u nekima je napredak bio slabije vidljiv, a ima i onih koji nisu uopšte zabeležili napredak. Može se, takođe kao opšta, predložiti i konstatacija da Vlada ne posmatra sve ove sektore kao posebnu grupu aktivnosti koje su značajne zbog toga što imaju multiplikativno dejstvo na druge sektore, već svaki od ovih sektora tretira posebno.

Transport

Ostvaren je izvestan napredak u ovom sektoru, kako u pogledu usaglašavanja zakonodavstva sa zakonodavstvom Evropske unije, tako i u pogledu poboljšavanja politike i rezultata na terenu. Najveći napredak na terenu jeste stvaranje nove vazduhoplovne kompanije – Air Serbia - sa strateškim partnerom, kao i sledujuće unapređenje rada kompanije. Ostvarena su i izvesna poboljšanja u drumskom i rečnom saobraćaju, ali nema nikakvog napretka kad je reč o železničkom saobraćaju. Ovaj sektor je ozbiljno pogođen majskim poplavama, što je dovelo do preusmeravanja jednog dela sredstava od investicija u nove saobraćajne kapacitete u popravku već postojećih i poplavom oštećenih.

Prethodna Bela knjiga je imala sedam preporuka. U pet je zabeležen izvestan napredak, dok u dve napretka nije bilo.

Ova Bela knjiga nudi dvadeset preporuka.

Energija

U ovom sektoru je, takođe, zabeležen napredak u protekloj godini. To posebno važi za nastavak procesa donošenja pozitivnog zakonodavstva kojim se omogućava primena Zakona o energiji i Zakona o energetske efikasnosti. Takođe, treba pomenuti i napredak u finansiranju uvećanja energetske efikasnosti i stvaranja konkurentskih uslova na tržištu električne energije. Među pitanjima koja ostaju da se reše najvažnije je dalje podešavanje pratećih zakona i regulative sa novim osnovnim zakonima.

I energetske sektor je osetio posledice majskih poplava, a posebno otvoreni kopovi u Kolubari i obrenovačka termoelektrana. Biće potrebno određeno vreme da se ova postrojenja dovedu na pređašnji nivo funkcionisanja.

Prethodna Bela knjiga je imala osam preporuka. U sedam je ostvaren izvestan napredak, dok ga u jednoj nije bilo.

Ova Bela knjiga nudi sedam novih preporuka.

Telekomunikacije i informacione tehnologije

Ova dva sektora su imala različit učinak, pri čemu je veći napredak zabeležen u telekomunikacijama. Značajan napredak u telekomunikacijama ostvaren je u primeni prenosivosti fiksnih brojeva, čime je stavljena tačka na prethodnu monopolsku situaciju. U informacionim tehnologijama najveći napredak je uočen u daljoj primeni elektronskog državnog upravljanja na svim nivoima vlasti.

U sektoru telekomunikacija glavna pitanja koja očekuju dalje poboljšanje vezana su za nedostatak primene tehnološke neutralnosti i za unapređenje koordinacije između odgovornog ministarstva i drugih državnih institucija. U sektoru informacionih tehnologija glavni zadaci za naredni period su: povećavanje ulaganja u informacione tehnologije, razvijanja privatno-javnih partnerstava i povećanje zaštite tj. sigurnosti podataka.

Prethodna Bela knjiga imala je osamnaest preporuka, osam za telekomunikacije i deset za informacione tehnologije. Stopa uspešnosti u telekomunikacijama je sledeća: jedan slučaj značajnog napretka, četiri slučaja izvesnog napretka i tri bez ikakvog napretka. U informacionim tehnologijama uspešnost je lošija: u tri slučaja zabeležen je izvestan napredak, a u sedam ga nema uopšte.

Ovo izdanje Bele knjige nudi ukupno dvadeset dve preporuke, dvanaest za telekomunikacije i deset za informacione tehnologije.

Nekretnine i izgradnja

U protekle dve godine u ovom sektoru jedva da ima pomaka. Došlo je do izvesnih zakonskih poboljšanja. Na primer, došlo je do javne rasprave o amandmanima na Zakon o planiranju i izgradnji, ali te promene tek treba da budu usvojene i da se pokažu u praksi. U izgradnji izdavanje dozvola i dalje je netransparentno i opterećeno birokratskom procedurom. Zakon o restituciji i kompenzaciji do sada nije imao neki značajniji uticaj na razvoj događaja, a Zakon o poljoprivrednom zemljištu i dalje sprečava investicije u poljoprivredu restrikcijama na pravo kupovine stranim kompanijama.

Prethodna Bela knjiga je imala trinaest preporuka. Samo u dva slučaja zabeležen je izvestan napredak, dok u jedanaest slučajeva nije bilo nikakvog pomaka.

U ovoj Beloj knjizi nudi se petnaest preporuka, od kojih je znatan broj onih koje su ponovljene, a ima i novih.

INFRASTRUKTURA

TRANSPORT

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povećati iznos sredstava za održavanje i popravku glavnih puteva kako bi se zaustavilo dugoročno propadanje putne mreže.	2009		√	
Povećati napore na jačanju institucionalne reforme i izgradnje institucija u oblasti infrastrukture sa naglaskom na transportu.	2009		√	
Uvesti kvalitet u republičku upravu za puteve kako bi se obezbedilo da pruži odgovarajući institucionalni okvir u ovoj oblasti.	2009		√	
Povećati napore da se javni troškovi reformi svedu na minimum putem tarifieranja korisnika kad god je to racionalno i kroz veće učešće privatnog sektora tamo gde postoji dovoljno prostora za konkurenciju.	2009		√	
Uspostaviti delotvoran sistem naplate putarine u Srbiji i smanjiti iznos putarine kako bi se na puteve u Srbiji vratio tranzitni saobraćaj (putnički i teretni).	2009		√	
Stvaranje uslova za održivi razvoj transportnog sistema kroz stabilne izvore finansiranja.	2013			√
Povećati napore u pogledu efikasnijeg sprovođenja postupaka eksproprijacije.	2013			√

STANJE

Iz aspekta geografskog položaja Srbije, kao raskrsnice puteva i zone tranzita, spone južnih delova EU, Bliskog istoka i ostalih zemalja u balkanskom regionu, srpska saobraćajna mreža zahteva modernizaciju u svakom smislu. Pravovremeno ulaganje u zastarelu i delimično istrošenu saobraćajnu infrastrukturu donelo bi materijalne benefite kako građanima Srbije, tako i građanima EU i neizostavno bi uticalo na podizanje usluga transporta na viši nivo. U protivnom, bez investiranja i pravovremenog remonta, Srbija od tranzitne može postati zaobilazna ruta.

Osnovna transportna infrastruktura u Republici Srbiji obuhvata oko 43.838 km puteva, 3.809 km železničkih pruga, 1.680 km plovnih puteva, 2 međunarodna aerodroma, 12 luka i 3 delimično izgrađena terminala za intermodelarni saobraćaj. Ovo svakako predstavlja osnov za dalji razvoj, ali ne i stabilan temelj za napredak. Zemlja površine Srbije morala bi raspolagati mnogo većim kapacitetima, ukoliko bi želela da bude sposobna da parira ili bar samo da se približi državama članicama EU u ovom domenu.

Razvoj železničkog, drumskog, vodnog, vazdušnog i intermodalnog transporta u Srbiji trebalo bi da se ogleda u

obnovi, rekonstrukciji, modernizaciji i izgradnji istih. Strategija razvoja železničkog, drumskog, vodnog, vazdušnog i intermodalnog transporta u Republici Srbiji doneta je još 2008. godine, sa ciljem da ponudi plan u periodu od 2008. do 2015. godine. Realizacija pomenute Strategije je u poslednjoj fazi, ali budući da u samoj strategiji nisu jasno definisani ciljevi, već su samo dati okvirni pravci potencijalnog razvoja transporta, ni rezultati postignuti u prethodnoj godini nisu konkretni.

U okviru programa Evropske Unije za Zapadni Balkan - Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Srbija i Crna Gora, donet je Generalni master plan za transport u Srbiji, čiji je finalni izveštaj izrađen u oktobru 2009. godine. I sam Master plan sebe definiše kao živo oruđe koje bi trebalo biti prilagođavano periodično u skladu sa političkim, institucionalnim, socijalnim i ekonomskim razvojem Srbije i susjednih zemalja, te pomenuti plan generalno postavlja okvire i predviđanja za period do 2027. godine.

Jedan od glavnih razloga usled koga dolazi do zastoja u izgradnji deonice Koridora 10 jeste nedovoljno efikasno sprovođenje procedure eksproprijacije zemljišta. Naime zbog nedovršene eksproprijacije zemljišta, više od milijardu

evra kredita koje su odobrile EBRD, EIB i Svetska banka nije povučeno. Upravo ovakva situacija koči radove zbog čega su ugrožene tri deonice - kod Vladičinog Hana, tunel Banca-revo na istočnom kraku od Niša ka bugarskoj granici i deonica Čiflik-Pirot.

Plovni putevi i luke u Srbiji su nedovoljno iskorišćeni. Za njihovu modernizaciju i rekonstrukciju su neophodna značajna finansijska sredstva. Procena je da je za rekonstrukciju i modernizaciju lučkog sistema neophodno 300 miliona evra plus 3 miliona evra godišnje za održavanje.

POBOLJŠANJA

Izvestan napredak je ostvaren u oblasti transportne politike, posebno u drumskom, unutrašnjem rečnom i vazdušnom transportu. Osetan je umereni napredak u usaglašavanju sa pravnim tekovinama EU u oblasti transportne politike.

Očekuje se da ruski kredit od 800 miliona dolara koji je namenjen modernizaciji srpskih pruga i podrška Svetske banke, doprinese restrukturiranju "Železnica Srbije", što bi trebalo da poveća tržišnu orijentisanost istih i dalju racionalizaciju mreže i usluga.

Srbija je 2014. godine dobila kategoriju 1 od vazduhoplovnih vlasti SAD, čime je potvrđeno da ispunjava standarde za uspostavljanje direktnih letova za SAD, te je najavljeno da bi prvi direktni let trebalo da se realizuje 2015. godine.

U oblasti unutrašnjeg vodnog transporta, u martu 2013. godine je završeno sprovođenje Rečnih informacionih servisa za reke Dunav i Savu. Više od 160 komercijalnih plovila i 50 državnih plovila opremljeno je sa Automatic Identification System (AIS) tehnologijom za praćenje i lociranje.

Generalni Master plan transporta za Srbiju 2009-2027 pruža sveukupni pregled potreba transportne infrastrukture u Srbiji. Ukupni troškovi javnih investicija koje su neophodne u ovoj oblasti procenjene su na preko 22 milijardi evra na ime investicija i održavanja. Značajne količine nacionalnog, donorskog i IFI finansiranja već su ulagane u transportnu infrastrukturu, posebno u Koridor 10 (putni i železnički pravac).

U periodu od 2007-2013 gotovo EUR 150.000.000 sredstava IPA-e su uložena u transportni sektor, uglavnom za usklađivanje zakonodavstva sa pravom EU (Acquis Communautaire), implementaciju European Common Aviation Area (ECAA)

sporazuma, sprovođenje građevinskih i nadzornih radova (u vezi sa IFI kreditima) na Koridoru 10 i na razvoj rečnih informacionih usluga, rečne obuke i kopanja na Koridoru 7. Srbija takođe ima koristi od Western Balkans Investment Framework (WBIF) finansiranja, IFI finansiranja, kredita od EIB-a (oko 905.000.000 evra), EBRD-a (oko 430.000.000 evra) i Svetske banke (oko 388.000.000 evra). Od bilateralnih donatora, pogotovo iz Helenik Plana, Češka i Kina su pružile podršku u ovom sektoru.

Generalni cilj Master plana transporta za Srbiju je da pruži doprinos u pogledu ostvarivanja veće, bolje i bezbednije transportne mreže koja će privući nova ulaganja u siromašnije oblasti, poboljšati kvalitet života u tim oblastima i unaprediti trgovinu, kao i da pruži doprinos u pogledu poboljšanja odnosa sa susednim zemljama.

Iako se ne može nazvati poboljšanjem potrebno je primetiti da Vlada jasno shvata značaj razvijene transportne infrastrukture, te da se svim silama trudi da posledice oštećenja nastale tokom višednevnih poplava sanira, pa se kao dobar primer poboljšanja može navesti ponovo uspostavljanje teretnog železničkog saobraćaja između Srbije i Republike Srpske na poplavama uništenoj pruzi Ruma-Šabac-Zvornik.

PREOSTALI PROBLEMI

Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije od 2014. godine potvrđuje da je dalje usklađivanje sa pravnom EU i dalje neophodno, većinom u oblasti sigurnosti putnog prometa, ali i u postupku istraživanja saobraćajnih nesreća. Takođe, proces Reforme železničkog saobraćaja treba ojačati, sa posebnim osvrtom na fer pristupu tržištu.

Restrukturiranje javnih preduzeća koja posluju u sektoru transporta uglavnom su se do sada odnosila na preduzeća koja posluju u okviru železničkog transporta. Železnički podsektor definisan je odredbama direktiva i uredbi, koje se obično identifikuju kao železnički paket. Do sada sprovedene aktivnosti koje su bile vezane za uvođenje standarda Evropske Unije rezultirale su transformacijom srpskih železnica iz javnog preduzeća u akcionarsko društvo (a.d.) i donošenju Zakona o bezbednosti i interoperabilnosti železnice u novembru 2013. godine

Brzina vozova u Srbiji premašuje 100 km/h na samo 3,2% linija, dok na približno 50% železničke mreže, tehnički uslovi dozvoljavaju maksimalnu brzinu do 60 km/h, te je logičan zaključak da se u železničkom transportnom sek-

toru moraju sprovesti ozbiljni reformski koraci, te da bi naporedo trebalo doći do ulaganja u železničku infrastrukturu, koja bi trebalo da budu sprovedena u skladu sa principom isplativosti i koja bi se morala temeljiti na realnom investicionom planu.

Koridor 10 – Zbog neefektivnog planiranja investicija, spore izradi tehničke dokumentacije i nerešenih svojinskih pitanja nad zemljištem, građevinski radovi ne napreduju kako je planirano. Na nekim od deonica radovi još nisu ni započeti. Takođe, izgradnja Rute 4 (tzv. Koridor 11) je počela, a i investicije u putnu transportnu infrastrukturu u Beogradu su započete, te bi navedeno trebalo doprineti boljoj povezanosti transportnih koridora koji se nalaze u neposrednoj blizini Beograda.

Kvalitet puteva smanjen je zbog nedostatka ulaganja i održavanja.

Ukupna dužina srpskih unutrašnjih plovnih puteva jeste oko 1680 km, što pruža priliku za prevoz robe sa visokim stepenom isplativosti, a ujedno i na ekološki održiv način. Najvažnije luke na Dunavu su: Beograd, Pančevo, Smederevo i Prahovo. Ipak, samo luke Beograd i Pančevo su opremljene za obavljanje kontejnerskog pretovara, uprkos poteškoćama koje su uzrokovane neadekvatnom opremom i nepostojanjem mogućnosti prostornog širenja istih.

Uslovi plovidbe na Dunavu u Srbiji pod uticajem su kritičnih delova (uskih grla) na plovnim putevima, neeksplozivnih minskih sredstava - bombi, kao i potopljenih brodova koji datiraju iz Drugog svetskog rata i potrebe za remontom navigacijskih sredstava Kapija I i Kapija II na Đerdapskoj brani. Prema preporuci Dunavske komisije, minimalna dubina plovnog puta neophodna za sigurnu plovidbu je 2.5 m ispod niskog plovidbenog nivoa (ENR - *Etiage navigable et de régularisation*)¹. Većina uskih grla pojavljuje se na potezu od km 1430 do km 1250. Na ovom potezu sa dužinom od 180 km, identifikovana su 24 uska grla² na kojima dolazi do zastoja i na kojima je ograničena efektivna i sigurna plovidba standardnih plovila, imajući u vidu oštre zavoje ili uske poprečne preseke. Navigacija je posebno otežana na delovima Dunava koji pripadaju Srbiji. Uz poboljšanje plovidbe na reci Dunav, uslove plovidbe trebalo bi

takođe poboljšati na Savi, u skladu sa Master planom sliva reke Save i konsultacijama u okviru Savske komisije.

Srbija ima četiri aerodroma koji se mogu koristiti u komercijalne svrhe: Beograd, Niš, Vršac, pri čemu je aerodrom u Kraljevu u fazi rekonstrukcije, nakon čega bi takođe trebalo da bude korišćen u komercijalne svrhe. Beogradski aerodrom "Nikola Tesla" i niški aerodrom "Konstantin Veliki", koji su deo osnovne regionalne transportne mreže, koriste se samo za međunarodne letove. Prema podacima Direktorata civilnog vazduhoplovstva, u Srbiji postoje 22 certifikovana aerodroma. Nekoliko vojnih aerodroma kojima upravlja Vojska Srbije takođe imaju neiskorišćen potencijal za dalji razvoj mreže u svojstvu civilnih aerodroma, ili u svojstvu kombinovanih civilno-vojnih aerodroma.

U principu, postoji posebna potreba za većom multimodalnošću i boljom povezanošću sa drugim rečnim slivovima, kao i modernizacijom i širenjem transportne infrastrukture. Implementacija konkurentnih i ekološki prihvatljivih transportnih rešenja delotvorno će kombinovati načine prevoza putem, železnicom, kao i unutrašnjim plovnim putevima. Postoje samo tri delimično razvijena kombinovana terminala u Srbiji: Železnički Integralni Transport (koji ima kapacitet od 10.000 TEU godišnje) u blizini glavne železničke stanice u Beogradu; u luci u Beogradu (kapacitet od 12.000 TEU godišnje) i u luci Pančevo (kapaciteta 5.000 TEU godišnje). U skladu sa prethodno navedenim, trebalo bi osigurati u budućnosti bolju međusobnu povezanost između putnih koridora i pravaca s gradskim i prigradskim transportnim sistemima.

Veliki deo putne i železničke infrastrukture oštećen je značajno u poplavama, te je pored modernizacije postojećih putnih i železničkih pravaca, neophodno raditi na što bržoj sanaciji štete, do potpune normalizacije saobraćaja u poplavama pogođenim delovima.

Pored toga, u sektoru transporta primetan je značajan nedostatak privatnih ulaganja zbog nedovoljno razvijene zakonske regulative. Iako je Zakon o javno-privatnom partnerstvu, iz 2011. godine, trebao da uredi ovu oblast i pruži jasne smernice u skladu sa kojim bi privatna finansijska sredstva bila investirana u ovoj oblasti, značajnije privatne investicije su do sada izostajale.

U javnom preduzeću Putevi Srbije do sada su isticali da prihvati od putarine i sredstva iz stranih kredita, nisu dovoljna ni za popravku oštećenja nastalih tokom zimskog perioda,

1 Preporuke za utvrđivanje gabarita plovnog puta, hidrotehničkih i drugih objekata na Dunavu, Dunavska komisija, Budimpešta, 1988. i 2012. godina

2 Studija izvodljivosti za hidro-tehničke radove i bagerovanje na identifikovanim lokacijama na reci Dunav, Republika Srbija, IPA 2010 finansirani projekat.

te da je potrebno obezbediti dodatna finansijska sredstva za održavanje puteva, zbog čega često predlažu povećanje i ovako visokih troškova putarina.

Konačno, određivanje prioriteta i planiranje razvoja transportnog sektora trebalo bi da se temelji na osnovnim načelima integracije jugoistočno-evropskog transpor-

tnog tržišta u transportno tržište Evropske unije. Ti principi mogu se usvojiti kroz nastavak usvajanja transportnih propisa EU, kroz usklađivanje tehničkih standarda interoperabilnosti, bezbednosti i sigurnosti uz poštivanje načela javnih nabavki i principa zaštite životne sredine. Takođe, implementacija načela socijalne politike u transportnom sektoru trebalo bi da se precizira i poštuje.

PREPORUKE SAVETA

- Efikasne, kvalitetne, pouzdane i održive usluge koje doprinose sveobuhvatnom i sigurnom transportnom sistemu Republike Srbije i koje kao takve predstavljaju sastavni deo Transevropske transportne mreže (u skladu s EU-Transportnom politikom (poglavlje 14 i 21)). Povećanje efikasnosti transportnog sistema jačanjem principa i institucionalnog okvira, upravljanjem kapacitetima i mehanizmima implementacije.
- Pобољшanje kapaciteta i kvaliteta transportne infrastrukture i usluga u okviru panevropskog transportnog koridora i Osnovne jugoistočno-evropske regionalne transportne mreže.
- Promovisanje održivog gradskog i prigradskog transporta.
- Sanirati oštećenja nastala u poplavama kvalitetnim materijalima, kako bi učestalost naknadnih popravki bila svedena na minimum.
- Povećati iznos sredstava za održavanje i popravku glavnih puteva kako bi se zaustavilo dugoročno propadanje putne mreže.
- Povećati kontrolu kvaliteta materijala i inspekcijski nadzor pri obavljanju radova.
- Dalje jačanje kapaciteta, naročito za sprovođenje propisa i inspekcije.
- Povećati napore na jačanju institucionalne reforme i izgradnje institucija u oblasti infrastrukture sa naglaskom na transportu.
- Poboљшati kvalitet republičke uprave za puteve kako bi se obezbedilo da sprovede odgovarajući institucionalni okvir u ovoj oblasti.
- Povećati napore u razvoju privatnog sektora i povećati učešće privatnog sektora u izgradnji glavnih drumskih i železničkih saobraćajnica u Srbiji.
- Ući u javno-privatna partnerstva u oblastima transporta koje su vitalne, a koje država nije sposobna da samostalno osposobi, restruktuirati ili modernizuje.
- Dodatno raditi na otvaranju tržišta u železničkom saobraćaju, u cilju uspostavljanja potrebnih institucionalnih struktura.
- Povećati napore da se javni troškovi reformi svedu na minimum putem tarifiranja korisnika kad god je to racionalno i kroz veće učešće privatnog sektora tamo gde postoji dovoljno prostora za konkurenciju.
- Uspostaviti delotvoran sistem naplate putarine u Srbiji i smanjiti iznos putarine kako bi se na puteve u Srbiji vratio tranzitni saobraćaj (putnički i teretni).

- Stvaranje uslova za održivi razvoj transportnog sistema kroz stabilne izvore finansiranja.
- Povećati napore u pogledu efikasnijeg sprovođenja postupka eksproprijacije.
- Restrukturiranje javnih poduzeća koja posluju u transportnom sektoru, sa posebnim akcentom na železnički transport i uvođenje principa upravljanja koje je orijentisano na rezultate .
- Uvođenje isplativih metoda rada koje bi trebalo da doprinesu boljem kvalitetu transportne infrastrukture zasnovanog na principu održivosti.
- Implementacija mera koje će poboljšati karakteristike kombinovanog prevoza unutar srpskog transportnog sistema.
- Uvođenje namenskog planiranja infrastrukturnih investicija, uzimajući u obzir prostorne mogućnosti planiranja, a time i efektivnu modernizaciju saobraćajne infrastrukture.

ENERGETSKI SEKTOR

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Nastavak sa postojećim tempom usvajanje podzakonskih propisa neophodnih za primenu Zakona o energetici, sa posebnom pažnjom na izbegavanje nepotrebnih grešaka zbog kratkih rokova.	2011		√	
Angažovanje zainteresovanih strana, tj. investitora, finansijera i saveznika u sektoru (pre svega OIE sektoru) u postupku donošenja podzakonskih propisa.	2011		√	
Pojednostavljivanje procedura za izdavanje dozvola i odobrenja neophodnih za razvoj energetskih projekata.	2011			√
Intenzivnija saradnja između države i potencijalnih investitora i aktivnije promovisanje mogućnosti za ulaganje u sektoru obnovljive energije.	2013		√	
Javni snabdevač bi trebalo da bude posebna, novoformirana kompanija, nezavisna od vladinih tela i deo postojeće javne kompanije (kao što je Elektroprivreda Srbije – EPS); poželjno je da ima održivi budžet dovoljan da ispuni sve obaveze koje Javni snabdevač ima po Zakonu o energetici.	2013		√	
Povećanje svesti javnosti o efikasnoj upotrebi električne energije.	2009		√	
Usklađivanje trenutnih cena struje sa onima u regionu, s obzirom da je potrebno obezbediti investicije u nove kapacitete i rehabilitaciju postojećih.	2012		√	
Obratiti pažnju prilikom imenovanja Javnog snabdevača, sa posebnim osvrtnom na održivost njegovog budžeta.	2012		√	

STANJE

U toku 2013. godine usvojen je Zakon o efikasnom korišćenju energije. Novi Zakon, zajedno sa podzakonskim propisima koji su već doneti i onima koji će tek biti doneti na osnovu njega, po prvi put u Republici Srbiji uspostavlja osnovni pravni okvir za oblast efikasnog korišćenja energije. Između ostalog, Zakon o efikasnom korišćenju energije:

- uređuje institut energetske usluge kao usluge koja obuhvata aktivnosti i radnje koje u normalnim okolnostima dovode do proverljivog i merljivog ili procenjivog povećanja energetske efikasnosti objekata, tehničkih sistema, proizvodnih procesa, privatnih i javnih usluga i/ili uštede primarne energije;
- definiše ESCO (Energy Service Company) kao društvo koje pružanjem energetske usluge povećava energetsku efikasnost objekta, tehnološkog procesa i usluge i koje do izvesnog stepena prihvata finansijski rizik za obavljene energetske usluge, tako što naplatu svojih usluga, potpuno ili delimično, ostvaruje preko postignutih ušteda nastalih na osnovu sprovedenih mera i zadovoljenja ostalih ugovorenih kriterijuma učinka;
- propisuje osnovne elemente ugovora o energetskim uslugama i uvodi institute energetskog menadžera i energetskog savetnika;
- uređuje postupak energetskog pregleda, označavanje nivoa energetske efikasnosti, kao i minimalne zahteve u pogledu energetske efikasnosti;
- uspostavlja okvir za sistem finansiranja energetske efikasnosti, kao i osnov za podsticajne i druge mere efikasnog korišćenja energije.

U vezi sa planiranom izgradnjom gasovoda Južni tok, u toku 2013. godine Vlada Republike Srbije donela je Odluku o izradi izmena i dopuna prostornog plana područja posebne namene transnacionalnog gasovoda Južni tok, a usvojen je i Zakon o utvrđivanju javnog interesa i posebnim postupcima eksproprijacije i pribavljanja dokumentacije radi realizacije izgradnje sistema za transport prirodnog gasa Južni tok - čime se su stvorili neki od bitnih preduslova u pogledu prava na nepokretnostima za početak realizacije ovog projekta. Dodatno, početkom jula 2014. godine potpisan je Ugovor o izgradnji gasovoda Južni tok između kompanije South Stream d.o.o. kao investitora i ruske kompanije Centrgaz o.a.o. kao izvođača

radova koji je izabran na tenderu. Ukupna vrednost ugovora je oko 2.1 milijarde evra, a očekuje se da će prve deonice gasovoda biti izgrađene do kraja 2016. godine.

U junu 2013. godine Vlada Republike Srbije je svojom odlukom odredila Privredno društvo »EPS Snabdevanje« d.o.o. Beograd za javnog snabdevača električnom energijom na teritoriji Republike Srbije. Ovom društvu je u julu 2013. godine izdata licenca neophodna za obavljanje njegovih aktivnosti, čime su se najzad stekli uslovi za početak rada ovog društva, te razdvajanje funkcija distribucije i snabdevanja na srpskom tržištu, kao i za dalji razvoj tržišta obnovljivih izvora energije čiji proizvođači zaključuju ugovore o otkupu električne energije upravo sa javnim snabdevačem.

Od značaja za materiju obnovljivih izvora energije je i dugo očekivano donošenje Pravilnika o utvrđivanju standardnih modela ugovora i predugovora o otkupu ukupnog iznosa proizvedene električne energije, usvojenog u julu 2013. godine (sa izmenama 2014. godine), kao i donošenje nove Uredbe o merama podsticaja za povlašćene proizvođače električne energije, kojom su u manjoj meri snižene »feed-in« tarife za vetroelektrane i solarne elektrane, a povišene su tarife za male hidroelektrane, dok su uvedeni i podsticaji za elektrane na biogas životinjskog porekla. S druge strane, mere podsticaja za povlašćene proizvođače toplotne energije iz obnovljivih izvora još nisu usvojene.

Najzad, u decembru 2013. godine, javnosti je predstavljen prvi nacrt novog Zakona o energetici. Ovaj novi zakon bi trebalo da ukloni uočene nekonzistentnosti postojećeg zakona sa drugim propisima i na efikasniji način uredi ceo energetski sektor, u skladu sa obavezama Republike Srbije preuzetim u okviru Ugovora o energetskoj zajednici. Javna rasprava povodom nacrtu počela je krajem 2013. godine i rezultati doprinosa stručne javnosti nacrtu još se očekuju, s obzirom na to da Ministarstvo rudarstva i energetike Republike Srbije tek treba da javnosti predstavi svoj revidirani Nacrt zakona (zasnovan, između ostalog, na komentarima primljenim od strane relevantnih subjekata na tržištu tokom javne rasprave).

POBOLJŠANJA

U drugoj polovini 2013. i prvoj polovini 2014. godine nastavljen je pozitivan zakonodavni trend započet u prethodnoj godini, tako da je zaključno sa junom 2014. godine usvojeno više od 20 podzakonskih akata kojima se omogućava dalja primena, pre svega, Zakona o energetici i Zakona o efikasnom korišćenju energije.

Među najbitnijim podzakonskim aktima izdvojili bismo Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje energetske dozvole, sadržini zahteva i načinu izdavanja energetske dozvole, kao i o uslovima za davanje saglasnosti za energetske objekte za koje se ne izdaje energetska dozvola kojim je izvršeno usklađivanje sa postojećim Zakonom o energetici. Iz aspekta proizvođača električne energije, od velikog je značaja usvajanje Pravilnika o utvrđivanju standardnih modela ugovora i predugovora o otkupu ukupnog iznosa proizvedene električne energije, kojim se detaljno uređuju ugovorna prava i obaveze između povlašćenog proizvođača električne energije i javnog snabdevača. Pored toga, Ministarstvo energije i rudarstva donelo je 24. 02. 2014. godine Pravilnik o garanciji porekla električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora čija će primena početi od 01. 01. 2015. godine.

Takođe, Odlukom o otvaranju budžetskog fonda za unapređenje energetske efikasnosti Republike Srbije i Pravilnikom o uslovima za raspodelu i korišćenje sredstava budžetskog fonda za unapređenje energetske efikasnosti Republike Srbije i kriterijumima o izuzimanju od obaveze vršenja energetskog pregleda je učinjen korak dalje u primeni Zakona o efikasnom korišćenju energije, podsticanja upotrebe obnovljivih izvora energije za proizvodnju električne i toplotne energije za sopstvene potrebe. Navedeni Fond se finansira iz aproprijacija obezbeđenih u okviru budžeta Republike Srbije za tekuću godinu, donacija i kredita. Fondom upravlja Ministarstvo rudarstva i energetike, a po ukidanju Fonda, prava i obaveze preuzima to ministarstvo. Pored toga, Vlada Republike Srbije je usvojila Zaključak o usvajanju drugog akcionog plana za energetske efikasnosti Republike Srbije za period od 2013. do 2015. godine u skladu sa Direktivom 2006/32/EC o energetske efikasnosti kod krajnjih korisnika i energetskim uslugama.

Dalje, dopunom postojeće Metodologije za određivanje cene električne energije za javno snabdevanje od 01. 01. 2014. godine pravo na javno snabdevanje električnom energijom, odnosno pravo na snabdevanje po regulisanim cenama, imaju samo domaćinstva i mali kupci električne energije, a ostali kupci moraju da izađu na slobodno tržište da bi zaključili novi ugovor o isporuci električne energije, jer više nemaju pravo na javno snabdevanje električnom energijom, odnosno na snabdevanje po regulisanim cenama. Novi ugovori o kupovini električne energije trebalo je da budu zaključeni do 31. 12. 2013. godine sa snabdevačima koji imaju licencu. Prema nekim procenama, na otvoreno tržište električne energije je do kraja 2013. izašlo oko 3.200 kupaca na srednjem naponu (naravno, pored kupaca na visokom naponu) i ima 72 licencirana snabdevača električnom energijom.

Realizovani projekti u 2013.

U julu 2013. godine, NIS Gasprom Neft a.d. Beograd je na lokaciji Sirakovo, Veliko Gradište završio izgradnju kogenerativnog postrojenja snage 0,85 MW koje godišnje proizvodi 6,12 miliona kWh električne energije. Ukupna vrednost projekta je oko 1,2 miliona evra.

U decembru 2013. godine, Solaris Energy d.o.o. Kladovo je na lokaciji Velesnica, Kladovo realizovao projekat solarne elektrane „Solaris 1“ snage 999 kW, a na posebnoj parceli je izgrađena trafostanica kapaciteta 2 MW, planirana za dva bloka solarne elektrane. Ukupna vrednost investicije je 1,6 miliona evra.

Pored toga, u toku 2013. i prvoj polovini 2014. godine je dovršena izgradnja četiri fabrike peleta, na lokacijama širom Srbije. Kapaciteti ovih fabrika su između 3t i 5t po satu.

Novi projekti

Internacionalna kompanija Continental Wind Partners je preko svog zavisnog društva u Srbiji Vetroelektrane Balkana d.o.o. tokom 2013. i 2014. godine nastavila sa pribavljanjem svih dozvola neophodnih za izgradnju najvećeg vetroparka u Srbiji, ukupne snage preko 100MW i vrednosti investicije u iznosu od nekoliko stotina miliona evra. Iako je ovaj projekat trenutno suočen sa pojedinim otvorenim pitanjima regulatorne prirode (uzrokovanih u najvećoj meri neadekvatnošću trenutne energetske regulacije i različitim tumačenjima nadležnih organa), iskazani interes prestižnih međunarodnih finansijera, kao i samih državnih organa Republike Srbije je da se sva otvorena pitanja reše u najskorijem mogućem roku kako bi se sa realizacijom ovog projekta moglo početi tokom 2015. godine.

Kompanija MK-Fintel Wind a.d. preko svoja dva povezana društva u Srbiji Vetropark Kula d.o.o i Energobalkan d.o.o namerava da započne izgradnju dva manja vetroparka na teritoriji opština Kula i Vršac do septembra 2014. godine, ukupne snage oko 16 MW i vrednosti investicija u iznosu od približno 25 miliona evra. Realizacija ova dva projekta se može očekivati do kraja 2014. godine.

Slovačka kompanija Prima Energy uložila je oko 1,8 miliona evra u izgradnju prve solarne elektrane u Vojvodini. Ova solarna elektrana čija će snaga biti 1MW nalazi se u Beočinu na lokaciji Tančoš, površine 2,5 hektara, a završetak njegove izgradnje je bio planiran je za maj 2014. Projekat još uvek nije dovršen.

U Novom Miloševu, u industrijskoj zoni Novog Bečaja, kompanija Solar 9580 d.o.o. Kikinda, planira gradnju solarne elektrane snage 999 KW. Zemljište lokacije od 1,6 ha površine nalazi se pod zakupom u vremenskom periodu od 49 godina, a planira se ulaganje od oko 1,7 miliona evra u budućem periodu. Projekat je trenutno u fazi iščekivanja građevinske dozvole.

Investitor Solaris Energy d.o.o. Kladovo, koji je već izgradio solarnu elektranu „Solaris 1“ snage 999 kW, planira da do kraja jula 2014. izgradi još jednu solarnu elektranu „Solaris 2“, iste snage na istoj lokaciji. Na posebnoj parceli je već izgrađena trafo-stanica kapaciteta 2 MW, planirane snage za obe solarne elektrane. Vrednost ove investicije je 1.25 miliona evra.

PREOSTALI PROBLEMI

Očekuje se da novi Zakon o energetici, čiji nacrt je trenutno u postupku revizije od strane resornog ministarstva nakon javne rasprave održane početkom 2014. godine, uspostavi principijelna rešenja za brojna otvorena regulatorna pitanja u energetske sektoru, posebno ona koja se tiču odnosa Zakona o energetici i Zakona o planiranju i izgradnji. Ta otvorena pitanja se prevashodno odnose na dinamiku izgradnje energetske objekata, fazno puštanje objekata u probni rad na način i uz uslove koji omogućavaju ekonomsku i tehničku izvodljivost velikih projekata, prenosivost statusa povlašćenog proizvođača električne energije iz obnovljivih izvora, omogućavanje izgradnje priključka na prenosni ili distributivni sistem investitorima (uz nadzor i krajnje vlasništvo operatora), efikasni mehanizam za konačno razdvajanje funkcija proizvodnje, prenosa, distribucije i snabdevanja energijom, kao i propisivanje osnovnih principa i jasnih mehanizama

koji će omogućiti usvajanje i/ili izmenu podzakonskih propisa neophodnih za funkcionisanje tržišta na ekonomskim principima, sprovođenje energetske projekata kao i projekata energetske efikasnosti.

Još uvek, naime, postoji mnogo oblasti u kojima je regulativa nedovoljno određena i za koje još uvek važe podzakonska akta doneta u skladu sa starim propisima o energetici na čijem usklađivanju treba raditi, naročito imajući u vidu da je energetika i zaštita životne sredine zauzimaju značajno mesto, ne samo u planovima i projekcijama Vlade Srbije, nego i lokalnih samouprava. Ovo je posebno važno za oblasti koje nisu bile regulisane ranijim zakonima o energetici i iz tog razloga njihova primena još uvek nije otpočela, kao što je bio slučaj sa, recimo, garancijama o poreklu struje i modelima ugovora o otkupu električne energije.

Dodatno, neophodno je da važni nedostajući podzakonski propisi na osnovu Zakona o efikasnom korišćenju energije budu što pre usvojeni, poput Pravilnika o modelu ugovora o unapređenju efikasnog korišćenja energije i uštedama u operativnim troškovima javnih objekata, odnosno javnog osvetljenja. Takođe, neophodno je i da drugi propisi od značaja za praktičnu izvodljivost projekata energetske efikasnosti budu izmenjeni, poput Uredbe o klasifikaciji delatnosti koja trenutno ne predviđa klasifikacioni broj za energetske usluge.

Najzad, od posebnog je značaja problematika efikasnosti i vremenskog trajanja samih procedura po kojima se sprovodi zakon i odgovarajuća podzakonska akta, kako na lokalnom tako i na republičkom nivou. Ovo je više pitanje za praksu, odnosno zalaganja države i lokalnih samouprava za postizanje što bolje saradnje sa investitorima.

PREPORUKE SAVETA

- Omogućavanje produžetka efikasne i transparentne javne rasprave u vezi sa nacrtom novog Zakona o energetici, uzimajući u obzir pitanja, komentare i predloge koji su već podneti od strane značajnijih učesnika na tržištu i ostalih zainteresovanih subjekata, kao i nova pitanja i predloge koji proizilaze iz dosadašnje rasprave, te njegovo usvajanje u primerenom roku, a svakako do kraja 2014. godine.
- Nastavak postojećim tempom usvajanja i gde je neophodno izmene postojećih podzakonskih propisa neophodnih za praktičnu primenu novog Zakona o energetici (modeli ugovora o otkupu električne energije koji bi bili prihvatljivi institucionalnim investitorima, modeli ugovora o izgradnji priključka, usklađivanje propisa o nepokretnostima sa energetske propisima, itd.), kao i Zakona o efikasnom korišćenju energije, sa posebnom pažnjom na izbegavanje nepotrebnih grešaka zbog kratkih rokova, ali i izbegavanje nepotrebnog odugovlačenja koje bi sprečilo realizaciju važnih projekata koji su već u procesu izgradnje ili su za njih pribavljene neophodne dozvole.

- Angažovanje zainteresovanih strana, tj. investitora, finansijera i saveznika u sektoru (pre svega OIE sektoru) u postupku donošenja podzakonskih propisa.
- Pojednostavljanje procedura za izdavanje dozvola i odobrenja neophodnih za razvoj energetske projekata.
- Intenzivnija saradnja između države i potencijalnih investitora i aktivnije promovisanje mogućnosti za ulaganje u sektoru obnovljive energije..
- Podizanje svesti javnosti o efikasnoj upotrebi električne energije.
- Usklađivanje trenutnih cena struje sa onima u regionu, s obzirom na to da je potrebno obezbediti investicije u nove kapacitete i rehabilitaciju postojećih.

TELEKOMUNIKACIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uvođenje prenosivosti broja u fiksnoj telefoniji trebalo bi da bude omogućeno što pre, zato što će se sva dalje odlaganja dodatno, negativno odraziti na konkurentnost u ovoj oblasti; April 2014. godine kao datum završetka implementacije unosi pravnu neizvesnost, obzirom da je po Pravilniku o FNP to trebalo da se dogodi 1. decembra 2012.godine.	2011	√		
Obezbeđenje pristupa fiksnoj mreži u državnom vlasništvu (lokalna petlja, vodovi..) i veleprodajnim uslugama (veleprodajni širokopojasni pristup, (pred) izbor nosioca..) pod razumnim uslovima za obezbeđenje usluga fiksne telefonije i širokopojasnih usluga.	2013			√
Ohrabrivanje razvoja nove telekomunikacijske infrastrukture i omogućavanje korišćenja postojeće alternativne infrastrukture za sve vrste elektronskih usluga.	2007		√	
Usvajanje novih Planova raspodele frekvencija za javne mobilne usluge zasnovanih na principu tehnološke neutralnosti.	2010		√	
Pravovremeno oslobađanje frekvencija koje se koriste za javne mobilne usluge u Evropi – odluka o dodeli digitalne dividende na 800 MHz i proširenje na 900, 1800, 2100 i 2600 MHz.	2010			√
Jačanje kapaciteta uprave i nezavisnog regulatornog tela u cilju rasta i naglašavanja uloge tržišta elektronskih komunikacija.	2011			√
Učešće sektora u procesu strateškog odlučivanja.	2012		√	
Obezbeđenje predvidljivosti zakonodavnih promena u cilju stvaranja predvidivih operativnih uslova i poslovnog okruženja sektora.	2013		√	

STANJE

U skladu sa zvaničnim izveštajem Republičke agencije za elektronske komunikacije za 2013. godinu, sektor telekomunikacija doprineo je bruto društvenom proizvodu Republike Srbije sa 4,48% u 2013. godini. Takođe, prihodi od telekomunikacijskih usluga u 2013. su iznosili 1,55 milijarde evra, što je gotovo na istom nivou kao 2012. godine, a ukupne investicije u sektoru elektronskih komunikacija iznosile su 262 milijarde evra, što je za 12% više u poređenju sa prethodnom godinom. S obzirom na tako značajan doprinos sektora telekomunikacija privredi Srbije, Vlada Republike Srbije bi trebalo da podstiče njegov dalji razvoj.

Iako je tehnološka neutralnost predviđena Zakonom o elektronskim komunikacijama (2010), kao i Planom namene radio-frekvencijskih opsega (2012), njena realizacija još uvek kasni. Iako je izmenama i dopunama Zakona o elektronskim komunikacijama od 21. 06. 2014. još jednom potvrđena njena primena u praksi, ona nije realizovana ni nekoliko meseci nakon usvajanja Zakona. Ovo donosi neizvesnost za strane investitore i predstavlja problem odsustva vladavine prava u Srbiji. To takođe odlaže značajne investicije koje bi operatori izvršili u svoje mreže kada bi mogli da postojeći spektra koriste na tehnološki neutralnim osnovama.

Suprotno preporukama i očekivanjima celokupne telekomunikacione industrije da novi Plan raspodele radio-frekvencijskih opsega na 900 i 1800 MHz za mobilne usluge bude usvojen najkasnije u 2014. godini, usvajanje dokumenta, kao i sve sa tim povezane aktivnosti, se do danas stalno odlažu. Povezane aktivnosti koje su takođe odložene su distribucija spektra i oslobađanje potrebnih frekvencija na 900 i 1800 MHz. Kao posledica, ovo je dovelo do: smanjenja investicija u razvoj mreže, odlaganja novih tehnologija, kao i manje pokrivenosti i brzine interneta, kako u urbanim, tako i ruralnim područjima.

Imajući ovo u vidu, želimo da još naglasimo da će distribucijom postojećeg spektra, kao i distribucijom još neiskorišćenog spektra u spektru 900 i 1800 MHz operatorima, postati evidentne sve prednosti odnosa efikasnog i transparentnog korišćenja spektra, kako to predviđa Zakon o elektronskim komunikacijama. Ovaj proces mora biti ubrzano priveden kraju kako bi operatori dobili pristup osnovnom resursu za svoju delatnost – radio spektru - na nediskriminatornim i transparentnim osnovama.

Uprkos jasno izraženom interesu mobilnih operatora za raspodelu dodatnih frekvencija u opsezima 900 i 1800 MHz,

što bi omogućilo nove investicije i brzi internet, kao i bolju pokrivenost u ruralnim i urbanim sredinama, nije bilo značajnijih pomaka u ovoj oblasti u 2014. Jedna od glavnih prepreka je prisustvo vojske u opsegu 900 MHz i nemogućnost da se uspešno završe pregovori između države i vojske o izmeštanju vojske iz predmetnog opsega.

Iako je poverenje stranih investitora u blagovremenu primenu regulative narušeno kašnjenjem u primeni prenosivosti brojeva u fiksnim mrežama (kašnjenje od 16 meseci – Pravilnik je predvideo otpočinjanje prenosa broja od 1. decembra 2012), ovaj proces je otpočeo 1. aprila 2014. godine. Implementacija u praksi funkcioniše sa izvesnim poteškoćama.

Kada je reč o ostalim propisima od značaja za telekomunikacioni sektor, Zakon o zaštiti potrošača, usvojen u junu 2014. godine i dalje predviđa da sve usluge elektronskih komunikacija usluge spadaju u domen usluga od opšteg ekonomskog interesa, isto kako je predviđao i prethodni zakon iz 2010. godine. Pored toga, novi zakon predviđa da se njegove odredbe primenjuju na odnose potrošača i trgovaca „osim u slučaju postojanja posebnih odredbi iste svrhe kojima se uređuju odnosi koji obezbeđuju viši nivo zaštite u skladu sa posebnim propisima ili zakonima“. To znači da odredbe zakona koji uređuje zaštitu potrošača (i njegove odredbe o posebnim obavezama pružalaca usluga od opšteg ekonomskog interesa, uključujući sve usluge elektronskih komunikacija) neće samo dopunjavati sektorske zakone po pitanjima koja oni nisu regulisali, već će, u praktično svim slučajevima, imati jaču snagu od sektorskih zakona, bez obzira na njihovu bolju prilagođenost prirodi usluga. Za razliku od odredaba novog Zakona o zaštiti potrošača, Direktiva o pravima potrošača 2011/83/EU predviđa da će se u slučaju nesaglasnosti sektorska pravila imati jaču snagu od odredbi te direktive. Takođe, različito od odredaba Zakona o zaštiti potrošača, obrazloženje Vladinog predloga novog Zakona o zaštiti potrošača navodi da, na primer, član 86. pomenutog predloga, koji se odnosi na prekid i obustavu pružanja usluga od opšteg ekonomskog interesa, treba primenjivati u slučaju da sâm sektorski zakon ne reguliše ovo pitanje.

POBOLJŠANJA

Pozitivan pomak predstavlja uvođenje prenosivosti fiksnih brojeva, što vodi razbijanju monopola koji je godinama postojao u ovoj oblasti i uvodi konkurentnost u fiksnoj telefoniji. Ova pozitivna promena je u prethodnim izdanjima Bele knjige bila na listi prioriteta i preporuka Odbora za telekomunikacije i IT Saveta stranih investitora.

Pozitivan korak takođe predstavlja i odluka Ustavnog suda Republike Srbije da se kao neustavan akt ukine parafiskalni porez uveden Zakonom o kinematografiji, prema kome je RATEL u obavezi da izdvoji 10% godišnjih prihoda u Fond za kinematografiju.

PREOSTALI PROBLEMI

Parlamentarni izbori u martu 2014. godine doveli su do privremene obustave većine aktivnosti resornog ministarstva. Nakon izbora, telekomunikacije su ostale deo resora sadašnjeg Ministarstva za trgovinu, turizam i telekomunikacije.

Odsustvo primene tehnološke neutralnosti, predviđene amandmanima na Zakon o elektronskim komunikacijama (usvojeni 21. juna, 2014.) predstavlja ozbiljan problem vladavine prava. Ono se godinama nalazi na listi prioriteta Odbora za telekomunikacije i informacione tehnologije Saveta stranih investitora. Međutim, realizacija još uvek kasni.

Iako je Plan namene radio-frekvencijskih opsega, koji predviđa oslobađanje novih frekvencija u cilju doprinosa daljem razvoju IKT u Srbiji, usvojen u oktobru 2012. godine, još uvek nije došlo do njegove potpune primene. Tačnije, došlo

je do značajnog kašnjenja sa donošenjem Plana raspodele, iako postoje koristi, kako za operatere, tako i za državu u dodeli novih frekvencijskih opsega operaterima i distribuciji i oslobađanju i prodaji dodatnog spektra.

Konkurentno poslovanje alternativnih operatera na tržištu fiksne telefonije i internet pristupa iziskuje jasnu segmentaciju i uslove za razvoj isplativnog poslovanja, za šta je potrebna kompatibilnost nivoa cena na veleprodajnom tržištu sa nivoom cena na tržištu maloprodaje.

I dalje postoji potreba za unapređenjem saradnje i koordinacijom aktivnosti između resornog ministarstva i drugih državnih institucija relevantnih za oblast telekomunikacija. Pozitivni koraci u smislu bolje saradnje nacionalnih organa su zanemarljivi. Da bi se ovo pitanje rešilo, potrebno je zauzeti organizovan i planski pristup. Ovo je posebno evidentno kod uvođenja novih telekomunikacionih usluga kada se zahtevaju pojašnjenja i pravna mišljenja nekoliko različitih ministarstava (o porezima i deviznom kursu u nadležnosti poreskih organa i Ministarstva finansija). Najbolja ilustracija ove tvrdnje su porezi na digitalni sadržaj i valutni režim kada operateri pokušaju da svojim korisnicima omoguće korišćenje različitih aplikacija.

PREPORUKE SAVETA

Potrebno je staviti poseban naglasak na sledeće:

- Što ranija primena revidiranog Zakona o elektronskim komunikacijama, usvojenog 21. juna 2014. godine u pogledu tehnološke neutralnosti u postojećim opsezima spektra.
- Usvajanje novih Planova raspodele za radio-frekvencijske opsege 900 i 1800 MHz za javne mobilne usluge, uključujući preraspodelu postojećeg spektra i oslobađanje i prodaju dodatnog spektra.
- Potrebno je da regulatorno telo RATEL preispita uslove poslovanja na veleprodajnom tržištu fiksne telefonije i internet pristupa. Odnosi između veleprodajnog i maloprodajnog tržišta moraju počivati na jasnim ekonomskim osnovama.
- Da bi se postigli tržišni efekti primenjene usluge prenosivosti broja u fiksnoj telefoniji, potrebno je da regulatorno telo RATEL obavi kontrolu ispunjavanja obaveza od strane operatera. Isto tako, da bi se razvilo veleprodajno tržište širokopojasnog pristupa i olakšala selekcija operatora sa kontinuitetom usluga koje pružaju preko fiksne infrastrukture, nužno je poboljšati ponudu veleprodajnog tržišta uvođenjem usluge "golog" DSL-a.
- Jačanje kapaciteta uprave i nezavisnog regulatornog tela kako bi se omogućio rast tržišta elektronskih komunikacija.
- Učešće sektora u procesu strateškog odlučivanja.

- RATEL bi trebalo da nastavi sa građenjem kapaciteta i reputacije nezavisnog i kompetentnog regulatornog tela, da pojednostavi procese, poveća efikasnost u pružanju podrške operaterima uz potpunu transparentnost i uspostavljanje jednakih standarda za sve aktere na srpskom tržištu telekomunikacija.
- Obezbeđenje predvidivosti zakonodavnih okvira u cilju stvaranja predvidivih uslova poslovanja za telekomunikacione operatore.

Neke preporuke specifične za sektor:

- Stimulisati razvoj nove telekomunikacione infrastrukture i omogućiti korišćenja postojeće alternativne infrastrukture za sve tipove elektronskih usluga.
- Usvajanje novih Planova raspodele radio-frekvencijskih opsega u 900 i 1800 MHz za javne mobilne usluge.
- Podržati odgovorno ministarstvo kako bi omogućilo prodaju digitalnih sadržaja i njihovo plaćanje kroz mesečne račune za mobilne usluge (naplata operatera) – što je trenutno nemoguće zbog restriktivnog tumačenja Zakona o deviznom poslovanju.
- Hitno oslobađanje frekvencija koje se u Evropi koriste za javne mobilne usluge – odluka o nameni digitalne dividende u 800 MHz i ekspanzija na 900, 1800, 2100 i 2600 MHz.

IT INDUSTRIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Vlada bi trebalo da bude posvećena daljem razvoju regulatornog okvira za IT, koji bi za uzvrat povećao atraktivnost države za strane investicije na duge staze. Šta više, efekte već uvedenih zakonodavnih promena treba pažljivo pratiti i efikasno sprovoditi.	2012		√	
Brze pobede i opipljive rezultate već postignute u oblasti e-Uprave treba nastaviti, posebno u sledećim oblastima: administrativne takse, prijave za različite dokumente, poreske prijave.	2012		√	
Vlada bi trebalo da se uzdrži od uvođenja bilo kakvih mera cenzurisanja interneta i ostane pri otvorenom internetu, koji najviše pogoduje inovacijama, društvenom razvoju i komercijalnim interesima. Vlada bi trebalo da zadrži otvoren i redovan kontakt sa e-zajednicom i inicijativom koja dolazi iz ovog sektora.	2012			√
Da bi sektor nastavio da raste u kriznim vremenima, Vlada bi trebalo da se uzdrži od nametanja bilo kakvih opterećujućih poreza i da podstiče razvoj novoosnovanih i visoko tehnoloških kompanija.	2012			√

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Vlada bi trebalo da obrati posebnu pažnju na oblast e-zdravstva kao jedne od glavnih oblasti u kojoj je potrebno poboljšanje, posebno u pogledu elektronskih evidencija. Edukacija građana i zdravstvenih radnika o implementaciji i korišćenju ovih sistema će biti pođednako važna.	2012			√
Potrebno je dalje umrežavanje administrativnih organa, agencija i ministarstava, na primer Ministarstva unutrašnjih poslova, Poreske uprave, Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, Ministarstva pravde, itd.	2012			√
Pažnju treba posvetiti daljem razvoju e-školskih programa kroz dijalog relevantnih aktera: Ministarstva prosvete, ministarstva (ili agencije) nadležnog za IKT i IT zajednice.	2012			√
Što se tiče članstva Srbije u Otvorenom partnerstvu Vlada, poseban akcenat treba staviti na transparentnost funkcionisanja organa uprave i korišćenje novih tehnologija od strane ovih organa.	2012			√
Objedinjavanje pojedinačnih planova IT razvoja i investicija Ministarstava, Uprava i Agencija u celinu kako bi se velikim nabavkama hardvera i softvera uštedelo na višestrukom dupliranju kapaciteta i samim tim dodatnog trošenja novca građana Srbije, a istovremeno i efikasno koristio rad državnih i javnih službi i ustanova.	2013		√	
Rešavanje pitanja u vezi sa jasnom primenom pravila za plaćanje poreza po odbitku (Withholding Tax - WHT). Trenutna situacija na tržištu je da su zbog nejasnoća ko, kada i kako plaća ovaj porez domaće kompanije koje ovaj porez uredno izmiruju dovedene u neravno pravan položaj pri učestvovanju u nabavkama od svetskih proizvođača softvera.	2013			√

STANJE

Uprkos činjenici da srpsko IT tržište na godišnjem nivou nastavlja da se razvija i da trenutno vredi oko 650 miliona dolara, ono još uvek nije iscrpljeno i ima mnogo mogućnosti za razvoj. Sa strukturom koju čini hardver (HW) 70.1%, servisi 17.1% i softver (SW) 12.8%, ono predstavlja jedan od najvitalnijih tržišta Srbije. Velike domaće IT kompanije su počele da uvode raznovrsniji spektar ponuda u svojim poslovnim portfolijima, a takođe izgleda i da počinju da se javljaju male, uspešne kompanije. Distribucija hardvera je i dalje glavni izvor prihoda za domaće kompanije, a delatnost IT usluga (naročito izvoz softvera), dobija na značaju i stvara nove prihode za kompanije, sa velikim potencijalom za unapređenje srpskog izvoza.

POBOLJŠANJA

U proteklih nekoliko godina bilo je nekoliko pozitivnih pomaka u srpskom IT sektoru. Primeri vredni pomena

su: usvajanje Strategije za razvoj informatičkog društva u Srbiji do 2020. godine, zatim uvođenje programa e-Uprave u različite državne institucije, kao što su sudovi, opštine i policija, uvođenje mogućnosti prijave i plaćanja PDV-a preko interneta i članstvo Srbije u Otvorenom partnerstvu Vlada (što podrazumeva ispunjenost više uslova, kao što su: poboljšanje transparentnosti javnih finansija, adekvatne zaštite podataka, kao i slobodan pristup informacijama, itd.). ICT regulativa je značajno izmenjena sa ciljem liberalizacije i konkurentnosti u ovom sektoru. Propisi i odluke usvojeni od strane Republičke agencije za elektronske komunikacije (RATEL) uveli su devet unapred regulisanih tržišta usluga elektronskih komunikacija u Srbiji, kao i određivanje odgovarajućih SMP operatera. Kompanije koje su osnovane kao operateri sa značajnom tržišnom snagom (SMP operateri) su se susrele sa povećanim regulatornim nadzorom, uključujući strožu kontrolu, kontrolu cena, standardizovani minimum kvaliteta usluga, javne i transparentne ponude za određene usluge, univerzalne zahteve u pogledu usluga, itd.

Program e-Uprava u Srbiji znatno je napredovao tokom proteklih pet godina, iako su dalja poboljšanja neophodna. Mada je došlo do razvoja u ovoj oblasti, realnost je da je dostupnost formulara i informacija putem interneta ograničena, dok je pismena komunikacija još uvek često neophodna. Ipak, portal e-Uprave sada sadrži niz usluga, a čini se da je i Poreska uprava učinila odlučujuće korake u sprovođenju i širenju svoje IT infrastrukture, tako da postoje mnogobrojna poboljšanja. E-Uprava je ključ za reformu srpske državne administracije. Ona će učiniti administraciju efikasnijom, što će za uzvrat privući više stranih investicija. Inicijativa za e-Government treba biti ojačana osnivanjem Vladinog saveta koji bi se bavio koordinacijom između različitih Vladinih tela. Ovo je potrebno, kako bi novi e-Government servisi bili implementirani na efikasan način. Dodatna koordinacija je u potpunosti u skladu sa željom Vlade da bolje orkestrira različita ministarstva. U kontekstu e-Governmenta, ovo može da podrazumeva unifikaciju IT sistema u različitim ministarstvima, bolju interoperabilnost i deljenje ljudskih resursa iz različitih IT sektora.

e-Novac treba biti što pre u upotrebi, u saradnji sa Narodnom bankom Srbije, koja je, sada već odavno, pripremila Nacrt zakona o platnim servisima. Ovaj Predlog zakona je, po prvi put u pravnoj istoriji Srbije, uveo pojam elektronskog novca. Pravni okvir za to se bazira na drugoj EU preporuci o elektronskom novcu (2EMD), koji dozvoljava osnivanje institucija i izdavaoca elektronskog novca. To bi predstavljalo snažan podsticaj digitalnoj ekonomiji, s obzirom na to da legalizacija elektronskog novca, kao sredstva plaćanja, uvodi nove mogućnosti za razvoj G2C i G2B servisa u kontekstu e-Governmenta.

Na planu elektronske trgovine i relevantnog Zakona, unapređenja se tiču proširenja definicije pružaoca usluge informacionog društva, tako da se izmenama Zakona o elektronskoj trgovini (Službeni glasnik RS, br. 41/2009 i 95/2013), a u skladu sa definicijom trgovca iz Zakona o trgovini, ovaj Zakon osim na pravna lica i preduzetnike, primenjuje i na fizička lica u svojstvu trgovca. Ovaj korak je učinjen u cilju harmonizacije sa Direktivom Evropske unije koja uređuje elektronsku trgovinu, međutim sama Direktiva predviđa još širi krug lica zbog toga što određuje pružaoca usluga informacionog društva kao bilo koje lice koje pruža ove usluge, dakle bez obzira na svojstvo trgovca. Imajući ovo u vidu, bilo bi preporučljivo razmisliti o proširenju ove definicije na fizička lica, tj. o doslovnom preuzimanju rešenja iz navedene Direktive.

Pozitivan pomak u propisima predstavlja i uvođenje takozvane "notice and take down" procedure koju predviđa Direktiva, a koja predstavlja mogućnost lica koje smatra da su njegova prava povređena time što se određena nezakonita radnja obavlja ili sadržaj nalazi kod pružaoca usluge linkovanja ili trajnog skladištenja podataka, da o tome obavesti pružaoca kako bi on onemogućio pristup tom sadržaju, odnosno uklonio taj sadržaj. Ako pružalac usluge ne reaguje po obaveštenju i ne ukloni sadržaj, može biti tužen od strane lica čije je pravo povređeno. S druge strane, ukoliko pružalac usluge neopravdano ukloni sadržaj, može ga tužiti lice čiji je sadržaj uklonio. S obzirom na to da je još uvek preveliki teret na pružaocu i da mu je data prevelika moć odlučivanja, ovo je pitanje kojim bi se trebalo baviti u nekim narednim izmenama.

Iako su u Srbiji preduzimani uspešni projekti koji se odnose na digitalizaciju obrazovnog sistema Srbije, ukupan efekat prilično je ograničen. Bez sistematskog pristupa koji bi obuhvatio razvoj odgovarajućih obrazovnih aplikacija i bez adekvatne obuke nastavnog kadra, takvi programi imaju samo mali uticaj na razvoj IT veština srpskih mladih generacija. Raspoloživost osnovnom IT infrastrukturuom hardvera u srpskim školama je daleko od toga da studenti mogu da održe korak za njihovim vršnjacima iz EU.

Resorno ministarstvo je, čini se, prepoznalo mogućnost elektronskog poslovanja i trgovine preko Interneta kao šansu za građane Srbije da na lakši, brži, sigurniji i jeftiniji način obavljaju svoje transakcije. Ministarstvo je u ovome takođe prepoznalo šansu za unapređenje privrede usled većih mogućnosti rezidenata, posebno preduzetnika i malih privrednih društava, da plasiraju svoje proizvode i usluge stranim kupcima putem elektronske ponude i prodaje, koja po pravilu podrazumeva i naplatu preko institucije elektronskog novca.

Budući da je PayPal u Evropi dostupan još od 2004. godine, a da se njegovo poslovanje u Srbiji najavljivalo u više navrata još od 2010. godine, te da je delimično postao dostupan građanima Srbije u aprilu 2013. godine, ovaj događaj za Srbiju predstavlja jedan od značajnih i dugo očekivanih koraka na putu Srbije ka njenom usaglašavanju sa evropskim standardima. Na unutrašnjem planu, ovaj događaj predstavlja značajan prvi korak ka smisljenoj liberalizaciji i unapređenju elektronskog poslovanja.

Trenutna situacija, ne ostavlja prostor za preprodaju digitalnog sadržaja, sa servisa, kao što su: Google Play, Apple

Store, Amazon i drugi, što predstavlja ograničavajući faktor za dalji razvoj IT industrije.

PREOSTALI PROBLEMI

- Niska IT potrošnja po glavi stanovnika (samo 11,6% od EU proseka) je kritičan znak da nova Vlada obrati više pažnje na IT potrošnju, što može značajno promeniti strukturu srpske privrede.
- Javno-privatna partnerstva (u IT oblasti) su još u fazi razvoja, iako mogu da ponude značajan uspeh u oblasti unapređenja troškova, posebno na opštinskom nivou. Pored tih prednosti, takođe mogu pružiti nove izvore prihoda za državne institucije na različitim nivoima.
- Zaštita podataka ostaje bitan problem u IT sektoru, o čemu svedoči nekoliko visoko rangiranih i obelodanjenih slučajeva koji se odnose na neprimereno zadržavanje ili korišćenje podataka. Iako kancelarija Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti postupa krajnje profesionalno i aktivna je na terenu, izgleda da sudski i administrativni organi ne podržavaju njihove napore u potpunosti. Model zakona o zaštiti podataka o ličnosti koji je u junu 2014. godine objavio Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti predviđa liberalizaciju uslova za iznošenje podataka u države koje nisu članice Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Saveta Evrope, ukidanjem obaveze podnošenja Povereniku zahteva za iznošenje podataka ako je lice na koje se podaci odnose dalo svoj pristanak za iznošenje. Za slučajeve kada nema takvog pristanka ili kada nisu ispunjeni uslovi za iznošenje podataka bez pristanka, Model zakona uređuje postupak u kome Poverenik daje saglasnost za iznošenje. Pored toga, Model zakona, između ostalog, izričito predviđa da pristanak na obradu podataka može da bude dat u pisanoj formi, usmeno, ili konkludentnom radnjom. S obzirom na to da bi navedena rešenja doprinela uspostavljanju jasnog pravnog okvira za IT industriju, trebalo bi da ostanu u konačnom tekstu budućeg Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.
- Tu je i uznemiravajući trend za poslovanje i slobodu izražavanja u pogledu ponašanja Uprave za igre na sreću koja je pokušala da izvrši pritisak na pružaoce internet usluga (ISP) kako bi se blokirali inostrani sajtove za kockanje (npr. Bwin), a sve da ne bi bio ugrožen njen monopol. Ovo, kao i nekoliko drugih postupaka Vlade (npr. zahtev nadležnog ministra za zatvaranje Twitter naloga), mogu ukazivati na korake ka cenzuri interneta.
- Povećanje PDV-a sa 8% na 20% za računare i računarsku opremu.
- I dalje se ispituje usaglašenost radio i telekomunikacione terminalne opreme na koju je stavljen CE znak i postoji prostor za dodatno pojednostavljenje i skraćenje, a moguće je i ukidanje tog postupka.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada bi trebalo da bude posvećena daljem razvoju regulatornog okvira za IT, koji bi za uzvrat povećao atraktivnost države za strane investicije na duge staze. Šta više, efekte već uvedenih zakonodavnih promena treba pažljivo pratiti i efikasno sprovesti.
- Brze pobede i opipljive rezultate već postignute u oblasti e-Uprave treba nastaviti, posebno u sledećim oblastima: administrativne takse, prijave za različite dokumente, poreske prijave.
- Vlada bi trebalo da se uzdrži od uvođenja bilo kakvih mera cenzurisanja interneta i da ostane pri otvorenom internetu, koji najviše pogoduje inovacijama, društvenom razvoju i komercijalnim interesima. Vlada bi trebalo da zadrži otvoren i redovan kontakt sa e-zajednicom i inicijativom koja dolazi iz ovog sektora.
- Da bi sektor nastavio da raste u kriznim vremenima, Vlada bi trebalo da se uzdrži od nametanja bilo kakvih opterećujućih poreza i da podstiče razvoj novoosnovanih i visoko tehnoloških kompanija.

- Vlada bi trebalo da obrati posebnu pažnju na oblast e-zdravstva kao jedne od glavnih oblasti u kojoj je potrebno poboljšanje, posebno u pogledu elektronskih evidencija. Edukacija građana i zdravstvenih radnika o implementaciji i korišćenju ovih sistema će biti podjednako važna.
- Potrebno je dalje umrežavanje administrativnih organa, agencija i ministarstava, na primer Ministarstva unutrašnjih poslova, Poreske uprave, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstva pravde, Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave itd.
- Pažnju treba posvetiti daljem razvoju e-školskih programa kroz dijalog relevantnih aktera: Ministarstva prosvete, ministarstva (ili agencije) nadležnog za IKT i IT zajednice.
- Što se tiče članstva Srbije u Otvorenom partnerstvu Vlada, poseban akcenat treba staviti na transparentnost funkcionisanja organa uprave i korišćenje novih tehnologija od strane ovih organa.
- Objedinjavanje pojedinačnih planova IT razvoja i investicija Ministarstava, Uprava i Agencija u celinu kako bi se velikim nabavkama hardvera i softvera uštedelo na višestrukom dupliranju kapaciteta i samim tim dodatnog trošenja novca građana Srbije, a istovremeno i efikasno koristio rad državnih i javnih službi i ustanova.
- Rešavanje pitanja u vezi sa jasnom primenom pravila za plaćanje poreza po odbitku (Withholding Tax - WHT). Naš je predlog da velike svetske IT kompanije koje su prisutne ili dolaze u Srbiju uz pomoć Saveta stranih investitora treba da jasno u dogovoru sa Vladom reše ovaj problem. Trenutna situacija na tržištu je da su zbog nejasnoća ko, kada i kako plaća ovaj porez domaće kompanije koje ovaj porez uredno izmiruju dovedene u neravnotežan položaj pri učestvovanju u nabavkama od svetskih proizvođača softvera jer razlika u ukupnim ulaznim cenama sa uključenim troškovima može biti i do 20% u odnosu na ponuđače - konkurente koji ovu obavezu ne izmiruju. Neke kompanije su ovaj problem rešile dok u drugim slučajevima ova stavka predstavlja ozbiljan problem i uzrok nekonkurentnosti na tržištu. Obzirom da su državne ustanove uključene u javne nabavke, trebalo bi da bude u svačijem interesu da se postigne jednakost na tržištu i da se pomogne IT kompanijama koje su registrovane u Srbiji da budu konkurentne. Shodno tome, poželjno je da međunarodna poreska pravila sa drugim državama bolje definišu softver, na način kako je to regulisano između Srbije i Češke republike.

NEKRETNINE I IZGRADNJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o planiranju i izgradnji vrši uticaj na pet važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju, građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju. Sve ove oblasti moraju posebno da se regulišu, što je moguće pre kroz sistematska akta u saradnji sa nevladinim sektorom.	2009			✓
Novim zakonom/zakonima definisati drugačiji način konverzije uz naknadu i legalizacije, koji će biti ustavno prihvatljiv, politički održiv i u praksi sprovodiv.	2013			✓
Državna tela moraju da omoguće transparentnost i doslednost u svom radu, na svim nivoima, kao i da obezbede visoki nivo praćenja rada svih relevantnih institucija. Državna tela moraju da objavljuju sva mišljenja i tumačenja propisa koja daju na svom veb sajtu.	2009			✓
Neophodno je da se još više uprosti proces izdavanja dozvola, a potrebno je i da se razmotri mogućnost smanjenja naknade za uređenje građevinskog zemljišta i svih drugih početnih troškova, vezanih za izgradnju, kao i kasniji operativni troškovi sa ciljem daljeg razvijanja tržišta i ubrzavanja procesa koji će omogućiti veći priliv investicija na ovo tržište.	2009			✓
Potrebne su izmene i u kaznenoj politici u okviru Zakona o planiranju i izgradnji tako da kazne budu adekvatnije i strožije, jer su trenutno limitirane na samo novčane kazne.	2009			✓
Novčane kazne za javna preduzeća i javne službe treba da budu promenjene od nenovčanih u novčane naročito u slučajevima kada investitori plaćaju naknadu za usluge koje im nisu pružene u određenom roku. U tim slučajevima naknada za plaćanje usluga pruženih sa neopravdanim zakašnjenjem treba da bude smanjena.	2012			✓
Zakonski okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova treba poboljšati izmenom Zakona o obligacionim odnosima i pojedinih pravilnika koji definišu postupak izgradnje tako da odražava međunarodno priznatu najbolju praksu.	2010			✓
Nacrt novog Zakona o upravljanju i održavanju stambenih zgrada bi trebalo da bude donet i usvojen nakon javne rasprave. Neophodno je obezbediti kompletnu zakonsku regulativu i propise kojima će se definisati vlasnička prava stanara i njihove obaveze vezano za upravljanje i održavanje, koji su neophodni za pravilno funkcionisanje sistema upravljanja i održavanja stambenih zgrada.	2009			✓
Zakon o finansijskom lizingu treba uskladiti sa važećim propisima u oblasti nepokretnosti, posebno u delu koji se odnosi na mogućnost upisa zabeležbe postojanja lizinga kod javnog registra nepokretnosti, što je potrebno da bude decidno propisano bilo zakonom koji reguliše lizing bilo Zakonom o državnom premeru i katastru.	2009			✓
Zakon o hipoteci je potrebno izmeniti u celosti. Postojeći Zakon o hipoteci, između ostalog nije u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji. Imajući u vidu da predmetni zakon ima previše propusta i nejasnih odredaba, potrebna je njegova izmena u celosti.	2010			✓
Zakon o poljoprivrednom zemljištu i Zakon o zadrugama treba da budu izmenjeni tako da omoguće strano ulaganje u poljoprivredu i dozvole stranim fizičkim i pravnim licima da kupe poljoprivredno zemljište, kao i da zaštite stečeno pravo vlasništva nad poljoprivrednim zemljištem.	2012			✓

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Treba uvesti kraće rokove za upis u Katastar nepokretnosti kao i transparentnije i jasnije instrukcije o primeni zakona u okviru katastarskih aktivnosti, radi ubrzanja i predvidivosti katastarskih procedura. Online pristup podacima katastra nepokretnosti treba da bude neograničen i besplatan, a izdavanje jednostavnih dokumenata, kao što su listovi nepokretnosti i kopije planova, treba da bude moguće odmah, na licu mesta.	2012		√	
Država, relevantna ministarstva, lokalni organi i druge važne institucije sa jedne strane i Savet i njegov Odbor za nekretnine i sve druge organizacije koje se bave poslovima vezanim za nekretnine, sa druge strane, treba da uspostave dijalog, komunikaciju i dugoročnu saradnju vezano za strateška pitanja, sa ciljem poboljšanja uslova na tržištu nekretnina.	2009		√	

STANJE

Zakon o planiranju i izgradnji, usvojen u septembru 2009. godine sa izmenama i dopunama iz aprila 2011. i decembra 2012. godine, te odlukama Ustavnog suda iz 2013. godine i dalje je glavna oblast interesovanja Saveta stranih investitora.

Pomenuti Zakon je izuzetno kompleksne prirode jer uređuje nekoliko veoma važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju i građevinsko zemljište, što na određeni način stvara probleme u njegovoj primeni.

Pet godina nakon njegovog donošenja, može se slobodno zaključiti da je krajnji domašaj samog Zakona i njegovih izmena daleko ispod očekivanog.

Jedan od najvažnijih ciljeva koji je trebalo da bude ostvaren Zakonom je bio privatizacija građevinskog zemljišta u Republici Srbiji kroz postupak konverzije prava korišćenja u pravo svojine. Naime, Zakon je predvideo više procedura za realizaciju postupka konverzije, od kojih je najvažnija bila procedura konverzije uz naknadu u kojoj su kompanije koje su stekle zemljište u prethodnom periodu po osnovu privatizacije, stečaja ili u izvršnom postupku ostvarivale pravo na pretvaranje prava korišćenja u pravo svojine, uz plaćanje naknade koja predstavlja razliku između tržišne vrednosti građevinskog zemljišta i troškova sticanja prava na zemljištu. Ipak, uvedena pravna rešenja po pitanju konverzije uz naknadu u praksi nisu dala željene rezultate, čak ni nakon izmena Zakona u aprilu 2011. Upravo zbog mnogobrojnih problema sa postupkom konverzije u praksi, poslednjim izmenama Zakona privremeno, do 24. 12. 2013.

godine, je omogućeno dobijanje građevinske dozvole po osnovu prava korišćenja licima koje pravo konverzije mogu ostvariti uz naknadu. Maja 2013. godine Ustavni sud Srbije je usvojio inicijativu za ocenu ustavnosti odredaba Zakona o planiranju i izgradnji koje regulišu pitanje konverzije uz naknadu na građevinskom zemljištu i obustavio primenu ovih odredaba Zakona do donošenja konačne odluke o njihovoj ustavnosti. Konačno, u novembru 2013. godine sporna odredba je u delu koji se odnosi na način utvrđivanja troškova pribavljanja prava korišćenja, odlukom Ustavnog suda, proglašena neustavnom. Iako to ne bi trebalo da bude slučaj, proces konverzije uz naknadu je praktično zaustavljen do donošenja nove regulative koja bi regulisala ovu oblast.

Još jedan važan cilj Zakona – legalizacija 1,3 miliona nelegalnih objekata u Republici Srbiji i dalje ostaje potpuno neostvaren. Juna 2013. godine, odredbe Zakona o planiranju i izgradnji koje se odnose na legalizaciju bespravno izgrađenih objekata su proglašene neustavnim, čime je i ovaj proces, ionako prespor i nedelotvoran, u potpunosti zaustavljen. Nakon toga, donet je novi Zakon o legalizaciji objekata, koji je stupio na snagu u novembru 2013. godine i, po svemu sudeći, postupak legalizacije učinio znatno složenijim i skupljim nego što je to bio slučaj sa prethodnim zakonskim rešenjima, posebno zbog značajno većeg obima dokumentacije koja se sada zahteva, kao i načina utvrđivanja visine naknade za uređivanje građevinskog zemljišta. Nakon manje od godinu dana od primene ovog Zakona, postoje najave od predstavnika Vlade da se već sada aktivno radi na definisanju novih rešenja koji bi ubrzali rešavanje ovog važnog pitanja.

Nekretnine i vlasništvo na zemljištu

Privatizacija gradskog građevinskog zemljišta, koje je u prošlosti bilo u isključivom vlasništvu Republike Srbije, kroz postupak konverzije predviđen Zakonom o planiranju i izgradnji 2009. godine odvijala se izuzetno sporo, da bi krajem maja 2013. godine Ustavni sud Srbije privremeno zabranio primenu odredaba Zakona kojima se uređuje konverzija uz naknadu. Konverzija nije profunkcionisala ni nakon odluke US iz novembra 2013. kojom je ova privremena mera ukinuta.

Izmene postojećeg Zakona o planiranju i izgradnji ili usvajanje novog zakona su neophodne, a opšti je utisak da će postupak konverzije prava korišćenja u pravo svojine, makar u svom postojećem obliku, otići u prošlost. Na osnovu javno dostupnih informacija čini se da preporuka Saveta stranih investitora da se odustane od konverzije uz naknadu nije prihvaćena. Rešenje koje će najverovatnije prevladati je da će konverzija biti rešena tako što će se zemljišta ispod objekta i zemljišta potrebnog za redovnu upotrebu objekta konvertovati bez naknade, dok će se za ostatak zemljišta plaćati naknada u visini tržišne vrednosti. Ipak, prema poslednjim najavama, konverzija može biti isključena iz Zakona o planiranju i izgradnji i biti predmet Zakona o imovini koji će biti usvojen 2015. godine.

Veliki broj nekretnina na atraktivnim lokacijama u Beogradu i drugim gradovima i dalje je u vlasništvu grada i izdaje se, međutim, ne u skladu sa postojećim tržišnim uslovima. To obeshrabrjuje renomirane trgovce da uđu na srpsko tržište. Ova pojava takođe doprinosi porastu sive ekonomije i smanjenju budžetskih prihoda. Pozitivne efekte u ovom segmentu mogao bi da da postupak denacionalizacije oduzete imovine, imajući u vidu da je značajan deo poslovnog prostora, trenutno u vlasništvu grada, zapravo nacionalizovan, te da bi njegovo vraćanje u privatne ruke moglo imati pozitivne efekte na tržišnu utakmicu.

Izvesne probleme u strukturisanju transakcija moglo bi da predstavlja i široko tumačenje Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama, po kojima se i plaćanja u transakcijama koje se odnose na promet nepokretnosti podvode pod ograničenja sadržana u navedenom Zakonu.

Politika upravljanja i održavanja stambenih zgrada nije menjana još od 1995. godine kada je usvojen postojeći

Zakon o održavanju stambenih zgrada. Ovaj Zakon ne predviđa model profesionalnog upravljanja stambenim objektom (dobrovoljno angažovanje koje obično obavlja predsednik kućnog saveta), niti dovoljno snažno obavezuje vlasnike stambenih jedinica da pomenuti Zakon primenjuju. Opšteprihvaćeni model organizacije je još uvek sarađnja sa javnim komunalnim preduzećima, uz mogućnost angažovanja privatnih preduzeća za potrebe održavanja.

Izgradnja

Postupak izdavanja građevinskih dozvola još uvek nije dovoljno transparentan, dugo traje i opterećen je birokratskim procedurama.

Glavni problem vezan za postupak izdavanja građevinskih dozvola i dalje leži u činjenici da za veći deo građevinskog zemljišta ne postoji usvojen odgovarajući planski dokument koji predstavlja preduslov za dobijanje lokacijske i građevinske dozvole. Postojeća zakonska rešenja nisu se pokazala efikasnim u podsticanju nadležnih organa da blagovremeno izrade i usvoje potrebne planske dokumente.

Veliki problem u postupku izgradnje predstavlja neadekvatna infrastruktura i postojeće birokratske procedure u javnim komunalnim preduzećima koja učestvuju u pomenutom postupku. Reforma ovog sektora je od izuzetnog značaja za celokupan postupak. I pored mnogobrojnih najava da će se u cilju olakšavanja i skraćivanja birokratskih procedura organizovati tzv. one-stop-shops za investitore, ova ideja još uvek nije sprovedena.

Dodatni problem vezan za postupak izdavanja građevinskih dozvola leži u činjenici da se pravo vlasništva na zemljištu po pravilu mora steći pre podnošenja zahteva za dobijanje lokacijske dozvole, koja prethodi građevinskoj dozvoli. Takođe, nepotrebno opterećenje predstavlja i insistiranje da se naknada za konverziju poljoprivrednog zemljišta u građevinsko plati pre izdavanja lokacijske dozvole. Uz to, lokacijska dozvola je, bez opravdanog razloga, vezana za ime podnosioca zahteva, a ne za nepokretnost, čime se ograničava njen prenos na sticaoce nepokretnosti ako se sticanje vrši pre započete izgradnje. Kako napretka u pogledu regulisanja postupka konverzije nema ni do danas, postoji opravdan strah da će dalji razvoj nepokretnosti biti značajno usporen.

Postojećim zakonskim rešenjima nisu rešeni svojinski odnosi na zemljištu i vrlo je malo investitora ili finansijskih

institucija spremno da prihvati ovakav rizik ulaganja.

Dodatno, postojeći pravni okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova nije u skladu sa međunarodno priznatom najboljom praksom.

Katastar nepokretnosti

Projekat formiranja jedinstvenog katastra nepokretnosti u Srbiji završen je u maju 2012. godine, mada još uvek postoje sporadični problemi oko njegovog kompletiranja usled nedovršenih žalbenih postupaka pokrenutih u toku ustrojavanja katastra nepokretnosti.

Dodatne probleme stvaraju sporna i nekonzistentna tumačenja važećih propisa od strane Službi za katastar nepokretnosti, spori postupci upisa i sporo donošenje drugostepenih odluka nadležnog ministarstva po pitanju žalbi na odluke. Naročito sporo odlučivanje je primećeno u Službama za katastar nepokretnosti u Beogradu, gde se na rešavanje zahteva u prvom stepenu čeka u proseku nekoliko meseci. Nedopustiva je praksa da se na jednostavna dokumenta, kao što su izvodi iz listova nepokretnosti ili kopije planova, čeka danima, a na jednostavne upise mesecima.

Digitalizacija i uređenje katastarskih planova nije završena, a u praksi se sreću neusaglašenosti podataka sadržanih u katastarskom operatu i odgovarajućem katastarskom planu. Na ovaj način značajno su usporene investicije koje za predmet mogu imati veće površine zemljišta, odnosno veliki broj zemljišnih parcela.

Takođe, nefunkcionisanje katastra vodova stvara probleme u privredi, usled pravne nesigurnosti u pogledu svojinskih odnosa kao i nemogućnosti uspostavljanja tereta na vodovima.

Restitucija

U septembru 2011. usvojen je Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju koji je stupio na snagu 6. oktobra 2011. godine.

Prioritet restitucije bazira se na njenim ogromnim potencijalima u smislu unapređenja sigurnosti prava vlasništva na jedan simboličan i primeran način, jer veoma jasno pokazuje da država vraća ono što je nepravredno oduzeto. Rok za predaju zahteva za vraćanje imovine odnosno obeštećenje je istekao i nadležne institucije su počele da rešavaju pojedine predmete ali, za sada, utisak je da će postupak rešavanja predmeta potrajati.

Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju štiti stečena prava privatnih lica, a obaveza povraćaja postoji samo u slučaju da privatna lica nemaju nikakva prava na nepokretnosti koja može biti predmet vraćanja. Iako Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju propisuje prioritet naturalne restitucije (vraćanje oduzete imovine), izuzeci od naturalne restitucije su brojni, tako da će najverovatnije najčešći oblik restitucije biti obeštećenje. Obveznik vraćanja imovine je isključivo Republika Srbija, jedinica lokalne samouprave, javno preduzeće čiji je osnivač Republika Srbija odnosno društvena preduzeća i zadruge, dok je obveznik obeštećenja isključivo Republika Srbija.

Agencija za restituciju Republike Srbije otpočela je sa radom 2012. godine. U dosadašnjem radu, Agencija za restituciju je zauzela krajnje rigidan stav, naročito kada su u pitanju strani državljani. U praksi se to ogleda u neadekvatnom tumačenju međunarodnih ugovora iz 50-ih godina prošlog veka, kao i u zahtevima za dokumentacijom koja nije nužna za donošenje odluke u postupcima restitucije i koju je, u većem broju slučajeva, nemoguće pribaviti.

Pored toga, u Zakonu su primećene brojne nejasnoće, pa će upravna i sudska praksa umnogome formirati konačan ishod restitucije.

Lizing nekretnina

Izmenama Zakona o finansijskom lizingu iz maja 2011. uvedena je mogućnost finansijskog lizinga nepokretnosti. Međutim, novi zakonski okvir nije dovoljno razrađen i za sada nije profunkcionisao u praksi, sa izuzetkom nekolicine poslovnih zgrada koje su pribavljene putem lizinga. Glavni problemi u primeni Zakona o finansijskom lizingu su vezani za visoke troškove i poreski tretman lizinga.

Hipoteka

Nakon osam godina primene, Zakon o hipoteci je pokazao svoje jasne nedostatke u praksi. Zajedno sa izvesnim restriktivnim tumačenjima odredaba Zakona o hipoteci od strane javnih registara nepokretnosti, ovaj Zakon zahteva materijalne izmene regulative o hipoteci u Srbiji.

Nepostojanje instituta agenta obezbeđenja, funkcije koja je uobičajena u velikim finansijskim transakcijama, predstavlja samo jedan od nedostataka koji zahteva izmene Zakona o hipoteci.

Odredbe Zakona o hipoteci, koje se odnose na vansudsko izvršenje prinudnom prodajom zahtevaju dodatnu razradu, kako bi se otklonile postojeće nejasnoće i mogućnosti opstrukcije samog postupka. Ovde je posebno bitno napomenuti odredbu zakona po kojoj, u slučaju vansudske prodaje, prava docnijih poverilaca ostaju rezervisana, što, po tumačenju katastra, znači da kupac hipotekovane nepokretnosti istu stiće sa svim hipotekama nižeg reda. To je jedan od razloga što se sve veći broj hipotekarnih poverilaca odlučuje za sudsko izvršenje hipoteka, čemu doprinose i pozitivna iskustva izvršenja posredstvom privatnih izvršitelja u skladu sa novim Zakonom o izvršenju i obezbeđenju.

Poljoprivredno zemljište

Zakon o poljoprivrednom zemljištu zabranjuje stranim pravnim i fizičkim licima sticanje svojine nad poljoprivrednim zemljištem. Strane investicije u srpsku poljoprivredu se uglavnom ostvaruju kroz privatizaciju poljoprivrednih preduzeća putem koje strani investitori postaju većinski vlasnici tih preduzeća koja imaju pravo svojine na poljoprivrednom zemljištu. U nekim slučajevima se kompanije suočavaju sa pogrešnim tumačenjem odredaba Zakona o poljoprivrednom zemljištu.

Zakon o zadrugama daje pravo novoosnovanim poljoprivrednim zadrugama da od sadašnjih vlasnika potražuju poljoprivredno zemljište koje je nekada pripadalo zadrugama. Ova zakonska odredba je namenjena restituciji za one vlasnike poljoprivrednog zemljišta koji su bili primorani da prenesu svoje vlasništvo na poljoprivredne zadruge po socijalističkim zakonima donetim posle Drugog svet-skog rata. U praksi su ove odredbe zloupotrebljavane od strane novoosnovanih poljoprivrednih zadruga koje uopšte ne obavljaju delatnost, a koje su potraživale poljoprivredno zemljište velike vrednosti od privatizovanih poljoprivrednih preduzeća. Odluke Ministarstva finansija i privrede u 2013. godini ukazuju na tendenciju da se ova zloupotreba prava dozvoli.

POBOLJŠANJA

U prethodnih godinu dana nisu primećeni nikakvi značaj-niji pomaci u sektoru nekretnina.

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninama

Zakon o državnom premeru i katastru je uveo veoma važnu odredbu da sve registrovane nepokretnosti treba da budu i procenjene. To pruža mogućnost državi da reguliše i orga-

nizuje ovaj proces usvajanjem pravila i procedura, metodolo-gijom masovnih ili individualnih procena.

Izgradnja

Prema izmenjenom Zakonu o planiranju i izgradnji, sve odredbe koje regulišu postupak dobijanja dozvole, pojedno-stavljaju ovaj proces, ali to mora da se potvrdi i u praksi.

Nekoliko opština je već uvelo sistem „informacije na jednom mestu“ koji je namenjen stranim investitorima, što je zna-čajno poboljšalo prethodno pomenuti problem pristupa potrebnim podacima koji se ranije javljao usled nedovoljno informacija i/ili nekvalifikovanog osoblja.

Vlada je prošle godine usvojila Uredbu kojom se osniva Kancelarija za brze odgovore koja će obavljati stručne, administrativne i operativne poslove za potrebe Vlade, a u cilju unapređivanja uslova za privlačenje stranih inve-sticija, podizanja efikasnosti u realizaciji projekata od značaja za državu. Efekti rada Kancelarije još uvek nisu prepoznatljivi.

Legalizacija

Usvojen je Zakon o legalizaciji objekata koji je stupio na snagu 1. novembra 2013. godine. Efekti novog Zakona tek treba da se osele u praksi.

Katastar nepokretnosti

Nekoliko organizacionih jedinica katastra na teritoriji grada Beograda su pokrenula projekat rešavanja jednostavnih problema u roku od pet dana nakon podnošenja zahteva. Ovaj projekat ima dobre rezultate i povećao je efikasnost rada katastra u rešavanju predmeta iz tekuće godine, dok je drastično usporen rad na predmetima koji datiraju pre 2014. godine.

PREOSTALI PROBLEMI

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninama

Primena Zakona o planiranju i izgradnji nije dala očekivane rezultate. Dodatno, ionako neefikasan sistem konverzije uz naknadu je obustavljen od strane Ustavnog suda Srbije kra-jem maja 2013. godine i nije zaživeo ni nakon donošenja konačne odluke US u novembru 2013. godine.

Opštine nisu oduzimale od investitora građevinsko zemlji-šte u vlasništvu države u slučajevima kada korisnici nisu izgradili objekat u dogovorenom roku.

Još nije definisana jasna kaznena politika za nadležne lokalne organe uprave u slučaju kada isti ne izvrše ili kasno izvrše svoje obaveze.

U prethodnim godinama nije bilo značajnog poboljšanja vezanog za upravljanje i održavanje stambenih zgrada. Zakon o održavanju stambenih zgrada iz 1995. godine predviđa usvajanje propisa u cilju daljeg uređenja ove oblasti, ali do danas ni za jedan od njih ne postoji čak ni nacrt.

Za finansiranje održavanja stambenih zgrada sklapani su ugovori sa javnim komunalnim preduzećima za potrebe korektivnog održavanja i hitnih intervencija i organizovano je prikupljanje novca za potrebe investicionog održavanja koje u praksi često ne može da se primeni.

U 2013. godini usvojen Zakon o posebnim uslovima za upis prava svojine na objektima izgrađenim bez građevinske dozvole, koji u praksi nije dao značajan efekat.

Izgradnja

Ceo proces pribavljanja dozvola je i dalje netransparentan, dugačak i opterećen birokratskim procedurama, pre svega kao posledica teškog i vremenski zahtevnog procesa prikupljanja dokumentacije koja je potrebna za podnošenje zahteva. Najavljivani „one-stop-shop“ koncept još uvek nije uveden.

Katastar nepokretnosti

Nekonzistentna tumačenja važećih regulativa od strane Službi za katastar nepokretnosti koja su često neusklađena sa drugim Zakonima, spore procedure upisa i dodatne poteškoće prouzrokovane sporim donošenjem odluka nadležnog ministarstva po pitanju žalbi na odluke i dalje su materijalni problemi koji se javljaju u praksi.

Katastar vodova još nije ustrojen, što stvara nesigurnost u domenu svojinskih odnosa i onemogućuje upis tereta na vodovima.

Restitucija

Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju deklarativno propisuje princip vraćanja oduzete imovine kao osnovni, ali kroz veliki broj izuzetaka ukazuje da će najčešći model restitucije biti obeštećenje. Ovakav model restitucije predstavlja pokušaj da se pomire suprotni interesi lica koja imaju pravo na restituciju i lica koja su stekla prava na oduzetoj imovini (najčešće strani investitori).

Još uvek očekujemo pomak u primeni ovog Zakona. Dakle, rezultate primene Zakona o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju tek treba sagledati. U postupcima restitucije, Agencija za restituciju tumači propise na način kojima se otežava ili čak i onemogućuje pravo stranih državljana na restituciju ili obeštećenje.

Poljoprivredno zemljište

Odredbe Zakona o poljoprivrednom zemljištu onemogućavaju vlasništvo nad poljoprivrednim zemljištem stranim fizičkim i pravnim licima i sprečavaju ulaganje u poljoprivredu. Najstrože tumačenje ove odredbe Zakona o poljoprivrednom zemljištu, u nekim slučajevima, dovodi do javne osude stranih investitora koji su kupili poljoprivredno zemljište kroz proces kupovine poljoprivrednih preduzeća.

Novoosnovane poljoprivredne zadruge zahtevaju restituciju poljoprivrednog zemljišta od privatizovanih poljoprivrednih kompanija. Postojeći Zakon o zadrugama koji dozvoljava parcijalnu restituciju nekadašnje zadružne imovine novoosnovanim poljoprivrednim zadrugama, podoban je za zloupotrebe, a nadležni organi Republike Srbije pokazuju tendenciju da dozvole ovakve zloupotrebe. Postojeći zakon i pogrešno tumačenje istog ugrožavaju postojeća ulaganja u poljoprivredu i stečena prava investitora i samim tim stvaraju nepovoljno pravno okruženje za buduće investicije u poljoprivredu.

PREPORUKE SAVETA

- Zakon o planiranju i izgradnji vrši uticaj na nekoliko važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju i građevinsko zemljište. Sve ove oblasti moraju posebno da se regulišu, što je moguće pre kroz sistematska akta u saradnji sa nevladinim sektorom.
- Novim zakonom/zakonima definisati drugačiji način konverzije uz naknadu, koji će biti ustavno prihvatljiv, poli-

tički održiv i u praksi sprovodiv. Preporuka Saveta je da se ukine institut konverzije uz naknadu i da se konverzija sprovede bez naknade.

- Državna tela moraju da omoguće transparentnost i doslednost u svom radu, na svim nivoima, kao i da obezbede visoki nivo praćenja rada svih relevantnih institucija. Državna tela moraju da objavljuju sva mišljenja i tumačenja propisa koja daju na svom veb sajtu.
- Neophodno je da se još više uprosti proces izdavanja dozvola, a potrebno je i da se razmotri mogućnost smanjenja naknade za uređenje građevinskog zemljišta i svih drugih početnih troškova, vezanih za izgradnju, kao i kasniji operativni troškovi sa ciljem daljeg razvijanja tržišta i ubrzavanja procesa koji će omogućiti veći priliv investicija na ovo tržište.
- Potrebne su izmene i u kazenoj politici u okviru Zakona o planiranju i izgradnji tako da kazne budu adekvatnije i strože, jer su trenutno limitirane samo na novčane kazne.
- Novčane kazne za javna preduzeća i javne službe treba da budu promenjene od nenovčanih u novčane, naročito u slučajevima kada investitori plaćaju naknadu za usluge koje im nisu pružene u određenom roku. U tim slučajevima naknada za plaćanje usluga pruženih sa neopravdanim zakašnjenjem treba da bude smanjena.
- Pored postojećeg mehanizma kažnjavanja za prekršaj odgovornog lica ako građevinska dozvola ne bude izdata u propisanom roku, zakonom predvideti i dodatnu posledicu nepoštovanja ovog roka, u vidu smanjenja naknade za uređivanje građevinskog zemljišta, kao jedan vid odgovornosti koju bi snosila država, odnosno lokalna samouprava.
- Dozvoliti građenje objekata i na osnovu prava korišćenje, tj. bez prethodno sprovedene konverzije.
- Doneti Zakon o fondovima nekretnina (Real Estate Investment Trust – REIT), koji bi uredio ovu oblast i otklonio problem dvostrukog oporezivanja. Ovaj Zakon, uz dodatne aktivnosti države, bi trebalo da reši probleme koje uzrokuje nerazvijeno tržište nekretnina.
- Zakonski okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova treba poboljšati izmenom Zakona o obligacionim odnosima i pojedinih pravilnika koji definišu postupak izgradnje tako da odražava međunarodno priznatu najbolju praksu.
- Nacrt novog Zakona o upravljanju i održavanju stambenih zgrada bi trebalo da bude donet i usvojen nakon javne rasprave. Neophodno je obezbediti kompletnu zakonsku regulativu i propise kojima će se definisati vlasnička prava stanara i njihove obaveze vezana za upravljanje i održavanje, što je neophodno za pravilno funkcionisanje sistema upravljanja i održavanja stambenih zgrada.
- Zakon o finansijskom lizingu treba uskladiti sa važećim propisima u oblasti nepokretnosti, posebno u delu koji se odnosi na mogućnost upisa zabeležbe postojanja lizinga kod javnog registra nepokretnosti, što je potrebno da bude decidno propisano Zakonom o državnom premeru i katastru.
- Potrebno je usvojiti nov, moderan Zakon o hipoteci. Imajući u vidu da predmetni zakon ima previše propusta i nejasnih odredaba, potrebna je njegova izmena u celosti.
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu i Zakon o zadrugama treba da budu izmenjeni tako da omoguće strano ulaganje u poljoprivredu i dozvole stranim fizičkim i pravnim licima da kupe poljoprivredno zemljište, kao i da zaštite stečeno pravo vlasništva nad poljoprivrednim zemljištem.
- Treba uvesti kraće rokove za upis u Katastar nepokretnosti kao i transparentnije i jasnije instrukcije o primeni zakona u okviru katastarskih aktivnosti, radi ubrzanja i predvidivosti katastarskih procedura. Online pristup poda-

cima katastra nepokretnosti treba da bude neograničen i besplatan, a izdavanje jednostavnih dokumenata, kao što su listovi nepokretnosti i kopije planova, treba da bude moguće odmah, na licu mesta.

- Država, relevantna ministarstva, lokalni organi i druge važne institucije sa jedne strane i Savet i njegov Odbor za nekretnine i sve druge organizacije koje se bave poslovima vezanim za nekretnine sa druge strane, treba da uspostave dijalog, komunikaciju i dugoročnu saradnju vezanu za strateška pitanja, sa ciljem poboljšanja uslova na tržištu nekretnina.

RADNA SNAGA

RADNOPRAVNI PROPISI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o radu:				
Primoravanje međunarodnih kompanija da prihvate kompleksan sistem obračuna zarada u Srbiji, drugačiji nego u drugim zemljama, stvara dodatnu barijeru stranom ulaganju i uvećava troškove investiranja. Radni učinak treba da se izuzme kao obavezan deo zarade i zaposleni i poslodavac treba slobodno da se dogovore o strukturi zarade i dodatnim pogodnostima, tako da se uspostavi sistem zarada koji stimulise rad zaposlenih.	2009			√
Predlažemo da naknada zarade za vreme odsustva sa rada bude jednaka iznosu osnovne zarade uvećane po osnovu minulog rada.	2008		√	
Papirologija koja se odnosi na zaposlenje trebalo bi da bude pojednostavljena uvođenjem elektronske dostave dokumenata i elektronskih baza podataka i primenom pravila elektronskog potpisa. U vezi sa tim stav 5 člana 122 zakona (koji obavezuje da zaposleni potpiše pismenu potvrdu o isplati svake zarade) trebalo bi izbrisati.	2008		√	
Zaposleni koji su zaštićeni od otkaza po osnovu tehnološkog viška trebalo bi da imaju pravo da daju saglasnost na takav način otkaza i da u tom slučaju imaju pravo na beneficije za slučaj nezaposlenosti.	2009			√
Predvideti da aneks ugovora o radu može biti zaključen i van slučajeva predviđenih u članu 171, na osnovu sporazuma poslodavca i zaposlenog.	2009		√	
Predlažemo da se zakonom predviđeni vremenski limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme produži sa 12 meseci na 36 meseci. Dodatno, predlažemo da zaključenje ove vrste ugovora o radu ne zavisi od postojanja bilo kakvih prethodnih uslova (npr. rad na određenom projektu, povećanje obima posla koji traje određeno vreme, sezonski poslovi, itd.) – a što je u ovom momentu slučaj. Predlažemo ukidanje takvih uslova kako bi ugovorne strane imale slobodu da zaključe ovu vrstu ugovora kada god nađu da je to odgovarajuće.	2010		√	
Trenutno predviđeni minimum korišćenja godišnjeg odmora od 3 radne nedelje u toku kalendarske godine (ukoliko se isti koristi u delovima) potrebno je izmeniti odnosno uskladiti sa Konvencijom MOR br. 132. U istom duhu, predlažemo i da se predvidi mogućnost drugačijeg sporazuma između poslodavca i zaposlenog.	2010	√		
Od izuzetne je važnosti da se u potpunosti izmeni način obračuna otpremnine na način što bi se visina otpremnine u slučaju proglašenja zaposlenog za tehnološki višak od strane poslodavca bazirala isključivo na godinama rada zaposlenog kod tog konkretnog poslodavca, a da u krajnjem slučaju ostatak iznosa otpremnine (i to za preostali broj godina rada u radnom odnosu kod prethodnih poslodavaca) snosi država, ili NSZ, o svom trošku.	2010	√		
Predlažemo da se utvrdi rok od jednog meseca za trajanje mere udaljenja iz stava 2 člana 170 postojećeg Zakona o radu.	2010		√	

Obzirom da je privremeno udaljenje zaposlenog sa rada predviđeno kao jedina "disciplinska" mera koju predviđa Zakon o radu, a da je odbijanje dela zarade ne samo delotvorna disciplinska mera, već i kao takva predviđena zakonima pojedinih okolnih zemalja, predlažemo da odbijanje dela zarade bude eksplicitno navedeno u Zakonu o radu kao moguća disciplinska mera i da njena visina ne prelazi 20% ugovorene osnovne mesečne zarade zaposlenog.	2010	√		
Predlažemo da se poslodavcu omogući pravo da zaposlenog privremeno (do 30 radnih dana) premesti na drugi odgovarajući posao (kod istog poslodavca) bez obaveze zaključivanja aneksa ugovora o radu (u slučaju npr. potrebe izvršenja posla zaposlenog koji je na godišnjem odmoru, kraćem bolovanju i sl.) - kada to zahteva potreba procesa rada kod poslodavca.	2012	√		
Mogućnosti uvođenja prekovremenog rada bi trebalo da budu proširene tj. ne bi trebalo da budu vezane samo za iznenadne i neočekivane okolnosti. Poslodavac i zaposleni bi trebalo da imaju slobodu da se dogovore o povodu i svrsi prekovremenog rada. Poslodavci bi trebalo da imaju pravo da ugovore menadžersku naknadu koja bi obuhvatala i naknadu za prekovremeni rad menadžera u kompaniji.	2012			√
Odredbe o zaštiti zaposlenih trudnica, odnosno zaposlenih koji koriste porodijsko odsustvo tj. odsustvo sa rada radi nege deteta ili posebne nege deteta, trebalo bi precizirati: (i) da rešenje o otkazu neće biti ništavo, ukoliko je do trudnoće došlo nakon dostavljanja ovog rešenja zaposlenoj, kao i (ii) da dnevna pauza/skraćenje radnog vremena za dojenje deteta od 90 minuta u sebi obuhvata i period redovnog odmora u toku dnevnog rada, te da ne postoji pravo na dodatnu pauzu u toku dnevnog rada.	2013			√
"Potrebno je precizirati i izmeniti odredbe o zaštiti sindikalnih predstavnika na sledeći način: (i) Ustanoviti pravo na zaštitu samo za predsednike reprezentativnih sindikata ili ograničiti minimalni broj članova sindikata koji konstituiše pravo na zaštitu predsednika sindikata. (ii) Jasnije definisati šta se smatra stavljanjem u „nepovoljan položaj“ predstavnika sindikata koji uživaju zaštitu. (iii) Eksplicitno propisati da u situaciji kada kolektivni ugovor ili sporazum sa sindikatom o broju sindikalnih predstavnika koji uživaju zaštitu nije zaključen, imenovani ili izabrani sindikalni predstavnici uživaju zaštitu."	2013		√	
Posebni kolektivni ugovori:				
Prošireno dejstvo posebnih kolektivnih ugovora treba da bude stavljeno van snage, a odredbe zakona o proširenom dejstvu kolektivnih ugovora izmenjene odnosno u celosti ukinute. U suprotnom, Ministarstvo rada trebalo bi da obezbedi restriktivniju proveru usklađenosti posebnih kolektivnih ugovora sa Zakonom o radu, pre nego što uvede prošireno dejstvo na sve poslodavce koji obavljaju ove delatnosti. Ovo ni pod kojim uslovima ne znači da se poslodavci – članovi Saveta slažu sa proširenim dejstvom posebnih kolektivnih ugovora.	2011		√	
Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom				
Procena radnih sposobnosti i izdavanje rešenja o procenjenoj radnoj sposobnosti trebalo bi da se vrše od strane istog organa radi skraćenja procedure. Predložili bismo dodeljivanje vršenja ove procedure drugom nadležnom organu, a ne PIO, s obzirom na značajan obim posla koji PIO već obavlja. Takođe, lista dokumenata koje zahtevaju nadležni organi od zaposlenih bi trebalo da bude razumno skraćena.	2009			√

Verujemo da bi efikasniji način za postizanje većeg stepena zaposlenosti osoba sa invaliditetom bio stimulisanje poslodavaca da zapošljavaju ove osobe putem određenih podsticajnih mera.	2009			√
Ovaj Zakon ti trebalo da omogući i poslodavcima da iniciraju proceduru za utvrđivanje invaliditeta trenutno zaposlenih, a ne da ova mogućnost bude ostavljena samo zaposlenima.	2011			√
Zakon o strancima:				
Dobijanje privremenih boravišnih dozvola je preterano komplikovan i vremenski dugotrajan proces. Povećati praktičnu primenu zakona, na primer, skraćivanjem vremenskog perioda za izdavanje boravišne dozvole, smanjiti broj dokumenata potrebnih u postupku za dobijanje boravišne dozvole, itd.	2009			√
Trajanje radne dozvole treba da reflektuje potrebe poslodavca koje su zvanično potvrđene dužinom trajanja Ugovora o radu, koji može biti zaključen čak i na neodređeno vreme.	2013			√
Zaštita građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu:				
Zakon bi trebalo osavremeniti, za početak promeniti mu naziv, uskladiti sa terminologijom Zakona o radu i drugih relevantnih propisa i pre svega prilagoditi novim uslovima poslovanja, kada su otvorene mogućnosti da domaće kompanije obave niz poslova u inostranstvu preko svojih zaposlenih. Dodatno, trebalo bi omogućiti brzu pokretljivost radne snage uz smanjenje administrativnih prepreka odnosno nepotrebno dugih procedura.	2009			√
Alternativno, staviti ovaj zakon van snage, a osnovne stvari vezane za zaštitu radnika iz Srbije na radu u inostranstvu regulisati Zakonom o radu.	2009			√
Iznajmljivanje radne snage:				
Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan posebnim propisom ili eventualno najavljenim izmenama Zakona o radu, koji bi trebalo da urede sva važna pitanja (odnos poslodavca i pojedinca, poslodavca i korisnika usluga, zaposlenog i korisnika usluga, bezbednost i zdravlje na radu itd.).	2009			√
Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan na način da sâm odnos koji se uspostavlja između iznajmljenog radnika i korisnika iznajmljene radne snage ne dovede do nastanka radnog odnosa.	2010			√
Uslovi za izdavanje dozvole za rad, kao i sadržine opštih uslova poslovanja agencije za iznajmljivanje radne snage (uključujući u to i naknadu za izdavanje dozvole za rad agencije za iznajmljivanje radne snage) bi takođe trebalo da budu regulisani zakonom. Na ovaj način, zakon bi stvorio pravnu sigurnost kojom se isključuje bilo kakvo diskreciono odlučivanje (npr. ministarstva) povodom ovih važnih pitanja.	2010			√
Smenski rad:				
Predlog je da se smenski rad kao osnov za uvećanje zarade u potpunosti izbaci iz Zakona, te da se ovo pitanje reguliše u celini opštim aktom poslodavca.	2012	√		

Alternativno rešenje je da se propišu dispozitivne norme koje bi se primenjivale samo u slučaju da opšti akt ne reguliše smenski rad. Smenski rad ne može predstavljati osnov za uvećanje zarade za poslove koji po svojoj prirodi obuhvataju regularnu i stalnu promenu smena i kod kojih se smenski rad podrazumeva kao uslov rada i stoga je uključen u osnovnu zaradu. Uvećana zarada bi bila isplaćena u određenom procentu samo u slučajevima povremenog smenskog rada, u kom slučaju bi samo časovi rada u drugoj smeni predstavljali osnov za obračun uvećane zarade.	2012	√		
Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu:				
Razmotriti mogućnost izmene člana 31 Zakona. Naime, teret dokazivanja u sudskom postupku je na poslodavcu što značajno narušava koncept jednakosti parničnih stranaka. Takođe, jedan od osnovnih pravnih principa je da je teret dokazivanja na onome ko tvrdi da ima neko pravo, a ne na tuženom.	2011			√

STANJE

Najznačajniju promenu u radno-pravnim propisima u 2014. godini predstavljaju svakako sveobuhvatne izmene Zakona o radu, koje su stupile na snagu 29. jula ove godine.

Savet stranih investitora pozdravlja izmene Zakona o radu, naročito imajući u vidu da je izmenama prihvaćeno (u celini ili delimično) 65% preporuka iz prošlogodišnjeg izdanja Bele knjige. Izmene Zakona o radu svakako predstavljaju pozitivan događaj koji je značajno poboljšanje radno-pravnih propisa Republike Srbije i njihovo približavanje radno-pravnom zakonodavstvu Evropske unije. Izmene Zakona o radu donose mnogobrojne novine koje će svakako doprineti privlačenju i održavanju stranih ulaganja.

Među najznačajnije izmene Zakona o radu svakako bismo uvrstili: produženje maksimalnog trajanja ugovora o radu na određeno vreme, ukidanje obaveze isplate uvećane zarade za smenski rad, promenu osnovice za obračun naknade zarade, promenu načina obračuna otpremnine za višak zaposlenih, uvođenje disciplinskih mera – novčane kazne i udaljenja do 15 dana, skraćivanje roka za podnošenje tužbe protiv rešenja poslodavca, nemogućnost vraćanja zaposlenog na rad u slučaju osnovanog otkaza prilikom kojeg su povređene proceduralne norme i izmenu odredbi o proširenom dejstvu kolektivnih ugovora.

Tokom 2014. godine prestala su da važe dva Posebna - granska kolektivna ugovora - za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala i za poljoprivredu, prehrambenu, duvansku industriju i vodoprivredu. Shodno tome, samo jedan Posebni - granski kolektivni ugovor je trenutno ostao

na snazi – za hemiju i nemetale (i to do kraja 2014. godine).

Osim napred navedenog, u 2014. godini nije bilo drugih zakonodavnih aktivnosti u oblasti radno-pravnih propisa. Prema tome, propisi koji su stupili na snagu u periodu od 2010. do 2014. godine i koji su analizirani u prethodnim izdanjima Bele knjige, poput Zakona o sprečavanju zlostavljanja na radu i dalje su u fokusu i predstavljaju relevantni radno-pravni okvir.

Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu je usvojen 2010. godine i do sada nije bilo promena zakonskog teksta. Zakon detaljno reguliše sva pitanja vezana za zlostavljanje na radu u smislu definicija, prava, obaveza, procedura itd. Veći deo Zakona je posvećen proceduri zaštite od zlostavljanja. U tom smislu i procedura pred posrednikom i, nakon toga, procedura pred nadležnim sudom su potencijalno dostupne zaposlenima. Teret dokaza u ovoj sudskoj proceduri je na poslodavcu, pod uslovom da zaposleni učini verovatnim zlostavljanje na radu. Trebalo bi napomenuti da je poslodavac odgovoran za štetu prouzrokovanu od strane svog predstavnika ili od strane jednog zaposlenog drugom zaposlenom. Zakon takođe uvodi brojne obaveze za poslodavca u vezi sa sprečavanjem zlostavljanja na radu. Sudska praksa u ovom domenu nije još dovoljno razvijena, a problem je i što sudski postupci traju neopravdano dugo i što se ne poštuje načelo hitnosti postupka.

Iako se u praksi često primenjuje koncept iznajmljivanja radne snage (i u određenoj meri toleriše od strane nadležnih organa), još uvek zakonom nije regulisan. Rezultat je postojanje značajnog stepena pravne nesigurnosti u ovoj oblasti.

POBOLJŠANJA

Kako je već navedeno, izmenama Zakona o radu usvojeno je 60% preporuka Saveta iz Bele knjige 2013. godine, što pokazuje da su nadležni organi prepoznali značaj regulisanja radno-pravnih odnosa za privlačenje i održavanje stranih ulaganja.

Među najznačajnijim poboljšanjima uvedenih izmenama Zakona o radu spomenuli bismo:

- Produženje maksimalnog trajanja radnog odnosa na određeno vreme na 24 meseca, uz pojedine slučajeve kada radni odnos na određeno vreme može trajati i duže, kao npr.
 - Rad na određenom projektu (sve do završetka projekta);
 - Rad na poslovima kod novoosnovanog poslodavca (do 36 meseci);
 - Sa nezaposlenim licem kojem nedostaje do pet godina do ostvarivanja uslova za penziju (do ostvarivanja uslova za penziju).
- Ukidanje obaveze isplate uvećane zarade po osnovu smenskog rada;
- Uvođenje obaveza isplate uvećane zarade po osnovu tzv. minulog rada samo za rad kod trenutnog poslodavca;
- Izmenu osnovice za obračun naknade zarade, tako da novu osnovicu predstavlja prosečna zarada u prethodnih 12 meseci;
- Smanjenje otpremnine za odlazak u penziju na dve prosečne zarade u Republici Srbiji;
- Uvođenje obaveze isplate otpremnine u slučaju viška zaposlenih samo za godine staža provedene kod trenutnog poslodavca;
- Isključenje primene posebnog propisa (Uredba o naknadi troškova i otpremnini državnih službenika i nameštenika) na isplatu dnevnica za službeno putovanje u inostranstvo;
- Uvođenje mogućnosti izricanja disciplinskih mera za povredu radnih obaveza i kršenje radne discipline i to:
 - privremenog udaljenja sa rada bez naknade zarade, u trajanju od jednog do 15 radnih dana;
 - novčane kazne u visini do 20% osnovne zarade u trajanju do tri meseca;
- Produženje rokova zastarelosti za otkaz ugovora o radu u slučaju povrede radnih obaveza i radne discipline – na šest meseci od dana saznanja za činjenice koje su osnov za davanje otkaza, odnosno godinu dana od nastupanja tih činjenica;
- Skraćivanje otkaznog roka u slučaju otkaza po osnovu

neostvarivanja rezultata rada ili neposjedovanja znanja i sposobnosti – tako da iznosi najmanje osam, a najviše 30 dana;

- Uvođenje rešenja da sud odbije zahtev zaposlenog da se vrati na rad i dosudi samo pravo na naknadu štete u iznosu do šest zarada, u slučaju kada se u sudskom postupku utvrdi da su postojali osnovani razlozi za otkaz zaposlenom, ali je poslodavac prekršio proceduralne odredbe Zakona;
- Skraćivanje roka za pokretanje spora protiv rešenja kojim je povređeno pravo zaposlenog na 60 dana;
- Izmene odredbi o zaštiti sindikalnih predstavnika od otkaza ugovora o radu.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako su nedavno usvojene sveobuhvatne izmene Zakona o radu, pojedini problemi na koje je ukazivano u prethodnim izdanjima Bele knjige i dalje postoje, a njihovo rešavanje zahteva dodatne izmene radno-pravnih propisa. Iz razloga što se propisi navedeni u daljem tekstu ovog poglavlja smatraju naročito važnim za privlačenje i održavanje stranih ulaganja, Savet ovim i dalje podseća na sledeće:

Zakon o radu

Izmene Zakona o radu donose mnogobrojne pozitivne novine i rešavaju niz problema uočenih u praksi. Međutim, pojedina rešenja predviđena ovim izmenama nameću dodatne obaveze ili probleme poslodavcima, kao na primer:

- Odredba da se Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji poslova za rad na određenim poslovima mogu utvrditi najviše dva uzastopna stepena stručne spremlje – što predstavlja problem za poslove na kojima je zaposlen veći broj izvršilaca sa različitim stepenom stručne spremlje, a reč je o poslovima koje podjednako dobro mogu obavljati takvi izvršioci;
- Obaveza poslodavca da Ugovor o radu drži na mestu gde zaposleni radi – što predstavlja problem za poslodavce koji nemaju uslov da ugovore drže na ovom mestu (npr. rad na gradilištu);
- Nemogućnost ugovaranja otkaznog roka dužeg od 30 dana, u slučaju otkaza od strane zaposlenog – a što naročito dolazi do izražaja u slučaju otkaza od strane direktora ili drugog člana menadžmenta, kada je u praksi teško pronaći adekvatnu zamenu u tako kratkom vremenskom roku;
- Odredba da obračun zarade predstavlja izvršnu ispravu može se pokazati problematičnom u praksi;
- Uvođenje visokih prekršajnih kazni za poslodavce može destimulativno delovati na otvaranje novih radnih mesta.

Takođe i pojedina već postojeća zakonska rešenja i dalje zahtevaju reakciju zakonodavca, a naročito sledeća pitanja:

- Struktura i obračun zarade su vrlo komplikovani;
- Naknada zarade za vreme odsustvovanja sa rada u vreme bolovanja, na dan državnog praznika, za vreme godišnjeg odmora, plaćenog odsustva itd. se obračunava u visini prosečne zarade u prethodnih 12 meseci (članovi 114, 115, 116). U slučaju visokih jednokratnih isplata (kao što su godišnji bonusi) naknada zarade može biti viša od same zarade koja bi pripala zaposlenom da ne odsustvuje sa rada. Dodatno, ovo rezultira nemogućnošću poslodavaca da planiraju svoj budžet;
- Načelno, papirologija koja se odnosi na zaposlenje i podaci koje treba da čuva svaki poslodavac su preobimni;
- Pojedine kategorije zaposlenih ne mogu biti otpuštene od strane poslodavca kao tehnološki višak čak i ako pristanu na otkaz (trudnica, žena na porodijskom odsustvu, odsustvu radi nege deteta ili odsustvu radi posebne nege deteta, predstavnici sindikata), pri čemu, ukoliko potpišu sporazumni prestanak radnog odnosa, ne uživaju prava u vezi sa osiguranjem za slučaj nezaposlenosti;
- Radni odnos na određeno vreme je limitiran trajanjem do 24 meseca, dok samo u pojedinim slučajevima može trajati duže, kao i prilično restriktivnim uslovima za njegovu ugovaranje;
- Načelno, odredbama važećeg Zakona o radu smanjuje se fleksibilnost u pojedinim oblicima radnog angažovanja (s obzirom na to da Zakon ne poznaje koncept iznajmljivanja radne snage i da ograničava mogućnosti angažovanja lica van radnog odnosa), čime se negativno utiče na nivo zaposlenosti i na povećanje sivog tržišta.
- Odredbe koje regulišu prekovremeni rad su prilično restriktivne i trebalo bi da budu izmenjene da na način da poslodavcima omoguće više fleksibilnosti u odlučivanju o uvođenju prekovremenog rada, kao i da odluče o načinu kompenzovanja prekovremenog rada (kroz uvećanje zarade ili slobodne dane). Ovo posebno kada je reč o zaposlenima na menadžerskim pozicijama.
- Odredbe koje pružaju dodatnu zaštitu zaposlenim trudnicama, odnosno zaposlenima koji koriste porodijsko odsustvo ili odsustvo sa rada radi nege deteta ili posebne nege deteta, sadrže određene nepreciznosti koje mogu izazvati nedoumice u praksi. Konkretno, ostaje nejasno: (i) da li pravo na zaštitu imaju samo žene koje u roku od 30 dana nakon prijema rešenja o otkazu obaveste poslodavca da su u vreme dobijanja otkaza bile u drugom stanju ili čak i žene kojima trudnoća otpočne tek nakon prijema rešenja o otkazu ugovora o radu, a u okviru pomenutog

perioda od 30 dana od prijema rešenja o otkazu); i (ii) da li pravo na pauzu/skraćenje radnog vremena za dojenje deteta od 90 minuta u sebi obuhvata i pravo na redovan odmor u toku dnevnog rada koje uživaju ostali zaposleni (30 minuta) ili je, pak, reč o dodatnoj pauzi.

- Nije sasvim jasno šta se podrazumeva pod stavljanjem zaposlenog u „nepovoljan položaj“ u smislu zaštite sindikalnih predstavnika. Tako se spornim postavljaju pitanja da li je npr. izmena zarade, raspored na druge odgovarajuće poslove i slično – stavljanje zaposlenog u nepovoljan položaj. Napominjemo da je potreba za izmenom zarade i internom reorganizacijom radnih mesta često uslovljena objektivnim ekonomskim teškoćama sa kojima se poslodavci u uslovima današnjih privrednih kretanja suočavaju, kao i potrebama procesa i organizacije rada i da ne predstavlja nužno vid mera koje se preduzimaju u cilju sprečavanja sindikalnog delovanja.

Posebni kolektivni ugovori

Tokom 2014. godine Poseban kolektivni ugovor za delatnost poljoprivrede, prehrambene, duvanske industrije i vodoprivrede Srbije i Poseban kolektivni ugovor za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala Srbije prestali su da važe istekom roka na koji su zaključeni.

Prestankom važenja navedenih posebnih kolektivnih ugovora, broj posebnih kolektivnih ugovora, čija je primena odlukom resornog ministra proširena na sve poslodavce u odgovarajućoj grani, smanjen je na samo jedan – za hemiju i nemetale.

U prethodnim izdanjima Bele knjige, Savet je već ukazao na negativne efekte ovakvog proširenja primene posebnih kolektivnih ugovora na atraktivnost poslovnog ambijenta u Srbiji. Svi argumenti koji su ranije navođeni protiv proširenog dejstva posebnih kolektivnih ugovora i dalje su aktuelni: (i) ugovor između dve strane se može proširiti na treću stranu koja nije učestvovala u njegovom zaključenju, što stvara dodatnu pravnu nesigurnost na ionako nestabilnom tržištu u Srbiji; (ii) proširena primena je dala posebnim kolektivnim ugovorima pravnu snagu zakona bez redovne skupštinske procedure za usvajanje novog zakona; (iii) odluka o proširenoj primeni je političke prirode i nije izvesno da li su zakonski uslovi za njeno usvajanje ispunjeni; (iv) sadržaj posebnih kolektivnih ugovora nije u skladu sa principima savremene tržišne ekonomije (npr. određivanje osnovne zarade na osnovu koeficijenta i minimalne cene rada itd.).

Stoga Savet stranih investitora pozdravlja izmene Zakona o radu u delu koji se odnosi na prošireno dejstvo kolektivnih

ugovora. Novo zakonsko rešenje predviđa da odluku o proširenju dejstva kolektivnih ugovora donosi Vlada, na zahtev jednog od učesnika u zaključivanju kolektivnog ugovora, na obrazloženi predlog nadležnog ministarstva i po pribavljenom mišljenju Socijalno-ekonomskog saveta. Dodatno, odluka o proširenju dejstva kolektivnog ugovora može biti doneta samo ukoliko predmetni kolektivni ugovor obavezuje poslodavce koji zapošljavaju više od 50% zaposlenih u određenoj grani, grupi, podgrupi ili delatnosti.

Smatramo da će navedene izmene Zakona o radu dovesti do smanjenja broja kolektivnih ugovora čije je dejstvo prošireno, naročito zbog uslova vezanog za broj zaposlenih koje kolektivni ugovor obavezuje (a koji uslov će teško biti ostvariv u praksi).

Međutim i pored ovog poboljšanja smatramo da odredbu o proširenju dejstva kolektivnih ugovora treba izbrisati iz Zakona, tako da mogućnost proširenog dejstva ni ne postoji.

Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu

S obzirom na to da u tužbi treba da budu navedene konkretne radnje koje zaposleni smatra zlostavljanjem, praktično nije lako definisati takve radnje, a naročito se javlja problem u širini i tumačenju izreke presude, jer bi u slučaju ponovnog zlostavljanja mogle biti zabranjene samo te konkretno navedene radnje, a ne i drugi vidovi zlostavljanja do kojih može doći između istih lica.

Član 6. stav 3. Zakona definiše pojam izvršioca zlostavljanja. Zakon u ovom delu nije dovoljno precizan, jer kao izvršioca zlostavljanja navodi, između ostalih, odgovorno lice kod poslodavca sa svojstvom pravnog lica. Sam termin odgovornog lica nije precizno određen ni ovim Zakonom, a ni nekim drugim propisom, te nije jasno da li je zakonodavac imao na umu samo zakonskog zastupnika, ili sve/neke članove organa upravljanja ili određenih tela (posebno problematično kod banaka, kao i kod pravnih lica kod kojih je utvrđeno više organa upravljanja: Upravni odbor, Izvršni odbor, Nadzorni odbor).

Jasno je da se članom 27. Zakona od odmazde poslodavca štite zaposleni koji pokrenu postupak za zaštitu od zlostavljanja, međutim, nedovoljna preciziranost i necelishodna primena norme dovode do mogućnosti zloupotrebe. Naime, u praksi je i te kako moguće da se poklope (ili su jako blizu) datumi pokretanja postupka za zaštitu od zlostavljanja i dostavljanje rešenja o otkazu Ugovora o radu, a da nemaju nikakve međusobne veze. Isto tako, zaposleni, ukoliko proceni da će dobiti otkaz po nekom drugom osnovu, mogao

bi da pokrene postupak za zaštitu od zlostavljanja, kako bi poslodavcu otežao dokazivanje u pogledu razloga za otkaz.

Ostaje nedoumica kojom tužbom se štiti lice nezadovoljno ishodom postupka za utvrđivanje odgovornosti zaposlenog (član 23. Zakona), budući da član 29. stav 2. Zakona pravo na pokretanje postupka pred sudom daje i takvom licu, pri čemu se to lice ograničava stavom 3. istog člana.

Konačno, član 31. Zakona prebacuje teret dokazivanja u sudskom postupku na poslodavca, što značajno narušava koncept jednakosti parničnih stranaka. Takođe, jedan od osnovnih pravnih principa je da je teret dokazivanja na onome ko tvrdi da ima neko pravo, a ne na tuženom.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

U pogledu pitanja koja se tiču primene Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, na ovom mestu ističemo sledeće:

- Problem za poslodavce predstavlja nedostatak kadrova, dok s druge strane postoje poslovne aktivnosti za čije obavljanje je praktično nemoguće zaposliti osobu sa invaliditetom (građevinske aktivnosti i sl.).
- Iako postoje mogućnosti da se postojeći zaposleni podvrgnu proceni svoje radne sposobnosti, kako bi se smatrali osobama sa invaliditetom, u praksi je ta procedura vrlo kompleksna i administrativno teška, s obzirom na to da uključuje podnošenje brojnih dokumenata od strane zaposlenog, kao i angažovanje različitih državnih organa u toku jednog procesa, sa donekle preklapajućim nadležnostima (Nacionalna služba za zapošljavanje i Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje).

Rad stranaca

Pojedine odredbe postojećeg Zakona o strancima i Zakona o uslovima za zasnivanje radnog odnosa sa stranim državljanima, kao i procedure kojima se obezbeđuje njihova implementacija, mogu da dovedu do sprečavanja blagovremenog dobijanja odobrenja za privremeni boravak i radne dozvole. I pored očekivanja da će predlog Zakona o zapošljavanju stranaca koji je u vreme pisanja ovog teksta upućen Narodnoj skupštini na usvajanje doneti značajna poboljšanja, nažalost moramo konstatovati da predviđeni predlog Zakona ne donosi suštinske promene.

Prvo, trajanje procedure dobijanja odobrenja za privremeni boravak je previše dugo (po pravilu traje mesec

dana). Tokom tog perioda, stranci ne mogu da podnesu zahtev za dobijanje radne dozvole, što često ograničava mogućnosti blagovremenog stupanja na rad.

Takođe, ograničenje maksimalnog trajanja boravišne i radne dozvole na samo godinu dana i neophodnost njihovog produženja predstavlja dodatno administrativno opterećenje za strance i poslodavce, jer se praktično ponavlja ista procedura, bez bilo kakvih drugih novih elementa u procesu odlučivanja.

U skladu sa ovim maksimalnim trajanjem radne dozvole, sa stranim državljanima je potrebno zaključivati isključivo ugovore o radu na određeno vreme. Ovo ograničenje dalje obavezuje poslodavca da svake godine obnovi ugovor o radu na određeno vreme sa stranim državljaninom, na osnovu produženja radne dozvole, što predstavlja administrativno opterećenje za poslodavce.

Stranci koji apliciraju za radnu dozvolu kod Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ) nakon dobijanja boravišne dozvole se suočavaju sa dodatnom birokratskom procedurom, koja, između ostalog, zahteva dostavljanje mišljenja, koje je NSZ vec izdala pomenutim strancima u toku postupka za dobijanje boravišne dozvole.

Zakon o zaštiti građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu

Terminologija ovog zakona nije sasvim u skladu sa terminologijom Zakona o radu i drugih pozitivnih propisa.

Propisani postupak za angažovanje radnika iz Srbije u inostranstvu je zastareo, izuzetno glomazan, komplikovan, dugotrajan i u celini neprimeren zahtevima moderne tržišne ekonomije i ukidanju granica za tržište radne snage. Kao takav ima kontraefekat od onoga što mu je osnovni cilj, zaštita naših radnika na radu u inostranstvu. Takođe, bez sprovedene procedure-obaveštavanja nadležnog Ministarstva rada o nameri slanja zaposlenog na rad u inostranstvo i njihove konstatacije da su za to ispunjeni uslovi, ne može se obezbediti zdravstveno osiguranje za zaposlene koje važi u inostranstvu preko Fonda zdravstvenog osiguranja RS, u skladu sa propisima RS.

Iznajmljivanje radne snage

Praksa iznajmljivanja radne snage u kompanijama u Srbiji, iako se donekle toleriše u praksi, zbog nepostojanja formalne regulative može dovesti do određenih problema za poslodavce koji koriste ovaj institut. Naime, postoji mogućnost kažnjavanja ovih poslodavaca zbog činjenice da lica koja rade kao iznajmljena radna snaga nemaju nikakav ugovor sa ovim poslodavcima. Takođe, postoji rizik (u određenim slučajevima evidentan u praksi) da iznajmljeni radnici tvrde da su praktično zaposleni kod kompanije gde vrše radne aktivnosti, iako nemaju nikakav ugovor sa ovom kompanijom – ovo najčešće u slučajevima kada su otpušteni zbog prestanka poslovne saradnje između agencije za iznajmljivanje radne snage i kompanije koja koristi njihove usluge.

PREPORUKE SAVETA

S obzirom na to da se propisi navedeni u prethodnom tekstu smatraju naročito važnim za privlačenje i održavanje stranih ulaganja, Savet je u prethodnom periodu davao i još uvek ima nekoliko predloga kako da se unapredi situacija. U vezi sa ovim, na ovom mestu bismo istakli najbitnije preporuke za unapređenje postojećeg pravnog okvira i prakse:

Zakon o radu

- Većina međunarodnih kompanija ima sistem obračuna zarada koji primenjuje svuda u svetu. Primoravanje ovih kompanija da prihvate u potpunosti drugačiji sistem samo za Srbiju, stvara dodatnu barijeru stranom ulaganju i uvećava troškove investiranja. Primera radi, predlažemo da se radni učinak izuzme kao obavezan deo zarade i da se predvidi kao mogućnost. S tim u vezi, sloboda dogovora zaposlenih i poslodavca o strukturi zarade i dodatnih pogodnosti i uspostavljanje sistema zarada koji će stimulisati rad zaposlenih je osnov tržišnog funkcionisanja tržišta rada.
- Predlažemo da naknada zarade za vreme odsustva sa rada bude jednaka iznosu osnovne zarade uvećane po osnovu minulog rada.
- Zaposleni koji su zaštićeni od otkaza po osnovu tehnološkog viška trebalo bi da imaju pravo da daju saglasnost

na takav način otkaza i da u tom slučaju imaju pravo na beneficije za slučaj nezaposlenosti.

- Predlažemo da se zakonom predviđeni vremenski limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme produži sa 24 meseca na 36 meseci. Dodatno, predlažemo da zaključenje ove vrste ugovora o radu ne zavisi od postojanja bilo kakvih prethodnih uslova (npr. rad na određenom projektu, povećanje obima posla koji traje određeno vreme, sezonski poslovi, itd.) – a što je u ovom momentu slučaj. Predlažemo ukidanje takvih uslova kako bi ugovorne strane imale slobodu da zakluče ovu vrstu ugovora kada god nađu da je to odgovarajuće.
- Predlažemo da se produži rok za trajanje mere udaljenja sa rada na jedan mesec.
- Mogućnosti uvođenja prekovremenog rada bi trebalo da budu proširene tj. ne bi trebalo da budu vezane samo za iznenadne i neočekivane okolnosti. Poslodavac i zaposleni bi trebalo da imaju slobodu da se dogovore o povodu i svrsi prekovremenog rada. Poslodavci bi trebalo da imaju pravo da ugovore menadžersku naknadu koja bi obuhvatala i naknadu za prekovremeni rad menadžera u kompaniji.
- Potrebno je predvideti mogućnost da otkazni rok u slučaju otkaza od strane zaposlenog može biti i duži od 30 dana, ukoliko se zaposleni i poslodavac tako sporazumeju, a naročito u slučaju direktora i članova menadžmenta.
- Obaveza poslodavca da Ugovor o radu drži na mestu gde zaposleni radi treba da bude izmenjena, tako da se ne odnosi na poslodavce koji na mestu rada zaposlenog nemaju poslovne prostorije, odnosno odgovarajuće mesto za čuvanje ove dokumentacije.
- Poslodavci moraju biti u mogućnosti da za pojedine poslove u Pravilniku o organizaciji i sistematizaciji poslova predvide kao uslov i više različitih stepena stručne spreme.
- Prekršajne kazne je potrebno smanjiti.
- Mogućnosti uvođenja prekovremenog rada bi trebalo da budu proširene tj. ne bi trebalo da budu vezane samo za iznenadne i neočekivane okolnosti. Poslodavac i zaposleni bi trebalo da imaju slobodu da se dogovore o povodu i svrsi prekovremenog rada. Poslodavci bi trebalo da imaju pravo da ugovore menadžersku naknadu koja bi obuhvatala i naknadu za prekovremeni rad menadžera u kompaniji.
- U vezi sa odredbama o zaštiti zaposlenih trudnica, odnosno zaposlenih koji koriste porodijsko odsustvo tj. odsustvo sa rada radi nege deteta ili posebne nege deteta, trebalo bi precizirati: (i) da rešenje o otkazu neće biti ništavno, ukoliko je do trudnoće došlo nakon dostavljanja ovog rešenja zaposlenoj, kao i (ii) da dnevna pauza/skraćenje radnog vremena za dojenje deteta od 90 minuta u sebi obuhvata i period redovnog odmora u toku dnevnog rada, te da ne postoji pravo na dodatnu pauzu u toku dnevnog rada.
- Potrebno je jasnije definisati šta se smatra stavljanjem u „nepovoljan položaj“ predstavnika sindikata.

Posebni kolektivni ugovori

- Odredbe Zakona o radu o proširenom dejstvu kolektivnih ugovora treba da budu u celosti ukinute. U suprotnom, Vlada bi trebalo da obezbedi restriktivniju proveru usklađenosti posebnih kolektivnih ugovora sa Zakonom o radu, pre nego što uvede prošireno dejstvo na sve poslodavce koji obavljaju ove delatnosti. Ovo poslednje ni pod kojim uslovima ne znači da se poslodavci – članovi Saveta slažu sa proširenim dejstvom posebnih kolektivnih ugovora.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

- Procena radnih sposobnosti i izdavanje rešenja o procenjenoj radnoj sposobnosti trebalo bi da se vrše od strane

istog organa radi skraćanja procedure. Predložili bismo dodeljivanje vršenja ove procedure drugom nadležnom organu, a ne PIO, s obzirom na značajan obim posla koji PIO već obavlja. Takođe, lista dokumenata koje zahtevaju nadležni organi od zaposlenih bi trebalo da bude razumno skraćena.

- Verujemo da bi efikasniji način za postizanje većeg stepena zaposlenosti osoba sa invaliditetom bio stimulisanje poslodavaca da zapošljavaju ove osobe putem određenih podsticajnih mera.
- Ovaj Zakon bi trebalo da omogući i poslodavcima da iniciraju proceduru za utvrđivanje invaliditeta trenutno zaposlenih, a ne da ova mogućnost bude ostavljena samo zaposlenima.

Rad stranaca

- Dobijanje privremenih boravišnih dozvola je preterano komplikovan i vremenski dugotrajan proces. Povećati praktičnu primenu zakona, na primer, skraćivanjem vremenskog perioda za izdavanje boravišne dozvole, smanjiti broj dokumenata potrebnih u postupku za dobijanje boravišne dozvole, itd.
- Trajanje radne dozvole treba da reflektuje potrebe poslodavca koje su zvanično potvrđene dužinom trajanja Ugovora o radu, koji može biti zaključen čak i na neodređeno vreme.

Zaštita građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu

- Zakon bi trebalo osavremeniti, za početak promeniti mu naziv, uskladiti sa terminologijom Zakona o radu i drugih relevantnih propisa i, pre svega, prilagoditi novim uslovima poslovanja, kada su otvorene mogućnosti da domaće kompanije obave niz poslova u inostranstvu preko svojih zaposlenih. Dodatno, trebalo bi omogućiti brzu pokretljivost radne snage uz smanjenje administrativnih prepreka, odnosno nepotrebno dugih procedura.
- Alternativno, staviti ovaj zakon van snage, a osnovne stvari vezane za zaštitu radnika iz Srbije na radu u inostranstvu regulisati Zakonom o radu.

Iznajmljivanje radne snage

- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan posebnim propisom ili eventualno najavljenim izmenama Zakona o radu, koji bi trebalo da urede sva važna pitanja (odnos poslodavca i pojedinca, poslodavca i korisnika usluga, zaposlenog i korisnika usluga, bezbednost i zdravlje na radu itd.).
- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan na način da sâm odnos koji se uspostavlja između iznajmljenog radnika i korisnika iznajmljene radne snage ne dovede do nastanka radnog odnosa.
- Uslovi za izdavanje dozvole za rad kao i sadržine opštih uslova poslovanja agencije za iznajmljivanje radne snage (uključujući u to i naknadu za izdavanje dozvole za rad agencije za iznajmljivanje radne snage) bi takođe trebalo da budu regulisani zakonom. Na ovaj način, Zakon bi stvorio pravnu sigurnost kojom se isključuje bilo kakvo diskreciono odlučivanje (npr. ministarstva) povodom ovih važnih pitanja.

Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu

- Pojam odgovornog lica u pravnom licu je neophodno definisati na određeniji način.
- Bilo bi od praktične koristi formalno otkloniti nedoumicu kojom tužbom se štiti lice nezadovoljno ishodom postupka za utvrđivanje odgovornosti zaposlenog.
- Na kraju, potrebno je razmotriti mogućnost izmene člana 31. Zakona tako što će se teret dokazivanja prebaciti na zaposlenog, odnosno na tužioca.

LJUDSKI KAPITAL

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Trebalo bi nastaviti sa merama koje stimulišu otvaranje novih radnih mesta.	2009		√	
Obrazovni sistem treba dalje unapređivati. Za to je suštinski važno uspostaviti redovan kontakt između Saveta i Vlade, Ministarstava obrazovanja i omladine i sporta, kao i sa univerzitetima. Savet i poslovna zajednica u Srbiji su spremni da pruže podršku i stave na raspolaganje svoju stručnost.	2008			√
Nastaviti sa zajedničkim proaktivnim angažovanjem Saveta i Vlade, kako bi se motivisali visokoobrazovani ljudi da se vrate u Srbiju.	2008			√
Unapređenje radne snage predstavlja ključnu komponentu za ekonomsku konkurentnost, u tom smislu moramo stalno promovisati razvoj ljudskih resursa kao glavnog pokretača razvoja društva i države	2010			√

STANJE

Svetska ekonomska kriza je nastavila svoj uticaj u velikoj meri na tržište radne snage i u 2014. godini.

Smanjena ekonomska aktivnost i potrošnja u svetu donele su smanjenje izvoza i ekonomske aktivnosti u Srbiji, a smanjenje ličnog dohotka stanovništva Srbije-pad tražnje za domaćom i uvoznom robom. Takve tendencije u realnom sektoru neminovno dovode do smanjenja tražnje za radnom snagom, kao veličine koja je izvedena baš iz ekonomske aktivnosti. Smanjenje tražnje u tržišnoj ekonomiji vodi ili padu zaposlenosti ili smanjenju zarada ili smanjenju broja časova rada ili njihovoj kombinaciji.

Stopa nezaposlenosti u Srbiji u 2014. godine je 20,8 % prema Republičkom zavodu za statistiku.

Tržište rada u Srbiji pokazuje isti trend kao i ostatak ekonomije- trend smanjenja. Takva tendencija je nastavljena i u 2014. godini, da bi se smanjili troškovi poslovanja, a time i smanjenje radne snage.

Mnoge kompanije su odlučile da smanje broj zaposlenih kako bi redukovale svoje troškove. Vlada pokušava da balansira između rastućeg budžetskog deficita i potreba privrede za uvođenjem novih poreskih olakšica kako bi se usporio proces smanjenja broja zaposlenih.

U takvim okolnostima, za razliku od prethodnih godina, ali samo zbog smanjenja potražnje na tržištu rada, bilo je lakše doći do visokokvalifikovane radne snage, naročito do tek svršenih studenata.

U vremenu ekonomske krize ljudski kapital postaje sve važniji. Iako je potražnja na tržištu rada smanjena, a samim tim ima manje mogućnosti za pronalaženje zaposlenja, profesionalci iz ljudskih resursa se više nego ikad fokusiraju na zadržavanju najsposobnijih zaposlenih u kompanijama, pošto su oni ključni za prevazilaženje kriznog perioda. Zbog toga se uspešne kompanije trude još više da odbrane svoje najsposobnije ljude, te je na tržištu rada zbog toga i dalje veoma teško pronaći kandidate koji su potpuno spremni da preuzmu strateški važne pozicije.

Vidljive su određene promene u obrazovnom sistemu. Većina univerziteta je svesna da se nalaze na veoma konkurentnom tržištu. Oni su počeli da se menjaju, kako bi se na tom tržištu pozicionirali bolje od konkurencije. U Srbiji je počela primena Bolonjskog procesa, koji će sigurno dovesti do poboljšanja u obrazovnom sistemu. Međutim i dalje nema mnogo fakulteta koji su u stanju da svojim studentima pruže znanja upotrebljiva u praksi, zbog čega su kompanije prinuđene da ulažu značajna sredstva u edukaciju i treninge tek zaposlenih mladih diplomaca.

POBOLJŠANJA

Vlada republike Srbije i resorna ministarstva su preduzeli niz mera u kriznim vremenima. Vlada je usvojila Nacionalni akcioni plan zapošljavanja za 2013. godinu koji predstavlja instrument sprovođenja aktivne politike. Ovim planom zapošljavanja definišu se ciljevi i prioritete politike zapošljavanja i utvrđuju programi i mere koji će se realizovati kako bi se dostigli postavljeni ciljevi i omogućilo održivo povećanje zaposlenosti.

Vlada Republike Srbije usvojila je Strategiju razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine. Ova strategija se bavi utvrđivanjem svrhe, ciljeva, pravaca, instrumenata i mehanizama razvoja sistema obrazovanja u Republici Srbiji tokom narednih desetak godina; drugačije rečeno, bavi se pokušajem da se oblikuje razvoj ovog sistema na najbolji poznat način. Okolnosti u kojima se pristupilo izradi ove strategije su, gotovo u svemu, različite od onih u kojima se tokom modernog doba razvijalo obrazovanje u Srbiji. Pre dva veka obrazovanje u Srbiji se razvijalo na talasima prosvetiteljstva oblikovanog naučnim napretkom i nastajućom industrijskom revolucijom. Danas se obrazovanje u Republici Srbiji susreće sa brojnim izazovima naučnog, humanističkog, socijalnog i drugog razvoja; sa velikim tehnološkim promenama, pravim revolucijama; sa globalizacijom i opštom mobilnošću svega što se može kretati, od kapitala do kulturnih obrazaca. Uz sve sačuvane slojeve prošlosti društvo u Republici Srbiji se danas dramatično razlikuje od onog pre dva veka, a okolnosti u kojima se danas Republika Srbija razvija još više su različite od onih u kojima je nastajala moderna srpska država.

Budući da istraživanja pokazuju da je jedan od ključnih problema nezaposlenosti u Srbiji nizak nivo obrazovanosti ljudi, te da je u tom smislu potrebno unaprediti obrazovanje cele populacije, od velikog značaja su i aktivnosti Ministarstva prosvete i nauke. Ovo ministarstvo tokom 2013. i 2014. godine, daje veliki doprinos u razvoju naučnih kadrova. Aktivnosti su naročito usmerene ka podsticanju mladih za naučno istraživanje. U tom smislu Ministarstvo sufinansira različite programske aktivnosti, stipendira studente i donosi različite programe i akte kao što su: Program usavršavanja kadrova za naučno-istraživački rad za period 2012- 2015. Program podsticanja i stipendiranja mladih i nadarenih za naučno-istraživački rad za period 2012. – 2015. i dr.

Najznačajniju promenu u radno-pravnim propisima u 2014. godini predstavljaju sveobuhvatne izmene Zakona o radu, koje su stupile na snagu 29. jula ove godine.

Tokom 2013. godine Ministarstvo rada je nastavilo sa aktivnostima kojima unapređuje položaj osoba sa invaliditetom kroz različite projekte. Takođe, niz aktivnosti i projekata je usmereno i ka ekonomskom osnaživanju žena.

Ministarstvo rada i socijalne politike je pokrenulo Tvinig projekat "Priprema institucija tržišta rada Republike Srbije za Evropsku strategiju zapošljavanja" koji za cilj ima ubrzanje reformi tržišta rada u skladu sa evropskim standardima, kao i jačanje uticaja nacionalne politike zapošljavanja.

Projekat se finansira iz evropskih IPA 2011 fondova i realizuje se sa partnerima iz Evropske unije – Ministarstvom rada, zapošljavanja i zdravlja Republike Francuske i Nacionalnom službom Republike Francuske, Ministarstvom rada, porodice i socijalne politike Republike Rumunije i Nacionalnom službom za zapošljavanje Kraljevine Švedske.

U realizaciju projekta, osim zaposlenih i rukovodilaca Sektora za zapošljavanje, Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ) i lokalnih saveta za zapošljavanje, uključeni su i predstavnici socijalnih partnera i drugih zainteresovanih strana.

Realizacija projekta je počela u maju 2012. godine, predviđeno vreme trajanja je 24 meseca, a ukupna vrednost projekta je dva miliona evra.

Eksperti na projektu, predstavnici francuskih, rumunskih i švedskih institucija tržišta rada, pomoći će u podizanju nivoa znanja i sposobnosti zaposlenih u institucijama tržišta rada na nacionalnom nivou. Nastaviće se sa pružanjem podrške kako bi se završio proces harmonizacije srpskog zakonodavstva u oblasti zapošljavanja i pripremila administracija za instrumente saradnje koji se koriste tokom pretpripravnog procesa.

PREOSTALI PROBLEMI

Zbog uticaja ekonomske krize možemo očekivati da dođe do povećanja sivog tržišta radne snage. Pošto postoji određen broj preduzeća koja ne ispunjavaju svoje obaveze prema državi, Vlada povremeno najavljuje nove poreze na zarade sa ciljem pokrivanja budžetskog deficita. Ova mera bi pogodila upravo one zaposlene čija preduzeća redovno izmiruju svoje obaveze i prema njima i prema državi. Umesto da njima nameće dodatne obaveze, bilo bi efikasnije da se povećaju aktivnosti Inspekcije rada na terenu, čime bi se umanjilo crno i sivo tržište rada.

Obrazovni sistem još treba da se unapredi i bolje poveže sa poslovnom zajednicom. Na taj način bi se smanjio jaz između obrazovanja i potreba poslodavaca, a imidž Srbije kao poželjne investicione lokacije bi bio poboljšán.

Potrebno je istaći i negativne demografske trendove. Stanovništvo u Srbiji sve više stari, ove godine je Srbija rangirana kao šesta među zemljama sa najstarijim stanovništvom u svetu. Takođe, stanovništvo se sve više grupiše u severnim delovima zemlje. Vlada je prepoznala ove tren-

dove, ali situacija se nije poboljšala. Ovakvo stanje će dodatno uticati na smanjenje šansi određenih delova Srbije da privuku nove strane investicije.

Razvoj ljudskog kapitala je jedan od najvažnijih zadataka, koji ima veoma veliki uticaj na napredak zemlje i njemu bi zbog toga trebalo da budu posvećene sve zainteresovane strane. Odluka neke kompanije da investira u određenoj zemlji vođena je kvalitetom i strukturom radne snage na tržištu.

PREPORUKE SAVETA

- Trebalo bi nastaviti sa merama koje stimulišu otvaranje novih radnih mesta.
- Obrazovni sistem treba dalje unapređivati. Za to je suštinski važno uspostaviti redovan kontakt između Saveta i Vlade, Ministarstava nadležnih za obrazovanje, omladinu i sport, kao i sa univerzitetima. Savet i poslovna zajednica u Srbiji su spremni da pruže podršku i stave na raspolaganje svoju stručnost.
- Nastaviti sa zajedničkim proaktivnim angažovanjem Saveta stranih investitora i Vlade, kako bi se motivisali visokoobrazovani ljudi da se vrate u Srbiju.
- Unapređenje radne snage predstavlja ključnu komponentu za ekonomsku konkurentnost, u tom smislu moramo stalno promovisati razvoj ljudskih resursa kao glavnog pokretača razvoja društva i države.

PRAVNI OKVIR

U odnosu na presek zakonodavne aktivnosti predstavljen u prethodnom izdanju Bele knjige, evidentan je dalji progres i značajno intenziviranje zakonodavne aktivnosti u Srbiji, prvenstveno u cilju stvaranja predvidivih i boljih uslova poslovanja, a samim tim i pune harmonizacije zakonodavstva sa propisima Evropske unije. Navedeni progres bi verovatno bio i izraženiji da nije bilo kraćeg prekida usled novog izbornog ciklusa na proleće ove godine, ali se, sa druge strane, mora istaći da je ubrzanje reformi nakon izbora veoma pozitivno i da uliva nadu da će takav tempo biti održan i u dužem predstojećem periodu.

U proteklih godinu dana usvojeno je ili izmenjeno nekoliko izuzetno značajnih zakona u različitim oblastima od značaja za opšti pravni okvir.

Najveće promene, a samim tim i pozitivan napredak je ostvaren usvajanjem izmena i dopuna Zakona o stečaju, kao i usvajanjem novog Zakona o zaštiti potrošača. Zakon o stečaju se svrstava u sistemske zakone imajući u vidu veliki broj stečajnih postupaka, kao i mnogobrojne probleme koji su postojali u praksi tokom njegove primene. Opšti utisak je da se novim izmenama ovog zakona ispravlja veći broj postojećih nedostataka, ali i da se isto tako uvode preciznija i jasnija pravila koja za cilj imaju kako ubrzanje sprovođenja stečajnog postupka, tako i bolju zaštitu poverilaca stečajnog dužnika.

Novi Zakon o zaštiti potrošača takođe uvodi veliki broj novina i predstavlja pozitivan iskorak u procesu usklađivanja ove oblasti sa evropskim zakonodavstvom. Ovaj zakon predviđa širi krug prava potrošača i na izvestan način omogućava lakše ostvarivanje njihovih prava kroz uklanjanje određenih taksi, uvođenjem prekršajne odgovornosti trgovaca za više oblika nepoštenih poslovnih praksi i slično. Takođe, značajna novina ovog zakona je uvođenje pojma i propisivanje procedure za zaštitu kolektivnog interesa potrošača.

Navedeni zakoni, zajedno sa nedavno usvojenim Zakonom o radu, Zakonom o privatizaciji i najavljenim Zakonom o planiranju i izgradnji treba da imaju značajan pozitivan uticaj na pravni okvir i da dodatno doprinesu ubrzanju pune harmonizacije sa propisima EU.

Kako bi pozitivni efekti navedenih zakona bili u potpunosti vidljivi i primenjivi u praksi neophodno je da sva relevantna podzakonska akta budu usvojena u predviđenim rokovima, nakon čega će se u potpunosti videti praktični rezultati njihove primene.

Iako je pozitivan progres u zakonodavnom radu vidljiv i dalje postoje značajne oblasti u kojima je potrebno napraviti dalji pomak, pri čemu na nekim od njih već postoji manje ili više intenzivna zakonodavna aktivnost koja bi u narednom periodu trebalo da rezultira poboljšanjima ili usvajanjem novih zakona.

Oblasti u kojima postoji naznaka skorijih promena su Zakon o tržištu kapitala i Zakon o zaštiti podataka o ličnosti. U pogledu tržišta kapitala nesporno postoji potreba za izmenama i dopunama važećeg zakona, budući da se radi o oblasti koja je, sa jedne strane od izuzetnog značaja za strane investitore, a sa druge strane se kontinuirano menja i razvija, te je stoga neophodno uskladiti postojeći zakon koji je usvojen pre više od tri godine sa najnovijim trendovima i evropskom praksom u tom pogledu. U tom smislu očekujemo da će u narednom periodu radna grupa koja je formirana pre više od godinu dana intenzivirati svoj rad.

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti sadrži izvestan broj nedostataka koji su primećeni u njegovoj primeni, a takođe određen broj odredbi je potrebno izmeniti i u potpunosti uskladiti sa postojećom praksom i evropskim direktivama. I pored navedenog, ova oblast konstantno evoluira i primetan je napor nadležnih organa da prate evropske trendove. Shodno tome, nedavno je pripremljen i Model novog zakona od strane poverenika koji u svakom slučaju predstavlja dobru osnovu za skoro usvajanje i harmonizaciju ove oblasti sa evropskim zakonodavstvom.

Oblasti u kojima nije bilo napretka u prethodnom periodu su propisi o deviznom poslovanju i javno privatno partnerstvo (JPP). Naime, devizno poslovanje je, iako značajno liberalizovano u prethodnih nekoliko godina i dalje u određenim segmentima previše restriktivno. Stoga, a imajući u vidu značaj ovog zakona i propisa koji ga prate (npr. propisa o finansijskim derivatima), neophodno je u narednom periodu staviti fokus na njegovu dalju liberalizaciju, kao i potpunu harmonizaciju sa najavljenim novim Zakonom o tržištu kapitala. U pogledu JPP nije bilo nikakvih pomaka i pored nesumnjivog značaja ovog zakona i potrebe za njegovom implementacijom, posebno na velikim predstojećim infrastrukturnim projektima. U skladu sa tim, postojeći zakonski okvir bi trebalo unaprediti kako bi u potpunosti bio primenjiv i efikasan.

Oblast pravosuđa takođe ostaje u fokusu u narednom periodu, budući da je i pored pozitivnih promena neophodno dalje intenzivirati rad na unapređenju njegove efikasnosti.

ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ortačka društva sa ograničenom odgovornošću treba da budu izričito dozvoljena.	2013			✓
Odredbe novog ZPD koje se odnose na ograničenja ovlašćenja zastupnika društva treba harmonizovati sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima.	2011			✓
Treba otkloniti tehničke propuste u ZPD u smislu ispravljanja nedoslednosti, propisivanja jasnih procedura i nadležnosti.	2013			✓

STANJE

Zakon o privrednim društvima (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2011 i 99/2011) (u daljem tekstu: ZPD) stupio je na snagu 4. juna 2011. godine, a primenjuje se od 1. februara 2012. godine, izuzev odredaba koje se odnose na glasanje elektronskim putem na sednici Skupštine javnog akcionarskog društva, koje se primenjuju od 1. januara tekuće godine.

Dva su najvažnija razloga donošenja ZPD-a: (i) otklanjanje problema pri primeni pojedinih odredaba prethodnog Zakona o privrednim društvima i (ii) usaglašavanje sa zakonodavstvom Evropske unije.

Sada, nakon više od dve godine primene ZPD-a, možemo konstatovati da su njegove glavne karakteristike: (i) implementacija normi koje su usklađene sa zakonodavstvom Evropske unije; (ii) usklađivanje sa Zakonom o tržištu kapitala; (iii) prevazilaženje određenih problema koji su bili karakteristični za prethodni Zakon o privrednim društvima; (iv) preciznije regulisanje pojedinih instituta; (v) razlikovanje akcionarskih društava od drugih oblika organizovanja i (vi) jednodomni i dvodomni sistem upravljanja.

Ipak i pored napretka koji je postignut u navedenim segmentima, nesporna je neophodnost daljeg prilagođavanja ZPD-a, kako bi isti pratio potrebe tržišta i privrednih subjekata koji učestvuju na tržištu.

POBOLJŠANJA

U celini uzev, ZPD predstavlja napredak u odnosu na prethodni Zakon o privrednim društvima. Uvedene su brojne korisne novine u pravni sistem Republike Srbije, od kojih kao jednu od najvažnijih možemo izdvojiti bitno drugačiji način regulisanja upravljanja društvom. Tako i društva sa ograničenom odgovornošću (d.o.o.) i akcionarska društva

(a.d.) mogu izabrati između organizovanja jednodomnog (Skupština i jedan ili više direktora) i dvodomnog (Skupština, Nadzorni odbor i jedan ili više direktora) sistema korporativnog upravljanja.

Promene odredbi o osnovnom kapitalu su takođe korisne, jer sada osnovni kapital može da bude izražen samo u dinarima, što doprinosi rešavanju problematičnih pitanja do kojih dolazi kada je osnovni kapital privrednog društva izražen u više različitih valuta (exempli gratia, kapital u finansijskim izveštajima je izražen u dinarima, dok je u Registru privrednih subjekata izražen u evrima). Takođe, činjenica da je propisan minimalni osnovni kapital u iznosu od 100 dinara, umesto iznosa od 500 evra u dinarskoj protivvrednosti koji je bio propisan prethodnim Zakonom o privrednim društvima, znatno olakšava postupak osnivanja privrednih društava.

Dalje, društvo sa ograničenom odgovornošću sada može biti registrovano pri Registru privrednih subjekata i pre nego što je osnovni kapital uplaćen, što olakšava postupak registracije. Međutim, odredbe ZPD o izražavanju osnovnog kapitala privrednog društva u dinarima, iako predstavljaju poboljšanje, dovele su do nekih nejasnoća, naročito na početku primene ZPD. Neki od ovih problema su rešeni u praksi zahvaljujući tome što su i banke i Agencija za privredne registre Republike Srbije (u daljem tekstu: APR) ublažili svoje zahteve u vezi sa registracijom društava i time omogućili nesmetan postupak registracije privrednih društava.

ZPD sada jasno predviđa mogućnost da članovi društva izvrše dodatne uplate kojima se ne povećava njihov ulog u osnivačkom kapitalu društva. ZPD takođe reguliše postojeće dodatne uloge u društvo i predviđa da takve uloge treba smatrati zajmom društvu. U pogledu odredbi o nadležnosti, ZPD jasno propisuje da odredbe o nadležnosti nisu odredbe o isključivoj nadležnosti. Stoga, ugovorne strane su slobodno

dne da ugovore nadležnost suda druge države i arbitražu. Uveden je novi skup pravila o proceduri u vezi sa prinudnim otkupom akcija i pravom na prodaju akcija. Takođe, tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva je sada precizno definisana (u poređenju sa formulom za izračunavanje koju je sadržao prethodni Zakon o privrednim društvima).

Iako nisu vršene adekvatne izmene ZPD-a tokom 2013. godine, primećen je pozitivan razvoj u praksi APR-a. Na primer, APR je prekinuo prethodnu praksu dozvoljavanja registracije drugih ograničenja ovlašćenja zakonskog zastupnika osim ograničenja supotpisom. Nova praksa je sada u potpunosti u skladu sa odredbama ZPD-a koje predviđaju da druga ograničenja u zastupanju, osim zahteva za obavezanim supotpisom, ne obavezuju treća lica. Još jedan pozitivan korak bilo je i to što je APR uspeo da uspostavi ustaljenu praksu, kao i da objavi uputstva za postupanje u određenim situacijama koje nisu dovoljno jasno regulisane u ZPD-u.

PREOSTALI PROBLEMI

I pored toga što je ZPD izmenjen upravo radi ispravljanja određenih tehničkih grešaka, on i dalje sadrži određen broj tehničkih nedostataka koje izazivaju nejasnoće u primeni. Dakle, neophodne su dalje zakonske izmene kako bi se razjasnila otvorena pitanja.

Naime, ZPD sadrži brojne nedoslednosti. Određene opšte odredbe sadržane u prvom delu Zakona pod nazivom „Osnovne odredbe“ nisu u potpunosti u saglasnosti sa posebnim odredbama Zakona koje su sadržane u delu koji se bavi određenom formom privrednog društva. Kao rezultat, u izvesnim slučajevima nadležnosti organa privrednog društva i procedure koje oni moraju da poštuju ostaju nejasne; primera radi, ostaje nejasno koji organ akcionarskog društva izdaje prokuru i koji organ odlučuje o slučajevima sukoba interesa akcionara. Takođe, procedura i rokovi za uplatu osnovnog kapitala za akcionarsko društvo su i dalje dvosmisleni.

Još jednu u nizu nedoslednosti koju treba izmeniti predstavlja odredba koja zabranjuje jednočlanom društvu sa ograničenom odgovornošću da stekne sopstveni udeo, koja nije u skladu sa odredbama ZPD-a o statusnim promenama.

Određene procedure nisu razrađene preciznim pravilima, zbog čega je njihova primena izuzetno otežana, a u nekim slučajevima i onemogućena. Na primer, procedura prinudnog otkupa akcija je stvorila mnoge nesigurnosti u praksi, jer je nejasno u kom trenutku cena akcija mora biti

određena i ko je određuje, kao i koji je rok važenja odluke o prinudnom otkupu. Takođe, u praksi ARP-a kao problematična se javlja i situacija kada je potrebno izvršiti vraćanje dodatnih uplata licu koje je u međuvremenu istupilo iz članstva u društvu.

Kao što je ranije rečeno, odredbe ZPD-a o izražavanju osnovnog kapitala društva u dinarima, iako en général predstavljaju napredak, stvaraju brojne probleme u praksi. Naime, APR konvertuje sve iznose uplaćenog kapitala u evrima u dinarske iznose po kursu koji je važio na dan uplate. Zbog promena kursa, ovakva praksa vodi situaciji u kojoj se iznosi registrovanih uplaćenih uloga ne podudaraju sa ukupnim iznosom uplaćenog osnovnog kapitala. Takođe, dešava se da iznosi uloga ne odražavaju tačno udele članova u društvu.

ZPD uvodi nova pravila o prinudnoj likvidaciji, čije odsustvo je predstavljalo manjkavost prethodnog Zakona o privrednim društvima. Međutim, ova nova pravila, nažalost, obiluju pravnim prazninama i stvaraju dosta prostora za nedoumice u primeni. Iz tog razloga je bivše Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja izdalo mišljenje u kome staje na stanovište da primena ovih odredbi ZPD-a treba da bude odložena. Iako ovakva mišljenja nisu obavezujuća, APR postupa u skladu sa navedenim mišljenjem odbijajući da primenjuje odredbe ZPD-a o prinudnoj likvidaciji. Iako je Savet stranih investitora u mnogim prilikama ukazivao na neadekvatnost odredbi o prinudnoj likvidaciji, nedostaci ZPD-a treba da budu popravljani izmenama i dopunama ZPD-a, jer se u suprotnom stvara prostor za arbitrarnost nadležnog ministarstva, čijom odlukom se deo odredbi neće primenjivati.

Odredbe ZPD-a o ograničenjima ovlašćenja zastupnika još uvek nisu u skladu sa relevantnim odredbama Zakona o obligacionim odnosima, koji je *saedes materiae* za ovu oblast. Dalje, primena odredbe ZPD-a koja propisuje da se ovlašćenja prokuriste mogu ograničiti zahtevom za supotpis drugog ovlašćenog zastupnika se pokazala problematičnom u praksi, jer nije jasno da li prokurista može da bude ograničen potpisom jednog/više prokurista i potpisom zakonskog zastupnika u isto vreme ili samo jednim od gore pomenutih zastupnika. Dalje, nejasno je da li se ograničenje zastupničkih prava prokuriste zahtevom za supotpis drugog pravnog zastupnika smatra pojedinačnom ili zajedničkom prokurom. U praksi APR-a zabeleženi su slučajevi u kojima je APR smatrao da postoji zajednička prokura i oni u kojima je smatrao da postoji pojedinačna.

ZPD i dalje ne predviđa mogućnost postojanja ograničene odgovornosti ortaka u ortačkom društvu. Takvo rešenje bilo bi od velike koristi članovima profesionalnih ortačkih društava, a kojima bi trebalo omogućiti da uživaju zaštitu u vidu ograničene odgovornosti. Treća lica bi od rizika bila zaštićena kroz osiguranje od odgovornosti.

ZPD i dalje ostavlja nesigurnost u pogledu momenta kada Statut društva stupa na snagu. Konkretno, da li na Statut treba primeniti mišljenje Ustavnog suda iz Odluke IUo broj 328/2009 od 29. aprila 2010. godine, prema kome opšti akti društva stupaju na snagu najranije osmog dana od dana objavljivanja.

Iako ZPD načelno daje odgovore na više pitanja koja su se pokazala problematičnim u primeni prethodnog Zakona o privrednim društvima, jasno je da uvodi nekoliko novih idejnih rešenja i reguliše određena pitanja drugačije. Ipak, evidentno je da je određeni broj pitanja, poput pravila o finansijskoj podršci, bespotrebno i strogo regulisan.

Integrisan i sveobuhvatni pristup je neophodan da bi pomirio razlike između ZPD-a i drugih zakona koji regulišu poslovanje, finansije, hartije od vrednosti, nepokretnosti i druge povezane oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Ortačka društva sa ograničenom odgovornošću treba propisati ZPD-om
- Odredbe ZPD-a koje se odnose na ograničenja ovlašćenja zastupnika društva treba uskladiti sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima
- Treba otkloniti tehničke propuste u ZPD u smislu ispravljanja nedoslednosti, propisivanja jasnih procedura i nadležnosti.

TRENDOVI NA TRŽIŠTU KAPITALA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Vlada treba da preduzme sve potrebne radnje kako bi pospešila aktivnosti na tržištu kapitala u Srbiji, uključujući motivisanje stranih investitora da izdaju obveznice nominovane u RSD i podsticanje prvih velikih inicijalnih javnih ponuda. Istovremeno treba organizovati inicijalne javne ponude akcija velikih javnih (ili bivših javnih) preduzeća.	2012			✓
Primetan je pomak u saradnji između Komisije za hartije od vrednosti i Ministarstva finansija i privrede i učesnika na tržištu kapitala. Ovakvu pozitivnu promenu ohrabrujemo i želimo da naglasimo da ovu saradnju treba dalje nadograđivati i pospešivati.	2012		✓	
Nacrt Zakona o sekjuritizaciji treba pripremiti i podneti Narodnoj skupštini na usvajanje bez odlaganja.	2009			✓

STANJE

Pre tri godine pravna regulativa tržišta kapitala u Srbiji pretrpela je značajne izmene. Naime, u maju 2011. godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila je novi Zakon o tržištu kapitala koji je stupio na mesto kritikovanog Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata. U isto vreme, uvedene su izmene u Zakon o investicionim fondovima i Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima i penzijskom osiguranju. U decembru 2011. godine izmenjen je i Zakon o preuzimanju akcionarskih društava. Pored toga, Komisija za hartije od vrednosti usvojila je mnogobrojna podzakonska akta koja su neophodna za primenu Zakona o tržištu kapitala.

Uopšte uzev, promene pravne regulative mogu se smatrati pozitivnim, pošto su imale za cilj harmonizaciju sa regulativom Evropske unije i IOSCO principima, ali i pospešenje srpskog tržišta kapitala kako bi postalo atraktivnije domaćim i stranim investitorima.

Nažalost, ni tri godine nakon temeljne reforme pravne regulative, nova pravna regulativa još uvek nije našla praktičnu primenu, iako bi ona bila jedino adekvatno merilo uspešnosti. Tržište kapitala u Srbiji još uvek je previše malo da bi mogle da se testiraju brojne novine koje uvodi nova pravna regulativa, a naročito Zakon o tržištu kapitala.

Ipak, u praksi su uočeni pojedini problemi u primeni propisa koji uređuju tržište kapitala pre svega iz razloga nesaglašenosti mnogobrojnih pojedinačnih propisa koji neposredno ili posredno uređuju tržište kapitala a koji su usvajani u različitim periodima. Ovaj problem je prepoznalo nadležno ministarstvo i u toku je temeljan rad na pri-

premi izmena propisa koji uređuju tržište kapitala, a u cilju njihove potpune harmonizacije.

Generalni zaključak u vezi sa tržištem kapitala u Srbiji i ove godine ostaje da se čini da je potrebno više od proste pravne reforme da se stimuliše rast tržišta kapitala u Srbiji. Uprkos tome, smatramo da su zakonodavne reforme bile neophodne i nadamo se da će one zajedno sa ekonomskim merama koje treba da budu inicirane, dovesti do poboljšanja tržišta kapitala u Srbiji, kao i do povećanja stranih investicija.

Ideja o usvajanju Zakona o sekjuritizaciji čini se da je potpuno napuštena.

POBOLJŠANJA

Zakon o tržištu kapitala koji je počeo da se primenjuje u novembru 2011. godine, uveo je značajne izmene koje se, uopšte uzev, mogu oceniti kao pozitivne. Novi zakon predviđa jasniju proceduru za javnu ponudu hartija od vrednosti što će, nadamo se, dovesti i do prvih inicijalnih javnih ponuda akcija u Srbiji. Pored toga, očekuje se da bi novine koje predviđa Zakon mogle da umanje troškove takvog izdavanja akcija.

Pored toga, treba napomenuti da je Komisija za hartije od vrednosti usvojila podzakonska akta neophodna za primenu Zakona o tržištu kapitala. Rad Komisije u ulozi regulatora tržišta, bio je izuzetno opsežan i do sada je obuhvatio više od 20 različitih podzakonskih akata (uglavnom usvojenih u formi pravilnika).

Izmenama Zakona o investicionim fondovima uvedeno

je nekoliko pozitivnih novina. Izdvajamo smanjenje ograničenja u odnosu na ulaganja investicionih fondova, tako da se sredstva investicionih fondova mogu ulagati u hartije od vrednosti koje izdaje matična banka investicionog fonda, ali i u one koje izdaje brokersko-dilersko društvo ili ovlašćena banka koja za društvo za upravljanje obavlja poslove posredovanja u trgovanju hartijama od vrednosti.

I izmene Zakona o preuzimanju akcionarskih društava imale su za cilj da nadomeste izvesne nedostatke koje je Zakon pokazao u praksi. Izmenama se, između ostalog, predviđa: i) produženje roka za objavljivanje ponude za preuzimanje i dostavljanje ponude akcionarima, ii) mogućnost kupovine preferencijalnih akcija putem ponude za preuzimanje, kao i kupovine akcija u društvima koja nisu listirana (pod određenim uslovima), iii) preciznije je definisano "zajedničko delovanje", iv) obavezu za ponuđača koji kupi akcije u roku od godinu dana od dana zaključenja ponude i to po ceni koja je viša od one koja je bila sastavni deo ponude, da plati tu istu višu cenu akcionarima koji su prodali akcije u postupku ponude za preuzimanje, itd. Zakon o preuzimanju akcionarskih društava više ne reguliše mehanizme prinudne promene kontrole (takozvani "squeezeout" i "sellout") u društvu koje je predmet preuzimanja, s obzirom na to da ove mehanizme sada reguliše Zakon o privrednim društvima.

Pravni okvir za trgovinu finansijskim derivatima takođe je počeo da dobija svoje konture. Narodna banka Srbije je donela i već jednom izmenila, svoju Odluku o obavljanju poslova s finansijskim derivatima, u skladu sa svojim ovlašćenjima iz Zakona o deviznom poslovanju da propisuje uslove za plaćanje, naplata, prenos, prebijanje, kao i izveštavanje po poslovima sa finansijskim derivatima. Dakle, postoje određena pravna pravila koja bi trebalo da omoguće obavljanje transakcija sa finansijskim derivatima, mada treba reći da trenutno postojeći pravni okvir još uvek nije dovoljno razvijen i ne sadrži jasna pravila u vezi sa nekim aspektima transakcija sa derivatima, što, sa druge strane, investitore čini još uvek opreznima i praksu veoma retkom. Takođe, određena pravna pravila koja su predviđena u gore navedenoj Odluci su i dalje u određenoj meri rigidna i trebalo bi da budu liberalizovana. Na primer, nerezidenti ne mogu obavljati poslove sa finansijskim derivatima (kojima se trguje, odnosno koji se zaključuju van regulisanog tržišta i/ili MTP) sa rezidentima koji nisu banke, a koji uključuju dinarska plaćanja/naplaćiva-

nja. Usled ovoga, nerezidenti su sprečeni da obavljaju poslove radi zaštite od rizika promene deviznog kursa za rezidente koji nisu banke, u domaćoj valuti.

Donošenje Zakona o faktoringu, u načelu, takođe predstavlja korak napred u uređenju finansijskog tržišta, mada praksa tek treba da da ocenu stvarnih efekata ovog zakona na tržište.

Konačno, moramo pohvaliti i formiranje Komiteta za finansijsku stabilnost u decembru 2013. godine, koji je osnovan kao telo Vlade Republike Srbije, Narodne banke Srbije, Agencije za osiguranje depozita i Komisije za hartije od vrednosti. Prema najavama iz Vlade, ovaj Komitet treba da doprinese saradnji i koordinaciji rada svojih članova, kao njihovo savetodavno telo. Njegovi zadaci će biti razmatranje i analiza pitanja i mera koje treba preduzeti u cilju održavanja stabilnosti finansijskog sistema. Komitet bi trebalo da se sastaje najmanje jednom u tri meseca i njime će predsedavati Guverner Narodne banke Srbije. Praksa će pokazati stvarni autoritet, uticajnost i efikasnost ovog tela, kao i eventualne benefite njegovog rada na finansijsku stabilnost i posredno, na srpsko tržište kapitala.

PREOSTALI PROBLEMI

Još uvek je prilično teško identifikovati sve preostale probleme koji se mogu javiti u vezi sa primenom novog Zakona o tržištu kapitala, jer od kako je Zakon počeo da se primenjuje, nije bilo značajnijih promena na tržištu kapitala, tako da njegove odredbe do sada nije bilo moguće temeljno oceniti kroz primenu u praksi.

Sada je jasno da poboljšanje tržišta kapitala u Srbiji, na kome nedostaju kvalitetne hartije od vrednosti, zahteva više od proste harmonizacije pravne regulative sa međunarodnim standardima.

Tržište kapitala u Srbiji i dalje je plitko i nedovoljno likvidno tržište. Municipalne obveznice su i dalje retkost, a ni nakon tri godine od usvajanja Zakona koji donosi jasniju pravnu regulativu u vezi sa inicijalnim javnim ponudama do sada nije sprovedena nijedna inicijalna javna ponuda.

Nažalost, izgleda da je Radna grupa koja je formirana u martu 2013. godine sa ciljem izmena propisa koji regulišu hartije od vrednosti radi međusobnog usklađivanja tih propisa i otklanjanja problema koji su identifikovni u praksi zbog neusklađenosti propisa, prestala sa radom ili bar svoj rad usporila, jer Savet nije bio obavešten o bilo kakvim

aktivnostima ove Radne grupe od jeseni 2013. godine.

Što se tiče pravne regulative, ponovo naglašavamo da Srbiji nedostaje pravni okvir za sekjuritizaciju. Sekjuritizacija bi mogla da posluži kao koristan institut koji bi sprečio dalje negativne pojave u bankarskom sektoru.

Osim toga, želimo da istaknemo da su pravila za određivanje naknade pri izdavanju akcija i dalje regulisana Zakonom o privrednim društvima, što smatramo da nije najbolje rešenje. Ipak, pozitivna je činjenica da je novi Zakon o privrednim društvima uveo izuzetke barem u slučaju inicijalnih javnih ponuda.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada treba da preduzme sve potrebne radnje kako bi pospešila aktivnosti na tržištu kapitala u Srbiji, uključujući motivisanje stranih investitora da izdaju obveznice nominovane u RSD i podsticanje prvih velikih inicijalnih javnih ponuda, odnosno potrebno je ukloniti sve pravne i političke prepreke kako bi se privukle međunarodne finansijske institucije i drugi investitori da izdaju obveznice nominovane u RSD, dok, sa druge strane, konačno treba organizovati inicijalne javne ponude akcija velikih javnih (ili bivših javnih) preduzeća, a dodatno državne i municipalne obveznice mogu se izdavati za finansiranje infrastrukturnih i drugih projekata od javnog značaja.
- Primetan je pomak u saradnji između učesnika na tržištu kapitala. Treba pozdraviti formiranje Komiteta za finansijsku stabilnost kao priznanje značaja bliže saradnje između svih relevantnih institucija čiji rad ima uticaja na tržište. Ovakvu pozitivnu promenu ohrabujemo i želimo da naglasimo da ovu saradnju treba dalje nadograđivati i pospešivati.
- Radna grupa koja je formirana u martu 2013. godine sa ciljem harmonizacije propisa koji regulišu hartije od vrednosti sprovela je značajnu i sveobuhvatnu analizu odgovarajućih propisa. Neophodno je da zadatak Radne grupe bude materijalizovan u najkraćem mogućem roku kroz formulisanje predloga za izmene i dopune konkretnih zakona.
- Nacrt Zakona o sekjuritizaciji treba pripremiti i podneti Narodnoj skupštini na usvajanje bez odlaganja.

SUDSKI POSTUPCI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Da se pristupi naprednom obrazovanju sudija i da se uvedu bolji mehanizmi za odgovornost sudija za donošenje nezakonitih odluka.	2012			✓
Da se unapredi i stvori pravedan sistem dodele predmeta među sudovima i sudijama.	2011		✓	
Da se uspostavi „on-line“ baza podataka u preostalim sudovima, kao i da se donesu izmene i dopune Zakona o parničnom postupku, kako bi se uvela fleksibilnost vremenskog okvira i rokova za određene parnične radnje.	2011			✓
Da se granica za izjavljivanje revizije na pravosnažnu presudu postavi na niži nivo i šire.	2012	✓		
Da se promovišu mogućnosti i prednosti alternativnih načina rešavanja sporova (arbitraža i medijacija).	2010		✓	
Da usvoje izmene i dopune Zakona o arbitraži kako bi isti bio u skladu sa UNCITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2010. godine.	2011			✓

STANJE

Vlasti Republike Srbije su tokom 2011. i 2012. godine sprovele seriju zakonodavnih reformi koje se tiču organizacije sudstva i sudskih postupaka, a koje su se delom nastavile i tokom 2013. godine. Konkretno, nova organizaciona šema sudova je ustanovljena Zakonom o uređenju sudova (Službeni glasnik Republike Srbije br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2010 dr. Zakon, 78/2011 dr. Zakon, 101/2011 i 101/2013). Novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju (Službeni glasnik Republike Srbije br. 31/2011, 99/2011 109/2013 - odluka US i 55/2014) kao i novi Zakon o parničnom postupku (Službeni glasnik Republike Srbije br. 72/2011, 49/2013 - odluka US i 74/2013 - odluka US) se sada u celosti primenjuju, dok se primena novog Zakona o javnom beležništvu (Službeni glasnik Republike Srbije br. 31/2011, 85/2012, 19/2013 i 55/2014 - dr. zakon), koji uvodi sistem javnih beležnika po prvi put posle Drugog svetskog rata, očekivala od septembra 2012. godine, ali je potonjim izmenama i dopunama tog zakona odložena za septembar 2014. godine. Zakonom o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštva (Službeni glasnik Republike Srbije br. 101/2013) od 1. januara 2014. godine je uspostavljena nova mreža sudova, pri čemu je značajno smanjen broj sudskih jedinica, sa 102 na 29, dok je istovremeno povećan broj osnovnih sudova i to sa 34 na 66. Ovakvo rešenje nalazi opravdanje u ekonomskoj neodrživosti velikog broja sudskih jedinica čiji su troškovi u protekle četiri godine bili nesrazmerno veći u odnosu na obim njihovog rada. Najnovijim zakonskim rešenjima je, između ostalog, pojačana zaštita prava na suđenje u razumnom

roku, te je građanima Srbije od 21. maja 2014. godine pored ustavne žalbe, na raspolaganju još jedno pravno sredstvo – zahtev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku koji se podnosi neposredno višem sudu.

Počev od 15. juna 2011. godine, na zahtev Evropske unije i Saveta Evrope, a takođe i usled nekoliko stotina žalbi podnetih Ustavnom sudu Srbije, Visoki savet sudstva je otpočeo proceduru revizije reizbora sudija koja je okončana 30. maja 2012. godine. Razrešenje više od 800 sudija, kao i brojnog administrativnog osoblja po sudovima napravilo je stvarni problem za sudove po pitanju postupanja po novoprispelim predmetima. Posebno je pogoršana situacija po pitanju kvaliteta i kvantiteta ukupnog broja rešenih slučajeva. Ročišta u najvećim (najbolje opremljenim i najopterećenijim) sudovima, posebno u sudovima opšte nadležnosti, se često zakazuju dva puta godišnje po predmetu. Žalbeni postupak traje najčešće više od godinu dana. Jednostavno rečeno, sudovi su zatrpani predmetima i uprkos zvaničnoj statistici o ovoj reformi koja pokazuje pozitivne rezultate, čini se da je situacija lošija nego ranije.

Rešavanje sporova

S obzirom na to da sudovi nisu bili u mogućnosti da završe stare tj. već postojeće sudske postupke, sa primenom novog Zakona o parničnom postupku zastalo se četiri meseca od dana stupanja na snagu tj. od 1. februara 2012. godine. Naime, novi Zakon je, između ostalog, uveo i nova pravila za dostavljanje sudskih podnesaka, skraćivanje trajanja dokaznog postupka, pozivanje ili obavešta-

vanje stranaka i suda putem e-maila, rok za donošenje drugostepene presude (devet meseci, ukoliko se odlučuje bez zakazivanja ročišta), korišćenje audio i video opreme tokom ročišta, korišćenje stenograma kao i precizna i stroga pravila o predlaganju dokaza na ročištu. Takođe, uspostavljena je jednakost stranaka u smislu propisivanja istog roka za podnošenje pravnog leka, kao i odgovora na pravni lek. Novi Zakon o parničnom postupku je uveo vremenski okvir u kome treba da se održi glavna rasprava, kao novi koncept koji ima za cilj bolju koncentraciju ročišta na kojima se izvodi dokazni postupak. Praksa i odluke Ustavnog suda su ukazale na neodrživost pojedinih odredaba novog Zakona o parničnom postupku, te je najnovijim izmenama i dopunama koje su stupile na snagu 31. maja 2014. godine, sastav suda usklađen sa Ustavom Republike Srbije, proširen krug punomoćnika stranaka u postupku, a u potrebi za socijalnom izbalansiranošću naknadno je smanjen i cenzus za izjavljivanje revizije.

Zakon o javnom beležništvu uređuje organizaciju i aktivnosti javnih beležnika i primenjuje se od 1. septembra 2014. godine.

Zakon o advokaturi (Službeni glasnik Republike Srbije br. 31/2011 i 24/2012 - odluka US), ustanovio je dodatni uslov za dobijanje zvanja advokata – polaganje advokatskog ispita sa čijim je održavanjem započeto 17. maja 2012. godine. Takođe, ovaj zakon je uveo još jednu značajnu novinu – Advokatsku akademiju, kao posebno telo osnovano od strane Advokatske komore Srbije, zaduženo za stručnu obuku i usavršavanje advokata i diplomiranih pravnika. Ovaj zakon je uveo mogućnost za advokate iz inostranstva da postanu članovi Advokatske komore Srbije, te da posle tri godine neprekidnog bavljenja advokaturom u Republici Srbiji zastupaju stranke u Srbiji.

Arbitražni postupak u Srbiji je uređen Zakonom o arbitraži (Službeni glasnik Republike Srbije br. 46/2006) usvojenim 2006. godine. Ovaj zakon je uglavnom usaglašen sa UNICITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 1985. godine. Međutim, Zakon o arbitraži nije u potpunosti usaglašen sa naknadno donetim UNICITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2010. godine, koji propisuje mnogobrojne izmene. Sa druge strane, postupak medijacije je uređen Zakonom o medijaciji (Službeni glasnik Republike Srbije br. 18/2005). Međutim, Narodna skupština je sredinom ove godine usvojila potpuno novi Zakon o posredovanju u rešavanju sporova – čija će primena početi 1. januara 2015. godine, kada će prestati da važi trenutno važeći Zakon o posredovanju –

medijaciji. Medijacija i arbitraža u nekim oblastima (kao što su radno pravo, aktivnosti turističkih agencija, itd.) uređene su posebnim zakonima ili propisima. I arbitraža i medijacija se retko koriste u praksi, najčešće usled njihovog slabog promovisanja u javnosti kao efikasnijih i jeftinijih načina za rešavanje sporova.

Izvršenje

Novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju je stupio na snagu 17. maja 2011. godine, a počeo je da se primenjuje od 17. septembra 2011. godine (odnosno od 17. maja 2012. godine u delu koji se odnosi na privatne izvršitelje). Najznačajnija karakteristika ovog zakona jeste uvođenje instituta privatnog izvršitelja, koji bi kao novi organ u okviru pravne struke, trebalo da omogući efikasniji postupak izvršenja. Takođe, za razliku od prethodnih rešenja novim Zakonom o izvršenju i obezbeđenju je sada izričito predviđeno da se izvršenje može odrediti i sprovesti i na osnovu strane verodostojne isprave, čime je u velikoj meri olakšan postupak izvršenja u slučaju neispunjenja obaveza iz međunarodnog prometa roba i usluga.

POBOLJŠANJA

Većina sudova opšte nadležnosti kao i privredni sudovi uvela je online baze podataka koje mogu pokazati stanje tekućih predmeta. U proteklom periodu uočeno je primetno poboljšanje i u tačnosti objavljenih podataka, mada se i dalje tim bazama ne može u potpunosti pokloniti bezrezervno poverenje. Ipak, nemaju svi sudovi online baze podataka, na primer Upravni sud i Ustavni sud Srbije, Apelacioni sudovi, Prekršajni sudovi i Vrhovni kasacioni sud. Iako upotreba online baze podataka značajno olakšava svakodnevni rad advokata i pravnika, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti je u međuvremenu zabranio obradu podataka protivno Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, te za razliku od prethodnih rešenja kada je pretraga podataka mogla da se vrši preko ličnog imena stranaka, od 24. februara 2014. godine pretraga online baze podataka je dozvoljena isključivo preko broja predmeta u nadležnom sudu, a podaci o strankama u postupku više nisu javno dostupni. Ovakvo rešenje je prema našem mišljenju previše opširno s obzirom na to da se pred privrednim sudovima parnice vode između pravnih, a ne fizičkih lica.

Izvršenje

Jedan od očekivanih pozitivnih napredaka je započinjanje rada tzv. privatnih izvršitelja koji obavljaju svoju delatnost

u pravnoj formi preduzetnika ili ortačkog društva. Njihova uloga je da obezbede efikasnije vođenje postupka izvršenja, a prvi privatni izvršitelji su počeli sa radom još 31. maja 2012. godine. Izvršni poverilac je obavezan da se već u predlogu za izvršenje opredeli da li će izvršenje sprovesti sud ili privatni izvršitelji. Ako je postupak izvršenja započet kod privatnog izvršitelja, izvršni poverilac može promeniti izbor o načinu sprovođenja izvršenja i predložiti da izvršenje sprovede sud. U tom slučaju, postupak izvršenja pred privatnim izvršiteljem će se obustaviti. Zakon o izvršenju i obezbeđenju ne reguliše suprotnu situaciju – da se izvršenje započeto u sudu nastavi kod privatnog izvršitelja, a praksa sudova po ovom pitanju je različita. Uvođenjem privatnih izvršitelja smanjen je broj postupaka koji se vode pred sudovima, što bi trebalo da doprinese boljoj efikasnosti sudova. Izvršitelji su dužni da ispunе specijalne uslove, kao što su: položen izvršiteljski ispit, završen Pravni fakultet i posedovanje odgovarajućeg radnog iskustva (minimum dve godine). Oni imaju isključivu nadležnost u postupku izvršenja za namirenje potraživanja po osnovu komunalnih i sličnih usluga, dok je izvršenje sudskih odluka u porodičnim stvarima, kao i vraćanje zaposlenog na rad u isključivoj nadležnosti sudova. U pogledu svih ostalih oblasti, predviđena je konkurentna nadležnost sudova i privatnih izvršitelja.

Rešavanje sporova

Novi Zakon o parničnom postupku uveo je nekoliko obećavajućih poboljšanja u pogledu pozivanja i dostavljanja pismena strankama i ostalim učesnicima u postupku, kako bi se sprečile zloupotrebe stranaka. Jedna od osnovnih zamerki novog Zakona o parničnom postupku koja se odnosila na cenzus za izjavljivanje revizije i postojeća ograničenja za primenu ovog vanrednog pravnog leka je najnovijim izmenama Zakona o parničnom postupku otklonjena, te je proširena mogućnost izjavljivanja revizije kao vanrednog pravnog leka i to kako uvođenjem novih situacija kada je revizija uvek dozvoljena, tako i snižavanjem imovinskog cenzusa sa 100.000 evra na 40.000 evra, odnosno sa 300.000 evra na 100.000 evra kada je reč o sporovima u privredi (navedeni iznosi se obračunavaju po srednjem kursu NBS na dan podnošenja tužbe). U skladu sa najnovijim izmenama Zakona o parničnom postupku, predviđeno je da u prvom stepenu sudi (a ne stručno) veće, sastavljeno od jednog sudije i dvoje sudija-porotnika. Međutim, Zakon dalje taksativno navodeći, najveći broj sudskih sporova stavlja u nadležnost sudiji pojedincu, ostavljajući na taj način relativno malo prostora za suđenje u veću. Koncentracija glavne rasprave i dokaznog postupka u određenoj meri predstavljaju takođe poboljšanja. U tom smislu, sud ima

obavezu da odredi vremenski okvir za glavnu raspravu i izvođenje dokaza. Međutim, vremenski okvir nije dovoljno fleksibilan imajući u vidu da se tok parničnog postupka ne može uvek predvideti. Zakon ustanovljava disciplinsku odgovornost sudija u slučaju kada se odugovlačenje sa postupkom može pripisati njima u krivicu. Zakon dalje propisuje više kazne za stranke koje zloupotrebljavaju postupak. Konačno je i predviđen rok u kom apelacioni sudovi moraju doneti odluku po žalbi – devet meseci od prijema spisa predmeta (ali samo u slučaju da drugostepeni sud ne održi raspravu), čak je i ovde predviđena disciplinska odgovornost predsednika veća ukoliko se probije ovaj rok. Na kraju, strankama se konačno daju ista prava u postupcima po pravnim lekovima, te su rokovi za ulaganje pravnog leka jednaki rokovima za davanje odgovora na te pravne lekove (npr. sada je po 15 dana rok i za žalbu i odgovor na žalbu). Kako je odredba novog Zakona o parničnom postupku koja je ograničavala stranke u postupku da preduzimaju radnje lično ili preko punomoćnika iz reda advokata oglašena neustavnom, krug punomoćnika stranke je proširen, te prema najnovijim rešenjima punomoćnik fizičkog lica može biti advokat, krvni srodnik u pravoj liniji, brat, sestra ili bračni drug, kao i predstavnik službe pravne pomoći jedinice lokalne samouprave koji je diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom. Konačno, punomoćnik pravnog lica može biti advokat, kao i diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom.

Novi Zakon o advokaturi uvodi Advokatsku akademiju pri Advokatskoj komori. Advokatska akademija je počela sa radom od 17. maja 2012. godine i ima za cilj da obezbedi viši nivo stručnosti advokata. Isto očekivanje postoji i spram uvođenja advokatskog ispita, gde se polaže materija iz Zakona o advokaturi, Kodeksa profesionalne etike advokata, advokatske tarife, Statuta advokatske komore Srbije i Statuta advokatske komore pred kojom se polaže ispit.

Ponovno uvođenje javnih beležnika u pravni sistem Srbije je posebno značajno pozitivno unapređenje pravnog sistema Srbije. Javni beležnici će značajno doprineti smanjenju obima posla sudova, koji su preplavljeni zahtevima stranaka za overu raznih dokumenata. Javni beležnici će sastavljati, overavati i izdavati javne isprave o pravnim poslovima, izjavama i činjenicama na osnovu kojih nastaju prava, overavati privatne isprave, uzimati dokumenta, novac, hartije od vrednosti i druge pokretne stvari u depozit i sprovesti druge aktivnosti u skladu sa zakonom. Najnovijim izmenama Zakona o vanparničnom postupku (čije je primena odložena do početka rada javnih beležnika), predviđena je

mogućnost suda da poveri javnom beležniku sprovođenje pojedinih vanparničnih postupaka, u kojima ne dominira javni interes. Sa druge strane, izričito je zabranjeno poveravanje sprovođenja vanparničnih postupaka u statusnim i porodičnim stvarima, sprovođenje postupka za određivanje naknade za ekspropisiranu nepokretnost, vođenje javnih knjiga i registara za koje je zakonom predviđeno da ih vodi sud, sastavljanje isprava za koje je zakonom predviđena isključiva nadležnost suda, odnosno sprovođenje postupka za raspravljanje zaostavštine kada je za nasleđivanje merodavno pravo strane države. Može se zaključiti da je zakonodavac ovde pre svega imao u vidu poveravanje vanparničnih stvari u kojima javni interes nije posebno naglašen, te se može očekivati da će implementacijom novousvojenih rešenja doći do rasterećenja preopterećenih i svakako nedovoljno ažurnih sudova, smanjenja materijalnih troškova, uz istovremeno zadržavanje nivoa pravne sigurnosti i kvaliteta u vršenju poverene sudske delatnosti.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Srpske vlasti su u vezi sa reformom pravosuđa preduzele sprovođenje odluka Ustavnog suda iz 2012. godine kojima se poništavaju odluke kojima sudije i tužioci nisu ponovo izabrani. Tako je na dužnost vraćeno oko 800 sudija i tužilaca što predstavlja jednu trećinu njihovog ukupnog broja. Visoki savet sudstva (VSS) i Državno veće tužilaca (DVT) su ponovo izabrali sve sudije i tužioce koji prethodno nisu bili reizabrani u njihove sudove ili tužilaštva, ili u sudove i tužilaštva koji su ih u pogledu nadležnosti zamenili, u roku od 60 dana koji je odredio Ustavni sud. Pored toga, oko 900 sudija koji su od 2009. godine bili na probnom radu dobilo je stalni mandat. Specijalizacija oblasti rada sudija treba da bude konačno uvedena na efikasan način. Spisi predmeta treba da budu dostupniji svim zainteresovanim stranama. Ostaje utisak da je ceo proces reforme pravosuđa bio duboko ispolitizovan i sproveden bez jasne vizije i plana.
2. Novi Zakon o parničnom postupku je predstavljen kao značajno poboljšanje u odnosu na prethodni, ali i dalje sadrži mnogo nedostataka. Još uvek se sporadično primenjuje, jer su sudije uglavnom zatrpane starim predmetima. Elektronska komunikacija između stranaka i suda još uvek nije moguća zbog nedostatka jasnih propisa i podzakonskih akata u toj oblasti, kao i nedostatka neophodnih sredstava za opremanje suda tehničkom opremom. Vremenski okvir, iako potencijalno
- veoma dobar institut u pogledu efikasnog završetka parnice, nije dovoljno fleksibilan, jer tok parničnog postupka često nije predvidiv, a zakonske mogućnosti za produženje istog nisu dovoljne. Neki od rokova su nerealan kratki, a rok za predlaganje dokaza je previše strog, što može dovesti da stranke vrše zloupotrebe. To je najviše očigledno u postupcima sa stranim elementom - Zakon će najverovatnije doći u sukob sa međunarodnim ugovorima koji regulišu dostavljanje podnesaka, npr. Konvencija o građanskom postupku iz 1954. godine, Konvencija o dostavljanju u inostranstvu sudskih i van-sudskih akata u građanskim i trgovačkim stvarima iz 1965. godine u pogledu dostavljanja sudskih akata strankama. Rok kojim je propisano predlaganje dokaza do pripremno ročišta takođe je trebalo propisati fleksibilnije. Dakle, sudu mora biti dozvoljeno da odloži pripremno ročište da bi se strankama omogućilo dovoljno vremena da se odgovore na sve dokaze koje je podnela druga strana. Stiče se utisak da se novim Zakonom teži ka ubrzavanju postupka određenim procesnim prekluzivnim rokovima, te se meritum stvari stavlja u podređen položaj u odnosu na kratke procesne rokove. Ovakav način ubrzanja postupka na uštrb stvarne zaštite subjektivnih prava ostavlja široku mogućnost za sprečavanje dostizanja pravde pred sudovima.
3. Zakon o izvršenju i obezbeđenju treba da obezbedi prava trećih lica nad predmetom izvršenja i obezbeđenje efikasnim pravnim lekovima. Takođe, u slučaju izvršenja na osnovu verodostojne isprave (npr. faktura), izvršnom poveriocu nije omogućen pravni lek u slučaju da sud donosi rešenje o izvršenju, ali kasnije ga stavi van snage po prigovoru dužnika. Iako su pooštreni uslovi za izjavljivanje prigovora kao i za njegovo usvajanje, primetno je da se zadržala stara praksa da se u najvećem broju predmeta po prigovorima, iako su podneti pro forme, rešenja o izvršenju stavljaju van snage. U tom slučaju predmet jednostavno prelazi u parnicu i postupak se nastavlja kao po prigovoru na platni nalog.
4. Kako bi se rasteretili sudovi, trebalo bi više promovirati mogućnosti zaključenja arbitražnog sporazuma ili pokretanja postupka medijacije. Navedeni postupci su najčešće efikasniji i jeftiniji od parnica i oba su dostupna, kako strancima, tako i domaćim licima. Međutim, postoji i prostor za određena poboljšanja Zakona o arbitraži, s obzirom na to da isti nije usklađen sa najnovijim, detaljnijim UNCITRAL-ovim pravilima arbitraže iz 2010. godine, posebno po pitanju privremenih mera,

odsustvu pisane forme, kao i mogućnošću predviđanja parnog broja arbitara. Naime, Zakon o arbitraži implicitno predviđa mogućnost elektronskog arbitražnog sporazuma i nadležnost arbitražnog suda u donošenju privremenih mera. Međutim UNCITRAL-ova pravila arbitraže iz 2010. godine sadrže izričita pravila o elektronskom arbitražnom sporazumu i detaljnije odredbe o privremenim merama. Takođe UNCITRAL je 2010. godine ukinuo obaveznu pisanu formu za arbitražni sporazum i uveo mogućnost da broj arbitara bude i

paran (a ne samo neparan, odnosno jedan ili tri arbitra). Ipak i ova predložena poboljšanja u pogledu privremenih mera bi trebalo da budu pažljivo usklađena sa odredbama Zakona o izvršenju i obezbeđenju koji uređuje isto pitanje, kako bi se izbegli mogući problemi, uključujući i konflikt sa pravilima o isključivoj nadležnosti sudova. Dakle, razumne izmene i dopune Zakona o arbitraži su više nego dobrodošle, kako bi se izvršilo usklađivanje sa novim UNCITRAL-ovim pravilima arbitraže iz 2010. godine.

PREPORUKE SAVETA

- Da se pristupi naprednom obrazovanju sudija i da se uvedu bolji mehanizmi za odgovornost sudija za donošenje nezakonitih odluka.
- Da se unapredi i stvori pravedan sistem dodele predmeta među sudovima i sudijama.
- Da se uspostavi online baza podataka u preostalim sudovima, kao i da se (ponovo) omogući pretraga po nazivima stranaka u postupcima pred privrednim sudovima.
- Da se donesu nove izmene i dopune Zakona o parničnom postupku, kako bi se uvela fleksibilnost vremenskog okvira i rokova za određene parnične radnje.
- Da se promovišu mogućnosti i prednosti alternativnih načina rešavanja sporova (arbitraža i medijacija).
- Da usvoje izmene i dopune Zakona o arbitraži kako bi isti bio u skladu sa UNCITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2010. godine.

ZAKON O STEČAJU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Trebalo bi formirati Radnu grupu koja bi razmotrila izmene Zakona o stečaju sa ciljem da se uklone problemi koji su uočeni u vezi sa primenom Zakona o stečaju u praksi.	2013	✓		
Podsticanje stečajnog dužnika da pokrene stečajni postupak zajedno sa podnošenjem plana reorganizacije, čime se daje mogućnost većem broju društava „da opstanu“, a ne da budu zauvek zatvorena.	2010		✓	
Treba edukovati i ohrabriti sudije da koriste raspoloživa pravna sredstva u cilju sprečavanja da dužnici zloupotrebljavaju planove reorganizacije radi nanošenja štete poveriocima.	2013			✓
Posticanje poverilaca da uzmu aktivnije učešće u vođenju stečajnog postupka, kroz podnošenje predloga za pokretanje stečajnog postupka, a posebno kroz učešće u poverilačkim organima.	2011		✓	
Hitno usvajanje izmena Zakona o stečaju ili posebnog zakona koji bi regulisao automatski stečaj za kompanije koje su dugotrajno nesposobne za plaćanje a koji bi bio u skladu sa Ustavom Republike Srbije.	2012			✓
Podsticanje medijacije u stečajnom postupku kada je ona moguća, a sve u cilju ekonomičnosti i efikasnosti stečajnog postupka	2011			✓
Umanjiti naknadu koja je uređena članom 3. tarifni broj 6. Tarife o određivanju cena usluga koje pruža Agencija za licenciranje stečajnih upravnika ili je bar izmeniti na takav način da bude zavisna od procenta namirenja neobezbeđenih poverilaca.	2012		✓	

STANJE

Tokom avgusta ove godine usvojen je i stupio je na snagu Zakon o izmenama i dopunama Zakona o stečaju, kojim se prvi put od kada se primenjuje aktuelni Zakon o stečaju usvajaju značajnije promene ovog propisa.

Cilj najnovijih izmena Zakona o stečaju je otklanjanje problema uočenih u praksi koji su se javili kao posledica neprecizne i nepotpune stečajne regulative, kao i ubrzavanje stečajnog postupka i omogućavanje transparentnijeg namirenja stečajnih poverilaca. Da li će se izmenama postići željeni ciljevi ostaje da se vidi.

Napominjemo da su pre usvajanja pomenutih izmena, prethodne izmene Zakona o stečaju sprovedene 2012. godine, po odluci Ustavnog suda, a tim izmenama su prestale da važe odredbe o tzv. automatskom stečaju.

Takođe, poslednja promena drugih propisa u vezi sa stečajnim postupkom odnosi se na Tarifu o cenama za poslove iz nadležnosti Agencije za licenciranje stečajnih upravnika koju je donela Agencija za licenciranje stečajnih upravnika i koja je stupila na snagu 25. maja 2013. godine, a čijim je

stupanjem na snagu prestala da važi tarifa koja se prethodno primenivala i povodom čije primene je bilo primedbi u praksi.

Prema podacima koje je objavila Agencija za licenciranje stečajnih upravnika, na dan 01. juna 2014. godine na teritoriji Republike Srbije ima ukupno 1.970 aktivnih stečajnih postupaka, izuzimajući stečajne postupke koji se vode po Zakonu o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji i stečajne postupke banaka, za koje je nadležna Agencija za osiguranje depozita.

Tokom 2014. godine pokrenuto je u proseku oko 10 stečajnih postupaka mesečno, što je jednako proseku iz 2013. godine.

Kao što smo napomenuli u prethodnim Belim knjigama, smanjenje broja pokrenutih postupaka u poslednje dve godine, delimično može da se tumači kao posledica blagog oporavka privrede. Ipak, takva situacija je prevashodno uzrokovana činjenicom da je Ustavni sud Republike Srbije 12. jula 2012. godine doneo pomenutu odluku kojom je utvrdio da nisu u skladu sa Ustavom odredbe Zakona o stečaju koje uređuju automatski stečaj (poseban postupak

u slučaju kada pravna lica obustave sva plaćanja u određenom vremenskom periodu). Najnovijim izmenama Zakona o stečaju odredbe o automatskom stečaju nisu ponovo uvedene u stečajnu regulativu Republike Srbije.

POBOLJŠANJA

Najnovijim izmenama Zakona o stečaju iz avgusta ove godine u materiji uređenja stečajnog postupka uneta su brojna poboljšanja. Kao što je i pomenuto, jedan od glavnih razloga za usvajanje pomenutih izmena bilo je upravo rešavanje mnogih problema koji su uočeni u praksi.

Predloženim izmenama se teži podizanju transparentnosti i efikasnosti stečajnog postupka, a velikim delom se ispunjavaju preporuke Saveta stranih investitora.

U nastavku smo opisali nekoliko najznačajnijih novina sa aspekta Saveta stranih investitora.

Prvo, izmenjen je pravni položaj povezanih lica u cilju sprečavanja zloupotreba koja su u vezi sa potraživanjima povezanih lica postojala u praksi, te je za većinu potraživanja povezanih lica uveden novi – četvrti isplatni red. Povezana lica ne mogu biti birana u odbor poverilaca, a u slučaju reorganizacije obavezno moraju biti klasifikovana u posebnu klasu koja ne glasa. Opravdano, povezana lica koja se u okviru svoje redovne delatnosti bave davanjem kredita, a u vezi sa svojim potraživanjima koja proizilaze iz odobrenih kredita stečajnom dužniku, izuzeta su iz primene pomenutih odredaba.

Važnu novinu predstavlja i uvođenje nove kategorije poverilaca - založnih poverilaca, koji se definišu kao poverioci koji imaju obezbeđenje nad imovinom stečajnog dužnika, ali nemaju istovremeno i novčano potraživanje prema stečajnom dužniku (obezbeđenje je uspostavljeno radi obezbeđivanja potraživanja koje poverilac ima prema trećem licu). Prema ovim izmenama, kao i u skladu sa već zauzetim stavom Privrednog apelacionog suda, ovakvi poverioci se ne smatraju različnim poveriocima u stečajnom postupku, već su u odnosu na dužnika samo založni ili hipotekarni poverioci koji nemaju obavezu da podnesu prijavu potraživanja, ali imaju obavezu obaveštavanja o postojanju obezbeđenja i iznosu potraživanja od trećeg lica. Ova situacija je veoma česta i izazivala je nejasnoće u praksi poslovnih banaka, te je ovim izmenama na jedinstven i precizan način regulisan položaj založnih poverilaca te je faktičko stanje usklađeno sa pravnim.

Stečajni dužnici često u praksi koriste unapred pripremljeni plan reorganizacije kao sredstvo za prolongiranje otvaranja stečaja izbegavajući da planom odrede odgovarajuće rešenje za namirenje poverilaca. Izmenama Zakona unete su odredbe koje će potencijalno otkloniti neke od čestih načina zloupotrebe procedure reorganizacije, tako što, između ostalog, unose ograničenje trajanja mere zabrane izvršenja na imovini stečajnog dužnika, te predviđaju vremenski period nakon kojeg je neophodno da se podnese novi vanredni izveštaj revizora stečajnog dužnika. Pored navedenog, očekuje se da će uticati na sprečavanje zloupotreba i odredbe koje proširuju krug lica koja ne mogu biti imenovana za stečajnog upravnika, kao ni za nezavisno stručno lice koje prati sprovođenje plana reorganizacije.

Izmene sadrže i brojna preciziranja postojećih odredbi, za kojima se u praksi pokazala potreba: osporavanje potraživanja od strane poverilaca će prema izmenama biti moguće do zaključenja ispitnog ročišta na kom su razmatrane njihove prijave potraživanja, preciziranje dana početka primene plana reorganizacije, kao i dana nastupanja pravnih posledica otvaranja stečajnog postupka itd.

Zanimljiva novina je i uspostavljanje isključive međunarodne nadležnosti suda u Republici Srbiji za vođenje stečajnih postupaka nad stranim pravnim licima koja imaju središte glavnih poslovnih interesa u Republici Srbiji.

PREOSTALI PROBLEMI

Kako je napomenuto, brojni problemi sa kojim se praksa susreće biće, nadamo se, rešeni usvajanjem najnovijih izmena Zakona o stečaju. Ipak, pravi efekti izmena Zakona moći će biti ocenjeni tek nakon njihove duže primene u praksi.

Međutim, već sada čini nam se da obim izmena Zakona o stečaju koji se odnose na postupak reorganizacije, a naročito na postupke na osnovu unapred pripremljenog plana reorganizacije, u kojima su zloupotrebe pravnih praznina od strane stečajnih dužnika veoma česte, neće biti dovoljan da se te zloupotrebe u potpunosti izbegnu.

Iako su pojedini prethodni nacrti izmena sadržali odredbe o automatskom stečaju, usvojene izmene nažalost nisu regulisale mogućnost automatskog pokretanja stečajnog postupka u slučaju dugotrajne nesposobnosti za plaćanje.

Takođe, uočili smo i nekoliko nedostataka koji mogu izazvati dalje probleme u praksi prilikom tumačenja.

Primeru radi, nije najjasnije da li će novoformirani četvrti isplatni red biti isplaćivan nakon ili pre subordiniranih poverilaca (poverilaca koji su se pre otvaranja stečajnog postupka saglasili da budu namireni nakon punog namirenja potraživanja jednog ili više stečajnih poverilaca).

Takođe, smatramo da je zakonodavac bio prestrog kada je propisao da je propuštanje poverioca koji naplati svoje potraživanje od jemca ili glavnog dužnika da u roku od

osam dana obavesti sud o tome predstavlja krivično delo. Naime, priroda ovog propuštanja pre bi odgovarala prekršaju ili privrednom prestupu.

Svakako, preostaje očekivanje da se preostala pitanja reše sveobuhvatnim izmenama Zakona koje bi, kako smo obavestili, trebalo da počnu da se pripremaju možda već od jeseni ove godine, a koje će po najavama moguće čak obuhvatiti i odredbe o stečaju preduzetnika.

PREPORUKE SAVETA

- Potrebno je u stečajnu regulativu ponovo uvrstiti odredbe koje regulišu automatski stečaj usled dugotrajne nesposobnosti plaćanja, ali u formi koja bi bila u skladu sa Ustavom Republike Srbije.
- Potrebno je pažljivo pratiti postupke po osnovu unapred pripremljenih planova reorganizacije kako bi se utvrdilo da li će izmene Zakona o stečaju uspeti značajnije da utiču na skraćivanje procedure i smanjenja zloupotreba od strane stečajnog dužnika.
- Podsticanje stečajnog dužnika da pokrene stečajni postupak zajedno sa podnošenjem plana reorganizacije, čime se daje mogućnost većem broju društava da ostanu aktivna, a ne da budu zauvek zatvorena.
- Treba edukovati i ohrabriti sudije da koriste raspoloživa pravna sredstva u cilju sprečavanja da dužnici zloupotrebljavaju planove reorganizacije radi prouzrokovanja štete poveriocima.
- Podsticanje poverilaca da uzmu aktivnije učešće u vođenju stečajnog postupka, kroz podnošenje predloga za pokretanje stečajnog postupka, a posebno kroz učešće u poverilačkim organima.
- Podsticanje medijacije u stečajnom postupku kada je ona moguća, a sve u cilju ekonomičnosti i efikasnosti stečajnog postupka.

INTELEKTUALNA SVOJINA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Državni organi bi trebalo da nastave i povećaju napore u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju.	2010		√	
Kontrola legalnosti softvera u privrednim društvima, a koje Poreska uprava sprovodi već nekoliko godina sa značajnim rezultatima, bi trebalo da budu nastavljena i intenzivirana, naročito od strane Specijalne jedinice u okviru Poreske uprave.	2009		√	
Efikasnija i brža primena propisa u cilju zaštite prava intelektualne svojine.	2008		√	
Državni organi bi trebalo više da nude više podsticaja nosiocima prava intelektualne svojine u sferi njihove kreativnosti.	2010			√

STANJE

Zakonodavni okvir koji reguliše intelektualnu svojinu je generalno ostao isti kao i protekle godine, sa izuzetkom u pogledu donošenja novog Zakona o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda, koji je zamenio ranije važeći Zakon o zaštiti topografija integrisanih kola. Naime, taj okvir se najvećim delom sastoji od materijalnih zakona usvojenih tokom i nakon 2009. godine, koji regulišu pravne odnose u vezi sa pronalascima, topografijama poluprovodničkih proizvoda, književnim, naučnim i umetničkim delima, kompjuterskim programima, simbolima, nazivima i slikama koji se koriste u prometu. U skladu sa navedenim, sledeći zakoni, koji su u velikoj meri usaglašeni sa odgovarajućim međunarodnim konvencijama, kao i sa Sporazumom o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) i standardima Evropske unije, sadrže najvažnije materijalne odredbe koje regulišu intelektualnu svojinu u Srbiji:

- Zakon o žigovima (2009, izmenjen 2013);
- Zakon o oznakama geografskog porekla (2010);
- Zakon o autorskom i srodnim pravima (2009, izmenjen 2011. i 2012);
- Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna (2009);
- Zakon o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda (2013);
- Zakon o patentima (2011);
- Zakon o zaštiti poslovne tajne (2011).

Zakonom o žigovima se uređuje način sticanja i zaštita prava na znacima koji se koriste u prometu roba i usluga. Žig je definisan kao pravo kojim se štiti znak koji u prometu služi za razlikovanje robe, odnosno, usluga jednog fizičkog ili pravnog lica od iste ili slične robe, odnosno, usluga

drugog fizičkog ili pravnog lica. Odredbe ovog zakona su u skladu sa Madridskim aranžmanom o međunarodnom registrovanju žigova i Protokolom uz Madridski aranžman.

Zakonom o oznakama geografskog porekla se uređuje način sticanja i pravna zaštita oznaka geografskog porekla (imena porekla i geografskih oznaka), u skladu sa Lisabonskim aranžmanom o zaštiti oznaka porekla i njihovom međunarodnom registrovanju.

Zakonom o autorskom i srodnim pravima se uređuju prava autora književnih, naučnih i umetničkih dela, kompjuterskih programa, kao i prava srodnih autorskom pravu: prava interpretatora, proizvođača fonograma, videograma, emisija i baza podataka, kao i prava izdavača (prava prvih izdavača slobodnih dela i pravo izdavača štampanih izdanja).

Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna reguliše način sticanja prava na spoljašnji izgled industrijskog ili zanatskog proizvoda (pod kojim se podrazumeva ukupan vizuelni utisak koji proizvod ostavlja na informisanog potrošača ili korisnika) i zaštita tih prava.

Zakonom o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda se uređuju predmet i uslovi zaštite topografija poluprovodničkih proizvoda, prava njihovih stvaralaca i način njihovog ostvarivanja, prava privrednih društava i drugih pravnih lica u kojima je topografija nastala, kao i ograničenja u vezi sa zaštitom tih prava.

Zakonom o patentima se uređuje pravna zaštita pronalazaka iz oblasti tehnike, koji su novi, imaju inventivni nivo i industrijski su primenljivi.

Najzad, Zakonom o zaštiti poslovne tajne se reguliše pravna zaštita informacija koje predstavljaju poslovnu tajnu (naročito finansijski, ekonomski, poslovni, naučni, tehnički, tehnološki i proizvodni podaci, studije, testovi, rezultati istraživanja itd.) od svih radnji nelojalne konkurencije.

Sprovođenje gore navedenih materijalnih zakona zavisi od nekoliko važnih zakona koji propisuju organizacione i proceduralne odredbe značajne za zaštitu prava intelektualne svojine i procesuiranje lica koja ista povređuju, od kojih su najznačajniji sledeći:

- Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala (2005, izmenjen 2009);
- Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine (2006, izmenjen 2009);
- Krivični zakonik (2005, izmenjen 2009, 2012. i 2013);
- Carinski zakon (2010, izmenjen 2012); i
- Zakon o optičkim diskovima (2011).

Institucije koje se bave zaštitom prava intelektualne svojine su Zavod za zaštitu intelektualne svojine (u daljem tekstu: Zavod), kao i nadležna ministarstva i drugi državni organi (među kojima su najvažniji sudovi).

POBOLJŠANJA

Najznačajnije poboljšanje od poslednjeg izdanja Bele knjige predstavlja donošenje novog Zakona o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda, koji je zamenio ranije važeći Zakon o zaštiti topografija integrisanih kola. Ovaj novi Zakon je počeo da se primenjuje od 3. jula 2013. godine i usvojen je u cilju harmonizacije ove oblasti sa odgovarajućim standar-

dima Evropske unije i Svetske trgovinske organizacije (pre svega sa Direktivom o pravnoj zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda broj 87/54 EEC od 16. decembra 1986. godine), kao i radi podsticanja razvoja domaćih i transfera stranih topografija poluprovodničkih proizvoda i njihove primene u Srbiji. Predmet zaštite predviđen odredbama ovog zakona je širi nego ranije, imajući u vidu da termin »poluprovodnički proizvod« obuhvata sva električna kola (uključujući i ona napravljena od diskretnih komponenata).

Dodatno, novim Zakonom o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda uvedeno je i pravo žalbe na odluke Zavoda (na isti način kako je to pravo predviđeno u pogledu ostalih prava industrijske svojine), što predstavlja značajan napredak u poređenju sa prethodnim zakonom prema kojem podnosioci prijava nisu imali na raspolaganju drugi način za osporavanje odluka Zavoda osim da pokrenu upravni spor pred Upravnim sudom.

PREOSTALI PROBLEMI

Uprkos činjenici da odgovarajući propisi koji regulišu intelektualnu svojinu, a koji su generalno u saglasnosti sa međunarodnim standardima i standardima EU, postoje u Srbiji već nekoliko godina, efikasnost u njihovom sprovođenju još uvek nije na zadovoljavajućem nivou. To takođe zavisi i od saradnje između nadležnih državnih organa i nosioca prava intelektualne svojine (pozitivan primer predstavlja uspešna saradnja između Poreske uprave u okviru Ministarstva finansija i Tržišne inspekcije u okviru Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija i Biznis softver alijanse). Ipak, unutrašnja organizacija i potencijalne personalne promene u okviru državnih organa nadležnih za zaštitu prava intelektualne svojine se čine neophodnim kako bi se stopa piraterije još snizila.

PREPORUKE SAVETA

- Državni organi bi trebalo da nastave i povećaju napore u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju.
- Kontrola legalnosti softvera u privrednim društvima, a koje Poreska uprava sprovodi već nekoliko godina sa značajnim rezultatima, bi trebalo da budu nastavljena i intenzivirana, naročito od strane Specijalne jedinice u okviru Poreske uprave.
- Efikasnija i brža primena propisa u cilju zaštite prava intelektualne svojine.
- Državni organi bi trebalo više da nude više podsticaja nosiocima prava intelektualne svojine u sferi njihove kreativnosti.

ZAŠTITA KONKURENCIJE

ZAKON O ZAŠTITI KONKURENCIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Komisija bi trebalo da se oslanja na EU smernice prilikom rešavanja pitanja zaštite konkurencije kako bi izbegla nedoslednost u primeni prava o zaštiti konkurencije. Pri primeni takvih pravila morala bi da navede konkretne odluke Komisije na koje se poziva.	2008		√	
Kako bi se povećala transparentnost i pravna izvesnost, Komisija bi trebalo da donese jasne smernice i obaveštenja na osnovu kojih bi se tumačila shvatanja Komisije u odnosu na određena pitanja. Ovo se naročito odnosi na smernice i obaveštenja koja se odnose na restriktivne sporazume, obavezu prijave koncentracije i sam postupak koncentracije. Takođe, Savetu i ostalim zainteresovanim stranama bi trebalo pružiti priliku da učestvuju u procesu donošenju ovih akata.	2010			√
Pored smernica, u cilju veće pravne sigurnosti, Komisija bi morala da usvoji podzakonske akte koji bi definisali glavne institute kod pravila o restriktivnim sporazumima (npr kao što je urađeno u BiH u slučaju dominantnog položaja); postupku oslobađanja od obaveze iz mera zaštite konkurencije (član 69 Zakona o zaštiti konkurencije); pojedinačno izuzeće od zabrane, itd.	2011			√
Potrebno je da se sudije Upravnog suda Srbije i dalje usavršavaju, kako u oblasti prava zaštite konkurencije, tako i u oblasti ekonomije. Takođe, sve presude ovog suda bi trebalo da budu javno dostupne.	2010			√
Komisija bi trebalo da se postara da njena praksa bude konzistentna u svim postupcima. Zalaganje za zaštitu konkurencije bi svakako predstavljalo snažno sredstvo za postizanje ovog cilja.	2008		√	
Uredbom o tarifama Komisija treba da smanji iznos tarifa na razuman nivo koji je u skladu sa uporednim zakonodavstvom kao što su zakonodavstvo Hrvatske, Slovenije, Rumunije, Slovačke i Bosne i Hercegovine.	2009			√
Sva uputstva Komisije, smernice i obaveštenja trebalo bi da budu objavljeni u Službenom glasniku RS ili barem na internet prezentaciji Komisije. Isto bi trebalo da važi i za poverljive verzije odluka Upravnog suda i Komisije koje bi trebalo da budu javno dostupna.	2011		√	
Treba izbalansirati dve suprotne uloge Komisije – institucije koja kažnjava protivpravno delovanje i institucije koja treba da promoviše pravo konkurencije. Jasno je da se zastupanje i dalja promocija zaštite konkurencije ne sme zanemariti, a da sama Komisija mora još jače promovisati principe zaštite konkurencije.	2013		√	

STANJE

Usvajanje izmena i dopuna Zakona o zaštiti konkurencije u novembru 2013. godine još jednom je potvrdilo značaj koji pravo konkurencije ima u opštem pravnom okviru Srbije i dovelo dati Zakon u žižu interesovanja stranih investitora, posebno onih koji dolaze iz jurisdikcija u kojima postoji

duga tradicija savremenih pravila konkurencije. Takođe, skorašnja praksa srpskog organa za zaštitu konkurencije (Komisija) i nadležnih sudova potvrđuje ovakav pristup.

Savet pozdravlja poboljšanja u oblasti zakona i prakse.

Posebno treba naglasiti da je vrlo sporno pitanje retroak-

tivne primene Zakona izgleda rešeno u korist učesnika na tržištu koji su je osporavali. Uspešno rešenje ovog pitanja ojačalo je princip pravne sigurnosti u poslovnoj zajednici, ali je takođe signaliziralo poslovnoj zajednici da joj Komisija ne garantuje imunitet prilikom podnošenja zahteva za oslobađanje od obaveze plaćanja kazne (leniency filings). Kao rezultat toga, broj zahteva za oslobađanje od obaveze plaćanja kazne značajno je opao nakon što je u vrlo istaknutim slučajevima Komisija pokušala da primeni Zakon retroaktivno.

U brojnim odlukama, Komisija se poziva na praksu EU ne navodeći relevantne slučajeve, dok se u jednom slučaju Komisija generalno poziva na praksu nacionalnih organa za zaštitu konkurencije ne pominjući uopšte praksu EU.

Pored toga, u određenim slučajevima Komisija je poništila, izmenila i modifikovala svoje smernice, primenjujući nove odredbe retroaktivno. Dok su smernice u pogledu novčanih kazni usvojene, njihova primena je, u najboljem slučaju, problematična – Komisija retko prihvata argumentaciju strana, a kazne su manje ili više uniformne u pogledu iznosa (obično između 1 i 2,5% ukupnog prihoda ostvarenog u prethodnoj godini). Poboljšanje u pogledu navedenog se ogleda u tome što je potencijalna kazna, koja ne prelazi 10% godišnjeg prihoda učesnika na tržištu, najskorijim izmenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije sada izričito vezana za (tj. ograničena na) prihode učesnika na tržištu ostvarene na teritoriji Republike Srbije.

Komisija još uvek zastupa formalistički pristup pri odlučivanju o prijavama koncentracija, što znači da je komunikacija sa Komisijom ograničena na pisane podneske i vrlo često se opsežna dokumentacija, bez obzira na njenu važnost, mora dostaviti uz prijave, čak i kod koncentracija koje su povezane sa Srbijom jedino iz razloga što pojedinačni učesnici zadovoljavaju određeni finansijski prag. Štaviše, iako Zakon o zaštiti konkurencije daje čvrst osnov za tvrdnju da transakcije koje nemaju uticaja na srpsko tržište ne treba prijavljivati u Srbiji, izgleda da Komisija nije voljna da izda bilo kakve zvanične smernice ili pravna mišljenja o tome koje transakcije treba prijavljivati, a koje ne, iako je to glavna dužnost Komisije.

Pored toga što je Komisija počela da objavljuje neke od svojih odluka u celosti, što predstavlja poboljšanje, činjenica da nisu sve značajne sudske odluke u vezi sa odlukama Komisije dostupne javnosti i dalje predstavlja glavnu prepreku transparentnosti i slobodnom pristupu

informacijama u vezi sa određenim ključnim odlukama i obrazloženjima koja stoje iza istih.

Uprkos činjenici da su naknade koje Komisija naplaćuje već bile prilično visoke i da je u maju 2011. godine Komisija usvojila novi Tarifnik kojim su naknade povećane za 25%, najskorije izmene i dopune Zakona o zaštiti konkurencije nisu se pozabavile ovim pitanjem.

Dana 8. novembra 2013. godine, izmene i dopune Zakona o zaštiti konkurencije stupile su na snagu. Izmene i dopune uglavnom olakšavaju uslove Komisiji jer produžavaju određene rokove (npr. rok zastarelosti za pokretanje postupka za povredu konkurencije produžen je sa tri na pet godina) i ukidaju obavezu Komisije da plati kamatu u slučaju ukidanja odluka o novčanim kaznama. Izmene i dopune takođe sadrže novinu u pogledu dokazivanja dominantnog položaja učesnika na tržištu (teret dokazivanja je sada uvek na Komisiji), no tekst izmena i dopuna ne reguliše ovo pravilo sa preciznošću. Usvajanje ovih izmena i dopuna svakako ostavlja puno prostora za dalja unapređenja, pošto je većina novina koje su izmene i dopune donele opterećena nepreciznošću i opštim nedostatkom uputstava tj. instrumenata za tumačenje.

POBOLJŠANJA

Korišćenje širokih ovlašćenja poverenih Komisiji Zakonom o zaštiti konkurencije, kao i aktivnost Komisije prilikom predlaganja izmena i dopuna Zakona o zaštiti konkurencije podigli su svest u oblasti zaštite konkurencije u globalu.

Pored toga, iako periodično objavljena mišljenja i odluke Komisije načelno unapređuju postojeći pravni okvir i obezbeđuju bolje razumevanje pravila o zaštiti konkurencije, trebalo bi uložiti više truda u objavljivanje aktuelnih (i sveobuhvatnih) smernica i preporuka Komisije.

PREOSTALI PROBLEMI

U postupcima koji se vode pred Komisijom i dalje nisu dovoljno garantovana sva proceduralna prava strana. Ozbiljan nedostatak potrebnog ekonomskog znanja i odnosnih metoda Komisije i dalje je očigledan, međutim treba očekivati poboljšanje ove situacije imajući u vidu da je Komisija angažovala nekoliko ekonomista u protekloj godini. To će, nadamo se, takođe motivisati Komisiju da primenjuje ekonomske testove potvrđene u praksi zaštite

konkurencije, a i da ulaže više napora u obavljanje odgovarajućih analiza uslova na tržištu.

Ovo je od posebne važnosti jer Zakon o zaštiti konkurencije daje velika ovlašćenja Komisiji, te su pravna sigurnost i zakonitost postupanja od ključne važnosti. Sa druge strane, sudijama Upravnog suda i dalje je potrebno detaljnije poznavanje oblasti zaštite konkurencije i ekonomije ne bi li mogli ispravno da tumače argumentaciju i odluke Komisije. Odluke Upravnog suda često ne sadrže adekvatna obrazloženja, a ona uglavnom ponavljaju nalaze Komisije, bez analiziranja argumentacije strana. Ovo je ozbiljan nedostatak koji sprečava adekvatnu argumentaciju i razvoj prakse i ugrožava postupak u slučaju ulaganja vanrednog pravnog leka. To je od velikog značaja za uspostavljanje sudske kontrole nad radom Komisije. U suprotnom, Komisija bi bila u poziciji da zloupotrebljava svoja ovlašćenja i nezavisnost.

Dijalog između svih relevantnih interesnih strana, uključujući i adekvatni dijalog između privatnog sektora i Komisije, nije uspostavljen na dovoljno institucionalizovan način. Internet stranica Komisije, kao potencijalno značajan izvor, sredstvo informisanja i način komuniciranja sa svim interesnim stranama još uvek nije dobro organizovana i često ne daje ažurne informacije. Pored toga, u najvećem broju slučajeva, verzije odluka Komisije koje nisu poverljive prirode, kao i presuda Upravnog suda u slučajevima zaštite konkurencije nisu javno dostupne. Neosporno je da će veća transparentnost u radu Komisije obezbediti konzistentnu praksu oba organa i značajnu predvidivost svim učesnicima na tržištu. To važi i za načelna pravna mišljenja koja Komisija izdaje. Dodatno, dok je Komisija prilično preduzimljiva u svom postupanju sa privatnim sektorom, čini se da sa državnim ili javnim preduzećima postupa mnogo tolerantnije i bira „edukativni“ pristup umesto pristupa „kažnjavanja“.

PREPORUKE SAVETA

- Komisija bi trebalo da primenjuje pravila EU prilikom procene pitanja zaštite konkurencije sa ciljem izbegavanja nekonzistentnosti u primeni Zakona. Kada se takva pravila primenjuju, potrebno je da tačni slučajevi EU budu navedeni u odlukama Komisije.
- Da bi se unapredila transparentnost i pravna sigurnost, Komisija bi trebalo da izradi jasne smernice i uputstva koja sadrže Komisijino razumevanje određenih odredaba. To se odnosi na potrebu za smernicama i uputstvima u vezi sa restriktivnim sporazumima, obavezama podnošenja prijave i konceptom „sprovođenja koncentracija“, itd. Savet i ostale interesne strane bi trebalo da imaju priliku da učestvuju u postupku izrade navedenih smernica i uputstava.
- Zarad pravne sigurnosti, pored smernica Komisija bi trebalo da usvoji i podzakonska akta koja definišu određene kategorije od ključne važnosti za pravni okvir zaštite konkurencije, npr. dominantan položaj, detaljnije razrađen postupak oslobađanja od plaćanja kazne i izuzimanja određenih tipova ugovora koji se tiču specifičnih privrednih grana, tj. osiguranja i automobilske industrije.
- Sudije srpskog Upravnog suda bi trebalo da prođu napredni trening i u oblasti Zakona o zaštiti konkurencije i u oblasti ekonomije. Sve presude pomenutog suda treba da budu javno dostupne.
- Praksa Komisije bi trebalo da bude ujednačena u odnosu na sve učesnike na tržištu. Podržavanje politike zaštite konkurencije (competition advocacy) predstavlja jedno od najjačih sredstava za postizanje takvog cilja.
- Iznosi naknada iz Tarifnika moraju se sniziti na razumnu meru koji bi bio u skladu sa uporednim jurisdikcijama u centralnoj i jugoistočnoj Evropi.
- Sva uputstva i smernice Komisije bi trebalo objavljivati u Službenom glasniku Republike Srbije i/ili na internet stranici Komisije. Pored toga, verzije odluka Komisije koje nisu poverljive prirode, kao i presude Upravnog suda bi trebalo da budu javno dostupne.

- Treba odrediti pravu ravnotežu između uloge Komisije da sankcioniše nezakonito ponašanje i da unapređuje pravila zaštite konkurencije, tj. podržavanje politike zaštite konkurencije ne treba zanemariti i Komisija treba da efikasnije radi na unapređenju principa Zakona o zaštiti konkurencije.

DRŽAVNA POMOĆ

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dosledna i efektivna primena Zakona, naročito u odnosu na javna preduzeća.	2011		√	
Pojačana obuka i pritisak na državne organe da poštuju pravila prilikom pružanja pomoći i aktivnija uloga Komisije u praćenju i naknadnoj kontroli u slučaju propusta državnih organa da ovo učine.	2011		√	
Deklarisana operativna nezavisnost nije dovoljna – neophodna je izmena Zakona kako bi se osigurao status nezavisne agencije Komisije za kontrolu državne pomoći.	2009			√
Nastavak harmonizacije sa standardima EU i ustanovljene prakse Evropske komisije u oblasti kontrole državne pomoći.	2009		√	
Povećanje javnosti u radu Komisije (npr. konferencije za štampu, učešće na seminarima i obukama, sopstvena internet stranica).	2011		√	
Poboljšani kapaciteti, statistika i analitika, odgovarajuće reagovanje i "glas" Komisije mogu imati značajno dejstvo na strukturu državne pomoći i opštu politiku.	2011		√	
Komisija treba da reaguje pravovremeno i sa autoritetom na kontroverzne odluke Vlade, kako bi predstavljala nezavisnu kontrolu nezakonite pomoći.	2012			√

STANJE

Zakonodavni okvir kojim se uređuje dodela državne pomoći u Republici Srbiji čine Zakon o kontroli državne pomoći, Uredba o pravilima za dodelu državne pomoći i Uredba o načinu i postupku prijavljivanja državne pomoći. Novost u 2013. godini predstavljaju izmene Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći i to u delu koji se odnosi na pravila o dodeli državne pomoći male vrednosti (de minimis državna pomoć) i državne pomoći za usluge od opšteg ekonomskog interesa.

Komisija za kontrolu državne pomoći je u svom poslednjem javno dostupnom izveštaju o radu navela da je državna

pomoć u Republici Srbiji u 2012. godini iznosila 777,96 miliona evra, što je 7% više u odnosu na ukupnu dodeljenu državnu pomoć u 2011. godini, odnosno 13% više u odnosu na isti parametar za 2010. godinu. Učešće državne pomoći u bruto domaćem proizvodu 2012. godine je iznosilo 2,60%, što je na nivou iz 2011. godine, a manje ukoliko se uporedi sa 2010. godinom, kada je učešće državne pomoći u bruto domaćem proizvodu iznosilo 2,64%.

POBOLJŠANJA

Novim izmenama Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći iz novembra 2013. godine predviđeno je da

se državna pomoć male vrednosti može dodeliti i kao naknada za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa i to u maksimalnom iznosu do 500.000 evra. Usluge od opšteg ekonomskog interesa predstavljaju usluge čiji kvalitet, uslove pružanja ili cenu uređuju ili kontrolišu imaoci javnih ovlašćenja (npr. komunalne usluge). Primer usluge od opšteg ekonomskog interesa predstavljala bi izgradnja mrežne infrastrukture za pružanje usluga širokopojasnog pristupa internetu u retko naseljenim mestima, tj. mestima gde privatnim investitorima izgradnja takve infrastrukture ne bi bila isplativa. Navedenim izmenama izvršeno je usklađivanje srpskog prava sa Regulativom Evropske komisije od 25. aprila 2012. godine o de minimis državnoj pomoći za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa.

Kontinuirano izveštavanje Komisije za kontrolu državne pomoći o svom radu, kao i o generalnom stanju u Srbiji po pitanju dodeljivanja državne pomoći u vidu objavljivanja godišnjih izveštaja na sajtu Ministarstva finansija, predstavlja pozitivan korak ka većoj transparentnosti, dostupnosti informacija i kontroli dodele državne pomoći na srpskom tržištu.

PREOSTALI PROBLEMI

Kako se Republika Srbija približava članstvu u Evropskoj uniji, neophodno je unaprediti stanje u oblasti kontrole državne pomoći, u smislu potpune primene relevantnih propisa. Pri tom, država ne samo da izdvaja značajne sume novca iz budžeta kako bi se održavao rad pojedinih preduzeća u državnom vlasništvu, već se obezbeđuju i druge pogodnosti, kao što su otpisivanje poreza, otpisivanje dugova za razne komunalne usluge, uključujući i direktno finansiranje primanja zaposlenih u takvim preduzećima. Takav tretman javnih preduzeća predstavlja značajno ograničavanje konkurencije na tržištu i stavljanje drugih učesnika u neravnotežan položaj.

U svom izveštaju o napretku Srbije u 2013. godini, Evropska komisija je ocenila da nije bilo napretka u sferi kontrole državne pomoći i da Republika Srbija i dalje izdvaja značajne sume novca za spasavanje pojedinačnih privrednih subjekata, čime dodatno narušava konkurenciju na tržištu. Evropska komisija je navela da je neophodan veći stepen samostalnosti u radu Komisije za kontrolu državne pomoći, a posebno je kao manu istakla državnu pomoć dodeljenu preduzećima koja su u postupku privatizacije.

Kao poseban propust kada se radi o dodeljivanju državne pomoći, Evropska komisija je prepoznala da se gotovo ne

izdvaja novac za podsticanje istraživanja i razvoja, zapošljavanja, obuke i drugih tipova izdvajanja sredstava u okviru horizontalne državne pomoći za 2012. godinu, već u odnosu na horizontalnu državnu pomoć (koja je prema izveštaju Komisije za kontrolu državne pomoći iznosila 13,6% ukupne državne pomoći) i dalje preovlađuje sektorska državna pomoć (sa učešćem u ukupnoj državnoj pomoći od 22%). Najveća izdvajanja državne pomoći idu na regionalnu državnu pomoć sa 35,8% učešća u ukupnoj državnoj pomoći.

Evropska komisija preporučuje zemljama članicama Evropske unije da pojačaju napore za smanjenje opšteg nivoa državne pomoći i da se dodatno fokusiraju na prelazak sa podrške pojedinim preduzećima ili sektorima na podsticanje horizontalnih ciljeva, kao što su: zapošljavanje, regionalni razvoj, zaštita životne sredine, obuka, istraživanje i razvoj. Međutim, u Srbiji, kao što smo već naveli, najveća izdvajanja su namenjena upravo pojedinačnim preduzećima i sektorima, dok je, primera radi, za istraživanje i razvoj i to samo u vidu subvencija izdvojeno svega 0,1% ukupne državne pomoći.

Veliki pritisak na budžet Srbije i tržišnu konkurenciju upravo predstavlja vertikalna dodela državne pomoći (dodela državne pomoći direktno određenoj firmi), odnosno preduzećima koja i pored dodele državne pomoći ne mogu da izdrže tržišnu utakmicu. Takvom vrstom dodele državne pomoći se u neravnotežan položaj stavljaju drugi učesnici na tržištu, što direktno narušava konkurenciju, pored toga što se troše ograničena sredstva budžeta (odnosno, poreskih obveznika). Problem dodele državne pomoći komplikuje i tzv. ad hoc državna pomoć, gde se, pod nedovoljno jasnim uslovima i bez transparentnog sistema, država odlučuje na dodelu pomoći pojedinim preduzećima. Primera radi, značajne kritike javnosti upućene su odluci države da subvencionise kupovinu automobila proizvedenih u Srbiji, vezano za ekonomsku opravdanost, odnosno ravnotežnost odnosa države prema drugim učesnicima na tržištu proizvodnje i prodaje automobila.

Komisija za kontrolu državne pomoći susreće se sa problemom koji se ogleda u velikom broju prijava državne pomoći o kojima se odlučuje u postupku naknadne kontrole. Time se dodatno onemogućava blagovremeno postupanje Komisije za kontrolu državne pomoći pre nego što se državna pomoć dodeli, što može izazvati i dodatni pritisak na Komisiju. Iako je nesporan značaj blagovremenog podnošenja prijave državne pomoći, državne institucije same krše propise i dodatno otežavaju pravovremeno reagova-

nje Komisije. Zapažena je činjenica da Komisija za kontrolu državne pomoći nije do sada izrekla ni jednu meru vraćanja državne pomoći, što dovodi u pitanje samostalnost i integritet same Komisije. Sa institucionalne strane, status Komisije za kontrolu državne pomoći kao vladinog tela, čiji su članovi u najvećem broju predstavnici različitih ministarstava, umesto nezavisnog organa i dalje može dovesti u pitanje njenu nezavisnost prilikom donošenja odluka. Iako su određeni koraci na ovom polju učinjeni, kapaciteti Komisije još uvek nisu primereni njenoj značajnoj ulozi.

Neophodno je početi posmatrati državnu pomoć kao oruđe za jačanje konkurentnosti privrede i unapređivanje privredne strukture društva. Politika državne pomoći mora postati predvidiva i dosledna. Potrebno je usvojiti jasne planove i programe na osnovu kojih će privrednim subjektima i javnosti biti poznata strategija dodele državne pomoći. Ulaganja u razvoj nerazvijenih regiona, kao i oda-

bir oblasti u kojima će se jačati konkurentnost predstavljaju neophodne polazne tačke u cilju jasne i svrshodne dodele državne pomoći. Netransparentnost ugovora i pregovaračkih procedura pri kapitalnim infrastrukturnim ulaganjima omogućava potencijalne zloupotrebe budžetskih sredstava i narušavanje konkurencije na tržištu, odnosno proizvodi pravnu nesigurnost u vidu uloge i obaveza države na srpskom tržištu. Od velike važnosti jeste uključivanje korisnika državne pomoći i šire javnosti pri definisanju politike državne pomoći kako bi se zajedničkim snagama došlo do konkretnih, predvidivih i delotvornih rešenja, ali i šire javnosti i to pre svega kroz opsežne javne rasprave strateških politika i konkretnih rešenja. Svakako najvažnija stvar u izgradnji efikasnog sistema dodele državne pomoći jeste kontrola dodele državne pomoći radi sprečavanja zloupotreba, kao i povećanje transparentnosti. Nezavisna Komisija za kontrolu državne pomoći je ključ u realizaciji iznetih ciljeva.

PREPORUKE SAVETA

- Dosledna i efektivna primena propisa o kontroli državne pomoći, odnosno praktična primena standarda i prakse Evropske komisije u oblasti kontrole i dodele državne pomoći.
- Jačanje nezavisnosti i transparentnosti rada Komisije za kontrolu državne pomoći.
- Izrada strategije i programa dodele državne pomoći – smanjenje sektorske i regionalne u odnosu na horizontalnu pomoć.
- Pritisak na državne organe od strane Komisije za kontrolu državne pomoći, ali i od strane stručne javnosti, da prijavljuju blagovremeno dodelu državne pomoći, kako bi Komisija mogla da blagovremeno započne proces ispitivanja.
- Efikasna kontrola državne pomoći – korišćenje dozvoljenih mehanizama u cilju praćenja dodeljivanja državne pomoći, kao i izricanje kaznenih mera u slučaju nedozvoljenih dodela državne pomoći.
- Edukacija državnih organa i subjekata korisnika državne pomoći o proceduri za dodelu državne pomoći, kao i o samoj svrsi državne pomoći – jačanje svesti javnosti o zloupotrebama prilikom dodele državne pomoći, odnosno o njenim pozitivnim stranama ukoliko se dodeljuje u skladu sa propisanim principima.

ZAŠTITA POTROŠAČA I ZAŠTITA KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA

ZAŠTITA POTROŠAČA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Stručno usavršavanje (eventualno i licenciranje) kadrova nadležnih državnih organa, sudova i udruženja potrošača, sektorskih organizacija i drugih učesnika na tržištu; razvoj njihove međusobno saradnje; jačanje kapaciteta.	2011		√	
Formiranje organa za efikasnu zaštitu ekonomskih interesa potrošača.	2013	√		
Proširenje nadležnosti i ovlašćenja inspekcije i kreiranje sistema efikasnog nadzora potrošačkog tržišta.	2013	√		
Jačanje uloge lokalnih inicijativa i lokalnih udruženja potrošača u zaštiti i unapređenju prava potrošača.	2013		√	
Usvajanje Strategije zaštite potrošača (2013 - 2018. godine).	2013	√		
Usvajanje Nacionalnog programa zaštite ugroženih potrošača, kao i usvajanje podzakonskih akata koji nedostaju da bi se omogućila konzistentna primena Zakona.	2011			√
Nastavak i kontinuirano praćenje i usaglašavanje domaćih propisa i akata sa međunarodnim i EU principima u ovoj materiji.	2011	√		

STANJE

Narodna Skupština Republike Srbije je u junu 2014. godine usvojila novi Zakon o zaštiti potrošača (u daljem tekstu: Zakon) koji se primenjuje od septembra 2014. godine. Ovo predstavlja treći po redu zakon u oblasti zaštite potrošača u Srbiji i ima za cilj da dalje poboljša zaštitu i položaj potrošača, te pojača tzv. pozitivnu diskriminaciju u korist potrošača koja se odnosi na kupovinu roba i usluga i da ukloni poteškoće u primeni Zakona (dalje uspostavi mehanizme i iste primeni i ublaži nejednakost na relaciji potrošač/trgovac).

Samim tim, stavovi izneti u ovom izdanju Bele knjige ne mogu da budu konačni, jer će period pred nama tek pokazati u kojoj je meri zakonodavac uspeo u svojoj nameri.

Polaznu osnovu za donošenje Zakona predstavlja Strategija zaštite potrošača za 2013-2018. godinu. Pored elementa Aquis Communautaire-a, rešenja u Zakonu se baziraju i na članu 78. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (koji predviđa da će strane ugovornice podsticati i obezbediti, između ostalog i nadzor nad implementacijom pravila od strane nadležnih organa i omogućavanje jednostavnog i efikasnog rešavanja potrošačkih sporova).

Pošto se Zakon primenjuje od septembra 2014. godine, potrebno je da se efikasno donesu podzakonska akta kojima se bliže uređuju određena pitanja, između ostalog i uslovi za vansudsko rešavanje potrošačkih sporova i pravila i kriterijumi za rad tela za rešavanje takvih sporova. Neophodno je učešće svih aktera na tržištu u promociji alternativnog rešavanja potrošačkih sporova, kako bi potrošači stekli svest o postojanju takve mogućnosti i koristili je u praksi.

POBOLJŠANJA

Jedna od značajnijih novina u Zakonu jeste i uvođenje pojma zaštita kolektivnog interesa potrošača, koji ima za cilj da sankcioniše nepoštenu poslovnu praksu i nepravilne ugovorne odredbe. Prema Zakonu, ukoliko udruženja za zaštitu potrošača koja su u evidenciji resornog Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija (u daljem tekstu: Ministarstvo), dođu do saznanja da određen trgovac nepoštenim poslovanjem ili ugovaranjem nepravilnih klauzula u ugovorima narušava kolektivne interese potrošača, imaju pravo da se obrate Ministarstvu sa zahtevom da pokrene postupak zaštite takvog interesa. Ministarstvo na osnovu takvih zahteva, ali i po službenoj dužnosti (ukoliko u postupku nadzora oceni da neko činjenje ili nečinjenje učesnika na tržištu ugrožava ili pretilo da ugrozi kolektivni interes

potrošača), može da pokrene upravni postupak, odnosno da zahteva od trgovca da prekine sa narušavanjem kolektivnog interesa potrošača. Ovo predstavlja značajan pomak u odnosu na prethodni zakon.

U skladu sa smernicama EU koje se odnose na politiku aktivne zaštite potrošača u skladu sa Aquis Communautaire-om, odn. Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, Zakon unosi i značajne novine koje se odnose na efikasno rešavanje potrošačkih sporova. Ukinute su i sudske takse za potrošačke sporove čija vrednost ne prelazi iznos od 500.000 dinara, kako bi se potrošači podstakli da se izbore za svoja prava i sudskim putem, što do sada nije bio slučaj (sudski troškovi bili su u nesrazmeri sa samom vrednošću potrošačkog spora i često su predstavljali razlog za oklevanje potrošača da sudskim putem štite svoja prava). Kada je reč o vansudskom rešavanju potrošačkih sporova, Zakonom je propisano da Ministarstvo sačinjava listu tela za vansudsko rešavanje potrošačkih sporova koja ispunjavaju propisane uslove i javno je objavljuje. Na postupak vansudskog rešavanja potrošačkog spora, shodno se primenjuju odredbe Zakona kojima se uređuju posredovanje, arbitraža i dr. Zakon daje veću ulogu autonomnoj pokrajini i jedinicama lokalne samouprave u oblasti zaštite potrošača, koja se, između ostalog, ogleda i u podršci osnivanja i rada tela za vansudsko rešavanje potrošačkih sporova na teritoriji autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave.

Zakon je ukinuo i mogućnost nametanja popravke robe potrošaču u prvih šest meseci od kupovine, te je sada popravka moguća samo uz izričitu saglasnost potrošača. Ukoliko se nesaobraznost robe ili usluge pojavi u prvih šest meseci od kupovine, potrošač ima pravo da bira između zahteva da se nesaobraznost otkloni zamenom, odgovarajućim umanjnjem cene ili da izjavi da raskida ugovor i dobije povraćaj novca. Značajnu novinu i poboljšanje u Zakonu predstavlja i proširenje prekršajne odgovornosti trgovca, između ostalog i za slučaj da trgovac reklamaciju ne reši u roku i na način sa kojim se potrošač saglasio. Isto tako, prekršajnim odredbama sada je obuhvaćeno više oblika nepoštene poslovne prakse.

Trgovci su u obavezi da vode evidenciju o primljenim reklamacijama, a uvodi se i pravilo da nemogućnost potrošača da dostavi prodavcu ambalažu robe ne može biti prepreka za rešavanje reklamacije, niti razlog za odbijanje otklanjanja nesaobraznosti. Rok za odgovor na reklamaciju je skraćen sa 15 na osam dana, pri čemu rok za rešavanje reklamacije

koju je trgovac usvojio ne može biti duži od 15 dana, odnosno 30 dana za tehničku robu i nameštaj, računajući od dana podnošenja reklamacije.

Prodavac je dužan da potrošaču preda robu ili ispravu na osnovu koje se roba može preuzeti, bez odlaganja, a najkasnije u roku od 30 dana od dana zaključenja ugovora, ako nije nešto drugo ugovoreno; ukoliko trgovac svoju obavezu ne ispuni u predviđenom roku, a ispunjenje o roku je bitan sastojak ugovora, ili je potrošač obavestio prodavca da mu je isporuka u ugovorenom roku od suštinskog značaja, ugovor se raskida po sili Zakona. Potrošač može (ali ne mora) održati ugovor ako bez odlaganja ostavi naknadni rok trgovcu za ispunjenje ugovora, pa ako ni u tom roku roba ne bude isporučena, ugovor se i u tom slučaju raskida po samom Zakonu. U slučaju raskida ugovora, prodavac je dužan da odmah, a najkasnije u roku od tri dana od dana raskida ugovora vrati potrošaču sav plaćeni iznos po osnovu ugovora.

Zakon kreira prostor za viši nivo zaštite potrošača u određenim oblastima, kao što su ugovori o prodaji robe i usluga od opšteg ekonomskog interesa. Davaoci usluga od opšteg ekonomskog interesa su u obavezi da formiraju komisije za rešavanje reklamacija, čiji će deo biti i predstavnici potrošačkih organizacija koje su u evidenciji Ministarstva.

Značajnu novinu predstavlja i odredba kojom Zakon predviđa da nastavni program osnovnog i srednjeg obrazovanja treba da obuhvati i obrazovanje učenika o osnovnim principima zaštite potrošača, kao i predviđanje saradnje Ministarstva i udruženja potrošača sa školama u ostvarivanju edukacije učenika o potrošačkim pravima i obavezama.

Zakon uvodi nova i dodatno proširuje postojeća ovlašćenja tržišnih i turističkih inspektora u odnosu na prethodno važeći Zakon, sa ciljem rešavanja problema koji su nastali kada su brojna ovlašćenja prenet na organizacije potrošača, a čije mogućnosti u tom trenutku nisu bile dovoljne za efikasno rešavanje svih potrošačkih prigovora.

PREOSTALI PROBLEMI

Pojam usluge od opšteg ekonomskog interesa je preciznije definisan u odnosu na Zakon o zaštiti potrošača iz 2010. godine. Međutim, deo koji se odnosi na elektronske komu-

nikacije je ostao nejasan, jer se ovako odnosi na sve operatore, umesto one sa značajnim tržišnim udelom. Davaoci usluga od opšteg ekonomskog interesa su u obavezi da formiraju komisije za rešavanje reklamacija, čiji će deo biti i predstavnici potrošačkih organizacija koje su u evidenciji Ministarstva (nejasno je ko će finansirati rad ovih komisija). Prema trenutnom tumačenju, navedene obaveze bi bile neopravdano nametnute i manjim operaterima, koji bi bili dovedeni u istu situaciju kao i veliki operateri. To bi moglo otežati njihovo poslovanje, a što verujemo nije nikako namera zakonodavca. Shodno tome, stava smo da bi ova formulacija trebala da bude usklađena i tumačena na isti

način kao u propisu o elektronskim komunikacijama, zaštititi konkurencije i sl.

Iako je Zakonom formalno uspostavljena veća ravnoteža u odnosima između trgovaca i potrošača, ostaje pitanje na koji način i koliko uspešno će Ministarstvo uspeti da u praksi pomiri njihove interese, bez diskriminisanja položaja jednih u korist drugih. Budući da Zakon tek treba da počne da se primenjuje, praktični problemi u primeni će verovatno doći do značajnijeg izražaja tek tokom 2015. godine i stoga će po svoj prilici biti predmet analize narednog izdanja Bele knjige.

PREPORUKE SAVETA

- Usvajanje podzakonskih akata u roku od šest meseci od stupanja na snagu Zakona.
- Nastavak harmonizacije propisa sa međunarodnim i EU propisima.
- Formiranje Sektora za zaštitu potrošača u okviru Ministarstva, koji će imati ulogu centralnog Vladinog tela nadležnog za pitanja potrošača.
- Proširenje članstva Nacionalnog saveta za zaštitu potrošača.
- Povećanje kapaciteta, stručnosti i uloge nevladinog sektora u oblasti zaštite potrošača.
- Stalni rad na edukaciji potrošača i implementacija odredbe Zakona koja se odnosi na uključivanje tema iz oblasti zaštite potrošača u nastavne programe osnovnog i srednjeg obrazovanja.
- Promovisanje zaštite prava i interesa potrošača putem institucija koje su aktivne na lokalnom nivou u cilju obrazovanja, informisanja, savetovanja i učešća potrošača u procesu donošenja odluka.
- Nastavak stručnog usavršavanja kadrova ministarstava, inspekcija ali i vanskudskih i sudskih tela, udruženja potrošača, kao i drugih učesnika na tržištu.

ZAŠTITA KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dalji rad na harmonizaciji propisa koji se odnose na zaštitu korisnika finansijskih usluga sa međunarodnim i EU principima.	2012		√	
Blagovremeno usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih Zakonom.	2012			√

STANJE

Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga (u daljem tekstu: Zakon) je u primeni od 5. decembra 2011. godine (sa izuzetkom pojedinih odredaba koje su u primeni od 1. januara 2012. godine). Zakon reguliše prava korisnika finansijskih usluga koje pružaju banke, davaoci finansijskog lizinga i prodavci, kao i uslove, odredbe i načine korišćenja i zaštite takvih prava. Za sve aspekte zaštite korisnika finansijskih usluga koji nisu regulisani Zakonom, merodavni su drugi zakoni koji se primenjuju u zaštiti potrošača, poslovanja banaka i davalaca lizinga, kao i u oblasti platnog prometa i obligacionih odnosa.

Očigledna namera zakonodavca je bila da se zaštite fizička lica kao korisnici finansijskih usluga, tj. fizička lica koja koriste ili su koristila finansijske usluge (ili su se davaocu finansijskih usluga obratila u tom smislu) koje nisu namenjene njihovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj delatnosti. U tom smislu, Zakon se ne primenjuje na pravna lica ili preduzetnike. Shodno tome, opšti principi zaštite korisnika su sledeći:

- pravo na ravnopravan odnos sa davaocem finansijske usluge;
- pravo na zaštitu od diskriminacije;
- pravo na informisanje;
- pravo na određenost ili odredivost ugovorne obaveze, i
- pravo na zaštitu prava i interesa.

Zakon sadrži striktno odredbe kojima su regulisane obaveze pružalaca finansijskih usluga u vezi sa oglašavanjem finansijskih usluga, adekvatnim informisanjem korisnika, određivanjem promenljive nominalne kamatne stope, efektivne kamatne stope, troškova i naknada, pravom korisnika da odustane od zaključenog ugovora u roku od 14 dana bez obaveze navođenja razloga za odustanak, itd. Takođe, posebne odredbe Zakona regulišu postupak za zaštitu prava korisnika, uključujući naročito i nadležnosti

Narodne banke Srbije u tom smislu.

Zakon posebno definiše zahteve koji se tiču nominalne kamatne stope, tj. njene promenljivosti. Naime, promenljiva nominalna kamatna stopa se može sastojati od promenljivih elemenata, odnosno od promenljivih i fiksnih, s tim što promenljivi elementi mogu biti samo oni koji se zvanično objavljuju (kao što su referentna kamatna stopa, indeks potrošačkih cena i dr.) i takve prirode da na njih ne može uticati jednostrana volja nijedne od ugovornih strana. Stoga, ona više ne može da sadrži neodredive elemente, kao što su unutrašnja poslovna politika i praksa, promena uslova poslovanja itd., budući da se oni nalaze pod uticajem jednostrane volje banaka i stoga nisu objektivni. Intencija zakonodavca je bila da eliminiše praksu banaka, često korišćenu u prošlosti, da na neodređen način definišu kriterijume za promenu nominalne kamatne stope i potom jednostrano podignu njenu visinu. U tu svrhu, sudovi su već u nekoliko slučajeva presudili u korist korisnika finansijskih usluga.

Što se tiče obračuna efektivne kamatne stope, Zakon predviđa da u njen obračun ulaze sadašnje vrednosti svih prihoda i rashoda koji se odnose na finansijsku uslugu. Troškovi i naknade, ukoliko su ugovoreni kao promenljivi, moraju takođe zavisiti od ugovorenih elemenata koji se zvanično objavljuju i čija je priroda takva da na njih ne može uticati jednostrana volja nijedne od ugovornih strana.

Osim napred navedenih, jedno od glavnih stanovišta Zakona jeste da banka ne može da ustupi svoja potraživanja nastala iz ugovora o kreditu, lizingu, ugovora o dozvoljenom prekoračenju računa, ugovora o izdavanju i korišćenju platne kartice i ugovora o otvaranju i vođenju računa, bilo kome sem drugoj banci.

POBOLJŠANJA

Prema Godišnjem izveštaju o radu Centra za zaštitu i edu-

kaciju korisnika finansijskih usluga u okviru Narodne banke Srbije (za period od 1. januara do 31. decembra 2013. godine) ovo telo je primilo 2.201 prigovor i preuranjen prigovor u vezi sa poslovnim aktivnostima finansijskih institucija (od čega se 87,36% tiče banaka). Iako ovaj broj predstavlja smanjenje u poređenju sa istim periodom u 2012. godini, on i dalje ukazuje da je javnost upoznata sa ovim problemom.

Međutim, od ukupnog broja prigovora upućenih na rad finansijskih institucija u 2013. godini (1.510), kako je to navedeno u prethodno pomenutom izveštaju, 1.263 (ili 83,6%) je rešio Centar za zaštitu i edukaciju korisnika finansijskih usluga u okviru Narodne banke Srbije ocenjujući 903 (ili 71,5%) prigovora kao neosnovane, a 360 (ili 28,05%) kao osnovane. Poređenja radi, 2012. godine, od svih postupanja po prigovoru, 36% je ocenjeno kao osnovano.

Isto tako, Centar za zaštitu i edukaciju korisnika finansijskih usluga u okviru Narodne banke Srbije primio je 597 pitanja korisnika (što je 36,1% manje nego u 2012. godini) u vezi sa finansijskim proizvodima, uslugama i povezanim pravima. Osim toga, Informativni centar Narodne banke Srbije primio je 17.931 telefonski poziv građana i 1.188 pitanja dostavljenih putem elektronske pošte. Narodna banka Srbije je takođe održala pet edukativnih tribinaza oko 200 građana sa različitim aktuelnim finansijskim temama, dok je 927 građana posetilo regionalne kancelarije Narodne banke Srbije sa ciljem da se informišu o raznim finansijskim uslugama.

Narodna banka Srbije je 31. maja 2013. godine izdala preporuku bankama o načinu rešavanja problema korisnika stambenih kredita koji su indeksirani u švajcarskim francima, kao i preporuku kojom je bankama sugerisano da na odgovarajući način urede odnos s korisnicima kredita povodom viška sredstava koji su naplatile po osnovu povećanja promenljivih neodredivih elemenata kamatne stope kod kredita odobrenih pre početka primene Zakona, odnosno da taj višak uraču-

naju u prevremenu otplatu kredita. U tom smislu, sudovi su već doneli na desetine presuda u korist korisnika, dok je nekoliko stotina sličnih slučajeva još uvek u postupku¹. Osim toga, kolektivna tužba protiv banaka u Srbiji podneta 2013. godine od strane približno 10.000 korisnika finansijskih usluga trenutno je u toku. Ipak, treba napomenuti da se njen ishod ne može predvideti između ostalog iz proceduralnih razloga. Naime, Ustavni sud je u međuvremenu poništio odredbe Zakona o parničnom postupku kojima se uvode kolektivne tužbe (čime je onemogućeno dalje podnošenje takvih tužbi).

Konačno, vredi pomenuti da je postupak izmene Zakona trenutno u toku. Neke od predloženih izmena i dopuna tiču se razjašnjavanja dvosmislenih odredaba koje su trenutno u primeni, dok ostale imaju za cilj da daju novo rešenje u oblastima oglašavanja finansijskih usluga i informisanja korisnika, zatim da prinude banke da budu efikasnije u reagovanju na prigovore korisnika (skraćivanjem roka za dostavljanje odgovora i uvođenjem novčanih kazni) itd.

PREOSTALI PROBLEMI

Zakon, suprotno praksi zemalja EU, ne dozvoljava bankama da ustupaju svoja potraživanja iz ugovora o kreditu, lizingu, ugovora o dozvoljenom prekoračenju računa, ugovora o izdavanju i korišćenju platne kartice i ugovora o otvaranju i vođenju računa, bilo kome osim drugoj banci, a to rešenje nije svojstveno uporednom pravu, niti propisima kojima se regulišu obligacioni odnosi.

Što se tiče primene Zakona, osnovna pitanja koja i dalje zahtevaju dodatna poboljšanja jesu ona koja se odnose na profesionalnu obuku zaposlenih u institucijama za zaštitu potrošača, jačanje administrativnog kapaciteta za zaštitu potrošača, kao i unapređenje tehničke podrške i nabavke IT opreme za tržišne inspektore.

¹ Izvor: www.efektiva.rs/aktuelnosti-kredit/padaju-nove-presude

PREPORUKE SAVETA

- Dalje usklađivanje propisa koji se odnose na zaštitu korisnika finansijskih usluga sa međunarodnim i principima EU.
- Blagovremeno usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih Zakonom.
- Dalja edukacija korisnika finansijskih usluga o njihovim pravima.

JAVNE NABAVKE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Sinhronizovano delovanje Uprave za javne nabavke i Agencije za borbu protiv korupcije u cilju sačinjavanja primenljivog plana za borbu protiv korupcije.	2013			√
Proširenje administrativnih i stručnih kapaciteta Uprave za javne nabavke i Revizorske državne insitucije radi efekasne kontrole naručioca u pogledu planiranja i izvršenja javnih nabavki.	2013			√
Aktivna saradnja Uprave za javne nabavke, Ministarstva finansija i privrede, Agencije za borbu protiv korupcije, budžetske inspekcije i Državne revizorske insitucije i Vlade Republike Srbije na sprovođenju novog Zakona o javnim nabavkama.	2013			√

Generalni je utisak da je usvajanjem novog Zakona o javnim nabavkama (Službeni list RS br. 124/2012) koji je počeo da se primenjuje od 01. 04. 2013. godine stvoren povoljan pravni okvir za reformu ove oblasti. O pozitivnim rezultatima primene novog Zakona o javnim nabavkama je još uvek rano govoriti. Sa druge strane, sistemska primena pozitivnih rešenja u novom zakonu bi mogla da dovede do većeg stepena kontrole planiranja i sprovođenja javnih nabavki, sprovođenja antikoruptivnih mera i zaštite prava zainteresovanih lica.

STANJE

U 2014. godini je nastavljen desetogodišnji trend da anti-korupcijska pravila koja su sadržana u članovima 21-30 Zakona o javnim nabavkama iz 2012. godine nisu primenjena. Nisu povećani administrativni kapaciteti Uprave za javne nabavke kao organa koji ima značajnu ulogu u sprovođenju zakona. Izveštaji o primeni Zakona o javnim nabavkama u 2014. godini nisu objavljeni.

POBOLJŠANJA

Ključne novine novog zakona su:

- usklađivanje sa direktivama Evropske unije;
- potpunija i jednostavnija definicija naručioca;
- jasnije određivanje predmeta javne nabavke radova;
- smanjivanje broja izuzetaka od primene zakona;
- pooštavanje uslova za primenu izuzetaka;
- mehanizam prethodne kontrole primene pregovaračkih postupaka koji se najčešće koriste;
- mehanizmi za sprečavanje sukoba interesa i korupcije u javnim nabavkama;
- delimična centralizacija javnih nabavki;
- podsticanje i u određenim uslovima obaveza sprovođenja elektronskih nabavki;
- uvođenje novog postupka - konkurentnog dijaloga i propisivanje dva nova oblika postojećih postupaka - sistem dinamične nabavke i okvirni sporazum;
- javna nabavka male vrednosti je uređena na način koji omogućuje transparentnost postupka i konkurenciju;
- predviđena je obaveza objavljivanja konkursne dokumentacije, efikasnije uređeno objavljivanje i propisana obavezna sadržina oglasa o javnim nabavkama;
- uneti su ekološki standardi i standardi energetske efikasnosti kao mogući delovi tehničkih specifikacija;
- preciziran način izračunavanja procenjene vrednosti;
- jasno propisan način donošenja odluke o dodeli ugovora, procedura i rokovi za zaključenje ugovora;
- jasno i restriktivno propisane mogućnosti promene ugovora;
- po prvi put uređene su nabavke u oblasti odbrane i bezbednosti;

- povećane su nadležnosti i ovlašćenja Uprave za javne nabavke;
- promenjen je sastav i način rada Republičke komisije za zaštitu prava i data su joj nova ovlašćenja, kao što su: novčano kažnjavanje za nepoštovanje samog postupka zaštite prava i nesprovođenje odluka, kontrola sprovođenja odluka komisije, poništenje ugovora, vođenje prekršajnog postupka u prvom stepenu i podnošenje predloga za razrešenje;
- sistem zaštite prava učinjen je efikasnijim, sa jedne strane kroz pojednostavljenje samog postupka, a sa druge kroz propisivanje novih mogućnosti, kao što je predlaganje i određivanje privremenih mera;
- predviđeni su prekršaji za sve ozbiljne povrede zakona, kazne su sa jedne strane pooštrene, a sa druge rangirane prema težini prekršaja;
- rok zastarelosti prekršaja povećan je na tri godine;
- predviđeno je objavljivanje pravosnažnih rešenja donetih u prekršajnom postupku.

Po prvi put je uvedena obaveza naručilaca da izrade plan javnih nabavki i da ga dostave Upravi za javne nabavke, kao i obaveza naručilaca da naprave plan izvršenja javnih nabavki. Takođe je ispunjena i preporuka iz prethodnih izdanja Bele knjige tako što je usvojen set preventivnih mera za sprečavanje korupcije i sukoba interesa. Takođe je ustanovljena obaveza za naručioce koji godišnje na javne nabavke troše više od milijardu dinara da sačine interne planove za sprečavanje korupcije i da formiraju posebne službe. Ciljevi navedenih planova i usluga su: kontrola celishodnosti planiranja konkretne javne nabavke sa stanovišta potreba i delatnosti naručioca, kriterijumi za sačinjavanje tehničke specifikacije, način ispitivanja tržišta, opravdanost kriterijuma za dodelu ugovora, izvršenje ugovora, a posebno kvalitet isporučenih dobara i pruženih usluga, odnosno izvedenih radova, stanje zaliha i način korišćenja dobara i usluga. O sprovedenoj kontroli služba podnosi izveštaj sa preporukama rukovodiocu naručioca i organu koji vrši nadzor nad poslovanjem naručioca. Uveden je institut građanskog nadzornika koji je dužan da nadgleda postupak javne nabavke vrednosti preko milijardu dinara. Građanski nadzornik ima stalan uvid u postupak, dokumentaciju i komunikaciju naručioca sa zainteresovanim licima, odnosno ponuđačima.

Posebno ističemo da je Zakon predvideo obavezu naručioca, da pre pokretanja pregovaračkog postupka zatraži mišljenje Uprave za javne nabavke o osnovanosti primene pregovaračkog postupka.

PREOSTALI PROBLEMI

Ostaje da se vidi kako će se Zakon sprovoditi u oblasti borbe protiv korupcije. Takođe se očekuje da Uprava za javne nabavke u saradnji sa Agencijom za borbu protiv korupcije sačini plan za borbu protiv korupcije, čime će deo iz Zakona o sprečavanju korupcije i sukoba interesa biti kompletan.

I dalje postoji problem sa primenom instituta „neopravdana niska cena“. Naručilac ima diskreciono ovlašćenje da procenjuje da li je reč o neopravdano niskoj ceni, odnosno da li ponuđena cena odstupa u odnosu na tržišno uporedivu cenu i izaziva sumnju u mogućnost izvršenja javne nabavke u skladu sa ponuđenim uslovima. Nepostojanje jasnih kriterijuma po kojima bi naručilac bio u obavezi da zahteva detaljno obrazloženje svih elemenata ponuđene cene unosi neizvesnost u postupke javnih nabavki. Naručioci najčešće prihvataju niske cene opravdavajući svoje odluke potrebom da se uštede sredstva u budžetu i pravom ponuđača da ponudi nižu cenu, jer na taj način žele da steknu konkurentnu poziciju na tržištu. Ukoliko ostali ponuđači koji učestvuju u postupku javne nabavke posumnjaju da je ugovor dodeljen ponuđaču koji je dao neopravdano nisku cenu, mogu podneti zahtev za zaštitu prava Komisiji za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki. Stav Komisije je da naručilac ima diskreciono ovlašćenje da procenjuje da li je reč o neopravdano niskoj ceni i ista odbija zahteve za zaštitu prava. Komisija i nije ovlašćena da se upušta u osnovanost ovakvih zahteva, jer su stranke u postupcima za zaštitu prava Komisija, naručilac i podnosilac zahteva, a ne i ponuđač kome je dodeljen ugovor. Donošenje odluke od strane Komisije kojim bi odluka o dodeli ugovora bila poništena zbog neopravdano niske cene bi bila protivna načelu „čujmo i drugu stranu“, jer, u konkretnom slučaju, ponuđač kome je dodeljen ugovor ne bi imao mogućnost da se izjasni na navode podnosioca zahteva. Postavlja se pitanje da li Komisija ima kadrovske i tehničke kapacitete da izvrši kompleksne analize u cilju utvrđivanja činjenica. Uprava za javne nabavke i Komisija nemaju ovlašćenja da pokrenu odgovarajuće postupke radi poništaja odluke o dodeljivanju ugovora, tako da ponuđači, osim podnošenja krivičnih prijava, nemaju nikakva pravna sredstva radi zaštite njiho-

vih interesa. Sadržina izveštaja koje naručioci dostavljaju Upravi je takvog kvaliteta da se iz njih ne može utvrditi da li naručilac zaista i sprovodi ugovor koji je zaključio sa ponuđačem za koga se sumnja da je dao neuobičajeno nisku cenu. Ostali ponuđači mogu da traže da im naručilac, u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, dostavi dokumenta koja se odnose na izvršenje zaključenog ugovora, ali je pitanje koja će dokumenta dobiti od naručioca.

Takođe se postavlja pitanje mehanizama za sprovođenje Zakona u slučaju izmene uslova za učešće u određenom postupku javne nabavke u odnosu na uslove iz konkursne dokumentacije iz prethodne godine. Ovde se prvenstveno misli na izmenu posebnih uslova u vezi sa finansijskim pokazateljima poslovanja kod zaključivanja okvirnih sporazuma u slučaju javnih nabavki od izuzetnog državnog značaja. U konkretnom slučaju, zahtev za zaštitu prava zbog uslova iz tehničke dokumentacije nije delotvorni pravni lek.

Sa druge strane, poznato je da je neopravdano niska cena jedan od glavnih indikatora u proceni da li je reč o nameštanju javnih nabavki ili ne. Iz navedenih razloga bi bilo uputno da se Zakon u delu u kome se reguliše pitanje neopravdano niske cene što pre izmeni i utvrde kriterijumi kada je naručilac u obavezi da utvrđuje da li je reč o neuporedivo niskoj ceni ili ne.

Zakon se selektivno primenjuje u delu kojim su regulisane centralizovane javne nabavke u oblasti nabavke lekova. Nije jasno da se centralizovane javne nabavke primenjuju na nabavku svih vrsta lekova, odnosno da li Republički fond za zdravstveno osiguranje sprovodi centralizovane javne nabavke za sve vrste lekova, ili za neke vrste lekova ove postupke sprovode bolnice.

Imajući u vidu činjenicu da Uprava za javne nabavke ima ograničene kapacitete, postavlja se pitanje da li će biti u stanju da kontroliše planove javnih nabavki i izmene ovih planova.

PREPORUKE SAVETA

- Sinhronizovano delovanje Uprave za javne nabavke i Agencije za borbu protiv korupcije u cilju sačinjavanja primenljivog plana za borbu protiv korupcije.
- Proširenje administrativnih i stručnih kapaciteta Uprave za javne nabavke i Revizorske državne institucije radi efikasne kontrole naručioca u pogledu planiranja i izvršenja javnih nabavki.
- Izmena Zakona u delu kojim se reguliše neopravdano niska cena.
- Izmena Zakona u delu nadležnosti Uprave za javne nabavke i Komisije u slučajevima sumnje u postojanje nameštenih javnih nabavki (mogućnost sprovođenja posebnih postupaka radi kontrole sprovođenja zaključenih ugovora i podnošenja predloga za utvrđivanje ništavosti ugovora o javnoj nabavci).
- Aktivna saradnja Uprave za javne nabavke, Ministarstva finansija i privrede, Agencije za borbu protiv korupcije, budžetske inspekcije i Državne revizorske institucije i Vlade Republike Srbije na sprovođenju novog Zakona o javnim nabavkama.

JAVNO-PRIVATNO PARTNERSTVO

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Što hitnije usvajanje Metodologije, ukoliko već nije usvojena.	2013	√		
Izmene Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama kako bi se u potpunosti omogućilo ugovorno JPP odnosno realizacija projekata JPP bez osnivanja DPN, u skladu sa uporednim primerima (npr. Green Paper on public private partnerships and Community law on public contracts and concessions [COM (2004) 327 final]).	2013			√
Izmene Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama, ili davanje odgovarajućih smernica od strane Komisije za JPP, u pogledu prava koje može biti merodavno za javni ugovor.	2013			√
Izmene Zakona o javnoj svojini kojima bi se omogućilo opterećenje nepokretnosti u javnoj svojini, kao i postupak prinudnog izvršenja nad tim nepokretnostima, a radi realizacije direktnog ugovora o finansiranju projekta JPP.	2013			√
Rad Komisije za JPP na donošenju valjanih modela javnog ugovora, odnosno direktnog ugovora o finansiranju.	2013			√
Rad Komisije za JPP na građenju kapaciteta potencijalnih javnih partnera za realizaciju projekata JPP, te razmene dobrih uporednih iskustava koje mogu pomoći boljoj realizaciji projekata JPP u Republici Srbiji.	2012			√

STANJE

Usvajanjem Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama (Službeni glasnik Republike Srbije br. 88/2011) krajem 2011. godine je ostvaren značajan pomak u pravnom okviru za javno-privatno partnerstvo (u daljem tekstu: JPP) i koncesije u Republici Srbiji, s obzirom na to da je ona po prvi put regulisana na jedinstven način. Pored ovog zakona, u istom periodu su usvojeni i Zakon o komunalnim delatnostima (Službeni glasnik Republike Srbije br. 88/2011) i Zakon o javnoj svojini (Službeni glasnik Republike Srbije br. 72/2011 i 88/2013), dok je 2012. godine usvojen Zakon o javnim nabavkama (Službeni glasnik Republike Srbije br. 124/2012), čime je pravni okvir za JPP i koncesije u Republici Srbiji u potpunosti izmenjen, uz znatan stepen međusobne usklađenosti ovih propisa.

Pored jasno uređenog postupka dodele javnih ugovora (ugovora o JPP sa ili bez elemenata koncesije) u Zakonu o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama, odnosno poveravanja obavljanja komunalne delatnosti u Zakonu o komunalnim delatnostima, među najznačajnijim novinama koje su doneli ovi zakoni u pogledu JPP se izdvaja definisanje načela za formiranje cena komunalnih usluga (čl. 25 Zakona o komunalnim delatnostima), te obrazovanje Komisije za javno-privatno partnerstvo (u daljem tekstu: Komisija za JPP). Odlukom

o obrazovanju Komisije za javno-privatno partnerstvo (Službeni glasnik Republike Srbije br. 13/2012, 108/2012,44/2013 64/2013, 104/2013, 115/2013 i 20/2014), Komisija za JPP je određena kao telo bez čijeg pozitivnog mišljenja nije moguće sprovesti nijedan projekat JPP, što znatno odstupa od njenih nadležnosti predviđene Zakonom.

Ipak, ove značajne novine nisu previse zaživele u praksi. Do danas je, prema javno dostupnim podacima, 11 projekata JPP odobreno od strane Komisije za JPP.

POBOLJŠANJA

Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama predviđa donošenje dva podzakonska akta u roku od 90 dana od stupanja na snagu (decembar 2011.), koji uređuju nadzor nad realizacijom javnih ugovora, kao i njihovu registraciju u Registru javnih ugovora. Pored toga, predviđeno je i donošenje "value-for-money" metodologije (u daljem tekstu: Metodologija) od strane Komisije za JPP.

S tim u vezi doneti su Uredba o nadzoru nad realizacijom javnih ugovora o javno-privatnom partnerstvu (Službeni glasnik Republike Srbije br. 47/2013), Pravilnik o načinu vođenja i sadržini registra javnih ugovora (Službeni glasnik Republike Srbije br. 57/2013 i 110/2013) i Metodologija.

Uredbom o nadzoru nad realizacijom javnih ugovora o javno-privatnom partnerstvu se predviđaju izuzetno široka ovlašćenja Ministarstva nadležnog za poslove finansija (trenutno Ministarstva finansija), odnosno ekvivalentnog organa autonomne pokrajine, u pogledu predmeta nadzora. Takođe, predviđene su i obaveze javnog i privatnog partnera da sastavljaju izveštaj o realizaciji javnog ugovora (čiji je obrazac propisan uredbom), odnosno javnog partnera da taj izveštaj dostavlja nadležnom organu na svakih šest meseci. U slučaju da nadležni organ uoči nepravilnosti u realizaciji javnog ugovora, o tome sastavlja obaveštenje sa preporukama za otklanjanje tih nepravilnosti, po kom ugovorne strane (javni i privatni partner) moraju da postupe u roku od 15 dana od prijema. Posebno je bitno da se nepravilnostima smatra svako odstupanje od ugovorenih prava i obaveza javnog i privatnog partnera do kojeg je došlo u realizaciji javnog ugovora. Ostaje da se vidi u kojoj meri će nadležni organi koristiti ovako široku diskrecionu vlast prilikom vršenja nadzora nad realizacijom javnih ugovora.

Pravilnik o načinu vođenja i sadržini registra javnih ugovora je relativno jednostavan, jer propisuje obrasce i rokove za registraciju javnih ugovora i sadrži pravila administrativne prirode. Međutim, prvobitna odredba o pristupu javnom ugovoru u pravilniku je predviđala da slobodan pristup javnosti javnom ugovoru neće biti omogućen ako bi mogao bitno otežati ostvarenje ekonomskih interesa javnog i privatnog partnera. Ova odredba je kritikovana od strane Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, koji je podneo zahtev za ocenu njene ustavnosti i zakonitosti pred Ustavnim sudom Republike Srbije. Ministarstvo finansija je u decembru 2013. godine uskladilo pravilnik sa zakonom te je sada predviđeno da će se pristup javnom ugovoru i drugoj dokumentaciji iz zbirke isprava registra vršiti u skladu sa zakonom kojim se uređuje slobodan pristup informacijama od javnog značaja, a da se pristup može ograničiti samo pod uslovima propisanim tim zakonom.

Pored normative delatnosti, trebalo bi istaći i da je pokrenuta internet stranica Komisije za JPP u drugoj polovini 2012. godine (iako nema previše sadržaja), čime je rad Komisije za JPP konačno postao vidljiv široj javnosti.

Komisija za JPP je juna 2012. godine postala članica European PPP Expertise Centre (EPEC), koji okuplja tela nadle-

žna za JPP u 39 država i funkcioniše uz podršku Evropske investicione banke, Evropske komisije i država članica i kandidata za članstvo u Evropskoj uniji. Članstvo u EPEC je od izuzetnog značaja za razvoj administrativnih kapaciteta Komisije za JPP, kao i za identifikaciju i implementaciju najboljih uporednih iskustava sa JPP.

PREOSTALI PROBLEMI

Registar javnih ugovora, koji bi trebalo da radi u okviru portala javnih nabavki kao potportal, još uvek ne postoji, iako je u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama počeo da radi novi portal javnih nabavki.

Potrebna je i dodatna aktivnosti Komisije za JPP u pravcu donošenja modela javnog ugovora i direktnog ugovora (ugovora koji se može zaključiti između finansijera projekta JPP i privatnog partnera), kako bi se potencijalnim partnerima olakšala realizacija projekata JPP.

Konačno, u pogledu problema koji se mogu javiti u praksi, kao potencijalno najznačajniji se izdvajaju:

- a. Član 15. Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama predviđa da je za realizaciju projekta JPP obavezno osnivanje društva posebne namene (u daljem tekstu: DPN) koje osnivaju privatni i javni partner, iako je u uporednoj praksi uobičajeno da se projekat JPP može realizovati i bez osnivanja posebnog društva (tzv. ugovorno JPP, koje bez dalje normative razrade prepoznaje i Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama u članu 8.) Obaveznost osnivanja DPN radi realizacije projekata JPP stvara dodatne troškove za potencijalne privatne partnere i dodatno komplikuje već dovoljno kompleksnu proceduru;
- b. Neusklađenost unutar člana 46. Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama iz koga se ne može nedvosmisleno zaključiti da li za javni ugovor može biti merodavno strano pravo, što je od posebnog značaja za strane investitore;
- c. Ograničenja iz članova 16. i 17. Zakona o javnoj svojini, koji propisuju da se na nepokretnostima u javnoj svojini koje, u celini ili delimično, koriste organi Republike Srbije, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave za ostvarivanje njihovih prava i dužnosti ne može sprovesti prinudno izvršenje, niti se može zasnovati hipoteka ili drugo sredstvo stvarnog obezbeđenja.

Ovako široko postavljenom definicijom se obesmišljavaju, za potencijalne finansijere inače izuzetno povoljne, odredbe o finansiranju javnih ugovora iz Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama, koje upućuju

na shodnu primenu zakona kojim se uređuje javna svojina, s obzirom na to da se praktično nijedna nepokretnost u javnoj svojini ne može opteretiti, niti se na njoj finansijer može izvršavati.

PREPORUKE SAVETA

- Izmene Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama u cilju omogućavanja ugovornog JPP odnosno realizacija projekata JPP bez osnivanja DPN, u skladu sa uporednim primerima (npr. Green Paper on public private partnerships and Community law on public contracts and concessions [COM (2004) 327 final]).
- Davanje odgovarajućih smernica od strane Komisije za JPP ili eventualnih izmena Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama u pogledu prava koje može biti merodavno za javni ugovor.
- Izmene Zakona o javnoj svojini kojima bi se omogućilo opterećenje nepokretnosti u javnoj svojini, kao i postupak prinudnog izvršenja nad tim nepokretnostima, a radi realizacije direktnog ugovora o finansiranju projekta JPP.
- Rad Komisije za JPP na donošenju valjanih modela javnog ugovora, odnosno direktnog ugovora o finansiranju.
- Rad Komisije za JPP na građenju kapaciteta potencijalnih javnih partnera za realizaciju projekata JPP, te razmene dobrih uporednih iskustava koje mogu pomoći boljoj realizaciji projekata JPP u Republici Srbiji.

TRGOVINA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Posvetiti pažnju podzakonskim aktima budući da njihov nedostatak stvara brojne praktične probleme u oblasti trgovine.	2011			✓
Usklađivanje sa propisima EU.	2012		✓	
Obezbeđivanje obuke u okviru državnih organa u pogledu primene Zakona u praksi.	2012			✓
Pojednostavljenje uvoznih procedura.	2012			✓
Omogućavanje izvoza zbirnih pošiljki iz registrovanih objekata trgovaca.	2013			✓
Obezbeđivanje jasnih smernica u pogledu sadržaja dokumenata koji prate robu.	2012			✓
Posebno pravno regulisanje proizvoda privatne robne marke.	2012		✓	
Omogućavanje harmonizacije kroz polise, standarde i uputstva.	2012			✓
Ograničenje preduzetništva i ograničenje prodaje određenih proizvoda treba da bude uvedeno isključivo zakonom.	2012			✓
Zauzimanje jedinstvenog stava po pitanju tumačenja propisa.	2012			✓

STANJE

S obzirom na činjenicu da Zakon o trgovini uređuje celokupan promet i ponašanje učesnika u prometu, on zauzima centralno mesto među propisima koji uređuju promet robe i usluga. Donošenjem izmena i dopuna Zakona o trgovini Republike Srbije (Službeni glasnik RS 53/2010 i 10/2013), ova oblast unapređena je početkom 2013. godine. Unapređenje do kog je došlo u domenu Zakona o trgovini, praćeno je izmenama i drugih propisa koji se primenjuju u trgovini krajem 2013. godine i u prvoj polovini 2014. godine, a, pre svega, tu mislimo na Zakon o elektronskoj trgovini i Zakon o zaštiti potrošača. Na ovaj način postignuto je pojednostavljenje propisa i data osnova za rešenje određenih problema iz prošlosti. No, subjekti koji ove propise primenjuju, bilo oni koji ih primenjuju svakodnevno u svom poslovanju- trgovci, bilo oni koji istupaju na suprotnoj strani kao subjekti kontrole - pre svega inspeksijski organi i dalje se suočavaju sa određenim praktičnim problemima. Osnovni problem koji je nasleđen iz prethodnog perioda i dalje predstavlja odsustvo podzakonskih akata koji bi dali smernice za primenu propisa, odnosno postojanje podzakonskih akata koji nisu išli u korak sa izmenama propisa, čime se onemogućava dosledno sprovođenje propisa u praksi. No, to posebno i ne čudi, jer je pravilo da je u zemljama u tranziciji najveći problem izgradnja moderne strukture tržišta i trgovine, jer to izaziva i najveće otpore. Iskustvo Srbije, takođe, potvrđuje

isto pravilo, jer se u zemlji sporo gradi moderna struktura tržišta i trgovine, a posebno je nedostajuća institucionalna podregulativa.

Izdvojićemo samo neke od konkretnih problema sa kojima se trgovci susreću u poslovanju, kada je u pitanju primena relevantnih propisa iz ove oblasti.

U pogledu uvoza namirnica životinjskog porekla (pre svega kada je u pitanju meso/proizvodi od mesa, riba/proizvodi od ribe), još u prvoj fazi uvozne aktivnosti susrećemo se sa problemom neusklađenosti sertifikata većine zemalja Evropske unije (EU), kao što je to slučaj sa Belgijom i Grčkom, u odnosu na sertifikate koji se za određene grupe proizvoda zahtevaju u Srbiji. Takva, naizgled mala manjkavost, ponekad onemogućava uvoz ove vrste proizvoda. Veterinarski sertifikati su usaglašeni za određene kategorije proizvoda, međutim, praktičan problem predstavlja nedostupnost tih usaglašenih sertifikata, odnosno forme tih sertifikata. Naime, jednostavno i efikasno rešenje bilo bi to da se, pre svega, postave obrasci na internet stranici nadležnog ministarstva, odakle bi ga mogli preuzimati svi subjekti kojima bi ovaj obrazac bio potreban.

Ako ostavimo po strani prethodno navedeni problem, štaviše i u njegovom odsustvu (ako su in concreto sertifikati odgovarajući), sledeći kamen spoticanja javlja se po pitanju

podataka koji moraju biti navedeni na proizvodu, odnosno njegovom pakovanju (tzv. kompozitni/mešoviti proizvodi). Naime, shodno propisima Srbije, pakovanja, između ostalog, obavezno moraju sadržati podatak o veterinarskom kontrolnom broju i proizvođaču. U odsustvu navedenih podataka, isti se moraju dodati na ambalaži artikla pre planiranog prelaska granice. Ovaj naizgled jednostavno rešiv problem u praksi izgleda potpuno drugačije: usporava i otežava uvoz idući dotle da ga ponekad u potpunosti onemogućava i obesmišljava (primer je uvoz vina, gde je postupak pribavljanja veterinarskih brojeva izuzetno dug). Problema ne bi bilo da propisi EU takođe predviđaju obavezu obezbeđivanja ovog podatka, međutim, najčešće nije tako. Pored toga, važno je istaći da se ovaj problem ne ograničava samo na promet hranom, već se javlja i u drugim oblastima trgovine.

Sama procedura koja se odnosi na uvoz komplikovana je i opterećena formalnostima. Ova procedura traje suviše dugo (u proseku i dalje traje od 10 do 15 dana). Ovaj period je veoma problematičan, posebno kada su u pitanju artikli ograničenog roka trajanja. Procedura je ista čak i ako isti uvoznik u kratkim vremenskim intervalima (npr. svake nedelje) uvozi iste proizvode, proizvedene na isti način od strane istog proizvođača. Rešenje koje bi nudilo određeni stepen fleksibilnosti, omogućavanje analize rizika za manji broj uvoza, odnosno izdavanje dozvole za promet pre dobijanja rezultata analiza, predstavljalo bi značajan korak napred.

Pored navedenog, svaki artikal mora proći laboratorij-sku analizu i svrstavanje u određenu kategoriju shodno važećim pravilnicima o kvalitetu proizvoda. Međutim, ukoliko je proizvod takvog sastava da se po svojim karakteristikama ne može svrstati ni u jednu od kategorija koju poznaje konkretan pravilnik (iako se npr. nesmetano prodaje na teritoriji EU - npr. prisustvo višeg procenta kadmijuma kod tamnih čokolada, razni aditivi čija je upotreba dozvoljena u EU, itd.) biće zabranjeno stavljanje tog artikla u prodaju. U toj situaciji, uvoznik je doveden u bezizlazan položaj - poručena roba ostaje zarobljena, ne može se uvesti, niti je moguć povraćaj dobavljaču. Još jedna varijacija ovog problema predstavljaju nejasni kriterijumi koji robu opredeljuju kao robu životinjskog porekla, ili robu mešovitog porekla, od čega zavisi i pitanje neophodnosti pribavljanja dozvole za uvoz. Tamo gde je jasno da je potrebna dozvola za uvoz određene robe, neophodno je učiniti dodatni korak ka pojednostavljenju procesa, što bi dovelo do istovreme-

nog rasterećenja na strani državne uprave, a to je produženje trajanja izdatih dozvola, uz odgovarajuće srazmerno povećanje iznosa taksi.

Pored toga, izmene Zakona o trgovini su ovlastile lokalne vlasti da odlučuju o radnom vremenu trgovaca na njenoj teritoriji i da ograniče vreme za prodaju određenih proizvoda čija potrošnja može da utiče na javni red (zabrana prodaje alkoholnih pića). Ova odredba ograničava ustavnu slobodu preduzetništva i diskriminiše prodaju određenih proizvoda bez odgovarajućeg razloga i bez Zakonom predviđenih okvira, te stoga može dovesti do diskrecionog postupanja lokalnih vlasti.

Postoje i druge razlike u pogledu zahteva propisa koji važe u našoj zemlji u odnosu na propise i uslove koje traže zemlje EU, kao što je to slučaj sa navođenjem okvirnog roka trajanja proizvoda, (rok do kog je proizvod upotrebljiv po otvaranju originalne ambalaže), u odnosu na precizan rok trajanja koji shodno našim propisima mora biti naveden zaključno sa poslednjim danom, tj. tačnim datumom do kog je proizvod upotrebljiv. Dalje, odredbe koje se tiču međunarodnih platnih transakcija se takođe razlikuju, u smislu da je za ove transakcije obavezan preduslov postojanje ugovora između rezidentne kompanije koja treba da izvrši plaćanje i nerezidentne kompanije, koja prima uplatu. Ovo su neke od razlika koje usporavaju, opterećuju, a ponekad u potpunosti koče obavljanje delatnosti trgovine sa elementom inostranosti.

U domenu izvoza domaćih proizvoda, a na čije unapređenje bi trebalo da je stavljen akcenat kad je u pitanju podsticaj razvoja domaće privrede, susrećemo se sa određenim apsurdom. Naime, u praksi nije moguće organizovati zbirnu pošiljku koju bi sačinjavale namirnice životinjskog porekla proizvedene od raznih domaćih proizvođača, čak i ukoliko bi ovakva pošiljka išla iz magacina trgovca koji je registrovan za izvoz i koji je pod nadzorom nadležnog veterinarskog inspektora. Ovom prilikom napominjemo da je opisana aktivnost bila nesmetano izvodljiva u prošlosti do polovine 2010. godine, tačnije do stupanja na snagu izmena i dopuna važećeg Zakona o veterinarstvu. U prilog nelogičnosti opisane situacije govori i činjenica da je na opisani način moguće nesmetano i potpuno zakonito izvoziti proizvode koje je trgovac uvezao u našu zemlju (tzv. reeksport). Ovaj problem predugo stoji nerešen, posebno imajući u vidu značaj ovog pitanja i unapređenje do kog bi dovelo njegovo rešavanje za male domaće proizvođače.

Početkom oktobra 2013. godine, donet je novi Pravilnik o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane (Službeni glasnik RS, br. 85/2013), koji je počeo da se primenjuje od januara 2014. godine. Novi Pravilnik se detaljnije i opširnije bavi, ne samo deklarisanjem i označavanjem, nego i reklamiranjem i to ne samo upakovanih namirnica, već hrane uopšteno. Ovde, međutim, postoje podeljena tumačenja po pitanju prelaznog roka za početak njegove primene, u odnosu na proizvode čija je ambalaža originalnog pakovanja proizvedena do dana stupanja na snagu tog Pravilnika, budući da je relevantna prelazna odredba nedovoljno precizna.

POBOLJŠANJA

Važeći Zakon o trgovini u našu zakonsku regulativu po prvi put uvodi kategoriju proizvoda privatne robne marke. Ovo nije učinjeno eksplicitno, ali je isto omogućeno - proširenjem definicije proizvođača. Navođenjem da je proizvođač pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice koje izrađuje proizvod ili se u tom svojstvu predstavlja stavljanjem na proizvod svog poslovnog imena, imena ili naziva, žiga, ili druge prepoznatljive oznake ili načina, faktički je omogućeno da se trgovac smatra proizvođačem proizvoda koje stavlja u promet pod svojom robnom markom, stavljanjem svog naziva ili žiga.

Dalje, unapređenje poslovanja se ogleda i kroz omogućavanje transporta robe praćene samo ispravama koje su u neposrednoj vezi sa prevozom, čime se doprinosi pojednostavljenju u ovom segmentu poslovanja i uštedi određenih troškova. Nadamo se konkretizaciji primene ove odredbe u skorije vreme, budući da je neophodno predmetno pitanje razraditi pratećim pozakonskim propisima čije se donošenje očekuje.

Određena poboljšanja su učinjena i u oblasti prodajnih podsticaja. Naime, više nije neophodno da se ističe period važenja prethodne cene artikla.

Ukinuta je obaveza izrade studije uticaja, kao i Centar za razvoj trgovine, koji više ne postoji. Nadležnosti Centra koje su se odnosile na praćenje trgovine i tržišta, prenete su na nadležno Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija.

Subjektima poslovanja na raspolaganju je poseban institut tužba zbog nepoštene tržišne utakmice (nelojalne konkurencije), što uliva dodatnu pravnu sigurnost.

Jasno je da postoji tendencija omogućavanja slobodne i nesmetane trgovine i davanja podsticaja njenom razvoju. Opisanim izmenama u oblasti Zakona o trgovini svakako je učinjen ozbiljan pomak u tom smislu.

PREOSTALI PROBLEMI

Uklanjanje nedostataka koji se odnose na uvoz proizvoda, bliže opisanih u okviru odeljka Stanje, omogućilo bi efikasnost i brzinu, uštedu vremena i novca kako privrednicima, tako i državi. Dovoljan iskorak predstavljalo bi omogućavanje da proizvodi pređu granicu bez navedenih podataka (veterinarski kontrolni broj i podatke o proizvođaču), pod uslovom da se deklaracije koje sadrže sve podatke, uključujući i napred navedene, obezbede po uvozu tih artikala, a svakako pre dobijanja odobrenja za njihovo stavljanje u prodaju. Takođe, prilikom uvoza postavlja se pitanje opravdanosti broja uzetih uzoraka, gde bi bilo korisno definisati učestalost uzorkovanja, u odnosu na konkretni proizvod u definisanom vremenskom periodu. Iako su carinski organi ti koji treba da definišu/predlože uslove za predmetnu proceduru, njihovo definisanje ima značajan uticaj na trgovinu i promet robe. Pored toga, ako se pakovanje otvori radi uzorkovanja, primalac robe ovakvu isporuku deklarise kao oštećenu robu, što prouzrokuje dalje negativne efekte.

Jedna od inicijativa koja je upućena novim zakonodavcima odnosi se na tzv. priznavanje dokumenata (strane laboratorije, izveštaji sa testiranja, sertifikati i izjave o usaglašenosti), ali problem se sastoji u tome što je broj saradnika između EU i Srbije u ovoj oblasti suviše mali da bi pokrio sve potrebe tako široke oblasti, kao što je trgovina. U oblasti trgovine nameštajem (opremanjem domova), npr. postoji samo jedna laboratorija koja može obaviti ove analize, a koja ne priznaje stranu dokumentaciju.

Pronalaženje jednostavnih rešenja u cilju prevazilaženja eventualnih razlika u praktičnim rešenjima Srbije i susednih zemalja u regionu što može biti učinjeno putem zaključivanja bilateralnih sporazuma na nivou relevantnih državnih institucija (Ministarstva), ili izdavanjem odgovarajućih uputstava od strane istih organa. Davanje podsticaja izvozu domaćih proizvoda i njihovom plasmanu na srodna tržišta u regionu, omogućavanjem zbirnih pošiljki koje bi išle iz magacina trgovca koji je izvozno registrovan doprinele bi razvoju domaće privrede kao celine, a sledstveno i trgovini kao njenom segmentu.

Pravo preduzetništva treba da bude u potpunosti poštovano. Svaki izuzetak treba da bude uveden isključivo Zako-

nom iz opravdanih razloga i bez daljeg prenošenja prava odlučivanja na lokalne vlasti.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, moramo istaći da je nedo-

voljno urađeno na polju konkretizacije Zakona kroz podzakonsku regulativu, kako bi se omogućila njegova primena, dale jasne smernice i za državne organe i za privrednike, a time i obezbedila pravna sigurnost u ovoj oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Posvetiti pažnju podzakonskim aktima budući da njihov nedostatak stvara brojne praktične probleme u oblasti trgovine.
- Potrebno je dalje usklađivanje sa propisima EU.
- Obezbeđivanje obuke u okviru državnih organa u pogledu primene propisa u praksi.
- Pojednostavljenje uvoznih procedura.
- Omogućavanje izvoza zbirnih pošiljki iz registrovanih objekata trgovaca.
- Obezbeđivanje jasnih smernica u pogledu sadržaja dokumenata koji prate robu.
- Omogućavanje harmonizacije kroz polise, standarde i uputstva.
- Ograničenje preduzetništva i ograničenje prodaje određenih proizvoda treba da bude uvedeno isključivo Zakonom.
- Zauzimanje jedinstvenog stava po pitanju tumačenja propisa.

INSPEKCIJSKI NADZOR

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uspostavljanje jedinstvenih pravila o procedurama sanitarne i fitosanitarne granične inspekcije za industriju hrane i pića, kozmetičku i duvansku industriju (lišće duvana, neduvanske materijale i cigarete), posebno u pogledu broja uzoraka koji se uzimaju prilikom svake pošiljke proizvoda, troškova laboratorijskih analiza i detaljnog vremenskog okvira za završetak procedura granične inspekcije.	2012			√
Doslednu primenu jedinstvenih pravila o procedurama sanitarne i fitosanitarne granične inspekcije za industriju hrane i pića, isključujući mogućnost proizvoljnih interpretacija.	2012			√
Aдекватna i pravovremena edukacija inspektora sa ciljem da se sve odredbe zakona ispravno i ujednačeno primenjuju.	2013		√	
Veća koordinacija i povezanost različitih inspekcija sa ciljem brže reakcije i efikasnijeg adresiranja problema sa kojima se privreda suočava (siva ekonomija, preplitanje nadležnosti inspeksijskih službi, definisanje polja bez nadležnosti i odgovornih službi, prebacivanje nadležnosti na druge inspekcije i slično).	2013		√	

STANJE

Različite inspekcije u okviru različitih ministarstava imaju različite nadležnosti, uz preplitanje nadležnosti, gde privreda nije u mogućnosti da bude upućena kome i gde se obratiti, sa nedovoljnim brojem kvalifikovanih ljudi.

Kao jedan od očiglednih primera koji je eskalirao u 2013. jeste prodaja nelegalne robe (siva ekonomija) na zelenim pijacama, gde je uočeno da nijedna inspekcija nema potpunu nadležnost nad tim prostorom (rezani duvan, čokolade, kafa, itd). Nema koordinacije delovanja različitih inspekcija kako bi se problemu pristupilo na odgovarajući način, već svaka inspekcija izolovano vrši nadzor (u skladu sa raspoloživim resursima), pa se dešava da istu kompaniju poseti više različitih inspekcija, ponekad proveravajući iste stvari, što stvara troškove za kompanije sa jedne strane i omogućava privrednicima u sivoj zoni da nesmetano rade, jer za ovakve subjekte često ne postoji nadležna služba.

Sve ovo vodi ka nelojalnoj konkurenciji koja sve više opterećuje privredu koja posluje u skladu sa zakonima i ispunjava svoje obaveze i negativno utiče na sve činioce u društvu, uključujući i privredne subjekte, smanjene budžetske prihode, ali i na ukupni investicioni ambijent za potencijalne nove investitore.

U skladu sa Zakonom o bezbednosti hrane, usvojenom 2009. godine i Zakonom o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe, usvojenom 2011. godine, nadležno-

sti u oblasti sanitarne i fitosanitarne inspekcije su podeljene između dva relevantna ministarstva: Fitosanitarne inspekcija Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine, koja obuhvata veterinarsku i poljoprivrednu inspekciju, odgovorna je za službenu kontrolu hrane biljnog i životinjskog porekla i hrane za životinje u primarnoj proizvodnji, obradi, trgovini, uvozu, tranzitu i izvozu. Sanitarne inspekcije Ministarstva zdravlja odgovorne su za kontrolu hrane, dijetetskih proizvoda, aditiva, aroma, enzima neživotinjskog porekla i svih vrsta pijaće vode. Sanitarne inspekcije Ministarstva zdravlja je, takođe, odgovorna za kontrolu predmeta opšte upotrebe, uključujući i kozmetičke proizvode.

POBOLJŠANJA

Prepoznavanje problema preklapanja nadležnosti je rezultiralo izradom Nacrta Zakona o inspeksijskom nadzoru, koji je na listi prioriteta za 2014. Sama siva ekonomija je u fokusu svih ministarstava. Ipak, sam Nacrt je potrebno dodatno unaprediti kako bi se rešio glavni problem niskog nivoa koordinacije između nadležnih organa, kako bi funkcionalno uveo jedinstven sistem koordinacije, rešio i problem nepostojanja plana angažovanja inspekcija baziranog na odgovarajućoj analizi procene rizika, kao i preplitanje nadležnosti inspekcija.

PREOSTALI PROBLEMI

Savet stranih investitora i dalje kao glavni problem ističe sprovođenje procedura granične inspekcije koje je nepred-

vidivo zbog proizvoljne primene relevantnih propisa i to u sledećem smislu:

1. Broj uzetih uzoraka, procedure uzorkovanja, troškovi laboratorijskih analiza i vreme potrebno za analizu značajno variraju.
2. Iako su troškovi laboratorijskih analiza pokriveni od strane uvoznika, sanitarna i fitosanitarna inspekcija imaju diskreciono pravo da izaberu laboratoriju kojoj će poslati uzorke. Troškovi analiza značajno variraju između laboratorija.
3. Vremenski okvir koji je potreban za proces granične inspekcije i potvrđivanja nije definisan i varira u zavisnosti od faktora sa kojima uvoznik nije upoznat. Procesi potvrđivanja i granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije su često vrlo dugotrajni, zbog čega uvoznici ne mogu da planiraju svoje poslovanje u Srbiji.
4. Iako uzimanje uzoraka iz originalnih pakovanja često oštećuje robu i pakovanje koje se uvozi, uvoznik je taj koji snosi finansijski teret mogućeg gubitka ili uništenja.
5. Nedosledna primena novih propisa od strane različitih inspektora (prvenstveno u početnom periodu primene istih), gde i dalje inspektori primenjuju svoje proizvoljno tumačenje pravilnika i upustava, dovodi do različitih odgovora i izdavanja različitih rešenja u neodređenom vremenskom okviru za iste situacije.
6. Neadekvatna edukacija inspektora i nedostatak njihovog profesionalnog usavršavanja.
7. Savet stranih investitora smatra da je sprovođenje sanitarnih i fitosanitarnih mera na granici, u industriji hrane i pića i kozmetičkih proizvoda, nedosledno i nepredvidivo, da predstavlja trgovinsku barijeru i da se time krši princip slobodnog kretanja robe.
8. U skladu sa studijama rađenim na temu rada inspekcija i sive ekonomije, pored dve pomenute inspekcije koje imaju dijagonalno različite načine rada, uočen je nedostatak adekvatne koordinacije i zajedničkog delovanja različitih inspekcija. Ove probleme treba adresirati, a sa ciljem da se obim sive ekonomije smanji i celokupna privredna atmosfera poboljša.

PREPORUKE SAVETA

Procedure sanitarne i fitosanitarne inspekcije ne smeju da predstavljaju sredstvo proizvoljne diskriminacije ili prikrivene trgovinske barijere. Zbog toga, Savet stranih investitora preporučuje sledeće:

- Usvajanje Zakona o inspeksijskom nadzoru i odgovarajućih podzakonskih akata do kraja 2014.
- Osnivanje stalnog tela Sekretarijata za inspekcije u sastavu Vlade RS sa jasnim ovlašćenjima: donošenje obavezujućih akata za inspekcije, formiranje radne grupe sastavljene od relevantnih inspekcija koje koordiniraju konkretnim aktivnostima od zajedničke nadležnosti, rešavanje sukoba nadležnosti inspekcija, odobravanje planova rada i obuka inspekcija i predlaganje Vladi RS raspodelu sredstava za inspekcije prema prioritetima u skladu sa analizama rizika.
- Uspostavljanje jedinstvenih pravila o procedurama sanitarne i fitosanitarne granične inspekcije za industriju hrane i pića, kozmetičku i duvansku industriju (lišće duvana, neduvanske materijale i cigarete), posebno u pogledu broja uzoraka koji se uzimaju prilikom svake pošiljke proizvoda, troškova laboratorijskih analiza i detaljnog vremenskog okvira za završetak procedura granične inspekcije.
- Doslednu primenu jedinstvenih pravila o procedurama sanitarne i fitosanitarne granične inspekcije za industriju hrane i pića, isključujući mogućnost proizvoljnih interpretacija.
- Adekvatna i pravovremena edukacija inspektora sa ciljem da se sve odredbe zakona ispravno i ujednačeno primenjuju.

- Veća koordinacija i povezanost različitih inspekcija sa ciljem brže reakcije i efikasnijeg adresiranja problema sa kojima se privreda suočava (siva ekonomija, preplitanje nadležnosti inspeksijskih službi, definisanje polja bez nadležnosti i odgovornih službi, prebacivanje nadležnosti na druge inspekcije i slično).

NEDOZVOLJENA TRGOVINA

STANJE

Gotovo da ne postoji kompanija u Srbiji čije poslovanje nije ugroženo sivom ekonomijom kad se ima u vidu njen obim od preko 30% vrednosti BDP-a, a što se naročito odnosi na sektor robe široke potrošnje. U ekonomskom smislu, nelegalna trgovina predstavlja najrazorniji aspekt sive ekonomije i jedan je od ključnih faktora koji onemogućavaju poboljšanje investicione klime u Srbiji. Pored toga, siva ekonomija ošteti budžet Republike Srbije za oko tri milijarde evra godišnje (od čega između 250 i 350 miliona evra samo kroz nelegalnu trgovinu naftom i duvanom), što dodatno ograničava mogućnosti Republike Srbije da ulagaže u infrastrukturu i poslovni ambijent uopšte. Usled odsustva konsolidovane primene propisa i istovremeno opadajuće kupovne moći stanovništva, u predstojećem periodu realno je očekivati dalje jačanje podsticaja za nelegalnu trgovinu.

Kada je u pitanju pravni sistem, važno je naglasiti da nadležne inspekcije često nemaju jasnu podelu odgovornosti i nisu koordinirane usled nepostojanja odgovarajuće normative. Određeni oblici nelegalne trgovine se ne mogu efikasno kontrolisati s obzirom na to da nadležna tela nemaju potrebna ovlašćenja (npr. prodaja preko interneta, ograničena ovlašćenja za zaplenu robe koja je predmet nelegalne trgovine i za kažnjavanje na licu mesta), dok u velikom broju slučajeva podnete prijave ostaju neobrađene od strane tužilaštva i sudova. Uprkos očiglednoj potrebi za unapređenjem rešenja sadržanim u pozitivnim propisima, jasno je da je glavni problem i dalje nedovoljan nivo kontrole primene postojećih propisa i nedovoljno korišćenje ovlašćenja koja su tim propisima data nadležnim organima.

POBOLJŠANJA

Najava sadržana u ekspozeu premijera da će borba protiv sive ekonomije definitivno biti jedan od prioriteta nove Vlade i Ministarstva finansija ilustruje koliku važnost pridaje Vlada Republike Srbije pitanju borbe protiv sive ekonomije i nelegalne trgovine. Primetne su pojačane kontrole i značajne zaplene na terenu, međutim to je i dalje nedovoljno da bi se postiglo stabilno poslovno okruženje i da bi se pokrio gubitak u budžetu prouzrokovan nelegalnom trgovinom. Činjenica da je Vlada osnovala posebne mešovite radne grupe za borbu protiv određenih aspekata nelegalne trgovine (npr. nelegalna trgovina duvanom) svakako je doprinela pozitivnim kretanjima. Takođe, pripremljen je Nacrt Zakona o inspeksijskom nadzoru čije se usvajanje očekuje do kraja 2014. godine.

Očekuje se da će i transfer viška administrativnog osoblja u strukture zadužene za primenu Zakona, kao što je urađeno u Poreskoj upravi, poboljšati kontrolu primene propisa i doprineti suzbijanju nelegalne trgovine. Naposljetku, nedavne izmene Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji daju dodatne mogućnosti za suzbijanje nelegalne trgovine, ali je potrebno taj njihov potencijal potvrditi u praksi kroz doslednu i kontinuiranu primenu.

PREOSTALI PROBLEMI

Usled neodgovarajuće kontrole primene propisa i opadajuće kupovne moći stanovništva pritisci koji vode ka daljoj ekspanziji nelegalne trgovine moraju se ozbiljno razmotriti, pogotovo ako se uzme u obzir da je percepcija rizika bavljenja nelegalnom trgovinom i dalje znatno ispod nivoa zarade za koju počinioci očekuju da mogu da je ostvare. U cilju smanjenja zaostatka nivoa propisanih kazni u odnosu na mogućnosti ostvarenja zarade kroz nelegalne kanale neophodna je stroža kaznena politika. Međutim, takva politika neće imati nikakvog efekta ukoliko je se ne pridržavaju tužilaštva i sudovi. Trenutno se pred nadležnim sudovima procesuiraju neproporcionalno mali broj slučajeva nelegalne trgovine i uz minimalne kazne u najvećem broju slučajeva, a uz to treba dodati da se takvi slučajevi najčešće karakterišu kao prekršaji, iako postoji osnov da se kvalifikuju kao krivična dela. Ovakvo postupanje šalje pogrešnu poruku potencijalnim prekršiocima i dodatno podstiče nelegalnu trgovinu.

Organi nadležni za kontrolu primena zakona ne poseduju potrebne resurse za sistematsku borbu protiv nelegalne trgovine, iako njihov angažman upravo ima za cilj da zaštiti budžetske prihode.

Postojeći pravni okvir je neosporno potrebno unaprediti, ali to ne bi smelo da posluži kao izgovor da se njegov trenutni potencijal u međuvremenu ne koristi u praksi, a dok se ne donesu neophodne izmene. Glavni problem i dalje ostaje nizak nivo koordinacije između nadležnih organa, što upućuje na potrebu usvajanja jednog sveobuhvatnog zakona koji bi regulisao angažman različitih inspekcija kroz jedinstven sistem koordinacije. Takav zakon bi trebalo da reši i problem nepostojanja plana angažovanja inspekcija baziranog na odgovarajućoj analizi procene rizika, kao i preplitanje nadležnosti inspekcija.

Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji i dalje predviđa rok od 45 dana za plaćanje poreskih obaveza za lica koja obavljaju nezakonite radnje, dok je gorepomenuti

rok za lica koja pogrešno obračunaju porez, a koja inače posluju u skladu sa Zakonom, 15 dana. Primenom ovakvog rešenja Zakon zapravo 'nagrađuje' lica koja posluju nezakonito dužim rokovima plaćanja. Takođe, kada lice koje posluje nezakonito izvrši plaćanje u roku od 45 dana ono ima pravo na povrat zaplenjenih dobara, što je još jedan podsticaj za nastavak nelegalnog poslovanja.

Postojeći propisi takođe u značajnoj meri onemogućavaju

dodatno stimulisanje službenika angažovanih u organima nadležnim za kontrolu primene propisa za rezultate u borbi protiv nelegalne trgovine i zaštiti javnih prihoda.

Iako se pokazalo da je angažovanje Ministarstva unutrašnjih poslova u borbi protiv nelegalne trgovine od suštinskog značaja, Odeljenje za suzbijanje krijumčarenja i dalje ne postoji unutar strukture Ministarstva, a to ograničava mogućnosti za usrednjeniji pristup ovog tela u borbi protiv nelegalne trgovine.

PREPORUKE SAVETA

- Prepoznavanje težih oblika nelegalne trgovine kao organizovanog kriminala i/ili uvođenje posebno nadležnih tužilaca i policijskih službenika (npr. ponovno uspostavljanje Odeljenja za suzbijanje krijumčarenja) koji bi bili zaduženi za procesuiranje slučajeva povezanih sa nelegalnom trgovinom.
- Raspoređivanje odgovarajućih materijalnih i finansijskih sredstava organima nadležnim za kontrolu primene propisa.
- Unapređenje saradnje između privatnog i javnog sektora u borbi protiv nelegalne trgovine uspostavljanjem sistema za praćenje rezultata i imenovanjem odgovorne kontakt osobe koja bi u ime Vlade bila zadužena za praćenje aktivnosti u borbi protiv nelegalne trgovine.
- Uspostavljanje sistema procene rizika i pripreme sveobuhvatnog plana kontrole za grane privrede za koje je procenjeno da postoji povećan rizik od pojave nelegalne trgovine.
- Davanje ovlašćenja širem krugu inspekcija da zaplene proizvode koji su predmet nelegalne trgovine i da kažnjavaju prestupnike na licu mesta.
- Usvajanje po ubrzanom postupku Zakona o inspekcijском nadzoru koji bi regulisao centralizovanu koordinaciju inspekcija, a nakon sveobuhvatne, ali efikasno vođene javne rasprave.
- Regulisanje sistema merenja učinka i davanja podsticaja za službenike u čijoj je nadležnosti borba protiv nelegalne trgovine.
- Propisivanje obaveze da se sprovodi analiza uticaja regulatornih promena tako što bi svaka promena propisa morala da obuhvati procenu potencijalnih efekata takvih promena na nelegalnu trgovinu.
- Uspostavljanje Akcizne inspekcije koja bi bila specijalizovana za analizu i praćenje primene propisa u vezi sa uvozom, proizvodnjom i prometom akciznih dobara.
- Unapređenje zakonskog okvira sa ciljem proširenja ovlašćenja, nadležnosti i mera koje stoje na raspolaganju nadležnim organima, kao i jačanje kaznene politike, uključujući tu i povećanje iznosa novčanih kazni.
- Izmeniti tretman za lica koja obavljaju nezakonitu trgovinu u okviru Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji u vezi sa rokovima za plaćanje, povratom zaplenjenih dobara itd. i uvesti mogućnost zaplene proizvoda napravljenih od nelegalno nabavljenih dobara i delova i opreme koji se koriste za takvu proizvodnju.

CARINE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povećanje efikasnosti na svim nivoima administracije, naročito u smislu rešavanja po žalbama carinskih obveznika.	2011			✓
Donošenje podzakonskih akata kako bi se omogućila odgovarajuća primena zakona i umanjile nejasnoće u tumačenju.	2009		✓	
Unapređenje ili zamena IT sistema (ISCS) Uprave carine.	2011			✓
Ne liberalizovati dalje trgovinu bez saglasnosti industrije i proceni pozitivnog uticaja na relevantan sektor.	2012			✓
Kontinuirana edukacija i obuka carinskih službenika.	2010			✓
Bolji onlajn sistem informacija i uvođenje onlajn usluga u okviru carinskih postupaka.	2011		✓	
Eliminisanje papirne dokumentacije i prelazak na dostupna elektronska rešenja.	2012		✓	
Povećanje efikasnosti rešavanja zahteva koji se nalaze u upravno-pravnom postupku.	2013			✓
Izmena datuma izdavanja carinskog računa - preporuka je da to bude datum konačnog carinjenja robe, a ne datum prihvatanja deklaracije.	2013			✓

Pravni okvir za regulisanje carinskih postupaka je Carinski zakon (Službeni glasnik Republike Srbije br. 18/2010), Zakon o carinskoj tarifi (Službeni glasnik Republike Srbije br. 62/2005, 61/2007 i 5/2009) sa pratećim podzakonskim aktima kao i ugovori o slobodnoj trgovini.

STANJE

Carinski zakon

Carinski zakon je stupio na snagu 3. aprila 2010. godine i reguliše carinske postupke, dok je organizacija carinske administracije još uvek regulisana odredbama starog Carinskog zakona (Službeni glasnik Republike Srbije br. 73/2003, 61/2005, 85/2005, 62/2006, 63/2006, 9/2010 i 18/2010).

On je u suštini tekst prethodnog Carinskog zakona, koji je takođe bio zasnovan na ranijem EU zakonodavstvu, ali sa novinama, poput pojednostavljenih carinskih procedura, objašnjenih kasnije u tekstu, sažetih deklaracija, prethodnih deklaracija, carinskog brokera kao posrednog zastupnika koji će sada biti deklarant i carinski dužnik, itd.

Stare uredbe, pravilnici i odluke primenjuju se u meri u kojoj nisu u suprotnosti sa novim Carinskim zakonom. Međutim, očekuje se da će novi Carinski zakon biti razrađen kroz uredbe, pravilnike i odluke koji bi trebalo da

prate logiku propisa Evropske unije. Naročito oblasti ovlašćenog privrednog subjekta i carinske vrednosti iziskuju detaljno sekundarno zakonodavstvo. U pomenutim oblastima Vlada je već donela nekoliko propisa za implementaciju koji se odnose na izuzimanje od carinjenja određenih uvoza. Naravno, očekuje se i donošenje propisa za ostale oblasti.

Carinska tarifa

S obzirom na to da se Carinska tarifa Srbije usklađuje sa Kombinovanim nomenklaturom EU na godišnjem nivou, aktuelna važi u 2014. godini.

U Srbiji postoji nekoliko tarifnih propisa koji su obavezujući:

- Odluke o tarifnoj klasifikaciji objavljene u Službenom glasniku EU;
- Odluke o tarifnoj klasifikaciji koju izdaje Svetska carinska organizacija (SCO);
- Obavezujuća obaveštenja o svrstavanju robe po Carinskoj tarifi koja izdaje Uprava carina Srbije, po zahtevu, u vezi sa klasifikacijom određenih roba, u slučaju nejasnoća ili nesigurnosti.

Što se tiče odluka iz EU ili SCO, zvanični prevodi se redovno objavljuju u Službenom glasniku Republike Srbije.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Srbija je zaključila ugovore o slobodnoj trgovini sa sledećim entitetima/zemljama:

- EU (Prelazni Sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima služi za ove svrhe);
- CEFTA (regionalni ugovor o slobodnoj trgovini između Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Moldavije, Crne Gore, Srbije i UNMIK Kosovo);
- Rusijom/Belorusijom/Kazahstanom (Oktobar 2010);
- Turskom;
- EFTA, trgovinski savet koji se sastoji od Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švajcarske.

U skladu sa odredbama Prelaznog sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima, koji služi za ovu svrhu između Evropske zajednice i Republike Srbije koji je stupio na snagu 1. februara 2010. godine, ukinute su carinske dažbine za industrijske proizvode poreklom iz Srbije i izvezeno u Evropsku zajednicu.

POBOLJŠANJA

Carinski zakon

Svako usklađivanje carinskih propisa sa propisima Evropske unije je potez u pravom smeru. Uvođenjem statusa Ovlašćenog ekonomskog operatora, Uprava carina je načinila značajno unapređenje i demonstrirala dobru volju da pojednostavi trgovinu, sa posebnim akcentom na izvoz. Kompanija kojoj je dodeljen ovaj specijalni status je sada u mogućnosti da izvršava carinske procedure u svojim prostorijama i u regulisanom vremenskom okviru. Carinjenje se vrši dvosmernom automatizovanom razmenom podataka minimizirajući potrebu za angažovanjem službenika i povećavajući predvidivost i efikasnost.

Takođe, jedan od koraka ka približavanju propisima Evropske unije je i carinjenje po pojednostavljenoj proceduri. Na ovaj način se maksimalno ubrzava postupak kretanja robe i maksimalno pojednostavljuje procedura okončanja carinskih formalnosti.

Značajna carinska olakšica – izuzimanje od carinskih uvoznih dažbina nove proizvodne opreme pod određenim uslovima – trebalo bi da stimuliše investicije u proizvodnju i nove tehnologije. Uslovi koje oprema mora da zadovolji da bi se kvalifikovala za carinsko oslobođenje su sledeći:

- Oprema mora da bude nova;
- Ne sme biti proizvedena u Srbiji (tj. ne postoji adekvatna zamena ovoj robi koja se proizvodi u Srbiji. U praksi se može desiti da se određena oprema ne proizvodi u Srbiji, ali za pripadajuću opremu (kablovi, cevi...) postoji proizvođač u Srbiji. Privredna komora može izdati potvrdu za oslobođenje od plaćanja za samu mašinu, a osporiti oslobođenje za pripadajuću opremu (kablovi...).
- Mora biti korišćena u proizvodnji, da poveća i/ili modernizuje postojeće proizvodne objekte.

Ovo su mnogo liberalniji i manje restriktivni zahtevi nego u starom Carinskom zakonu, što je razlog zašto se očekuje da će ovi zahtevi unaprediti proizvodnju i opšti ekonomski razvoj.

Postoji i mogućnost oslobođenja od plaćanja carinskih dažbina za polovnu i novu opremu kroz strani ulog.

U ovom slučaju matična kompanija (osnivač i vlasnik upisan u APR) šalje opremu ćerki firmi u Srbiju bez obaveze plaćanja opreme. Roba se šalje pro-forma fakturom. Na osnovu odluke o povećanju uloga, u APR-u se vrši povećanje kapitala firme u Srbiji za iznos opreme. Nakon dobijanja rešenja od APR-a o povećanju uloga, potvrda se nosi u Upravu carina, unosi u carinski sistem i opremu u navedenom iznosu stranog uloga moguće je uvesti bez plaćanja carine.

Roba uvezena po ovom osnovu ne sme biti otuđena u roku od tri godine od dana stavljanja u slobodan promet. Ukoliko postoji potreba za otuđenjem uvoznik podnosi zahtev Carinarnici za obračun carinskih dažbina, nakon čijeg plaćanja može robu da otuđi.

Carinska tarifa

Zbog harmonizacije Carinske tarife sa propisima EU, moguće je pratiti na sveobuhvatan i transparentan način sve trenutno primenjive carinske stope. Povremeno, dolazi do poteškoća u tumačenju tarifne klasifikacije. Međutim, napredak je očigledan i može se videti iz obima zahteva podnetih Upravi carina Srbije, kao i iz pristupa Uprave carina kada se bavi tim pitanjima, koji podrazumeva ozbiljno sprovođenje principa Komisije EU i prakse SCO-a.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Ugovori o slobodnoj trgovini koje je zaključila Srbija donose predvidivost i olakšavaju trgovinu sa velikim trgovinskim partnerima koji su takođe važni potencijalni investitori.

PREOSTALI PROBLEMI

Carinski zakon

Generalno, očekuje se od Uprave carina da poveća sopstvenu efikasnost donošenjem carinskih podzakonskih akata u skladu sa međunarodnim carinskim pravilima i da se bavi pitanjima u vezi sa primenom zakona koji mogu proizaći iz trgovačke prakse.

I dalje postoje poteškoće u primeni postojećeg Carinskog zakona, kao i problemi u vezi sa aktivnostima koji do sada nisu regulisani.

Na primer, novi Carinski zakon efektivno isključuje mogućnost ispravljanja carinskih dokumenata ukoliko su ustanovljeni viškovi ili manjkovi nakon carinjenja, što je uglavnom posledica grešaka u dopremi, usled tovarjenja. Na ovaj način, uvoznici automatski krše zakon ukoliko dođe do naknadnih inspekcija carinskih vlasti. Očigledno, dodatna zakonska pojašnjenja su neophodna kako bi se obezbedila praktična rešenja za situacije poput ovih.

IT rešenja Uprave carina su iscpljena i sada predstavljaju značajno ograničenje za povećavanje poslova uvoza i izvoza. Tranzicija na novu IT platformu je neophodna i mora biti implementirana što je pre moguće.

Uvoz farmaceutskih proizvoda je zabranjen za fizička lica od juna 2011. godine. Ovo ograničenje je implementirano u praksi bez obzira na preporuke lekara ili potrebe pacijenata, što je dovelo do nezadovoljstva pacijenata koji potrebne lekove ne mogu da pronađu na lokalnom tržištu.

Uprava carina je 29. 02. 2012. najavila nova pravila za izdavanje carinskih garancija za transport pod carinskim nadzorom, koja su izazvala kašnjenja u procesima. Prema novim pravilima, preduslov za izdavanje garancije je analiza poslovanja transporta pod carinskim nadzorom i pismeno odobrenje Uprave carina na koje može da se čeka i duže od tri meseca.

Planiran je prelazak na NCTS (novi kompjuterizovani carinski sistem) u junu 2015. godine. NCTS se kao jedinstveni tranzitni sistem koristi u državama članicama EU, EFTA i Turskoj. Planirano je zajedničko pristupanje Srbije i Makedonije u junu 2015. godine. Početkom primene NCTS-a pretaće potreba za izradom tranzitnog dokumenta na granici pri ulasku u Srbiju (važiće tranzit izdat u EU/EFTA/Turskoj), a takođe će i prilikom ulaska u EU moći da važi NCTS tranzit izdat u Srbiji.

Iako je novi Carinski zakon donet pre četiri godine, njegova primena i tumačenja su i dalje izazov i mogu dovesti do različitih problema i neujednačenih tumačenja, što je razlog zbog čega bi povećani kvalitet i efikasnost trebalo da budu glavni ciljevi za budućnost.

Carinska tarifa

Carinska tarifa Srbije i dalje ima specifičnu podelu određenih tarifnih šifri pored implementirane Kombinovane nomenklature EU. Povremeno dolazi do ozbiljnih problema izazvanih ovom neusaglašenošću.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Ugovori o slobodnoj trgovini se uobičajeno primenjuju bez većih poteškoća. Problem koji se ponekad izdvaja kao prepreka praktičnim efektima ugovora o slobodnoj trgovini jesu procedure utvrđivanja porekla roba.

Trebalo bi primetiti da se pravila o utvrđivanju porekla roba predviđena ugovorima sa Rusijom i Belorusijom i Kazahstanom razlikuju od pravila koja postavljaju CEFTA i Prelazni trgovinski sporazum sa EU, tako da kriterijumi nisu ujednačeni.

Dodatno, treba imati u vidu da svaka dalja liberalizacija u vreme krize može predstavljati dodatno opterećenje za slabu srpsku privredu i preostale proizvodne pogone. Iz tog razloga, svaka dalja liberalizacija planirana od strane Vlade, treba da bude jasno komunicirana sa zainteresovanom industrijom i sprovedena nakon saglasnosti industrije baziranom na proceni pozitivnog uticaja na relevantan sektor.

PREPORUKE SAVETA

- Povećanje efikasnosti na svim nivoima administracije, naročito u smislu rešavanja po žalbama carinskih obveznika.
- Donošenje podzakonskih akata kako bi se omogućila odgovarajuća primena zakona i umanjile nejasnoće u tumačenju.

- Unapređenje ili zamena IT sistema (ISCS) Uprave carina.
- Ne liberalizovati dalje trgovinu bez saglasnosti industrije i procene pozitivnog uticaja na relevantan sektor.
- Kontinuirana edukacija i obuka carinskih službenika.
- Bolji onlajn sistem informacija i uvođenje onlajn usluga u okviru carinskih postupaka.
- Eliminisanje papirne dokumentacije i prelazak na dostupna elektronska rešenja.
- Povećanje efikasnosti rešavanja zahteva koji se nalaze u upravno-pravnom postupku.
- Izmena datuma izdavanja carinskog računa - preporuka je da to bude datum konačnog carinjenja robe, a ne datum prihvatanja deklaracije.

POJEDNOSTAVLJENE PROCEDURE ZA EKSPRESNE POŠILJKE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Razvijanje efikasnog carinskog informacionog sistema i obezbeđivanje implementacije pojednostavljenih postupaka, sigurno povezivanje sa kompanijama i automatsko carinjenje.	2011			✓
Omogućavanje pune implementacije pojednostavljenih procedura koje su predviđene pravnim okvirom.	2011			✓
Uvođenje i definisanje de-minimis pošiljaka, odnosno pošiljaka na koje se, do propisane vrednosti, ne plaćaju ni carinske dažbine ni PDV.	2013			✓
Dalji razvoj postupka pojednostavljenog izvoznog carinjenja za pošiljke do 1,000 evra i razmatranje povećanja vrednosnog limita na 5,000 evra.	2012			✓
Obezbeđivanje efikasne i ujednačene edukacije carinskog osoblja kako bi se obezbedio fokus na punu implementaciju novog zakonskog okvira u praksi, s ciljem stvaranja predvidive okoline za trgovinu i obezbeđivanje investicija.	2011			✓
Prebaciti fokus carinskih službenika sa pristupa stečenog u ranijoj praksi, na punu implementaciju sadašnjeg pravnog okvira, smanjenje diskrecionih prava i uvođenje odgovornosti ako se pošiljka zadržava/ kontroliše bez ikakvog pravnog razloga koji proističe iz analize rizika.	2011			✓

STANJE

Kao što je spomenuto u prethodnom delu, novi Carinski zakon je donet marta 2010. godine (Službeni glasnik Republike Srbije br. 18/2010) i razrađen je novom Uredbom o carinski dozvoljenom postupanju s robom (Službeni glasnik Republike Srbije br. 93/2010). Na tržištu vladaju visoka očekivanja od novog pravnog okvira za carine, sa ciljem da se ujednači poslovanje srpskih kompanija sa kompanijama iz EU kao njihovim vodećim trgovinskim partnerima. Takođe, veoma je bitno obezbediti dalji napredak na implementaciji Protokola o izmenama i dopunama Međunarodne konvencije o uprošćavanju i usklađivanju carinskih postupaka („Revidirana Kyoto konvencija“ ratifikovana jula 2007. godine –Službeni glasnik Republike Srbije br. 70/2007) i smernica za trenutno oslobođenje od carinskih procedura Svetske carinske organizacije, koje se primenjuju na Upravu carina Srbije kao člana SCO-a. Sve ove aktivnosti predstavljaju integralni deo sveobuhvatnih napora na polju usklađivanja sa EU.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon i Uredba sadrže sve značajne oblasti za pojednostavljivanje procedura, poput pojednostavljenog deklarisanja (korišćenje, na primer, fakture umesto standardne deklaracije), status ovlašćenog privrednog subjekta, pojednostavljeni proces za ekspresne pošiljke i ostalo.

Uredba u glavi VII, član 520. definiše sledeće klasifikacije ekspresnih pošiljki:

1. pošiljke namenjene ličnim potrebama (lični prtljag), lični pokloni, lekovi za ličnu upotrebu, pošiljke male vrednosti – oslobođene su carinskih dažbina i delimično PDV-a;
2. pošiljke koje sadrže reklamni materijal i uzorke koji se besplatno primaju iz inostranstva – oslobođene su carinskih dažbina, ali ne PDV-a;
3. pošiljke za koje može nastati carinski dug, bez granice vrednosti, ali koje ne podležu ograničenjima ili dodatnim inspekcijama;
4. sve druge pošiljke uključujući uvoz.

U članu 521. Uredba omogućava pojednostavljeno carinjenje za prve tri grupe.

Dodatna Carinska uredba o carinski dozvoljenom postupanju s robom (Službeni glasnik Republike Srbije br.

93/2010) donela je proces simplifikacije i oslobođenje od carina za sve isporuke vrednosti do 25 evra (de-minimis) i za lične poklone vrednosti do 45 evra. Naknadno, na osnovu preporuka datih u Beloj knjizi za 2011. godinu, vrednosni pragovi su povećani na 50 evra (pošiljke malih vrednosti, nekomercijalne prirode) i 70 evra za pošiljke koje sadrže poklone (Službeni glasnik Republike Srbije br. 74/2011).

Takođe, na osnovu preporuka datih u Beloj knjizi za 2012. godinu, u skladu sa članom 179. stav 4. Uredbe o carinski dozvoljenom postupanju s robom (Službeni glasnik Republike Srbije br. 93/2010), Uprava carina je donela Objašnjenje o postupku izvoza ekspresnih pošiljaka manjeg ekonomskog značaja (Akt Uprave carina 148-03-030-05-3/2013 od 29. 1. 2013. godine) čime je svim poštanskim operatorima omogućen pojednostavljeni postupak izvoznog carinjenja pošiljaka vrednosti do 1,000 evra.

PREOSTALI PROBLEMI

Novi pravni okvir još uvek nije ispunio sva očekivanja, jer veliki deo istinske modernizacije direktno zavisi od razvijanja carinskog informacionog sistema i još uvek nije implementiran. Pojednostavljena deklaracija, status ovlašćenog privrednog subjekta i pojednostavljene procedure za ekspresne pošiljke još uvek nisu operativni u praksi. Implementacija je na čekanju, dok carinski informacioni sistem ne bude razvijen da bude u mogućnosti da podrži procese. Neophodna je povezanost carinskih i kompanijskih sistema sa dvosmernom razmenom podataka kako bi se omogućilo istinsko unapređenje trgovine, standardizacija i pojednostavljeni procesi. Drugim rečima, neophodno je omogućiti ekspresno carinjenje ekspresnih pošiljaka jer one to sada, prispećem kod nas, prestaju da budu. Ovo pitanje je veoma značajno za dalju ekonomsku liberalizaciju i kao podrška stranim direktnim investicijama.

Takođe, potrebno je uvesti pojam de-minimis pošiljaka, na koje se, do propisane vrednosti, ne plaćaju ni carinske dažbine ni PDV. Sadašnja definicija malih pošiljaka nekomercijalne prirode je takva da se na te pošiljke (vrednosti do 50 evra) ne plaćaju carinske dažbine, ali plaća se PDV. De-minimis mehanizam je uveden u Evropi, jer je skuplje organizovati naplatu dažbina za takve pošiljke, nego što same dažbine iznose. Ovo pitanje je veoma značajno za dalji razvoj e-trgovine.

Postupak pojednostavljenog izvoznog carinjenja omogućen je svim poštanskim operatorima tako što je ranije kreirano rešenje za javnog poštanskog operatora, primenjeno i na privatne poštanske operatore. U narednom koraku, potrebno je to rešenje dodatno poje-

dnostaviti, odnosno prilagoditi tehnologiji poslovanja privatnih poštanskih operatora i razmotriti povećanje vrednosti pošiljaka na koje se ono odnosi (predlog: 5.000 evra). Ovo pitanje je veoma značajno za dalju podršku izvoza.

PREPORUKE SAVETA

- Razvijanje efikasnog carinskog informacionog sistema i obezbeđivanje implementacije pojednostavljenih postupaka, sigurno povezivanje sa kompanijama i automatsko carinjenje.
- Omogućavanje pune implementacije pojednostavljenih procedura koje su predviđene pravnim okvirom.
- Uvođenje i definisanje de-minimis pošiljaka, odnosno pošiljaka na koje se, do propisane vrednosti, ne plaćaju ni carinske dažbine ni PDV.
- Dalji razvoj postupka pojednostavljenog izvoznog carinjenja za pošiljke do 1.000 evra i razmatranje povećanja vrednosnog limita na 5.000 evra.
- Obezbeđivanje efikasne i ujednačene edukacije carinskog osoblja kako bi se obezbedio fokus na punu implementaciju novog zakonskog okvira u praksi, s ciljem stvaranja predvidive okoline za trgovinu i obezbeđivanje investicija.
- Prebaciti fokus carinskih službenika sa pristupa stečenog u ranijoj praksi, na punu implementaciju sadašnjeg pravnog okvira, smanjenje diskrecionih prava i uvođenje odgovornosti ako se pošiljka zadržava/kontroliše bez ikakvog pravog razloga koji proističe iz analize rizika.

ZAKON O OPŠTOJ BEZBEDNOSTI PROIZVODA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Kontinuirana i intenzivna primena Zakona, posebno u domenu efektivnog upozoravanja potrošača, javnog zagovaranja, redovnih kontrola i identifikacije problematičnih tačaka na osnovu pouzdane analitike, te kažnjavanja utvrđenih prekršilaca, je od presudnog značaja.	2011			✓
Organizovanje kampanja radi povećavanja nivoa opšte svesti i odgovarajuća obuka za privredne subjekte.	2009			✓
Razvoj sistema koordinacije, razmena informacija i saradnja odgovarajućih učesnika na trajnoj osnovi, sa konkretnim i efektivnim aktivnostima i rezultatima.	2011			✓
Razvoj NEPRO portala i unapređenje transparentnosti u radu upravnih organa, kao i njihovih kapaciteta.	2011			✓
Napuštanje mera direktne intervencije na tržištu u korist nadzora nad kršenjima prava konkurencije, pravila o opštoj bezbednosti proizvoda i informacija koje se pružaju potrošačima.	2012			✓

STANJE

Opšta bezbednost proizvoda neposredno je regulisana u Srbiji od 2009. godine, posebnim zakonom i odgovarajućim pratećim propisima. U 2011. godini usvojen je i Zakon o tržišnom nadzoru.

Pravni okvir, zajedno sa povezanim propisima (npr. Zakon o zaštiti potrošača, Zakon o obligacionim odnosima, itd.) predviđa značajne obaveze za proizvođače i distributere vezano za bezbednost proizvoda, dostavljanje i objavljivanje informacija, upravni nadzor i carinska pitanja. Kršenje najvažnijih odredbi sankcionisano je novčanim kaznama. U suštini, gore navedeni pravni okvir predstavlja manje-više direktnu kopiju EU regulative i standarda.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon o tržišnom nadzoru reguliše pitanje saradnje i razmene informacija sa Evropskom unijom, pravni okvir za radnje i mere tržišnog nadzora, opšta pravila o kontroli proizvoda koji ulaze na tržište i uslove usaglašenosti sa propisima i koordinaciju između relevantnih aktera (uključujući ustanovljenje državnog Saveta za bezbednost proizvoda) i treba da služi kao pravni osnov za implementaciju Strategije o tržišnom nadzoru u Srbiji i za rad odgovarajućih inspeksijskih organa.

Implementacija novog EU IPA projekta koji se odnosi na zaštitu potrošača bi takođe trebalo da omogući pregled

i proveru propisa i prakse iz oblasti opšte bezbednosti proizvoda.

PREOSTALI PROBLEMI

Online NEPRO sistem javnog informisanja, kao domaći pandan evropskom Rapid Alert Point of Exchange, ustanovljen je sa ciljem obaveštavanja potrošača o opasnim proizvodima. Međutim, ne postoji dovoljan nivo svesti o aktivnostima NEPRO-a (nije široko poznat, nije prisutan u medijima i ne prenosi obaveštenja iz RAPEX-a), a tokom celokupne 2012. godine objavljeno je svega devet obaveštenja, dok je u 2013. godini objavljeno 13 slučajeva. Stoga se može smatrati da je relativno mali uticaj na tržište ovog portala. Nije bilo unapređenja sistema koja bi se ticala pristupačnosti, statistike i analize podataka. Ovaj neuspeh je još izraženiji u poređenju sa drugim uspešnim Vladinim portalima, a takođe i novootvorenom centralizovanom stranicom posvećenom zaštiti potrošača. Smatramo da bi bilo nužno usaglasiti rad NEPRO sistema javnog informisanja sa RAPEX sistemom koji je daleko poznatiji široj javnosti. Time bi se postigla svrha ovog sistema obaveštavanja i njegova upotreba podigla na viši nivo.

Postoji opšti problem nedostatka javnosti i transparentnosti rada organa nadležnih za bezbednost proizvoda. Ovo vodi jačanju nepoverenja i negativnoj percepciji rada organa, koji se često smatraju korumpiranim i selektivnim. Čini se da različiti relevantni akteri u ovoj oblasti (NVO, privredni subjekti, tržišna inspekcija, ser-

tifikovane laboratorije) ne vrše aktivnosti koordinirano (uprkos postojanju nekoliko poluformalnih institucija sa tim ciljem, poput pomenutog Saveta) i da ne deluju u okviru jedinstvenog sistema, već na ad-hoc osnovi. Posebno zabrinjava nedostatak razmene informacija između inspekcije i pravosuđa, što onemogućava formi-

ranje baze podataka o utvrđenim prekršajima, te odgovarajućih aktivnosti praćenja. Najozbiljniji problem predstavlja neefikasnost u upotrebi tržišne inspekcije, kao i nedovoljno jasno definisane nadležnosti ovog državnog organa, bar kada se posmatra ovaj segment njihovog delovanja.

PREPORUKE SAVETA

- Kontinuirana i intenzivna primena Zakona, posebno u domenu efektivnog upozoravanja potrošača, javnog zagovaranja, redovnih kontrola i identifikacije problematičnih tačaka na osnovu pouzdane analitike, te kažnjavanja utvrđenih prekršilaca, je od presudnog značaja.
- Donošenje podzakonskih akata, uputstava i smernica koje bi u svakodnevnom radu pomogle da se Zakon sprovede i istovremeno obezbedile transparentnost rada inspekcijskih organa
- Organizovanje kampanja radi povećavanja nivoa opšte svesti i odgovarajuća obuka za privredne subjekte.
- Razvoj sistema koordinacije, razmena informacija i saradnja odgovarajućih učesnika na trajnoj osnovi, sa konkretnim i efektnim aktivnostima i rezultatima.
- Razvoj NEPRO portala i unapređenje transparentnosti u radu upravnih organa, kao i njihovih kapaciteta.
- Povezivanje NEPRO portala sa RAPEX sistemom obaveštavanja.
- Napuštanje mera direktne intervencije na tržištu u korist nadzora nad kršenjima prava konkurencije, pravila o opštoj bezbednosti proizvoda i informacija koje se pružaju potrošačima.
- Harmonizacija domaćih standarda sa važećim EU standardima.

PROPISI O ELEKTRONSKOJ TRGOVINI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ažuriranje pravnog okvira u skladu sa nedavnim promenama u Evropskoj uniji u oblasti elektronske trgovine i zaštite potrošača.	2013		√	
Izmene i dopune sekundarnog pravnog okvira koji je u vezi sa ovom oblašću a tiče se oblasti kao što je elektronsko arhiviranje, revizija, devizno poslovanje itd.	2013	√		
Koordinirani pristup nadležnih organa uključujući jasnu i koherentnu politiku implementacije, sa vrha na dole, koja je neophodna da bi se obezbedila neometana primena i blagonaklono okruženje za razvoj elektronske trgovine. Razmena znanja među državnim službenicima, uključujući inspektore, je od ključnog značaja.	2013			√
Neophodno je formiranje jedinstvenog okruženja za elektronsko plaćanje koje bi liberalizovalo i elektronsko plaćanje i naplatu.	2013		√	
Neophodne su stalne javne kampanje i aktivnosti, sa naglaskom na edukaciji i bezbednosti.	2011			√
Omogućiti uručenje poštanskih pošiljki uz digitalni potpis primaoca na ekranu dostavljačkog skenera.	2013			√

STANJE

Elektronska trgovina je uređena prvenstveno Zakonom o elektronskoj trgovini, Zakonom o elektronskom dokumentu i Zakonom o elektronskom potpisu. Narodna banka Srbije je u maju 2014. godine otvorila javnu raspravu o setu finansijskih propisa koji regulišu pojedine aspekte elektronskog poslovanja, a radi se o Nacrtu zakona o platnim uslugama i Nacrtu zakona o izmenama i dopunama Zakona o deviznom poslovanju koji značajno utiču na obavljanje platnog prometa u elektronskom poslovanju. Značajni aspekt zakonskog okvira predstavlja i novi Zakon o zaštiti potrošača, koji je usvojen 2014. godine, a kojim se, između ostalog, reguliše zaštita potrošača u ugovorima na daljinu.

Popularnost kupovine preko Interneta u Srbiji pokazuje stabilan trend rasta u prethodnom periodu. Prema izjavama državnih zvaničnika, građani su samo u 2013. godini na taj način potrošili oko 180 miliona evra. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku prošle godine 900.000 ljudi kupovalo je online, što čini 35,5% korisnika Interneta. Srbija je po tom pokazatelju i dalje znatno ispod evropskog proseka, budući da je taj procenat u EU blizu 60% korisnika Interneta. Pristup Internetu ima 55,8% domaćinstava u Srbiji, a broj korisnika Interneta povećao se za 6,9% u odnosu na 2012. godinu. Broj domaćinstava koja koriste širokopojasni Internet iznosi 43,4%, po podacima Republičkog zavoda za statistiku, što čini povećanje od 5,4% u odnosu na 2012. godinu. Povećanje stepena upotrebe širo-

kopojasnog Interneta povećava stepen udela informaciono-komunikacionih tehnologija u bruto društvenom proizvodu (do sada približno 5,5%).

U 2012. godini je nešto više od 600.000 ljudi u Srbiji kupovalo na Internetu; u 2011. je taj broj iznosio 380.000 i predstavlja 18% domaćih korisnika Interneta. Ovako značajan rast elektronske trgovine je rezultat kako razvoja lokalnih servisa elektronske trgovine, tako i povećane dostupnosti inostranih sredstava plaćanja (PayPal).

POBOLJŠANJA

Izmenama Zakona o elektronskoj trgovini iz 2013. godine uvedeno je nekoliko osnovnih novina. Pozitivna novina promene propisa jeste uvođenje mera ograničenja pružanja usluga informacionog društva (usluga koja se pruža na daljinu putem elektronske opreme, poput trgovine i reklamiranja putem Interneta, usluga elektronskih pretraživača i dr.). Ova mera uvedena je po ugledu na pravila o privremenim merama, u skladu sa Zakonom kojim se uređuje izvršenje i obezbeđenje. Na zahtev subjekta (bilo kog fizičkog ili pravnog lica) čija su prava povređena pružanjem usluge informacionog društva (npr. kršenje prava intelektualne svojine), ova mera se može izreći pružaocu usluga informacionog društva koji prenosi, skladišti ili omogućava pristup spornom sadržaju. Sud potom može naložiti uklanjanje spornog sadržaja ili prekid radnje koje su dovele do kršenja prava. S obzirom na to da se radi o

privremenoj meri, strana koja ju je zahtevala mora u propisanom roku pokrenuti sudski postupak radi rešavanja spornog pitanja ili će privremena mera biti obustavljena. Značaj ove mere ogleda se u efikasnijoj zaštiti prava trećih lica i mogućnosti uklanjanja sadržaja na Internetu kojima se krše prava trećeg lica.

Druga izmena se odnosi na jasnije i preciznije obaveštavanja o nelegalnom sadržaju (sadržaju koji narušava prava trećih lica). Novim odredbama se predviđa formalno obaveštenje o nelegalnom sadržaju na Internetu i omogućava se efikasnija reakcija prilikom skidanja potencijalno zabranjenog sadržaja. Obaveštenje o nelegalnom sadržaju lice koje smatra da su mu prava povređena putem objavljivanja nelegalnog sadržaja šalje licu koje pruža usluge informacionog društva, kako bi takav sadržaj bio uklonjen. Važno je napomenuti da se izmenom pomenutog instituta dodatno učvršćuje bezbednost poslovanja na Internetu, jer se omogućava brza reakcija, kako lica čija su prava povređena nelegalnim sadržajem, tako i pružaoca usluga informacionog društva, koji sada na osnovu detaljnih informacija iz obaveštenja ima mogućnost da efikasno proceni i eventualno ukloni nelegalni sadržaj.

Što se tiče predloženih finansijskih propisa koji dodatno uređuju elektronsku trgovinu, neophodno je napomenuti da su u Nacrtu zakona o platnim uslugama prvi put definisani elektronski novac, institucije elektronskog novca i usluge koje te institucije pružaju, što se može smatrati korakom napred kada je u pitanju regulisanje elektronske trgovine sa stanovišta finansijskih propisa. Korisno rešenje predviđeno u Nacrtu zakona o platnim uslugama jeste i omogućavanje inostranim institucijama elektronskog novca da pružaju usluge na tržištu Srbije samo uz slanje obaveštenja Narodnoj banci. Predložene izmene i dopune Zakona o deviznom poslovanju ne menjaju značajnije uslove i mogućnosti korišćenja servisa za naplatu i plaćanje putem Interneta, te takvi servisi mogu neometano da funkcionišu u Srbiji. Sa druge strane, u prethodnom periodu se povećao broj lokalnih banaka koje nude usluge elektronskog plaćanja stanovništvu i privredi.

Kada uzmemo u obzir celokupno stanje u elektronskoj trgovini u Srbiji može se zaključiti da je došlo do poboljšanja situacije. Činjenica je da stabilno raste broj domaćinstava koji koriste Internet (uopšte i širokopojasni), broj ljudi koji kupuje preko Interneta je u porastu u odnosu na prethodne godine, kao i količina novca u obrtu putem elektronske trgovine.

PREOSTALI PROBLEMI

U vezi sa novom pomenutom procedurom obaveštavanja o nelegalnom sadržaju, zakon ne predviđa rešenje ukoliko je došlo do zloupotrebe obaveštenja o nelegalnom sadržaju, što je ozbiljna manjkavost rešenja. Dalje, zakon ne sadrži odredbe koje predviđaju mogućnosti odgovora suprotne strane kao i posledice ukoliko se ispostavi da sadržaj koji je prijavljen nije nelegalan. U skladu sa iznetim, neophodne su izmene i dopune Zakona o elektronskim komunikacijama kojima bi se preciznije regulisao postupak odgovora druge strane i efikasnog sprečavanja zloupotrebe instituta obaveštavanja o nelegalnom sadržaju.

Značajan napredak u oblasti regulisanja elektronske trgovine je nesporan, ali i dalje ostaje pitanje efikasnosti celokupnog pravnog okvira i usklađenosti povezanih propisa, a naročito relevantnog finansijskog zakonodavstva. Komplikovana procedura dokazivanja verodostojnosti priliva novca, kao i odredba Zakona o deviznom poslovanju koja predviđa da srpski rezidenti ne mogu da otvaraju račune u inostranim bankama, usporavaju razvoj elektronske trgovine.

Neophodni su dodatni napor i na harmonizaciji sa propisima Evropske unije. Promena učinjena u Zakonu o elektronskoj trgovini pri definisanju instituta pružaoca usluga informacionog društva, kojom se prethodna definicija, koja je bila usklađena sa Direktivom EU o elektronskoj trgovini EC 2000/31, suzila samo na lica koja su registrovana u Agenciji za privredne registre, potencijalno dovodi do situacije u kojoj je moguće kazniti lice koje drži veb stranicu i samo generiše linkove zato što to radi bez registracije pri srpskoj Agenciji za privredne registre. Ovakvim pristupom se ograničava, odnosno izmešta na strane domene elektronsko poslovanje značajnog broja preduzetnika.

Vrlo važna pitanja koja je neophodno uskladiti sa Direktivom EC 2000/31 i uvrstiti u srpski zakonodavni okvir za elektronsku trgovinu pre pristupanja Srbije EU, jesu pitanja određivanja koordinatnog polja i primene principa unutrašnjeg tržišta. Koordinatno polje predstavlja skup propisa sa kojima se pružalac usluga informacionog društva mora usaglasiti u zemlji u kojoj je registrovan da bi uopšte mogao da se bavi pružanjem usluga informacionog društva (odredbe o pitanju odgovornosti, sadržaju kvaliteta i usluga, same registracije i otpočinjanja delatnosti i dr.). Princip unutrašnjeg tržišta je princip koji omogućuje pružaocu usluga informacionog društva da, ukoliko je usklađen sa odredbama propisa koje predviđa koordinatno polje u zemlji u kojoj je registrovan,

posluje i u drugim zemljama EU bez mogućnosti da ga nadležni organi te države članice EU pozivaju da se uskladi sa koordinatnim poljem te zemlje. Transponovanje gorepomenutih instituta u srpsko zakonodavstvo je svakako obavezno do pristupanja Srbije EU, ali i mimo te okolnosti njihov značaj je veliki jer jedna od značajnijih osobina elektronske trgovine jeste njena prekogranična priroda.

Potrebno je dosta raditi na edukaciji stanovništva, ali i poslovne javnosti o prednostima elektronske trgovine, kako bi se ovaj sektor privrede dodatno razvio. Stepenn sigurnosti prilikom korišćenja usluga elektronske trgovine je zadovoljavajući, ali su potrebni dodatni napor na podizanju svesti, kao i širenju informacija o pouzdanosti. Veliki napredak bi bio postignut kada bi domaći korisnici PayPal-a mogli da primaju novac iz inostranstva putem tog servisa, što trenutno nije moguće, usled činjenice da ovaj servis ne nudi domaću valutu kao sredstvo plaćanja korisnicima, što predstavlja zahtev važećeg zakonskog okvira.

Otežavajući činilac za razvoj elektronske trgovine jeste i činjenica da, u skladu sa Pravilnikom o opštim uslovima za obavljanje poštanskih usluga, koje imaju veliki značaj u lancu elektronske trgovine, nije moguće vršiti uručenje pošiljki uz digitalni potpis primaoca na ekranu dostavljačkog skenera, što znači da je i dalje neophodno sastavljanje, popunjavanje i arhiviranje papirnih dostavljačkih spiskova.

Nedostatak kapaciteta i ograničeni obim ovog tržišta oslikava i oklevanje velikih kompanija da se značajnije posvete elektronskom tržištu. Edukacija i razvoj prakse predstavljaju jedino rešenje na pitanja poverenja u online okruženje, koje predstavlja ključni ograničavajući faktor u Srbiji, kao i u svetu. Bezbednost i sigurnost podataka o ličnosti, koji trenutno predstavljaju vrlo važno globalno pitanje, još uvek nije na adekvatnom nivou u praksi lokalnih online servisa, odnosno primena pravnog okvira u ovom pogledu je još uvek u razvoju u Srbiji.

PREPORUKE SAVETA

- Dalje usklađivanje propisa o elektronskoj trgovini sa relevantnim propisima EU (npr. određivanje koordinatnog polja i primena principa unutrašnjeg tržišta, izmena definicije pružaoca usluga informacionog društva u skladu sa Direktivom o elektronskoj trgovini EC 2000/31, predviđanje sankcije u slučaju zloupotrebe instituta obaveštavanja o nelegalnom sadržaju).
- Usklađivanje sekundarnih propisa koji se bave elektronskom trgovinom sa primarnim propisima (npr. restriktivan pristup Zakona o deviznom poslovanju kod dokazivanja verodostojnosti porekla novca).
- Organizovanje javnih radionica, kampanja i emisija edukacionog karaktera u cilju širenja svesti o značaju i prednostima elektronske trgovine.
- Izmena odgovarajućih poštanskih propisa kako bi se omogućilo uručenje poštanskih pošiljki uz digitalni potpis primaoca na ekranu dostavljačkog skenera.

ZAKON O PLATNOM PROMETU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Izmene zakona u vezi sa članom 46. Zakona, na način da zvanično tumačenje ovog člana bude u skladu sa formulacijom ovog člana.	2012			√
Izmene Zakona u cilju daljeg usaglašavanja sa pravnim okvirom Evropske unije.	2013		√	

STANJE

Zakon o platnom prometu (Službeni glasnik SRJ br. 3/2002 i 5/2003, Službeni glasnik RS br. 43/2004, 62/2006, 31/2011) (u daljem tekstu Zakon) uređuje osnovne pravne institute platnog prometa, postupak i ograničenja u pogledu poslova platnog prometa.

Zakon uređuje postupak otvaranja i vođenja bankovnog računa, definiše poslove platnog prometa, naloge za plaćanje, izvršenje transfera odobrenja i transfera zaduženja, odgovornost za naloge plaćanja, naknadu za pretrpljenu štetu i povraćaj sredstava u vezi sa poslovima platnog prometa, prinudnu naplatu s računa klijenata, kaznene mere u slučajevima kršenja Zakona, kao i Registar menica i ovlašćenja.

Shodno Zakonu, sva pravna lica i pojedinci koji se bave poslovnim delatnošću su u obavezi da otvore dinarski bankovni račun, da drže novčana sredstva na računu i da vrše plaćanja preko računa u skladu sa Zakonom i Ugovorom o otvaranju i vođenju računa zaključenog sa bankom.

U vezi sa Zakonom trenutno je na snazi 19 podzakonskih akata.

POBOLJŠANJA

Zakon u prethodnom periodu nije menjan.

Krajem 2013. godine usvojene su izmene sledećih podzakonskih akata:

- Odluka o obliku, sadržini i načinu korišćenja jedinstvenih instrumenata platnog prometa (Službeni glasnik RS br. 57/2004, 82/2004 i 98/2013); Izmenama i dopunama Odluke izvršena je izmena/preciziranje šifri plaćanja 40 (zarade i druga primanja zaposlenih), 41 (neoporeziva primanja zaposlenih, socijalna i druga davanja izuzeta od oporezivanja i obustave od zarada), 42 (naknade za-

rada na teret poslodavca), 47 (naknade zarada na teret drugih isplatilaca), 48 (prihodi fizičkih lica od kapitala i drugih imovinskih prava), 49 (ostali prihodi fizičkih lica) i 53 (uplata javnih prihoda izuzev poreza i doprinosa po odbitku). Takođe, definisana je i nova šifra plaćanja 54 – uplata poreza i doprinosa po odbitku. Naime, članom 30a. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji (Službeni glasnik RS br. 80/2002 ..., 108/2013) propisano je da će banka dozvoliti isplatu prihoda fizičkim licima za koje postoji obaveza plaćanja poreza po odbitku, samo ako nalog kojim se banci nalaže isplata tih prihoda, kao i plaćanje poreza po odbitku, sadrži poziv na broj odobrenja koji dodeljuje Poreska uprava. Ova nova šifra plaćanja omogućava prepoznavanje prihoda fizičkih lica, kao i poreza po odbitku za koje je u nalog obavezno upisati poziv na broj odobrenja;

- Odluka o uslovima i načinu otvaranja, vođenja i gašenja računa kod banke (Službeni glasnik RS br. 33/2005, 25/2009, 106/2013 i 113/2013); Izmenama i dopunama Odluke stavljene su van snage prethodno usvojene odluke Odluke kojima je bilo definisano da banka u roku od tri dana realizuje zahtev za gašenje računa, računajući od dana prijema zahteva klijenta, kao i da je banka obavezna da odbije zahtev klijenta za gašenje računa ukoliko je to jedini račun koji klijent ima otvoren kod banke i ako je klijent registrovan kod Agencije za privredne registre;

Krajem 2013. godine i početkom 2014. godine usvojena su sledeća podzakonska akta i to:

- Odluka o utvrđivanju poslova platnog prometa u vezi s gotovinom koje može da obavlja agent i o uslovima za obavljanje tih poslova (Službeni glasnik RS br. 115/2013). Odlukom se utvrđuje da obezbeđenje smeštaja i čuvanja gotovog novca može da obavlja i agent u ime banke. Agent može biti banka ili privredno društvo koji ispunjavaju uslove utvrđene Odlukom i s kojima je druga banka zaključila ugovor o obavljanju poslova agenta;

- Odluka o načinu vršenja prinudne naplate s računa klijenta (Službeni glasnik RS br. 14/2014); Odlukom se uređuje način vršenja prinudne naplate s računa klijenta koji se vodi kod banke u skladu sa čl. od 47. do 49. Zakona. Odlukom se, između ostalog, definiše i način dostavljanja/predaje osnova za prinudnu naplatu, koji se može vršiti neposredno Prinudnoj naplati u Kragujevcu, kao organizacionoj jedinici Narodne banke Srbije u čijem su delokrugu prijem, kontrola i unos osnova i naloga, ili putem pošte. Pomenute odredbe Odluke dovode do usklađivanja sa postojećom praksom obavljanja poslova prinudne naplate.

Srbija će, kao zemlja kandidat za članstvo u Evropskoj uniji biti u obavezi da usaglasí propise o platnom prometu sa pravnim okvirom Evropske unije. S tim u vezi, najavljeno je donošenje Zakona o platnim uslugama (čiji je nacrt pripremljen od strane Narodne banke Srbije), kao propisa koji bi u najvećem delu zamenio trenutno važeći Zakon.

Zakonom o platnim uslugama je planirano da se urede uslovi i način pružanja platnih usluga, elektronski novac,

platni sistem i nadzor nad primenom odredbi ovog Zakona. Novi propis predviđa da platne usluge mogu pružati banka, institucija elektronskog novca, platna institucija, Narodna banka Srbije, Uprava za trezor ili drugi organi javne vlasti u Republici Srbiji, u skladu sa svojim nadležnostima utvrđenim zakonom kao i javni poštanski operator sa sedištem u Republici Srbiji, osnovan u skladu sa zakonom kojim se uređuju poštanske usluge. Na ovaj način, omogućava se širem krugu poslovnih subjekata/institucija da se bave poslovima platnih usluga, koje su prema trenutno važećim propisima u isključivoj nadležnosti rada poslovnih banaka.

PREOSTALI PROBLEMI

Prilikom usvajanja i donošenja zakonskih i podzakonskih akata, neophodno je voditi računa o praktičnoj primeni pojedinih normi, kako se ne bi narušili kvalitet, efikasnost i ujednačena praksa u realizaciji poslova koji su regulisani Zakonom (npr. Odlukom o uslovima i načinu otvaranja, vođenja i gašenja računa kod banke je definisana nova forma OP obrasca, s tim da na tržištu i dalje postoje stari OP obrasci, koji se overavaju od strane sudova).

PREPORUKE SAVETA

- Pобољшanje efikasnosti izvršavanja naloga za prenos, na način da se omogući prilagođavanje forme naloga za prenos (propisane Odlukom o obliku, sadržini i načinu korišćenja jedinstvenih instrumenata platnog prometa) potrebama softverskih programa koji se koriste za optičko čitanje naloga.
- Izmene propisa u cilju daljeg usaglašavanja sa pravnim okvirom Evropske unije.

U vezi sa usvajanjem najavljenog Zakona o platnim uslugama potrebno je:

- Dodatno preciziranje odredbi Zakona o platnim uslugama kako bi se izbeglo njegovo otežano tumačenje.
- Produženje roka u kojem su banke u obavezi da usklade svoje poslovanje i unutrašnje akte sa odredbama Zakona o platnim uslugama na 01. 01. 2016. godine. Naime, čl. 221. Zakona o platnim uslugama predviđa da su banke dužne da svoje poslovanje i unutrašnje akte usklade sa odredbama ovog Zakona do dana početka njegove primene, kao i da najkasnije dva meseca pre početka primene Zakona sa korisnicima platnih usluga zaključe okvirni ugovor. Kao dan početka primene Zakona određen je 01. 04. 2015. godine. Dodatno, član 230. Zakona o platnim uslugama definiše da će Narodna banka Srbije doneti propise za sprovođenje ovog Zakona u roku od šest meseci od dana njegovog stupanja na snagu, što se do ovog momenta nije dogodilo.

ZAKON O ROKOVIMA IZMIRENJA NOVČANIH OBAVEZA U KOMERCIJALNIM TRANSAKCIJAMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Olakšavanje pravila koja se odnose na privatne subjekte kako bi predvideli ili (i) duže rokove plaćanja ili (ii) dodatne izuzetke od predviđenog roka plaćanja od 60 dana.	2013			✓
Izmene u pogledu novčane naknade u slučaju neplaćanja u predviđenom roku. Ove izmene bi trebalo da se odnose kako na (i) predviđanja naknade u određenom procentu naplaćene fakture, tako i na (ii) odredbe da poverilac koji ima više manjih faktura prema jednom dužniku, a koje sve dospevaju na isti dan, je ovlašćen na samo jednu naknadu za sve takve fakture.	2013			✓
Nastavak obuke svih subjekata koji učestvuju u primeni ovog Zakona, kako bi se obezbedila ista praksa od strane Ministarstva finansija i privrede i sudova u pogledu primene Zakona.	2013			✓
Usvajanje izmena Zakona kako bi se predvidela posebna pravila za dugoročne kompleksne projekte.	2013			✓
Izmene Zakona u vezi sa farmaceutskom industrijom, kako bi se obezbedili jednak tretman i uslovi za sve učesnike.	2013			✓

STANJE

Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama (Zakon) je ušao u drugu godinu primene.

Bez obzira na činjenicu da su, u međuvremenu, mnogi sistemski zakoni izmenjeni, usvojeni (ili su u završnoj fazi usvajanja i na javnoj raspravi), Zakon je ostao u fokusu, kako javnog, tako i privatnog sektora.

Nesporno je da su i Vlada i privatni sektor pokazali spremnost i velike napore da regulišu rokove plaćanja u Srbiji (posebno u pogledu tokova novca). Shodno tome i komunikacija između Vlade i privatnog sektora (uključujući i Savet stranih investitora) vezana za Zakon ostaje otvorena i za očekivati je da u narednom periodu rezultira dodatnim unapređenjem i pojašnjenjem Zakona, što bi predstavljalo korist za sve učesnike na tržištu.

Puni efekti primene Zakona ne mogu biti ocenjeni uopšteno, budući da variraju u zavisnosti od konkretne industrije. Shodno tome, rokovi plaćanja se razlikuju od industrije do industrije, pri čemu su u određenim granama značajno smanjeni, dok u nekim drugim nije bilo značajnijeg napretka.

Kao opšti komentar, treba napomenuti, da je izvestan napredak ostvaren, ali da bi određena poboljšanja Zakona i specifičnosti određenih industrija i projekata trebalo da

budu uzete u obzir u budućim diskusijama i razgovorima između Vlade i privatnog sektora.

POBOLJŠANJA

Globalno posmatrano, sledeći pozitivni efekti se mogu trenutno istaći u pogledu Zakona:

- Preciznije regulisanje rokova plaćanja, a što posebno predstavlja korist za manje kompanije u lancu plaćanja
- Iz dosadašnje prakse može se zaključiti da se velika većina najvećih i reputabilnih kompanija u potpunosti usaglasila sa uslovima i rokovima predviđenim Zakonom. U skladu sa tim, manje kompanije u lancu plaćanja (a posebno one u procesu distribucije) su već osetile pozitivne rezultate primene Zakona;
- Lakše predviđanje tokova novca
- Iako se ovo ne može reći za sve industrije, Zakon je svakako doprineo određenoj stabilnosti i predvidivosti u novčanim transakcijama;
- Registracija/evidencija svih budžetskih korisnika u Centralnom registru koji vodi Trezor Ministarstva finansija;
- Veća disciplina u plaćanju od strane javnog sektora.

PREOSTALI PROBLEMI

Kako je već napomenuto, bez obzira na izvesne pozitivne efekte Zakona i njegovu primenu i dalje postoje brojna

sporna pitanja, kako u pogledu generalnih odredbi Zakona, tako i posebnih industrija/projekata koja je potrebno dodatno pojasniti i/ili razmotriti njihovu izmenu kako bi se omogućila puna snaga i primenljivost Zakona na sve učesnike na tržištu.

Posebno ističemo sledeće preostale probleme:

- Striktност u pogledu roka plaćanja od 60 dana u transakcijama između privrednih subjekata u privatnom sektoru – U većini industrija rok od 60 dana je previše rigidan i treba razmotriti njegovo produženje. Kao primer, ukazujemo da je Zakon predvideo izuzetak od navedenog roka za poljoprivredne proizvođače, pri čemu ostali učesnici u distributivnom lancu nisu izuzeti. Takođe, stava smo da se rokom plaćanja od 60 dana između pravnih lica u Republici Srbiji smanjuje konkurentnost domaćih dobavljača u odnosu na strane dobavljače (budući da oni nisu obuhvaćeni Zakonom), što može imati negativan uticaj na ekonomiju u Srbiji, te da je to dodatni razlog zbog koga bi se trebalo ponovo razmotriti izmena navedenog roka; Potpuno isti negativan efekat ovaj zakon ima na lokalne proizvođače koji nastupaju na inostranim tržištima, jer su u neravnomernom položaju u odnosu na ino konkurenciju koja posledično ima niže bankarske troškove.
- Primena Zakona na dugoročne kompleksne projekte – Rešenja Zakona su relativno jednostavna i cilj im je da se primenjuju na sve odnose između privrednih subjekata. Međutim, za dugoročne kompleksne projekte koji se sprovode u velikom broju faza, Zakon ne predviđa izuzetke koji bi bili primenjivi za takve projekte.
- Novčana naknada u iznosu od 20.000 dinara – Ova naknada za neplaćanje u okviru zakonskih rokova (60 dana) je prilično beznačajna kada su u pitanju veliki iznosi potraživanja.
- Ne postoje adekvatna i dovoljna kontrola i nadzor nad konzistentnom primenom Zakona.
- Korporativne garancije (izdate od strane osnivača – multinacionalnih kompanija) nisu predviđene Zakonom kao odgovarajući instrument obezbeđenja – Shodno tome, posledica navedenog je da rokovi plaćanja koji su pokriveni korporativnom garancijom ostaju nepromenjeni, odnosno maksimalno 60 dana;
- Zakon predviđa produžetak roka plaćanja za dodatnih 45 dana u slučajevima kada je dužnik RFZO odnosno korisnik sredstava RFZO-a. U ovim slučajevima, maksimalni dozvoljeni rok plaćanja je između 90 i 150 dana. Ovakav pristup uzrokuje problem u distributivnom lancu u farmaceutske industriji, budući da dobavljači moraju vršiti plaćanja u roku od 60 dana, a da, sa druge strane, čekaju na plaćanja RFZO-a između 90 i 150 dana. Na ovakav način dobavljači su stavljeni u neravnomernan položaj izloženi potencijalnoj nelikvidnosti dok sa druge strane vrše kreditiranje RFZO-a;
- Zakon ne sadrži rešenje/pravila za slučaj ustupanja potraživanja (faktoring) Shodno tome, sporna pitanja su sledeća: a) da li faktor kao novi poverilac može omogućiti dužniku duže rokove plaćanja; b) da li faktor može biti korisnik garancije; c) u slučaju kada je banka faktor i u isto vreme izdavač bankarske garancije, da li se prvobitno ugovoreni duži rokovi primenjuju ili se, naprotiv, moraju skratiti, imajući u vidu da je bankarska garancija prestala da proizvodi dejstvo.

PREPORUKE SAVETA

- Rok plaćanja bi trebalo produžiti na 90 dana za sve subjekte u komercijalnim transakcijama. Za učesnike u distributivnom lancu u pogledu poljoprivrednih proizvoda, kao i za proizvodna preduzeća izvoznike, rok treba da bude produžen na 270 dana, sa postepenim potpunim ukidanjem primene Zakona na ovu kategoriju domaćih privrednih subjekata, kako bi se izjednačili uslovi domaćih proizvođača koji nastupaju na ino tržištima.
- Novčana nadoknada/kazna treba da bude određena u procentualnom iznosu neplaćene fakture.
- Kontrolni mehanizam treba poboljšati i ubrzati proces naplate, posebno u pogledu državnih organa i javnih društava. Veća transparentnost u primeni Zakona, posebno u pogledu državnih organa i javnih društava, kontinuirano objavljivanje informacija o primeni Zakona i striktno poštovanje sankcija predviđenih Zakonom u slučaju njegovog kršenja.

- Omogućiti izdavanje korporativne garancije kao važećeg instrumenta obezbeđenja.
- Izmene Zakona u vezi sa farmaceutskom industrijom, kako bi se obezbedili jednak tretman i uslovi za sve učesnike, usklađivanjem roka plaćanja RFZO-a i drugih učesnika na tržištu.
- Zakon bi trebalo da reguliše slučaj ustupanja potraživanja (faktoring) tako da a) faktor može omogućiti duže rokove plaćanja dužniku; b) bankarska garancija koja obezbeđuje naplatu potraživanja se prenosi sa prenosom potraživanja, bez obzira na to ko je poverilac, osim u slučaju kada je banka koja je izdala garanciju u isto vreme i faktor.

DEVIZNO POSLOVANJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dalja modernizacija propisa o platnom prometu i prilagođavanje savremenim transakcijama.	2012			✓
Usvajanje nedostajućih podzakonskih akata u Zakonom propisanom roku.	2013		✓	
Dozvoliti „cash-pooling“ između povezanih društava.	2012			✓
Omogućiti prekogranična međukompanijska fakturisanja kako bi se pojednostavila plaćanja po ovom osnovu i dalje regulisao princip „netting“ operacija u Srbiji, koji nisu dovoljno regulisana postojećim tekstom.	2011			✓
Omogućiti izdavanje garancija i drugih oblika jemstava po nalogu i u korist nerezidenta, po poslovima između dva nerezidenta koji nisu kreditni poslovi.	2011			✓
Omogućiti rezidentima-fizičkim licima da daju jemstva i druga sredstva obezbeđenja po nalogu nerezidenta i u korist nerezidenta-kreditora.	2013			✓
Maksimalno pojednostaviti podzakonske akte o prebijanju kada su učesnici u poslu povezana lica, kako bi se omogućio globalni „netting“ u okviru iste grupe društava.	2013			✓
Pojednostaviti obaveze obaveštavanja (od otvaranja bankovnog računa do olakšane komunikacije sa NBS-om povodom izveštavanja, kroz manje formalne procedure).	2012		✓	
U cilju zaštite interesa poverilaca iz osnovnog posla, regulisati odredbe koje se odnose na prenos dugovanja nastalih po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga rezidenata iz člana 7. Zakona, kroz propisivanje da je za prenos dugovanja potrebna saglasnost poverioca.	2013			✓
Prilagoditi i uskladiti važeću regulativu u ovoj oblasti i razrešiti pitanja koja su još uvek nedovoljno jasno uređena.	2012		✓	

STANJE

U poređenju sa 2012. godinom, tokom koje je Zakon o deviznom poslovanju (Zakon) pretrpeo temeljne izmene i dopune u cilju liberalizacije oblasti deviznog poslovanja, prethodnu (2013.) godinu možemo smatrati prilično mirnom. Ipak, praksa zahteva neprekidno unapređivanje ove oblasti, pa je ponovo u toku procedura izmene i dopune Zakona.

Dodatno, u cilju implementacije izmena i dopuna Zakona iz 2012. godine, Vlada i Narodna banka Srbije (NBS) su usvojile određena podzakonska akta tokom prošle godine.

POBOLJŠANJA

Dok su izmene i dopune Zakona iz 2012. godine donele

poboljšanja srpskog pravnog sistema, u prethodnoj godini razvoj zakonskog okvira nastavljen je kroz usvajanje više podzakonskih akata donetih u cilju primene Zakona.

U tom smislu, novi podzakonski akt o prebijanju dugovanja i potraživanja po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga usvojen je u julu 2013. godine, čime su ukinuti uslovi za prebijanje i olakšan način prebijanja, uz odražavanje činjenice da se prebijanje dugovanja i potraživanja sada može vršiti i od strane ogranka stranog pravnog lica.

Pored toga, dopunjena je Odluka o obavljanju poslova s finansijskim derivatima u julu 2013. godine, uvodeći dalju liberalizaciju i veći stepen fleksibilnosti u ovoj oblasti. Najznačajnija dopuna je to što, suprotno prethodnim

propisima, poslovi sa finansijskim derivatima koji se obavljaju radi zaštite od rizika promene cena robe, mogu biti i poslovi koji podrazumevaju plaćanje razlike u ceni predmetne robe (non-deliverable derivatives).

Dodatno, u julu 2013. godine, novom Odlukom o izveštavanju o kreditnim poslovima sa inostranstvom pojednostavljena je ranija procedura registracije prekograničnih kreditnih poslova pred NBS-om. Dotadašnji način registracije zamenjen je obavezom izveštavanja o navedenim poslovima istom nadležnom organu. Napominjemo da je plaćanje po osnovu takvih prekograničnih poslova i dalje uslovljeno izvršenjem obaveze izveštavanja NBS-a. S druge strane, u avgustu 2013. godine, Odluka o načinu i uslovima korišćenja finansijskih kredita (iz inostranstva) je izmenjena i dopunjena u cilju preciziranja ranijih odredaba.

Korisno je napomenuti da je - nakon izmena i dopuna važećih propisa iz 2012. godine - PayPal, jedan od najpoznatijih online servisa za plaćanje, ušao na srpsko tržište, omogućivši time lakši i bezbedniji pristup internet trgovini, koji bi, na srednji i duži rok, trebalo da dovede do jačanja efektivne konkurencije u zemlji.

Kad je reč o tekućem postupku izmene Zakona, predložene izmene i dopune trebalo bi da pruže razjašnjenje pojedinih nejasnih odredbi važećeg teksta Zakona, detaljnije propisivanje uslova pod kojim će rezidenti moći da pozajmljuju od stranih lica i daju prekogranične garancije, kao i uslova pod kojim će srpske banke moći da učestvuju u stranim sindiciranim zajmovima, itd.

PREOSTALI PROBLEMI

Uprkos očiglednoj liberalizaciji u oblasti deviznog poslovanja tokom prethodnih nekoliko godina, važeće zakonodavstvo u Srbiji je i dalje vrlo restriktivno u cilju zaštite i očuvanja makroekonomske stabilnosti. Međutim, smatramo da je neophodno da se lista liberalizovanih transakcija proširi gde god se to ukaže opravdanim i izvodljivim, a naročito kada je reč o grupama povezanih lica, koje teže da pojednostave finansijske odnose u okviru grupe. Stoga problem liberalizacije stranih kreditnih i depozitnih poslova ostaje, kako bi se omogućilo pružanje sofisticiranih bankarskih usluga, kao što su „cash management“ paketi. Takođe, Zakon još uvek ne predviđa izdavanje garancija i drugih oblika obezbeđenja po nalogu i u korist nerezidenta, po osnovu nekreditnih poslova između dva nerezidenta. Dodatno, radi dalje liberalizacije deviznih poslova, smatramo da postoji osnov da NBS preispita Zakon, te omogući nerezidentima da kupuju kratkoročne hartije od vrednosti u Srbiji.

Kada je reč o poslovima sa hartijama od vrednosti, podsećamo da NBS još uvek nije donela/izmenila propis koji bi omogućio bankama u Srbiji da trguju stranim kratkoročnim hartijama od vrednosti denominovanim u dinarima, čime je puna primena člana 15 Zakona praktično onemogućena.

Stoga, dalji pravac politike u ovoj oblasti trebalo bi da bude usmeren na dalju liberalizaciju tekućih i kapitalnih poslova, u skladu sa realnim mogućnostima i dinamikom predviđenom Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, u cilju usklađivanja važećeg srpskog zakonodavstva sa regulativom EU i sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Dalja modernizacija propisa o platnom prometu i prilagođavanje savremenim transakcijama.
- Usvojiti nedostajuća podzakonska akta u Zakonom propisanom roku imajući u vidu da su isti neophodni radi potpune primene Zakona.
- Dozvoliti „cash-pooling“ između povezanih društava.
- Omogućiti prekogranična međukompanijska fakturisanja kako bi se pojednostavila plaćanja po ovom osnovu i dalje regulisale „netting“ operacije u Srbiji, koje nisu dovoljno regulisane postojećim tekstom.
- Omogućiti izdavanje garancija i drugih oblika jemstava po nalogu i u korist nerezidenta, po poslovima između dva nerezidenta koji nisu kreditni poslovi.

- Omogućiti rezidentima-fizičkim licima da daju jemstva i druga sredstva obezbeđenja po nalogu nerezidenta i u korist nerezidenta-kreditora.
- Maksimalno pojednostaviti podzakonska akta o prebijanju kada su učesnici u poslu povezana lica, kako bi se omogućio globalni „netting“ u okviru iste grupe društava.
- Pojednostaviti obaveze izveštavanja (od otvaranja bankovnog računa do olakšane komunikacije sa NBS-om povodom izveštavanja, kroz manje formalne procedure).
- U cilju zaštite interesa poverilaca iz osnovnog posla, regulisati odredbe koje se odnose na prenos dugovanja nastalih po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga rezidenata iz člana 7. Zakona, kroz propisivanje da je za prenos dugovanja potrebna saglasnost poverioca.
- Prilagoditi i uskladiti važeću regulativu u ovoj oblasti i razrešiti pitanja koja su još uvek nedovoljno jasno uređena.
- Usklađivanje raznih finansijskih zakona i propisa (npr. Zakona i Zakona o tržištu kapitala) u cilju izbegavanja nejasnoća u primeni i tumačenju.
- Izmeniti Zakon kako bi se obezbedilo da tumačenja istog od strane nadležnih organa (naročito NBS) budu u skladu sa redovnim standardima tumačenja, npr. da se sve transakcije, u slučaju da izričito nisu zabranjene, smatraju Zakonom dozvoljenim.

SPREČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Razvoj sistema koji bi omogućio bolju saradnju Uprave za prevenciju pranja novca i obveznika, kao i Vlade, a takođe i bolju saradnju sa Ministarstvom inostranih poslova, Javnim tužilaštvom i sudovima.	2009		√	
Ukazati javnom mnjenju na nephodnost odlučnije i efikasnije borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.	2009		√	
Organizovanje adekvatnih seminara i radionica u cilju sprovođenja odgovarajućih obuka za lica na koje se Zakon primenjuje, sa ciljem povećanja efikasnosti njegove primene.	2011		√	

STANJE

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (Službeni glasnik Republike Srbije broj 20/2009, 72/2009 i 91/2010, u daljem tekstu: Zakon) definiše pojmove pranja novca, finansiranja terorizma i ostale ključne pojmove, ustanovljava obaveze državnih organa, advokata i ostalih pravnih lica da preduzimaju određene radnje i utvrđuju mere koje treba da budu preduzete u cilju otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Zakonom je ustanovljena Uprava za sprečavanje pranja novca i njena nadležnost. Uprava prikuplja, analizira i prosljeđuje nadležnim organima podatke i dokumentaciju koju pribavlja od obveznika u slučaju da proceni da u vezi sa određenim transakcijama ili licima postoji osnovana sumnja da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma. Pored Uprave i drugi državni organi obavezni su da nadziru primenu Zakona, kao i da obaveste Upravu o potencijalnim slučajevima pranja novca.

U skladu sa ovim Zakonom, Vlada je usvojila Pravilnik o utvrđivanju metodologije, obaveza i radnji za izvršavanje poslova u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Član 21 ovog Pravilnika definiše listu zemalja koje ne primenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (npr. Uzbekistan, Pakistan i Azerbejdžan). Međutim, činjenica da je neka zemlja stavljena na ovu listu, ne znači da ne treba poslovati sa klijentima iz ovih zemalja, već samo predstavlja razlog za preduzimanje mera predostrožnosti. Takođe, članom 19 se propisuje da obveznik nije dužan da Upravi dostavlja podatke o svakoj gotovinskoj transakciji u iznosu od 15.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti, u slučajevima dnevne predaje pazara od prodaje roba i usluga.

Član 7 Zakona propisuje da obveznici moraju spovesti analizu rizika prilikom preduzimanja neophodnih mera. Prema Zakonu, postoje tri grupe rizika:

1. rizik u vezi sa strankom (npr. transakcije bez ekonomske osnove, politički eksponirane osobe, poslovi koji uključuju velike gotovinske transakcije);
2. rizik koji nastaje u vezi sa uslugom koju obveznik pruža u okviru svoje delatnosti (mogućnost pranja novca putem obavljanja određene poslovne aktivnosti);
3. rizik zemlje (npr. zemlje sa visokom stopom kriminala, zemlje koje ne primenjuju međunarodno priznate standarde).

Zakon utvrđuje i dužnost obveznika (pravnih lica i preduzetnika) da preduzimaju mere i radnje radi otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Zbog prirode profesije, a naročito zbog poverljivog odnosa sa klijentima, Zakonodavac je napravio posebnu razliku između advokata i ostalih obveznika.

Imajući u vidu da su sva ovlašćena lica u obavezi da steknu licencu, Uprava za sprečavanje pranja novca je organizovala polaganje stručnog ispita za lica na koja se Zakon odnosi.

Uprava za sprečavanje pranja novca sastavila je listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija vezanih za finansiranje terorizma, kao i indikatora za prepoznavanje opravdanih sumnji za pranje novca ili finansiranje terorizma, koji predstavljaju smernice za pravna lica na koja se Zakon primenjuje: advokati i ortačka advokatska društva, računovođe, pravna lica koja pružaju usluge transfera novca, pravna lica koja pružaju forfeting usluge, poštanske usluge, poreski savetnici, izdavaoci garancija, organizatori igara na sreću, društva za reviziju, ovlašćeni revizori i osiguravajuća društva, poslovne banke.

Uprava za sprečavanje pranja novca je usvojila Smernice za procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma za većinu lica koja su predmet Zakona i na osnovu njih, sva pravna lica su u obavezi da usvoje interne akte o proceni rizika, zasnovane na navedenim smernicama.

POBOLJŠANJA

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma uveo je novine u naš pravni sistem, kako bi bio usaglašen sa direktivama EU i međunarodnim standardima i konvencijama u ovoj oblasti.

Takođe, Zakon propisuje zabranu prijema gotovog novca u iznosu koji prelazi 15.000 evra za sva lica koja prodaju robu ili vrše usluge u Republici Srbiji i takve transakcije se moraju izvršiti preko institucionalizovanog bankarskog sistema. U slučaju da postoje razlozi za sumnju da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma, obveznik je dužan da prijaviti bilo koju transakciju u iznosu od ili više od 15.000 evra Upravi bez odlaganja ili najkasnije tri dana od dana kada je nastala sumnja.

Septembra 2013. godine, Uprava za sprečavanje pranja novca potpisala je sa Agencijom za borbu protiv korupcije Sporazum o saradnji u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i koruptivnih krivičnih dela. Ovim sporazumom unapređena je saradnja između ovih institucija i očekuje se da će kontinuirana razmena informacija

doprineti daljem razvoju sistema u ovoj oblasti.

Početkom 2014. godine, Uprava za sprečavanje pranja novca potpisala je sa Republičkim javnim tužilaštvom Sporazum o saradnji u oblasti sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma. Ovim sporazumom je formirana stalna radna grupa koja, između ostalog, može da predloži nadležnom javnom tužiocu obrazovanje radnih timova za rad na pojedinim predmetima, a uspostavljena je i saglasnost o saradnji na poslovima edukacije i stručno-tehničkih pitanja.

PREOSTALI PROBLEMI

Primena Zakona, pre svega, zavisi od aktivnosti Uprave i ostalih organa odgovornih za njegovu primenu. Standardi i pravila ustanovljeni u zemljama Evropske unije u velikoj meri su prihvaćeni i inkorporirani u tekst Zakona i sledeći korak bi bio pronalaženje mehanizama za njihovu primenu. U 2013. i 2014. godini aktivnosti i zahtevi Uprave za sprečavanje pranja novca prema licima koja su predmet Zakona su povećani, ali i dalje postoji nedostatak saradnje i odgovarajućih seminara ili radionica u cilju sprovođenja relevantne obuke i povećanja znanja u vezi sa implementacijom za zaposlena lica koja su predmet ovog zakona. Takođe, Uprava nije proteklih meseci organizovala ponovljene ispite za sticanje licence za ovlašćena lica, tako da je neophodno što pre organizovati kako bi se svim obveznicima omogućilo adekvatno stručno osposobljavanje zaposlenih.

PREPORUKE SAVETA

- Razviti sistem koji bi omogućio bolju saradnju Uprave za prevenciju pranja novca i obveznika, kao i Vlade, a takođe i bolju saradnju sa Ministarstvom inostranih poslova i sudovima.
- Ukazati javnom mnjenju na neophodnost odlučnije i efikasnije borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.
- Organizovanje adekvatnih seminara i radionica u cilju sprovođenja odgovarajućih obuka za lica na koje se Zakon primenjuje, sa ciljem povećanja efikasnosti njegove primene.

ZAKON O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povereniku obezbediti bolje uslove rada, opremu i osoblje.	2009		√	
Odrediti nadzorno telo koje bi u saradnji sa Poverenikom kontrolisalo primenu Zakona.	2009			√
Usvojiti podzakonske akte ili izdati detaljne instrukcije i standardizovane formulare neophodne za poboljšanje primene Zakona (posebno u vezi sa usaglašavanjem postojećih zbirki podataka i apliciranju za dozvolu za iznošenje podataka).	2009			√
Uspostaviti bolju komunikaciju Poverenika sa ostalim državnim institucijama, nevladinim organizacijama (NVO) i međunarodnim organizacijama.	2010			√
Održavati radionice i seminare kako bi se obrazovali građani i podigla njihova svest u vezi sa zaštitom njihovih prava.	2009			√
Dopuniti odredbe Zakona u odnosu na oblasti koje nisu regulisane i potpuno uskladiti odredbe zakona sa odavno prihvaćenim evropskim standardima.	2013			√

STANJE

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (Zakon), koji se primenjuje od 1. januara 2009. godine, trebalo je da donese značajne novine i izmene u skladu sa propisima Evropske unije i međunarodnim standardima, kao što je pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i pisama zagarantovano članom 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima i zaštita u vezi sa obradom podataka o ličnosti i slobodnim protokom podataka o ličnosti u EU u skladu sa Direktivom o zaštiti podataka (Direktiva br. 95/46/EC).

Prema Zakonu, početna pretpostavka na osnovu koje se podaci o ličnosti mogu prikupljati i obrađivati (sa izuzetkom koji se primenjuje u ograničenom broju slučajeva) je pristanak fizičkog lica čiji se podaci prikupljaju, dat pismeno ili usmeno na zapisnik kod rukovaoca. Pristanak mora biti dat u pisanom obliku ukoliko se radi o „naročito osetljivim“ podacima kao što su oni koji se odnose na rasu, veroispovest, etničko poreklo, pripadnost političkoj stranci, sindikalno članstvo, seksualno opredeljenje, itd. Iako je Vlada trebalo da donese podzakonski akt, u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona, kojim bi se detaljnije regulisao način zaštite i čuvanja tih podataka, takav propis još uvek nije donet.

Nakon prestanka svrhe za koju su podaci obrađivani i čuvani, njihova dalja obrada je izričito zabranjena ako je, između ostalog, u tom trenutku lice čiji se podaci obrađuju

određeno ili odredivo. Zakon takođe zabranjuje donošenje odluka koje su isključivo zasnovane na podacima koji se obrađuju automatizovano, a čije pravne posledice mogu imati uticaja na svojstvo lica, kao što je njegova radna sposobnost, kreditna sposobnost, itd.

Lice čiji se podaci obrađuju ima široka pravna ovlašćenja da zahteva da ga rukovalac istinito i potpuno obavesti o brojnim pitanjima u vezi sa obradom podataka, kao što je informacija gde se podaci prenose, kome se podaci prenose, u koje svrhe se podaci prenose, kao i po kom pravnom osnovu se podaci prenose, pri čemu takva obaveštenja moraju biti u pisanom obliku. Prema statističkim podacima koji su objavljeni na internet stranici Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (Poverenik) 10 zahteva za zaštitu prava upućenih Povereniku je rešeno u junu 2014. godine dok je obavljeno 42 inspeksijska nadzora u toku ovog meseca od kojih je 20 rezultiralo upozorenjem rukovodcima u vezi nepravilnosti pri obradi ličnih podataka.

Prema Zakonu, podaci o ličnosti se mogu iznositi iz Republike Srbije u državu članicu Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Saveta Evrope. Kako su skoro sve države Evrope članice Saveta Evrope, ova odredba Zakona, u stvari, znači da se podaci o ličnosti mogu slobodno iznositi iz Srbije u druge države Evrope. Dalje, Zakon predviđa da se podaci o ličnosti mogu iznositi i u drugu državu (odnosno u države koje nisu članice Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku

obradu ličnih podataka Saveta Evrope), pod uslovom da je u toj državi obezbeđen stepen zaštite podataka u skladu sa pomenutom Konvencijom i da je iznošenje prethodno odobreno od strane Poverenika. Ovaj stepen obezbeđenja zaštite podataka utvrđuje se propisom odnosno ugovorom o prenosu podataka. Ukoliko je namera da se podaci o ličnosti iznesu iz Republike Srbije, domaći subjekt mora biti registrovan kao rukovalac podataka o ličnosti i mora pribaviti dozvolu za iznošenje podataka od Poverenika. U praksi je do sada samo jedna takva dozvola objavljena na internet stranici Poverenika. Problematika u vezi sa iznošenjem podataka iz Srbije uzima sve više maha u praksi te je neophodno poboljšanje u ovoj oblasti, a kao minimum bi bilo uputno da Poverenik objavi listu država koje nisu članice Konvencije, a za koje se po određenim kriterijumima smatra da obezbeđuju adekvatan nivo zaštite podataka o ličnosti, za šta postoji zakonski osnov u članu 44. stav 1. tačka 6 Zakona. Postupci za donošenje rešenja kojim se dozvoljava iznošenje podataka u države koje nisu članice Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Saveta Evrope traje i po nekoliko godina. Ovaj postupak nije regulisan Zakonom što stvara ogromnu pravnu nesigurnost. Budući da ne postoje pravila po kojima Poverenik postupi, podnosioci zahteva za iznošenja podataka ne znaju kako treba da sačine zahteve i koje dokaze treba da dostave, a nepostojanje prakse Poverenika u vezi sa ovim pitanjem odvraća kompanije od podnošenja zahteva Povereniku. Ovo se posebno odnosi na iznošenje podataka društvima u okviru multinacionalnih kompanija ili grupi društava čija se sedišta nalaze na više kontinenata.

POBOLJŠANJA

Poverenikovo osoblje je brojčano poraslo tokom prošle godine i sastoji se od obrazovanih osoba koje su spremne da pruže podršku i pomoć javnosti pri tumačenju i primenivanju Zakona. Na osnovu poslednje objavljene mesečne statistike iz juna 2014. godine, bilo je u radu 679 predmeta, od kojih je rešeno 95, a 584 je u postupku, uključujući pripremu 30 mišljenja o primeni Zakona. Prema istom izvoru, ukupan broj registrovanih rukovaoca podacima se povećao sa 1006 u prošloj godini na 1.272.

Poverenik je sredinom maja meseca ove godine izradio model Zakona. Model zakona predstavlja veliki iskorak u odnosu na postojeći Zakon. Modelom zakona su predviđena rešenja kojima se zakonodavstvo u Srbiji, u ovoj oblasti, u znatnoj meri usklađuje sa Predlogom uredbe

Evropskog parlamenta i Saveta o zaštiti pojedinaca u pogledu obrade ličnih podataka i o slobodnom protoku tih podataka i Direktivom 95/46/EC.

Sa druge strane i ako Model zakona predviđa shodnu primenu Zakona o opštem upravnom postupku u vezi sa izvršenjem akata Poverenika, ostaje da se vidi na koji način će se u budućnosti izvršavati akti Poverenika. Ovo pitanje se posebno aktuelizuje u slučaju sprovođenja rešenja o brisanju podataka, a imajući u vidu činjenicu da se digitalni zapisi teško mogu izbrisati u potpunosti, naročito ako su u nekom trenutku učinjeni dostupnim na internetu.

Javna rasprava u vezi sa Modelom zakona je završena 30.06.2014. godine, nakon čega će Poverenik razmotriti predloge za poboljšanje teksta Modela zakona i Model zakona dostaviti nadležnom ministarstvu na dalje postupanje.

PREOSTALI PROBLEMI

Broj zbirki podataka registrovanih u Centralnom registru, uprkos značajnom procentualnom povećanju u odnosu na prošlu godinu, je očigledno daleko ispod broja koji bi, prema Zakonu, trebalo da bude registrovan.

U praksi, iako Poverenikovi saradnici pokazuju želju, znanje i profesionalnost u pružanju pomoći rukovodima podataka o ličnosti pri ispunjavanju svojih obaveza predviđenih Zakonom, čini se da se Zakon ponekad primenjuje suviše kruto i konzervativno što ponekad dovodi do, na primer, višemesečnih pa i višegodišnjih pregovora sa Poverenikovom kancelarijom prilikom postupka izdavanja dozvole za iznošenje podataka. Takva kruta primena Zakona, kako je već rečeno, koji pritom sadrži nejasnoće i daleko od toga da je savršen, može rezultirati značajnim administrativnim i pravnim troškovima za rukovaoce podacima koji posluju na isti način i prateći iste standarde kao i njihove kolege iz EU, u pokušaju da ispune svoje obaveze predviđene Zakonom.

Takođe, imajući u vidu primenu Zakona u praksi, javlja se potreba za preciznim i sveobuhvatnim normativnim uređenjem ove oblasti. Naime, odredbe Zakona ne regulišu i ne uređuju određene oblasti i pitanja, kao što su video nadzor, biometrijski podaci, direktni marketing, upotreba jedinstvenog matičnog broja građanina, online obrada podataka, fotokopiranje i skeniranje dokumenta, organizacione tehničke mere radi zaštite podataka, odnos između rukovalaca i obrađivača podataka itd. Usled nepostojanja odgovarajućih

normativnih rešenja, nastaju poteškoće prilikom primene Zakona u odnosu na obradu podataka u ovim oblastima. Pored regulisanja navedenih oblasti i pitanja, postoji potreba za daljim usaglašavanjem Zakona sa međunarodnim standardima. Tako je potrebno izvršiti potpuno usklađivanje Zakona sa Direktivom Evropskog Parlamenta i Saveta Evropske unije broj 95/46 i Konvencijom broj 108 Saveta Evrope o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu podataka o ličnosti.

Bez obzira na izradu Modela zakona, postavlja se pitanje da li će i kada će nadležno ministarstvo izraditi Nacrt novog zakona i kada će Nacrt novog zakona ući u skupštinsku proceduru. Ova konstatacija se bazira na činjenici da nadležno ministarstvo, uprkos brojnim problemima u primeni postojećeg Zakona, već pet godina ništa ne čini u vezi sa unapređenjem zakonodavstva u ovoj oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Povereniku obezbediti bolje uslove rada, opremu i osoblje.
- Odrediti nadzorno telo koje bi u saradnji sa Poverenikom kontrolisalo primenu Zakona.
- Hitno usvojiti novi Zakon, odnosno podržati Model zakona koji je izradio Poverenik.
- Usvojiti podzakonska akta ili izdati detaljne instrukcije i standardizovane formulare neophodne za poboljšanje primene Zakona (posebno u vezi sa usaglašavanjem postojećih zbirki podataka i apliciranju za dozvolu za iznošenje podataka).
- Uspostaviti bolju komunikaciju Poverenika sa ostalim državnim institucijama, nevladinim organizacijama (NVO) i međunarodnim organizacijama.
- Održavati radionice i seminare kako bi se obrazovali građani i podigla njihova svest u vezi sa zaštitom njihovih prava.
- Dopuniti odredbe Zakona u odnosu na oblasti koje nisu regulisane i potpuno uskladiti odredbe zakona sa odavno prihvaćenim evropskim standardima.

POREZI

A. POREZ NA DOBIT PRAVNIH LICA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pre svega, podzakonski akti bi trebali da obezbede smernice u pogledu oporezivanja stalnih poslovnih jedinica.	2010			√
Uskladiti domaću praksu, u smislu definicije autorskih naknada za svrhe poreza po odbitku, sa najboljom međunarodnom praksom i definicijama koje se primenjuju u relevantnim međunarodnim ugovorima (posebno vezano za tretman sticanja prava na korišćenje softvera za sopstvenu upotrebu).	2012			√
Neki od problema zahtevaju izmene i dopune ZPDPL				
Odredbe ZPDPL kojima se reguliše priznavanje troškova reklame za poreske svrhe, treba izmeniti na način da se omogući potpuno priznavanje troškova reklame za poreske svrhe.	2010			√
Važeću odredbu da se samo plaćeni porezi priznaju kao trošak u poreskom bilansu treba uskladiti sa pravilima navedenim u MSFI koja ne nameću plaćanje poreza kao uslov za njihovo priznavanje kao troška u bilansu uspeha.	2010			√
Važećem zakonodavstvu u potpunosti nedostaju odredbe koje uređuju oporezivanje prekograničnih kompanijskih reorganizacija. Potrebno je dopuniti ZPDPL sa odredbama koje će regulisati ovu oblast.	2011			√

STANJE

Oporezivanje privrednih društava u Srbiji je regulisano Zakonom o porezu na dobit pravnih lica (ZPDPL) i ratifikovanim međunarodnim sporazumima. ZPDPL prati nekoliko podzakonskih akata koji regulišu primenu odredbi ovog zakona.

ZPDPL je pretrpeo dve izmene, jednu u decembru 2013. godine (izmene objavljene u Službenom glasniku RS, br.108/2013, a koje su stupile na snagu 07. 12. 2013) i drugu, koja se tiče isključivo poreskih prekršaja, u junu 2014. godine na osnovu odredbi Zakona o izmenama i dopunama Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji (izmene objavljene u Službenom glasniku RS, br.68/2014, a koje su stupile na snagu 04. 07. 2014.). Izmene su malobrojne, ali dalekosežne. Naime, od 1. januara 2014. godine ukinut je opšti poreski kredit za ulaganja u osnovna sredstva i razvoj kao nematerijalnu imovinu. Pri tome, društvima koja su ostvarila pravo na navedeni poreski podsticaj do kraja 2013. godine je ipak omogućeno da nastave koristiti poreski podsticaj u roku i na način koji je bio propisan pre navedene izmene.

Pored toga, ratifikovana su dva nova međunarodna sporazuma o izbegavanju dvostrukog oporezivanja - sa Kraljevinom Marokom (Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 13/2013, a koji je stupio na snagu 05. 12. 2013. godine) i sa Republikom Jermenijom (Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 7/2014, a koji je stupio na snagu 11. 07. 2014. godine).

POBOLJŠANJA

Izmene ZPDPL iz decembra 2013. godine i juna 2014. godine nisu donele značajnija poboljšanja. Generalno, mogu se izdvojiti dve izmene:

- Ukinuta je mogućnost zabrane delatnosti od tri meseca do jedne godine za obveznika koji nije podneo poresku prijavu, poreski bilans ili koji je u prijavi ili bilansu uneo netačne podatke, a što je za posledicu moglo da ima smanjenje poreske osnovice ili neosnovano ostvarivanje prava na poreske podsticaje;
- Izmenama Pravilnika o transfernim cenama i metodama koje se po principu »van dohvata ruke« primenjuju kod utvrđivanja cene transakcija među povezanim licima je

uvedena mogućnost podnošenja izveštaja u skraćenom obliku za transakcije, osim zajmova i kredita, ako je ispunjen jedan od sledeća dva uslova: 1) transakcija je jednokratna u godini za koju se podnosi poreski bilans i njena vrednost nije veća od 8.000.000 dinara (oko 70.000 evra) i 2) ukupna vrednost transakcija sa jednim povezanim licem u toku godine za koju se podnosi poreski bilans manja je od 8.000.000 dinara. Ovim se smanjuje administrativno opterećenje obveznika čija vrednost transakcija nije značajna, kao i same Poreske uprave.

PREOSTALI PROBLEMI

- Odredbe koje regulišu oporezivanje stalne poslovne jedinice su i dalje nepotpune i nedovoljno jasne i ne pružaju dovoljno smernica o tome šta čini stalnu poslovnu jedinicu, metodologiju za utvrđivanje oporezive dobiti, podnošenje i plaćanje poreza na dobit u situacijama kada inostrano lice nije registrovano u Srbiji, itd.;
- Priznavanje troškova reklame za poreske svrhe je ograničeno na 10% od ukupnih prihoda poreskog obveznika. Priroda pojedinih industrija je takva da zahteva značajnija ulaganja u reklamu. Ovo često rezultira u nepriznavanju troškova reklame za poreske svrhe. Takav tretman je nepravedan prema poreskim obveznicima, s obzirom na to da su izdaci po ovom osnovu neophodni za obavljanje poslovne delatnosti;
- U nekim slučajevima se tumačenja Ministarstva finansija, vezana za porez po odbitku, razlikuju od odredbi relevantnih ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja i najbolje međunarodne prakse. Ovo se posebno

odnosi na sticanje prava korišćenja softvera za sopstvenu upotrebu. Takva interpretacija rezultira u većem poreskom opterećenju za obveznike, što nije u skladu sa pravima koja su predviđena relevantnim ugovorima o izbegavanju dvostrukog oporezivanja;

- ZPDPL nema nijednu odredbu koja reguliše oporezivanje investicionih fondova. Rezultat je distorzija poreske neutralnosti investicionih fondova i različitih vrsta investicionih fondova, posebno zatvorenih i otvorenih fondova;
- Sporno je i oporezivanje kompanijskih reorganizacija, s obzirom na to da važećem zakonodavstvu nedostaju odredbe vezane za oporezivanje takvih reorganizacija;
- Sporno je priznavanje troškova dugoročnih rezervisanja u poreskom bilansu. Naime, dugoročna rezervisanja se ne priznaju kao trošak u poreskom bilansu u godini kada je trošak knjižen u poslovnim knjigama, osim rezervisanja za koja je zakonom propisano drugačije. Prihod koji nastane zbog ukidanja dugoročnog rezervisanja se ne oporezuje. Međutim, u slučaju kada se rezervisanje iskoristi u nekom narednom poreskom periodu, nije jasno da li se trošak rezervisanja priznaje u poreskom bilansu za poreski period kada je rezervisanje iskorišćeno;
- Odredbe o načinu obračuna poreske amortizacije dovode do kreiranja stalnih razlika i trajno nepriznatog troška u poreskom bilansu obveznika u slučajevima kada je u momentu otuđenja sredstva sadašnja računovodstvena vrednost niža od sadašnje poreske vrednosti sredstva, kao i u slučaju kada se otuđuje osnovno sredstvo koje se nije amortizovalo za poreske svrhe, jer je njegova nabavna vrednost u momentu nabavke bila niža od prosečne zarade u Republici Srbiji.

PREPORUKE SAVETA

Mnogi od postojećih problema u oblasti oporezivanja kompanija su vezani za praktičnu primenu ZPDPL. Ovim problemima bi trebalo da se bave podzakonska akta Ministarstva finansija, kako bi se uvela što veća fleksibilnost u ovu oblast.

- Pre svega, podzakonska akta bi trebalo da obezbede smernice u pogledu oporezivanja stalnih poslovnih jedinica.
- Uskladiti domaću praksu, u smislu definicije autorskih naknada za svrhe poreza po odbitku, sa najboljom međunarodnom praksom i definicijama koje se primenjuju u relevantnim međunarodnim ugovorima (posebno vezano za tretman sticanja prava na korišćenje softvera za sopstvenu upotrebu).

Međutim, neki od problema zahtevaju izmene i dopune ZPDPL:

- Odredbe ZPDPL kojima se reguliše priznavanje troškova reklame za poreske svrhe, treba izmeniti na način da se omogući potpuno priznavanje troškova reklame za poreske svrhe.

- Važeću odredbu da se samo plaćeni porezi priznaju kao trošak u poreskom bilansu treba uskladiti sa pravilima navedenim u MSFI koja ne nameću plaćanje poreza kao uslov za njihovo priznavanje kao troška u bilansu uspeha.
- Važećem zakonodavstvu u potpunosti nedostaju odredbe koje uređuju oporezivanje kompanijskih reorganizacija. Potrebno je dopuniti ZPDPL odredbama koje će regulisati ovu oblast.
- Uvođenje sistema novih poreskih podsticaja za ulaganja u osnovna sredstva koja su manja od jedne milijarde dinara, u vidu poreskih kredita ili snižene stope poreza na dobit u određenom periodu, a shodno visini izvršenog ulaganja.
- Jasno urediti priznavanje troškova dugoročnih rezervisanja, u slučaju kada se ona ukidaju i kada se iskoriste, na način da trošak dugoročnog rezervisanja ne bude trajno nepriznat trošak.
- Urediti obračun poreske amortizacije na način da ne dovodi do toga da su troškovi amortizacije trajno nepriznati.

B. POREZ NA DOHODAK GRAĐANA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Primena cedularnog sistema oporezivanja prihoda građana i dalje predstavlja problem srpskog sistema oporezivanja fizičkih lica, za koji još uvek nema adekvatnog rešenja. Ovaj sistem je napušten kao nejasan i nepravedan po kriterijumima mnogih naprednih poreskih jurisdikcija, zbog čega bi Vlada Srbije trebalo da razmotri uvođenje sintetičkog sistema čime bi i srpsko poresko zakonodavstvo išlo u korak sa razvijenim poreskim sistemima.	2008		√	
Potrebno je izbrisati odredbu ZPDG-a koja propisuje supsidijarno jemstvo svojom ličnom imovinom punoletnih članova domaćinstva preduzetnika u slučaju kada on ne ispuni svoje poreske obaveze.	2013			√

STANJE

Oporezivanje fizičkih lica regulisano je Zakonom o porezu na dohodak građana („ZPDG“) iz 2001. godine, koji je poslednji put izmenjen u julu 2014. godine, što predstavlja deo paketa poreskih reformi koje su započete krajem 2012 godine. Poslednjim izmenama uvedeni su novi podsticaji pri zapošljavanju novih radnika kroz pravo na povraćaj plaćenih poreza i doprinosa u iznosu od 65-75% u zavisno-

sti od broja novozaposlenih radnika.

Preduzetnicima koji plaćaju porez na stvarni prihod data je mogućnost da se opredele za isplatu lične zarade. Preduzetnik koji se opredeli za isplatu lične zarade dužan je da vrši isplatu lične zarade za ceo poreski period i da po tom osnovu plaća porez na zaradu i doprinose za obavezno socijalno osiguranje. Isplaćena lična zarada priznaje se u rashode u poreskom bilansu. Takođe, od januara

2014. godine, preduzetnicima koji se nisu opredelili za isplatu lične zarade u rashode se priznaju obračunati i plaćeni doprinosi.

Novododatim odredbom ZPDG definisana je poreska osnovica za fizička lica - rezidente Srbije upućenih u rad u inostranstvo od strane pravnog lica - rezidenta Srbije. Poresku osnovicu čini isplaćen novčani iznos zarade za izvršeni rad, što znači dinarski i eventualni devizni iznos.

Iznos koji se obvezniku isplati po osnovu povraćaja doprinosa za obavezno socijalno osiguranje u skladu sa zakonom koji uređuje doprinose za obavezno socijalno osiguranje smatra se prihodom i kao takav se uključuje u osnovicu za oporezivanje godišnjim porezom na dohodak građana.

POBOLJŠANJA

Ukinuta starosna ograničenja za ostvarivanje prava na podsticaje prilikom zapošljavanja novih radnika.

Plaćeni doprinosi na teret zaposlenog preko iznosa najviše godišnje osnovice se priznaju u punom iznosu za potrebe utvrđivanja godišnjeg poreza na dohodak građana.

Preduzetnicima koji plaćaju porez na stvarni prihod data je mogućnost da planiraju svoje poreske obaveze kroz isplatu lične zarade.

PREOSTALI PROBLEMI

Odredbom Zakona u smislu da se učestvovanje zaposlenih po osnovu učešća u dobiti ima smatrati drugim prihodom nije u skladu sa ekonomskom suštinom takvog prihoda, jer isti bi trebalo da ima tretman zarada iz razloga što je takvo primanje ostvareno u vezi sa radom koje zaposleni obavlja kod poslodavca.

Poseban problem predstavljaju naknade troškova za službena putovanja u inostranstvo, za koje nije utvrđeno ni kako se ovi troškovi dokumentuju od strane domaćih preduzeća, niti kako se određuju iznosi izuzeti od obaveze plaćanja poreza. U odsustvu relevantnih podzakonskih akata koji bi regulisali ovo pitanje, srpske poreske vlasti nastavljaju da primenjuju Uredbu o naknadi troškova i otpremnina državnih službenika i nameštenika. Ministarstvo finansija i privrede i Ministarstvo rada i socijalne politike su izdali nekoliko mišljenja kojima se potvrđuje da Uredbu treba da primenjuju i privredna društva, a ne samo državni organi. Naše mišljenje je da instrukcije, kao ni sama Uredba, nisu u skladu sa srpskim pravnim okvirom.

Uvođenje supsidijarnog jemstva za punoletne članove domaćinstava preduzetnika tj. propisivanjem da ta lica odgovaraju svojom ličnom imovinom za poreske obaveze preduzetnika nije u skladu sa postojećim odredbama Zakona o privrednim društvima i Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

PREPORUKE SAVETA

- Primena cedularnog sistema oporezivanja prihoda građana i dalje predstavlja problem srpskog sistema oporezivanja fizičkih lica, za koji još uvek nema adekvatnog rešenja. Ovaj sistem je napušten kao nejasan i nepravedan po kriterijumima mnogih naprednih poreskih jurisdikcija, zbog čega bi Vlada Srbije trebalo da razmotri uvođenje sintetičkog sistema, čime bi i srpsko poresko zakonodavstvo išlo u korak sa razvijenim poreskim sistemima.
- Potrebno je izbrisati odredbu ZPDG-a koja propisuje supsidijarno jemstvo svojom ličnom imovinom punoletnih članova domaćinstva preduzetnika u slučaju kada on ne ispuni svoje poreske obaveze.
- Uskladiti odredbu člana 85. Stav 7 ZPDG kako bi se izjednačila pozicija banaka i ostalih privrednih subjekata.

C. POREZ NA DODATU VREDNOST

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Odredbe Zakona o PDV koje se odnose na položaj stranih lica u okviru srpskog PDV sistema treba ponovo razmotriti i dopuniti kako bi se omogućilo stranim preduzećima bez sedišta u Srbiji, da se registruju za PDV svrhe u Srbiji.	2007			✓
Ministarstvo finansija treba da donese jedan sveobuhvatni pravilnik o primeni Zakona o PDV koji bi zamenio veliki broj pravilnika koji pojašnjavaju samo pojedine odredbe Zakona. Ovaj sveobuhvatni pravilnik bi pojašnjavao primenu celokupnog Zakona. Promene propisa ne bi trebalo da nameću dodatni administrativni teret za poreske obveznike, kao što su: uvođenje dodatnih isprava, uvođenje određenih oblika i evidencija koje nisu uobičajene u poslovnoj praksi, itd.	2007			✓
Zakon o PDV treba da bude revidiran kako bi se obezbedilo da kada postoji promena podataka koje vodi Agencija za privredne registre i podataka navedenih u okviru PDV registracije, identifikovana nakon registracije PDV obveznika, da Agencija za privredne registre obavesti Poresku upravu o takvim promenama u roku od pet dana od dana donošenja odluke o izmeni podataka.	2011			✓
Pravilo koje se odnosi na mesto pružanja usluga treba da bude revidirano u skladu sa PDV Direktivom Evropske unije.	2011			✓
Za obračun PDV kada je obveznik koji je primalac dobara ili usluga poreski dužnik (tzv „reverse charge” mehanizam) treba precizirati da za promet stranog lica obaveza obračuna PDV za primaoca dobara i usluga nastaje, bilo u trenutku: 1) kada se primi račun za robu ili usluge pružene od strane stranog lica, ili 2) kada se vrši avansno plaćanje stranom licu, u zavisnosti koji od ova dva događaja nastupi ranije.	2013			✓
Ministarstvo finansija i Poreska uprava treba da pokrenu inicijativu pred nadležnim organima za uspostavljanje reciprociteta sa svim evropskim državama po pitanju povraćaja PDV stranim licima.	2013		✓	
Izmenama PDV Zakona treba definisati da se u slučaju finansijskog lizinga u osnovicu za obračun PDV ne uključuje kamata (treba da bude oslobođena PDV), a na način kako je to učinjeno u državama Evropske unije.	2013			✓

STANJE

Porez na dodatu vrednost je regulisan Zakonom o porezu na dodatu vrednost (Službeni glasnik RS, 84/2004, 86/04 – ispravka, 61/05, 61/07, 93/12 i 108/13; u nastavku Zakon o PDV).

Od usvajanja, Zakon o PDV je nekoliko puta menjan, pri čemu su najznačajnije izmene usvojene u 2012. godini.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o PDV iz

decembra 2013. godine, povećana je posebna stopa PDV sa 8% na 10% sa primenom od 1. januara 2014. godine. Ovim izmenama Zakona o PDV propisano je i da se od 1. januara 2014. godine promet, odnosno uvoz personalnih računara i komponenata od kojih se sastoje personalni računari oporezuje po opštoj stopi PDV od 20%, a ne po posebnoj stopi. Takođe, u cilju usklađivanja Zakona o PDV sa izmenama Zakona o porezu na dohodak građana, promenjena je definicija lica koja imaju pravo na PDV naknadu.

POBOLJŠANJA

- Povraćaj PDV stranom obvezniku je uveden izmenama Zakona o PDV iz 2012. godine, a primenjuje se od 1. januara 2013. godine pod uslovom reciprociteta. Lista država sa kojima postoji reciprocitet je proširena.
- Od 4. jula 2014. godine PDV prijave se podnose isključivo u elektronskom obliku. Prelazak na elektronsko poslovanje predstavlja pozitivan napredak i značajna administrativna pojednostavljenja, što i jeste tendencija PDV prava Evropske unije.

PREOSTALI PROBLEMI

- Glavna prepreka u sadašnjem PDV sistemu se odnosi na nepostojanje mogućnosti da se inostrane kompanije bez pravnog prisustva u Srbiji registruju za PDV, što rezultira time da inostrane kompanije koje vrše promet u Srbiji nemaju nikakvog načina da izvrše povraćaj PDV plaćenog u Srbiji. Naime, PDV u iznosu od 20% odnosno 10% koji inostrane kompanije (bez pravnog prisustva) plaćaju srpskim dobavljačima predstavlja za njih dodatni trošak. Ne samo da ovo rešenje narušava neutralnost PDV-a, već i diskriminiše inostrane kompanije naspram srpskih poreskih obveznika. Pored toga, ovo pravilo takođe diskriminiše lokalne dobavljače, jer inostrane kompanije žele da angažuju strane dobavljače, kako bi se izbegao trošak srpskog PDV-a. Osim toga, bilo bi u interesu državnog budžeta da poveća broj registrovanih PDV obveznika, jer bi to za posledicu, u najmanju ruku, rezultiralo u efektu na novčane tokove (cash flow) budžeta (tj. strane kompanije koje su registrovane za PDV će početi da obračunavaju izlazni PDV, umesto sadašnje situacije u kojoj se PDV obračunava na usluge stranih kompanija od strane poreskih dužnika i koji ima neutralan efekat na novčane tokove (cash flow));
- Pravila relevantna za primenu Zakona o PDV se nalaze u brojnim podzakonskim aktima, umesto da budu sažeta u okviru jednog akta (trenutno 21 pravilnik i tri uredbe);
- Zakon o PDV propisuje obavezu da PDV obveznik obaveštava Poresku upravu o izmeni podataka koje vodi Agencija za privredne registre, a koji su iskazani u PDV registraciji, u roku od pet dana od dana nastanka promene, gde bi, u stvari, Agencija za privredne registre trebalo zvanično da obaveštava Poresku upravu o ovim promenama;
- Usled promene PDV Direktive Evropske unije, odredba o mestu prometa usluga je izmenjena. Kao opšte pravilo, propisano je da je mesto prometa usluga koje se pružaju drugom poreskom obvezniku mesto gde primalac usluga obavlja svoju poslovnu delatnost. Tu su i izuzeci od

ovog opšteg pravila. Ove izmene su usvojene od strane svih zemalja EU i stupile su na snagu 1. januara 2010. godine. Harmonizacija sa PDV Direktivom Evropske unije je od ključnog značaja, jer postojeće odredbe dovode do dvostrukog oporezivanja ili dvostrukog neoporezivanja usluga kojima se trguje između srpskih obveznika i obveznika Evropske unije;

- Kamata koja se obračunava u poslovima finansijskog lizinga uključuje se u osnovicu za obračun PDV. Finansijski lizing je finansijska usluga i ovim se finansijski lizing stavlja u neravnotežan položaj u odnosu na druge načine finansiranja, pre svega na bankarske kredite.
- Izmenama Zakona o PDV iz 2012. precizirano je da poreski obveznik koji je poreski dužnik za promet dobara i usluga koje mu je izvršilo strano lice obračunava PDV (primenjuje tzv. „reverse charge mechanism“) u momentu kada mu je promet izvršen. Ovo u praksi često nije primenjivo, posebno kada se radi o uslugama gde cena nije ugovorena u fiksnom iznosu, već zavisi od ugovorenog obračuna. U momentu prometa, odnosno do isteka roka za podnošenje poreske prijave, obveznik često nema račun dobavljača, niti informaciju o tome koliko će iznositi naknada, te ne može znati na koju osnovicu treba da obračuna PDV.
- Propisi o PDV definišu da kada se nakon izvršenog prometa dobara i usluga promeni naknada za taj promet (npr. naknadno se odobri popust), lice koje je izvršilo promet treba da izda dokument koji sadrži određene obavezne elemente. Propisi ne ostavljaju mogućnost da ovaj dokument izda lice kome je izvršen promet dobara i usluga, a što jeste poslovna praksa u drugim državama. Na ovaj način se kompanijama nameću dodatni troškovi, jer uobičajenu poslovnu praksu moraju menjati zbog propisa u Srbiji.
- Zakonom o PDV je propisana mogućnost ispravke izlaznog PDV samo u slučaju pravnosnažne odluke suda o zaključenom stečajnom postupku i na osnovu overenog prepisa zapisnika o sudskom poravnanju. U sadašnjoj ekonomskoj situaciji, imajući u vidu i trajanje stečaja, ovakva odredba se čini isuviše restriktivnom.
- Propisi o PDV definišu da se PDV ne obračunava na davanje poklona manje vrednosti i reklamnog materijala. Poklonom manje vrednosti i reklamnim materijalom, uz ispunjenje ostalih uslova, smatra se dobro čija je pojedinačna tržišna vrednost manja od 2.000 dinara bez PDV. Ukupna vrednost reklamnog materijala i drugih poklona manje vrednosti u poreskom periodu ne može biti veća od 0,25% ukupnog prometa poreskog obveznika u tom poreskom periodu. Limit od 2.000 dinara je definisan još u 2004. godini. Imajući u vidu pad vrednosti dinara postavlja se pitanje primerenosti ovako definisanog limita. Ta-

- kođe, upitna je i visina ograničenja u pogledu ukupne vrednosti reklamnog materijala i poklona manje vrednosti.
- PDV se ne plaća na davanje uzoraka za potrebe analiza na osnovu akta nadležnog organa. Određene analize koje su

obavezne u skladu sa propisima vrše se u privatnim laboratorijama. Iz napred navedene odredbe nije jasno da li se PDV ne plaća i na uzorke date u ovim slučajevima, a što stvara pravnu nesigurnost i različita tumačenja u praksi.

PREPORUKE SAVETA

- Odredbe Zakona o PDV koje se odnose na položaj stranih lica u okviru srpskog PDV sistema treba ponovo razmotriti i dopuniti, kako bi se omogućilo stranim preduzećima bez sedišta u Srbiji da se registruju za PDV svrhe u Srbiji.
- Ministarstvo finansija treba da donese jedan sveobuhvatni pravilnik o primeni Zakona o PDV koji bi zamenio veliki broj pravilnika koji pojašnjavaju samo pojedine odredbe Zakona. Ovaj sveobuhvatni pravilnik bi pojašnjavao primenu celokupnog Zakona, a kako je to učinjeno u drugim zemljama. Na ovaj način bi se postiglo i to da se najveći broj problema uočenih u primeni rešava izmenama pravilnika. Ovim bi se povećala pravna sigurnost obveznika i olakšala primena propisa, ne samo obveznicima, već i inspektorima Poreske uprave. Poreska uprava treba da donese sveobuhvatna uputstva za postupanja u kontroli radi rešavanja različitih pitanja koja su u više navrata bila uzrok problema u praksi. Promene propisa ne bi trebalo da nameću dodatni administrativni teret za poreske obveznike, kao što su: uvođenje dodatnih isprava, uvođenje određenih oblika i evidencija koje nisu uobičajene u poslovnoj praksi, itd.
- Zakon o PDV treba da bude revidiran kako bi se obezbedilo da kada postoji promena podataka koje vodi Agencija za privredne registre i podataka navedenih u okviru PDV registracije, identifikovana nakon registracije PDV obveznika, da Agencija za privredne registre obavesti Poresku upravu o takvim promenama u roku od pet dana od dana donošenja odluke o izmeni podataka. Odnosno, obveznik PDV ne bi trebalo da ima obavezu da obavesti nadležnu Poresku upravu o poreskim promenama podataka koje vodi Agencija za privredne registre.
- Pravilo koje se odnosi na mesto pružanja usluga treba da bude revidirano u skladu sa PDV Direktivom Evropske unije.
- Kada je u pitanju primena tzv. reverse charge mehanizma, treba precizirati da za promet stranog lica obaveza obračuna PDV za primaoca dobara i usluga nastaje bilo u trenutku: 1) kada se primi račun za robu ili usluge pružene od strane stranog lica, ili 2) kada se vrši avansno plaćanje stranom licu, u zavisnosti koji od ova dva događaja nastupi ranije.
- Izmenama Zakona o PDV treba definisati da se u slučaju finansijskog lizinga u osnovicu za obračun PDV ne uključuje kamata (treba da bude oslobođena PDV), a na način kako je to učinjeno u državama Evropske unije.
- PDV propisi treba da omoguće da knjižno pismo kod izmene osnovice može izdati bilo lice koje je izvršilo promet dobara i usluga, bilo primalac dobara i usluga. Ova praksa je u skladu sa PDV pravilima u drugim državama i uobičajenom poslovnom praksom. Ovo ne može ni na koji način ugroziti naplatu PDV. Na drugoj strani, ovo bi pomoglo kompanijama da smanje svoje administrativne troškove.
- Potrebno je odredbu Zakona o PDV koja definiše ispravku izlaznog PDV izmeniti i prilagoditi je sadašnjoj ekonomskoj situaciji. Predlog je da se ispravka dozvoli kada se poseduje dokaz o pokretanju postupka likvidacije, odnosno stečaja, kao i u slučaju sudskog i vanskudskog poravnanja.
- Neophodno je preispitati pravilnik koji uređuje davanje poklona manje vrednosti, reklamnog materijala i uzoraka. Limiti definisani za poklone manje vrednosti i reklamni materijal su nerealno niski, posebno imajući u vidu limit u pogledu tržišne vrednosti pojedinačnog dobra koje se daje kao reklamni materijal, odnosno poklon manje vrednosti od 2.000 dinara, koji je definisan još u 2004. godini. Neophodno je razjasniti primenu pravila u vezi sa davanjem uzoraka za potrebe analiza obaveznih u skladu sa propisima.

D. POREZ NA IMOVINU

STANJE

Porez na imovinu je regulisan Zakonom o porezima na imovinu iz 2001. godine. (»Zakon o porezima na imovinu«).

Od usvajanja, Zakon o porezima na imovinu je izmenjen u nekoliko navrata, poslednja promena je bila 2013. godine.

Najvažnije novine uvedene amandmanima 2013. godine su promene u načinu određivanja poreske osnovice za porez na nepokretnosti. Pored toga, definicija nepokretnosti i prava nad istima koje su oporeziva porezom na imovinu su sada razrađeni u više detalja i prošireni.

Većina amandmana je na snazi od 1. januara 2014, dok će odredba koja propisuje oslobađanje od poreza za vodno zemljište i objekte na vodi postati primenjiva počev od 1. januara 2016.

POBOLJŠANJA

- Prenos imovine na osnovu likvidacionog viška koji je oporeziv porezom na dohodak / na dobit preduzeća su izričito izuzeti od poreza na prenos apsolutnih prava;
- Prenos imovine pravnom nasledniku u okviru statusnih promena u skladu sa Zakonom o privrednim društvima je izričito izuzet od poreza na prenos apsolutnih prava;
- Izuzeci od poreza na poklon su detaljnije razrađeni, razjašnjavajući situacije u kojima se primenjuju izuzeci;
- Rok za podnošenje poreske prijave za porez na poklon, porez na nasleđe i prenos apsolutnih prava je produžen sa 10 na 30 dana.

PREOSTALI PROBLEMI

Izmene metoda za izračunavanja poreske osnovice poreza na imovinu za poslovne subjekte koji ne izražavaju vrednost nepokretnosti u njihovim knjigovodstvenoj evidenciji na osnovu fer tržišne vrednosti u skladu sa MRS / MSFI standardima stvaraju probleme u praksi. Naime:

- jedan od glavnih parametara za obračun vrednosti imovine je sada zona kojoj imovina pripada, koju određuje nadležna lokalne samouprava. Lokalnim samoupravama su data diskreciona ovlašćenja u određivanju zona u procesu utvrđivanja tržišne vrednosti nepokretnosti, dok istovremeno nisu adekvatno obučeni i kvalifikovani;
- zoniranja nisu međusobno usklađena između lokalnih samouprava. Naime, svaka lokalna samouprava donosi odluku o zoniranju svojih teritorija i već postoje slučajevi u kojima se porez na imovinu za susedne nepokretnosti koje su na granici između zona u različitim opštinama drastično razlikuje, iako praktično ne postoji razlika u nivou komunalne opremljenosti;
- nisu predviđene korektivne mere u zavisnosti od kvaliteta / starosti specifične imovine. U praksi to znači da se poreska osnovica za novoizgrađenu nekretninu i one koja može biti stara pedeset godina neće uopšte razlikovati (u zavisnosti od njihovih površina);

Navedena metoda izaziva više poteškoća prilikom obračuna poreza na prenos apsolutnih prava na nepokretnosti - u slučaju da Poreska uprava utvrdi da je ugovorena kupoprodajna cena niža od tržišne vrednosti, ona će utvrditi poresku osnovicu korišćenjem metode propisane za obračun poreza na imovinu, kao što je prethodno objašnjeno. To, opet, dovodi da poreski obveznici plaćaju isti iznos poreza, bez obzira na kvalitativne karakteristike prenesene nepokretnosti.

PREPORUKE SAVETA

- Odredbe Zakona o porezima na imovinu koje se bave metodom obračuna poreske osnovice imovine koristeći metod zoniranja treba ponovo razmotriti pre kraja ove godine, tako da se blagovremeno izbegnu negativne posledice važeće regulative na narednu fiskalnu godinu.
- Posebno se preporučuje da se razmotri implementacija korektivnih faktora u određivanju tržišne vrednosti nepokretnosti.
- Pored toga, savetuje se da se uspostavi viši stepen nadzora u zoniranju svake lokalne samouprave i organizovanje obuke kadrova, kako bi se izbegle situacije u kojima se susedne nekretnine koje su teritorijalno u različitim opštinama različito oporezuju s obzirom na štetne efekte nedavno usvojenih izmena.

- Preporučuje se formiranje radne grupe sačinjene od članova Saveta i nadležnog ministarstva u cilju iznalaženja seta efektivnih izmena zakona.

D. PORESKI POSTUPAK

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uvođenje pretpostavke pozitivne odluke u slučaju propuštanja Poreske uprave da donese odluku u zakonskom roku.	2011			✓
U okviru Upravnog suda bi trebalo ustanoviti posebna poreska odeljenja i sudije ovog suda treba podvrgnuti dodatnoj obuci u cilju boljeg razumevanja specifično poreskih pitanja.	2011			✓

STANJE

Normativni okvir koji uređuje poreski postupak u Srbiji određuju tri glavna zakona:

- Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji (Službeni glasnik RS br. 80/2002, poslednji put izmenjen u oktobru 2014. godine) („ZPPPA“)
- Zakon o opštem upravnom postupku (Službeni list SRJ br. 33/97, poslednji put izmenjen u maju 2010. godine) („ZUP“)
- Zakon o upravnim sporovima (Službeni glasnik RS br. 111/2009) („ZUS“).

Poreski postupak je posebna vrsta upravnog postupka koja je uređena pre svega odredbama ZPPPA koji detaljno reguliše organizaciju i funkcionisanje Poreske uprave, kao i postupke utvrđivanja, kontrole i naplate poreza. Od jula 2014. godine, ZPPPA na sveobuhvatan način uređuje sve poreske prekršaje. Opšta pravila ZUP primenjuju se na poreski postupak kada određeno pitanje nije regulisano putem ZPPPA. ZUS uređuje uslove sudske kontrole odluka Poreske uprave kao dodatnog sistema zaštite poreskih obveznika (npr. odlučivanje o tužbama na drugostepene odluke Poreske uprave).

ZPPPA je pretrpeo tri izmene - u decembru 2013. godine (izmene objavljene u Službenom glasniku RS, br.108/2013,

a koje su stupile na snagu 07. 12. 2013.), junu 2014. godine (izmene objavljene u Službenom glasniku RS, br.68/2014, a koje su stupile na snagu 04. 07. 2014.) i oktobru 2014. godine (izmene objavljene u Službenom glasniku RS, br.105/2014, a koje su stupile na snagu 04. 10. 2014.)

Izmenama ZPPPA iz oktobra 2014. godine pomereni su rokovi za prelazak na elektronsko podnošenje poreskih prijava i to za godinu dana, a za pojedine poreske oblike i duže. Trenutno je elektronski moguće podneti poresku prijavu za PDV i porez na dohodak građana koji se plaća po odbitku, dok za sve ostale poreske oblike to nije moguće. Dugi niz godina se iščekuje uvođenje sistema elektronskog podnošenja poreskih prijava, jer se time smanjuju troškovi poreskih obveznika, doprinosi se jedinstvenom tumačenju poreskih propisa, a time i većoj pravnoj sigurnosti, tačnosti podataka kod Poreske uprave, olakšava se dobijanje raznih potvrda i uverenja od strane Poreske uprave. Pomeranjem rokova se dovodi u pitanje i ostvarenje svih ovih ciljeva.

POBOLJŠANJA

Izmene ZPPPA su donele nekoliko novina koje, između ostalog, predviđaju sledeće:

- Banka može da izvrši isplatu kamate, uključujući i pripisivanje kamate, na štedne uloge svojim klijentima bez

- poziva na broj odobrenja koji dodeljuje Poreska uprava;
- Precizirane su nadležnosti i funkcionisanje Poreske uprave, kao i koordinacija Poreske uprave sa drugim nadležnim organima;
 - Poreska uprava ne može da odredi rok poreskom obvezniku koji je manji od pet dana za dostavljanje overenog prevoda dokumenata koji su na jeziku koji nije u službenoj upotrebi u Srbiji;
 - Poresku obavezu može da ispuni lice koje prema poreskom zakonu nije odgovorno za ispunjenje poreske obaveze. Sa ovim je otklonjen problem koji se javljao u praksi u vezi sa određenim plaćanjima vršenim putem agencija ili drugih posrednika;
 - Uvedena je dodatna zaštita poreskih obveznika u vezi sa pravilom da se poreski akt smatra uručenim 15 dana od predavanja pošti u slučaju nemogućnosti uručivanja obvezniku. Naime, Poreska uprava će na svojoj internet stranici do petog u mesecu objavljivati spisak obveznika kojima je neuspešno pokušano uručivanje.
 - Poreska akta se mogu dostavljati putem elektronske pošte ako se poreski obveznik saglasi sa takvim načinom dostave. Ova mogućnost će povećati efikasnost komuniciranja između obveznika i Poreske uprave;
 - Poreska uprava je dužna da pošalje opomenu o neplaćenju porezu u roku od 30 dana od dana dospelosti.
 - Zastarelost se prekida radnjom poreskog obveznika preduzetom u cilju ostvarivanja prava na povraćaj, poreski kredit, refakciju i refundaciju, kao i namirenje dospelih obaveza putem preknjižavanja.
 - Produžen je rok za primedbe na zapisnik o terenskoj kontroli sa pet na osam dana da bi se u kompleksnijim slučajevima poreskim obveznicima omogućilo adekvatno vreme za eventualne primedbe.
- reskih obveznika, pa se isti granični iznosi primenjuju i za male i za najveće kompanije u Republici Srbiji;
- Poreski organi redovno ne poštuju robove za donošenje odluka po žalbama koje su podneli poreski obveznici;
 - Uglavnom se ne poštuje zakonski rok od 30 dana za izdavanje obavezujućih mišljenja po zahtevu poreskih obveznika, te se u praksi na mišljenja ponekad čeka i duže od jedne godine. Štaviše, broj izdatih mišljenja u odnosu na prethodne periode je značajno umanjen. S obzirom na učestale promene poreskih propisa, kao i nedovoljno jasnu zakonsku regulativu, ovo doprinosi pravnoj nesigurnosti i nesigurnosti poslovanja u Srbiji;
 - Ograničenje podnošenja izmenjenih poreskih prijava na najviše dve izmene nije opravdano. Naime, u većini slučajeva se radi o nenamernim greškama, naročito kod velikih poreskih obveznika koji imaju velike i kompleksne interne sisteme organizacije. S obzirom na to da poreski obveznik ne može da vrši izmenu poreske prijave u slučaju poreske kontrole za konkretni period, ukidanje navedenog ograničenja ne stvara dodatni teret za Poresku upravu, a doprinosi efikasnijoj naplati poreza;
 - Agencija za privredne registre ne može izvršiti brisanje poreskog obveznika iz propisanog registra, registrovati statusne promene i vršiti promene podataka koji se odnose na osnivača, odnosno člana, naziv, sedište, ulog i oblik organizovanja u periodu od dobijanja obaveštenja Poreske uprave da će se vršiti poreska kontrola obveznika do dobijanja obaveštenja da je poreska kontrola izvršena. S obzirom na to da ne postoji vremensko ograničenje trajanja poreske kontrole, ova odredba može da izazove višestruke probleme u praksi u slučaju reorganizacije, povećanja osnovnog kapitala, istupanja ili isključenja člana društva, itd. Pored toga, s obzirom na to da određene poreske obaveze dospevaju bez obzira na to da li kompanija faktički posluje (npr. doprinosi za obavezno socijalno osiguranje, lokalne komunalne takse), nepreciznost navedene odredbe može da dovede do toga da otpočinjanje poreske kontrole može da onemogući zatvaranje društva, te stvori dodatne poreske obaveze za društvo bez obzira na rezultat kontrole, što de facto predstavlja oblik proizvoljnog kažnjavanja poreskog obveznika bez osnova.
 - Srpski sudovi nemaju dovoljni nivo specijalizacije i stručnosti da odlučuju u poreskim sporovima. Vreme potrebno za donošenje sudskih odluka je suviše dugo – obično je za rešavanje predmeta u vezi sa porezima potrebno više od godinu dana. S obzirom na to da postupak pred sudom ne odlaže poresku obavezu, te da sporno poresko davanje mora da prethodno bude plaćeno, troškovi

PREOSTALI PROBLEMI

- Postojeći normativni okvir koji reguliše poreski postupak i dalje ne pruža dovoljnu zaštitu za poreske obveznike od arbitrarnih odluka poreskih organa (npr. odluke donete protivno načelu zakonitosti, uz prekoračenje diskrecionih ovlašćenja, na osnovu pogrešne primene načela fakticiteta, itd.). Iako je određen napredak učinjen davanjem obavezujuće snage mišljenjima izdatim od strane Ministarstva finansija, povećanje iznosa kazni, od jula 2014. godine, za nepodnošenje poreske prijave, neobračunavanje i neplaćanje poreza čini ovu problematiku još značajnijom;
- Pravila koja se tiču poreskih krivičnih dela još uvek ne uzimaju u obzir veličinu i obim oporezivih aktivnosti po-

postupka, pravnog zastupanja, inflacije i fluktuacije deviznog kursa često čine da poreski obveznici i u slučaju uspeha u sporu dobiju povraćaj spornog poreskog davanja koje ima faktičku manju vrednost. Pored toga, sudovi skoro nikada ne odlučuju o meritumu spora. Odluke suda su po pravilu ograničene na vraćanje predmeta na ponovno odlučivanje Poreskoj upravi ili se jednostavno potvrđuju odluke poreskih organa bez dovoljno jasnog obrazloženja. U ovakvim okolnostima, sudska kontrola odluka Poreske uprave je gotovo u potpunosti obesmišljena, te ne pruža adekvatnu zaštitu poreskim obveznicima;

- Nastavljen je negativni trend prenošenja poslova Poreske uprave na banke. Naime, pored prethodno uvedene obaveze bankama u vidu kontrole plaćanja poreskih obaveza u vezi sa isplatom zarade i drugih plaćanja na koje se plaća porez po odbitku, izmenama ZPPPA je uvedena i obaveza obaveštavanja Poreske uprave o isplata i prilivima novčanih sredstava.
- Poreske prijave se ne mogu podneti elektronskim putem, osim poreske prijave za PDV i porez na dohodak građana koji se plaća po odbitku, čime se smanjuje efikasnost poreskog sistema, te povećava teret poreskim obveznicima i Poreskoj upravi.

PREPORUKE SAVETA

- Izmena člana 80. Zakona o državnoj upravi da bi se otklonila pravna nesigurnost u vezi sa tim da li su mišljenja ministarstva obavezujuća ako je to propisano posebnim zakonom. Pored toga, uspostaviti interni mehanizam kontrole unutar Poreske uprave u pogledu primene obavezujućih mišljenja Ministarstva finansija.
- Preciznija razrada članova Krivičnog zakonika koji se tiču poreskih krivičnih dela tako da se uzima u obzir i veličina pravnog lica, odnosno obim oporezivih aktivnosti.
- Uvođenje pretpostavke pozitivne odluke u slučaju propuštanja Poreske uprave da donese odluku u zakonskom roku.
- Uvođenje odredbi u ZPPPA koje regulišu odgovornost nadležnih lica i propisuju adekvatne kazne za nedonošenje obavezujućih mišljenja u roku od 30 dana shodno članu 80. Zakona o državnoj upravi.
- Izmena ZPPPA koja bi omogućila da poreski obveznici mogu neograničeni broj puta podneti izmenjene poreske prijave, u vezi sa prijavama koje se podnose elektronskim putem.
- Ukidanje odredbe kojom se Agenciji za privredne registre zabranjuje brisanje poreskog obveznika iz propisanog registra, registracija statusnih promena i promena podataka za vreme trajanja poreske kontrole.
- U okviru Upravnog suda bi trebalo ustanoviti posebna poreska odeljenja i sudije ovog suda treba podvrgnuti dodatnoj obuci u cilju boljeg razumevanja specifičnih poreskih pitanja.
- Ukidanje odredbi kojima se bankama nameće obaveza kontrole plaćanja poreskih obaveza. Izmena odredbi koje se tiču obaveze obaveštavanja Poreske uprave o uplatama i isplatama na način da takva obaveza postoji samo na zahtev Poreske uprave, u slučaju poreske kontrole.
- Do potpunog prelaska na elektronski sistem podnošenja poreskih prijava, omogućiti poreskim obveznicima koji to žele mogućnost podnošenja poreskih prijava elektronskim putem.

E. NAJNOVIJE TENDENCIJE U SRPSKOM PORESKOM SISTEMU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Savet stranih investitora veruje da bi svako novo poresko opterećenje za kompanije i fizička lica u Srbiji trebalo da se uvede kroz poreske zakone, koji bi trebalo da budu oblikovani od strane Ministarstva finansija, a ne od strane fondova, agencija ili drugih ministarstava. Cilj je da ni jedno novo zahvatanje nije moguće uvesti, niti menjati njegove osnovne elemente aktom Vlade bez aktivnog učešća Ministarstva finansija.	2013		√	
Savet smatra da je potrebno preispitati sve preostale parafiskalne namete koji finansijski opterećuju privredne subjekte, a za koje oni ne dobijaju odgovarajuću korist u vidu određenih prava, usluga ili dobara.	2013		√	
Savet smatra da ima osnova za razmatranje potrebe sveobuhvatnije reforme kompletnog zakonskog i podzakonskog poreskog okvira, uključujući i procedure donošenja podzakonskih akata kojima se uređuju finansijske obaveze privrede, u cilju obezbeđivanja transparentnosti i predvidivosti regulatornog okvira.	2013			√

STANJE

Prema globalno uporedivim podacima o rangiranju privreda u oblasti olakšanja poslovanja, koji se sakupljaju i obrađuju u okviru Doing Business Projekta, Srbija je u 2014. godini zabeležila značajan pad sa već nezavidne pozicije na kojoj se nalazila. U okviru potkategorija koje se ocenjuju, oblast poreza je svakako jedna od najlošije ocenjenih kategorija (161 od 189), odmah iza već tradicionalno slabe tačke privrednih propisa u Srbiji - pribavljanja građevinske dozvole. Interesantno je primetiti da je srpski poreski sistem nisko rangiran i pored činjenice da je generalno orijentisan ka privlačenju investicija, kroz relativno niske poreske stope i brojne olakšice koje su dugo bile deo poreske politike Srbije.

Savet stranih investitora je stava da poreski sistem trpi određene negativne ocene, između ostalog i zbog činjenice da paralelno sa postojećim poreskim oblicima u Srbiji postoji veliki broj parafiskalnih nameta, koji povećavaju efektivno opterećenje privrede pod uslovima koji su često netransparentni i neopravdani. Kao vrsta javnih dažbina, parafiskalni nameti, zapravo, nameću obavezu za koju se ne dobija (uopšte ili u adekvatnoj srazmeri) konkretna usluga, pravo ili dobro.

Ova činjenica je prepoznata od strane nadležnih organa, pa je shodno tome reforma parafiskalnih nameta započeta krajem 2012. godine ukidanjem 138 parafiskalnih nameta. Međutim, nakon toga reforma je ušla u period stagnacije, u kome su

izostali dalji očekivani koraci na ukidanju ili reviziji pojedinih parafiskalnih nameta, te na iznalaženju rešenja za stavljanje pod kontrolu prakse njihovog nekontrolisanog uvođenja.

POBOLJŠANJA

Ministarstvo finansija pripremiло je Nacrt zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara, te isti iznelo na javnu raspravu, koja je završena u martu 2013. godine. Savet je aktivno učestvovao u javnoj raspravi, te svakako izražava svoju podršku ovom projektu za koji očekuje da će pozitivno uticati na predvidljivost poslovnog okruženja.

Zakon o naknadama za korišćenje javnih dobara baziran je na članu 18 Zakona o budžetskom sistemu, a cilj mu je, pre svega, sprečavanje neopravdanog i proizvoljnog uvođenja naknada koje nosioci javnih ovlašćenja naplaćuju privredi. Shodno ovom nacrtu, tekst zakona bi obuhvatao sve osnovne parametre za plaćanje naknada (obveznik, osnovica za plaćanje, način utvrđivanja i plaćanja naknade, itd.), uz odredbu prema kojoj bi uvođenje novih vrsta naknada bilo moguće isključivo ovim zakonom.

Kao pozitivno svakako treba istaći i sprovođenje najavljenog ukidanja naknade za korišćenje građevinskog zemljišta, koja je predstavljala najizdašniji parafiskalni namet. Iako su efekti ukidanja ove naknade donekle kompenzovani kroz reformisanje poreza na imovinu, u koji je ova naknada

„integrisana“ počevši od 1. januara 2014. godine, smatramo da je ukidanje naknade za korišćenje građevinskog zemljišta pozitivan korak, jer eliminiše postojanje parafiskala koji je bio konceptualno prevaziđen i ekonomski neracionalan.

PREOSTALI PROBLEMI

Poslednji podaci istraživanja koje su sproveli NALED i USAID pokazuju da u Srbiji još uvek egzistira 247 parafiskalnih nameta, što predstavlja više od pola neporeskih javnih prihoda (u međuvremenu je čak uvedeno i nekoliko novih oblika). Stoga, potrebno je što pre zaustaviti ovaj trend stagnacije reforme parafiskalnih nameta i nastaviti njen dalji tok.

Savet smatra da je reformu potrebno nastaviti kroz obezbeđivanje dosledne primene članova Zakona o budžetskom sistemu koji uređuju osnovne principe uvođenja i naplate neporeskih javnih prihoda. Zatim, potrebno je nastaviti dalju analizu i ukidanje parafiskala.

Iako je sprovedena javna rasprava, nadležno ministarstvo još uvek nije uobličilo Nacrt zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara. Savet smatra da je potrebno aktualizovati rad na ovom nacrtu, te dovršiti započeti posao kroz sveobuhvatnu analizu i usklađivanje sa rešenjima i tendencijama sektorskih zakona. Ne treba odustati od polaznog koncepta koncentrisanja svih naknada i uvođenja novih samo ovim Zakonom, koji predlaže i sprovodi Ministarstvo finansija.

Poseban problem koji smatramo da treba istaći tiče se lokalne komunalne takse za isticanje firme na poslovnom prostoru (firmarina). Troškovi po osnovu plaćanja firmarine za preostale taksene obveznike značajno su povećani od kada je promenjen režim plaćanja firmarine. Veliko opterećenje po ovom osnovu posebno je istaknuto kod privrednih subjekata koji, zbog prirode svoje delatnosti, obavljaju poslovanje u velikom broju različitih objekata, prodajnih mesta i slično, rasprostranjenih po različitim opštinama (npr. maloprodaja, telekomunikacije, itd.). Zbog zakonske obaveze isticanja firme na svim prodajnim mestima, ovi subjekti se susreću sa nesrazmerno velikim taksenim opterećenjem. Ukupna obaveza jednog privrednog subjekta po osnovu firmarine doseže značajne iznose i usled različite prakse koja postoji među opštinama oko toga da li propisana ograničenja visine firmarine važe za ukupan iznos firmarina koje plaća jedan takseni obveznik na teritoriji iste opštine ili ta ograničenja važe samo za svaku pojedinačnu firmu, ali ne i za ukupni iznos na ime više firmarina istog obveznika. Savet smatra da maksimalan iznos firmarine treba tumačiti kao najviši iznos obaveze jednog privrednog subjekta/taksenog obveznika na teritoriji jedne opštine, bez obzira na broj istaknutih firmi u datoj opštini.

Savet ponovo ističe da uvođenje novih poreza i obaveza u toku fiskalne godine (i to bez prethodne najave) poreskim obveznicima, koja bi im omogućila da prilagode svoje poslovne aktivnosti novim fiskalnim opterećenjima, negativno utiče na predvidivost poslovnog ambijenta i rezultate poslovanja kompanija.

PREPORUKE SAVETA

- Nastavak reforme parafiskalnih nameta i dosledna primena Zakona o budžetskom sistemu. U tom smislu, Savet smatra da je potrebno preispitati sve preostale parafiskalne namete koji finansijski opterećuju privredne subjekte, a za koje oni ne dobijaju odgovarajuću korist u vidu određenih prava, usluga ili dobara.
- Temeljna priprema i usvajanje Zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara.
- Primeniti gornju granicu iznosa firmarine na obavezu koju plaća jedan takseni obveznik, koji ima jedan ili više objekata sa istaknutim firmama na teritoriji jedne opštine.
- Savet stranih investitora veruje da bi svako novo poresko opterećenje za kompanije i fizička lica u Srbiji trebalo da bude prethodno najavljeno poreskim obveznicima, te uvedeno kroz poreske zakone, koji bi trebalo da budu oblikovani od strane Ministarstva finansija, a ne od strane fondova, agencija ili drugih ministarstava.

PROPISI U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Podrška novim i ubrzanje postojećih postupaka za dobijanje IPPC dozvole i dozvole za upravljanje otpadom, kao i obuka zaposlenih u lokalnim organima u pogledu izdavanja takvih dozvola.	2011		√	
Podržati osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom i/ili pružanjem usluga u oblasti zaštite životne sredine i osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom energije iz alternativnih izvora.	2009		√	
Uvesti ekonomske podsticaje za ulaganja u zaštitu životne sredine (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, eko-inovacije, itd.)	2010			√
Podržati javno-privatna partnerstva koja će sarađivati sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, kao neophodan preduslov za sprovođenje bilo kog programa koji ima veze sa investicijama i rastom privatnog sektora.	2010		√	
Ohrabriti uspostavljanje partnerstva između javnih i privatnih učesnika, zajedno sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, što je neophodan preduslov za uspostavljanje odgovarajućeg programa koji će obezbediti okvir za dalja ulaganja i rast u privatnom sektoru.	2010		√	
Nastaviti donošenje lokalnih i regionalnih planova o upravljanju otpadom.	2009		√	

STANJE

U odnosu na 2013. ova godina nije donela puno novosti i napretka u oblasti zaštite životne sredine. Pokrenuti postupci izmene Zakona o zaštiti životne sredine i Zakona o upravljanju otpadom su zaustavljeni usled vanrednih parlamentarnih izbora. Formiranjem nove Vlade i ministarstava očekuje se nastavak ovog procesa i dalja harmonizacija propisa iz zaštite životne sredine sa evropskom regulativom u ovoj oblasti. Nadalje, podsticaj za ponovnu upotrebu i korišćenje otpada kao sekundarne sirovine, za proizvodnju energije i proizvodnju plastičnih kesa je usporen i očekuje se rebalans budžeta za ove svrhe.

U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom i Zakonom o ambalaži i ambalažnom otpadu vrši se sakupljanje prazne ambalaže. U 2014. godini svaka kompanija koja iznosi proizvode na tržište dužna je da sakupi radi ponovnog iskorišćenja 23%, odnosno radi reciklaže 19% od ukupnog ambalažnog otpada. Operateri Sekopak i Eko 21 preuzimaju ambalažu od sredstava za zaštitu bilja i izvoze ga radi spaljivanja. Međutim, sistemskog rešenja za zbrinjavanje

otpada nastalog od ambalaže od sredstava za zaštitu bilja u Srbiji još nema.

POBOLJŠANJA

Značajem se izdvaja novi Zakon o efikasnom korišćenju energije, kojim se uređuju uslovi i način efikasnog korišćenja energije i energenata, sistem energetske menadžmenta, minimalni zahtevi energetske efikasnosti, finansiranje, podsticajne i druge mere u ovoj oblasti i dr, a čije je donošenje bilo jedna od preporuka Bele knjige 2012. Osnovni ciljevi Zakona su: povećanje sigurnosti snabdevanja energijom i njeno efikasno korišćenje, povećanje konkurentnosti privrede, smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu i podsticanje odgovornog ponašanja prema energiji. Od 1. januara 2014. formiran je budžetski Fond za unapređenje energetske efikasnosti Republike Srbije i doneta je Uredba koja određuje vrste proizvoda koji utiču na potrošnju energije i obeležavanje njihove energetske efikasnosti. Osnivanje ovog fonda podrazumeva da se u Zakonu o budžetu Republike Srbije za 2014. godinu predvidi stavka budžetskog fonda u okviru Ministarstva energetike, razvoja i

zaštite životne sredine i da Vlada Republike Srbije donese godišnji program finansiranja aktivnosti i mera unapređenja energetske efikasnosti u skladu sa Zakonom.

Takođe, u skladu sa odredbama Zakona o planiranju i izgradnji i Pravilnika o uslovima, sadržini i načinu izdavanja sertifikata o energetskim svojstvima zgrada izdate su dozvole prvim organizacijama koje su ovlašćene za izdavanje energetskih pasoša.

Cementare u Srbiji su nastavile sa zbrinjavanjem otpadnih guma, komunalnog otpada i otpadnog ulja. Ostvarena je odlična saradnja u ovoj oblasti sa Ministarstvom nadležnim za zaštitu životne sredine i svim trima cementarama su izdate integrisane dozvole (IPPC).

Predstavnici kompanija proizvođača i distributera sredstava za zaštitu bilja započeli obuku korisnika u pogledu trostrukog ispiranja prazne ambalaže, putem zimskih predavanja proizvođačima i podelili brošure i postere sa detaljnim uputstvom. Takođe, na sva uputstva za upotrebu Sredstava za zaštitu bilja (SZB) je dodato uputstvo o načinu ispiranja ambalaže.

Potrebno je nastaviti započeti proces izmena Zakona o zaštiti životne sredine i Zakona o upravljanju otpadom, koje su neophodne radi harmonizacije sa propisima Evropske unije - između kojih su i definisanje ponovnog iskorišćenja otpada u koju po standardima Evropske unije - evropske direktive za otpad (Direktiva 2008/98/EC), spada i proces koproceniranja (u skladu sa Smernicama za tumačenje ključnih odredaba Direktive), kao operacija ponovnog iskorišćenja otpada i tom smislu dozvoliti uvoz neopasnog otpada u te svrhe. Na taj način bi se značajno smanjila upotreba neobnovljivih izvora energije, a postrojenjima koja imaju IPPC dozvole i ispunjavaju uslove za termički tretman otpada omogućilo da upravljaju svojim troškovima proizvodnje na mnogo bolji način i samim tim postanu konkurentniji na relevantnom tržištu i ravnopravni učesnici u odnosu na ostale sa evropskog tržišta, gde je trgovina ovim otpadom potpuno slobodna i dozvoljena.

Pravilnik o načinu i postupku upravljanja otpadnim gumama koji propisuje da reciklaža otpadnih guma obuhvata najmanje 80%, a korišćenje u energetske svrhe najviše 20% ukupne količine sakupljenih otpadnih guma u prethodnoj godini, stavlja korisnike ovog otpada u energetske svrhe u neravnopravan položaj. Nijedan operater

pojedinačno nema saznanja, niti ih u skladu sa propisima o zaštiti konkurencije sme imati, o količini otpadnih guma koje je energetski iskoristio drugi operater. To istovremeno znači i da nijedan pojedinačno ne može znati da li je i ako je kada je tokom godine srazmera koju propisuje Pravilnik dostignuta.

Osim toga, visine podsticajnih sredstava za ponovnu upotrebu i iskorišćenje otpada kao sekundarne sirovine (160 EUR/t) ili za dobijanje energije (30 EUR/t) koje su trenutno propisane nisu bazirane na stvarnim troškovima tretmana ovih proizvoda kada postanu otpad, što je prvobitna namena podsticajnih sredstava. Primena ovako utvrđenih podsticajnih sredstava sa neopravdano visokim razlikama istih za različite vrste tretmana otpada dovela je do:

- poremećaja na tržištu otpadnih ulja i otpadnih guma čime su operateri koji poseduju dozvole za termički tretman otpadnih ulja i otpadnih guma radi dobijanja energije, ostali bez stalnih i stabilnih izvora alternativnih goriva, a razvilo se crno tržište energenata
- ogromnog odliva sredstava iz budžeta, što kada su gume u pitanju iznosi bar 10 miliona evra, bez ikakve potrebe, jer celokupna količina može da se zbrine u cementarama bez troškova ili sa znatno manjim troškovima. Sve ovo ne bi doprinelo smanjenju broja zaposlenih koji rade na sakupljanju guma, jer bi oni nastavili da rade ovaj posao.

PREOSTALI PROBLEMI

- Pravni okvir za trgovinu otpadom nije obezbeđen i tržište otpada nije dovoljno razvijeno.
- Sistem praćenja i izveštavanja još nije dovoljno razvijen da bi se završio nacionalni i lokalni registar izvora zagađenja.
- Sistem podsticaja za ulaganje u zaštitu životne sredine nije razvijen (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, ekološke investicije, reciklaža, itd.).
- Izdat je ograničen broj IPPC dozvola i postupak izdavanja dozvola za upravljanje otpadom je složen i dugotrajan.
- Termički tretman opasnog otpada, posebno pakovanja SZB-a, se ne sprovodi i otpad se ne preuzima od SZB-a iz nekoliko razloga, kao što su: nedostatak dozvola i nepostojanje odgovarajućih pripremljenih linija za ovu vrstu otpada.

PREPORUKE SAVETA

- Podrška novim i ubrzanje postojećih postupaka za dobijanje IPPC dozvole i dozvole za upravljanje otpadom, kao i obuka zaposlenih u lokalnim organima u pogledu izdavanja takvih dozvola.
- Podržati osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom i/ili pružanjem usluga u oblasti zaštite životne sredine, osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom energije iz alternativnih izvora.
- Uvođenje ekonomskih podsticaja za ulaganja u zaštitu životne sredine (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, eko-inovacije, itd.).
- Podržati javno-privatna partnerstva koja će sarađivati sa lokalnim vlastima da bi pomogla sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, kao neophodan preduslov za sprovođenje bilo kog programa koji ima veze sa investicijama i rastom privatnog sektora.
- Ohrabriti uspostavljanje partnerstva između javnih i privatnih učesnika, zajedno sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, što je neophodan preduslov za uspostavljanje odgovarajućeg programa koji će obezbediti okvir za dalja ulaganja i rast u privatnom sektoru.
- Razvijati saradnju sa operaterima koji poseduju dozvole za termički tretman otpada, čime bi se rešio problem trajnog zbrinjavanja otpada i značajno smanjile količine koje se odlažu na deponijama.
- Nastaviti donošenje lokalnih i regionalnih planova o upravljanju otpadom.

SPECIFIČNO ZA ODREĐENI SEKTOR

HRANA I POLJOPRIVREDA

A. BEZBEDNOST HRANE

1. ZAKON O BEZBEDNOSTI HRANE

STANJE

Zakon o bezbednosti hrane usvojen je 2009. godine i u oblasti sanitarne i fitosanitarne inspekcije izvršena je podela nadležnosti između dva relevantna ministarstva. Fitosanitarne, veterinarske i poljoprivredne inspekcije Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine zadužene su za vršenje zvaničnih kontrola hrane životinjskog i biljnog porekla u fazi primarne proizvodnje, prerade, prometa, uvoza, tranzita i izvoza. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja je nadležna za kontrolu nove hrane, dijetetskih proizvoda, aditiva, aroma, enzimskih preparata neživotinjskog porekla, kao i za sve vrste voda za piće. U maju 2013. godine najavljene izmene Zakona o bezbednosti hrane u okviru kojih bi kontrola hrane i prehrambenih namirnica neživotinjskog porekla bila u nadležnosti sanitarne inspekcije Ministarstva zdravlja nisu ostvarene. Nacionalna referentna laboratorija, čije je osnivanje jasno propisano zakonom, nikada nije počela sa radom, iako je (mada samo formalno) osnovana. Sa druge strane, osnivanje Agencije za bezbednost hrane, kao nezavisnog organa sa ukupnim nadležnostima u oblasti bezbednosti hrane još uvek nije uvedena od strane relevantnog zakonodavstva Srbije. Dalje je važno pitanje monitoringa bezbednosti hrane i hrane za životinje, kao mehanizma sistematske kontrole zagađivača u hrani i hrani za život u svim fazama proizvodnje, prerade i marketinga. Iako su odredbe zakona koje regulišu odgovarajući program na snazi od 1. januara 2009. godine, njihova realizacija još uvek nije počela.

POBOLJŠANJA

Nema poboljšanja.

PREOSTALI PROBLEMI

Prema članu 70 troškove analize i superanalize svih uzoraka snosi stranka od koje je uzorak uzet, ako se u konačnom postupku utvrdi da ne odgovara propisanim svojstvima.

Ako uzorak odgovora propisanim svojstvima, troškovi laboratorijskih analiza i superanaliza padaju na teret sredstava predviđenih budžetom Republike Srbije. Međutim, u praksi samo uvoznik plaća za analize. Dalje je propisano da subjekti u poslovanju hranom ili hranom za životinje čiji su proizvodi predmet uzimanja uzoraka i analize moraju da imaju pravo na dodatno stručno mišljenje (superanaliza) koje ne odlaže preduzimanje hitnih mera u slučaju iznenadne opasnosti.

Prema članu 71 subjekti u poslovanju hranom i hranom za životinje plaćaju naknadu za laboratorijske analize uzoraka uzetih tokom službenih kontrola, kao i za izvršene službene kontrole u slučaju kada je rezultat analize nepovoljan, osim kada je to ovim zakonom drugačije propisano. Sredstva ostvarena od naknade iz stava 1 ovog člana prihod su Republike Srbije i vode se na posebnom računu u budžetu Republike. Visinu naknade iz stava 1 ovog člana utvrđuje Vlada.

Pored »zvanične kontrole« koja je definisana zakonom (član 4 stav 11), pominje se i »posebna kontrola« (član 70), međutim ne postoji definicija »posebnih kontrola«. Takođe, zakon definiše samo službeni uzorak, a ne uzorke, a pošto se termin uzorci pretežno koristi u celom zakonu, nije u potpunosti jasno da li ova dva termina imaju isto značenje, ili postoji razlika između njih. Takođe, nema ni definicije superanalize, pomenute u članu 70, osim opisa da je u pitanju »dodatno stručno mišljenje«. Konačno, nije jasno da li je naknada za laboratorijske analize uzoraka prema članu 70 stav 1 ista kao i troškovi analize i superanalize u članu 70. Shodno tome, nije jasan tačan obim troškova analize za subjekte u poslovanju hranom i hranom za životinje.

Član 12 definiše da će se obaveze vezane za bezbednost hrane vršiti od strane državne uprave, sa listom nadležnosti, međutim, tu imamo preklapanje dužnosti i nije jasna slika ko je za šta odgovoran.

Član 31 navodi da su subjekti u poslovanju hranom i hranom za životinje u svim fazama proizvodnje, prerade i prometa hrane i hrane za životinje kojim upravljaju, dužni da obezbede da hrana ili hrana za životinje ispunjava uslove propisane ovim zakonom i drugim posebnim propisima, kao i da dokažu ispunjenost tih uslova. Nema jasne definicije o tome šta je dokaz o bezbednosti hrane, niti kolika bi morala biti učestalost analiza.

U nastavku, postoji nekoliko neusaglašenosti vezanih za podzakonska akta.

Opšti pravilnik o kriterijumima bezbednosti hrane u maloprodajnim objektima još uvek nije donet. Pravilnik koji je u upotrebi je onaj koji smatra lanac maloprodajnih objekata kao proizvođače hrane koji izazivaju dodatne troškove (higijenski i sanitarni preduslovi, priprema prostorija, jedinica za uzorkovanje).

Pravilnik o kvalitetu mlevenog mesa, poluproizvoda i proizvoda od mesa (Službeni list RS 21/2012), nije u skladu sa Pravilnikom o kvalitetu mesa za stoku, živinu i divljač (Službeni list SFRJ br. 34/74, 26/75, 13/78 – dr. propis, 2/85 - pro-

pis, 1/81 dr. propis) i Pravilnikom o zaklanim svinjama i kategorizaciji svinjskog mesa (Službeni list SFRJ br. 2/85, 12 / 85, 24/86) - članovi 10, 11, 12 i 23.

Promena koja je uvedena u Pravilniku o kvalitetu mlevenog mesa, poluproizvoda i proizvoda od mesa je da nije dozvoljeno korišćenje mesa III kategorije za pripremu poluproizvoda. Ovaj pravilnik u delu koji definiše III kategoriju mesa nije u skladu sa pravilnicima kojima je regulisana kategorizacija svežeg mesa.

PREPORUKE SAVETA

- Neophodno je imati jasne odredbe članova 70 i 71, u smislu jasnih razlika između troškova analize iz člana 70 i naknade iz člana 71, ili, ako ne postoji relevantna razlika, da se promene odgovarajuće odredbe brisanjem delova koji stvaraju konfuziju.
- Takođe, mora se u zakon uvrstiti jasnije definisanje superanaliza – koje telo treba da ih radi (ako superanalizu radi druga, takođe sertifikovana laboratorija, kako mogu rezultati biti drugačiji).
- Takođe, posebne kontrole, pomenute u članu 70, treba da budu jasno definisane, ili ako se suštinski ne razlikuju od već definisane službene kontrole, to bi trebalo da bude jasno navedeno.
- Potrebno je jasno definisati odgovornosti u članu 12.
- Potrebno je jasno definisati u članu 30. šta je dokaz o bezbednosti hrane (analiza u akreditovanim laboratorijama) i učestalost analiza.
- Da bi se obezbedila pravilna primena propisa, neophodno je donošenje Pravilnika o kriterijumima opšte bezbednosti hrane na nivou maloprodaje hrane.
- Potrebno je izmeniti Pravilnik o kvalitetu mlevenog mesa, poluproizvoda i proizvoda od mesa, kako bi se uskladio sa relevantnim Pravilnikom o kvalitetu mesa za stoke, živine i divljači i Pravilnikom o zaklanim svinja i kategorizaciji svinjskog mesa.

2. SANITARNA I FITOSANITARNA INSPEKCIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uspostavljanje jedinstvenih pravila za postupke granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije industrije hrane, bezalkoholnih napitaka i duvana (duvanskog lista, neduvanskog materijala i cigareta) posebno u pogledu broja uzoraka koji se uzima iz svake robne pošiljke, kao i u pogledu troškova laboratorijske analize i detaljnih rokova za izvršenje postupaka granične inspekcije.	2011		√	
Konzistentna primena ovih jedinstvenih pravila za postupke granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije industrije hrane i bezalkoholnih napitaka uz eliminisanje mogućnosti donošenja proizvoljnih odluka pojedinih inspektora.	2012		√	
Uskladiti novi Zakon o bezbednosti hrane, Zakon o inspeksijskom nadzoru i ostale zakonodavne akte sa evropskom regulativom čime bi se pojednostavili procesi i procedure prilikom uvoza robe, a kontrola robe/proizvoda koordinisano vršila na samom tržištu zajedničkim radom više različitih inspekcija (fito, sanitarna, komunalna, tržišna, poreska itd) sa jedinstvenim ciljem, a to je zaštita i bezbednost potrošača.	2013			√

STANJE

Zakon o bezbednosti hrane je usvojen 2009. godine, u oblasti sanitarne i fitosanitarne inspekcije izvršena je podela nadležnosti između dva relevantna ministarstva. Fitosanitarne, veterinarske i poljoprivredne inspekcije Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine zadužene su za vršenje zvaničnih kontrola hrane životinjskog i biljnog porekla u fazi primarne proizvodnje, prerade, prometa, uvoza, tranzita i izvoza. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja je nadležna za kontrolu nove hrane, dijetetskih proizvoda, aditiva, aroma, enzimskih preparata neživotinjskog porekla, kao i za sve vrste voda za piće. Sanitarna inspekcija je, takođe, zadužena i za kontrolu proizvoda opšte upotrebe, uključujući i kozmetiku.

POBOLJŠANJA

Nema značajnijeg poboljšanja u odnosu na prethodnu godinu u smislu količine uzorkovanih proizvoda, učestalosti uzorkovanja i dobijanja rešenja od inspektora.

Primetan je napredak u smislu izvesnog vida monitoringa, s obzirom na to da se inspektori uglavnom trude da ne uzorkuju iste proizvode u okviru perioda od šest meseci, mada ovo nije u potpunosti u primeni.

Krajem 2013. i tokom 2014. godine došlo je do značajnih promena po pitanju kontrole kvaliteta vina i alkoholnih pića. Period važenja laboratorijskog sertifikata je definisan i iznosi šest meseci za svaki lot, uz specifikaciju o tipu analiza potrebnih za izvoz i dobijanje kontrolnog broja. Formirana je baza podataka za sva pravna lica koja se bave proizvodnjom vina, kao i spisak inspektora i ovlašćenih laboratorija

PREOSTALI PROBLEMI

Glavni problem je nepredvidivo poslovno okruženje, s obzirom na to da nema jasne situacije po pitanju trajanja karantina za isporuka.

Broj uzorkovanih isporuka je i dalje visok, u proseku se uzorkuje 35% uvoznih pošiljki, koje bivaju blokirane zbog provere kvaliteta. I dalje je nemoguće predvideti koja će isporuka biti blokirana, te se ne mogu praviti konkretni planovi vezani za raspoloživost robe, dok je, prema evidenciji fitosanitarne inspekcije, samo 10% pošiljaka uzorkovano, analizirano i procesuirano.

Poseban izazov predstavlja i uvoz i uzorkovanje piva, s obzirom na to da se samo analiza u domaćim laboratorijama svakog lota/serijskog broja, a koje obezbeđuje uvoznik, smatra dokazom bezbednosti tokom 2013.

Ovo nije usklađeno sa Uputstvom o službenom uzorkovanju hrane i hrane za životinje biljnog i mešovitog pore-

kla pri uvozu Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine.

PREPORUKE SAVETA

U cilju stvaranja stabilnog poslovnog okruženja, neophodne su izvesne promene u cilju predvidivosti:

- Konzistentna primena jedinstvenih pravila u procedurama inspekcijskih službi u smislu troškova, rokova i mehanizama rada na terenu
- Diskreciona prava inspektora da odluče proizvoljno koliki će broj uzoraka biti uzet, kakva će biti sama procedura uzorkovanja i troškovi laboratorijskih analiza treba da budu isključena, a broj uzoraka varira između 10-30 po inspektoru, ali i unutar same inspekcijske službe, u zavisnosti od konkretnog inspektora na dužnosti, koji često ima diskreciono pravo da proizvoljno odluči o gorepomenutom
- Diskreciona prava inspektora da odrede tip analiza u laboratorijskim procesima treba da budu isključena. Cene su standardizovane između laboratorija, ali broj analiza, kao i njihov tip utiču na cenu.
- Poboljšati sistem granične inspekcije, jer uvoznici ne mogu da planiraju svoje poslovanje u Srbiji, s obzirom na to da vremenski period potreban za graničnu inspekciju i proces provere nije predviđen i da varira u zavisnosti od faktora nepoznatih uvozniku, vreme trajanja od istovara isporuke do stavljanja u promet može potrajati od tri do 20 dana, u zavisnosti od toga da li inspektor uzorkuje pošiljku za analizu ili ne, kojoj laboratoriji šalje uzorke na analizu i tome slično.
- Uvoznik koji snosi finansijske posledice za eventualni gubitak ili uništenje treba da bude zaštićen, s obzirom na to da se pri uzimanju uzoraka pri uvozu iz originalnog pakovanja često uništi roba ili njena ambalaža
- Sve prepreke trgovini treba da budu rešene i da se poštuje princip slobodnog kretanja robe, s obzirom na to da se ne može predvideti koja će roba biti blokirana zbog kontrole kvaliteta, te uvoznici ne mogu da planiraju vreme kada će roba biti puštena u promet, što utiče na mesečna planiranja volumena robe, promotivne aktivnosti i tome slično, a što stvara tržišnu barijeru i kršenje principa slobodnog kretanja robe.

3. KONTROLA KVALITETA I DEKLARISANJE PREHRAMBENIH PROIZVODA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvajati izmene Zakona o bezbednosti hrane u skladu sa relevantnom evropskom regulativom, čime će se omogućiti koordinisana kontrola tržišta hrane i prehrambenih proizvoda i kontrola njihovog kvaliteta od strane nezavisne institucije.	2013			✓
Dosledno sprovođenje Pravilnika o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane od strane nadležnih organa.	2011	✓		
Blagovremeno dalje usaglašavanje Pravilnika sa relevantnom Evropskom direktivom (posebno Direktivom 1169/2011)	2013	✓		

STANJE

Usvajanjem novog Pravilnika o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica (Službeni list RS, 85/2013), srpska legislativa u oblasti obeležavanja hrane se znatno približila evropskoj. Ova činjenica znatno olakšava poslovanje subjektima koji plasiraju prehrambene proizvode na tržište Srbije, s obzirom na to da sada etikete sadrže manje specifičnih parametara, čime se umanjuje logističko i operativno opterećenje proizvođača koji posluju u više zemalja, a imajući u vidu da je Srbija bila među poslednjim zemljama regiona sa zastarelom legislativom iz ove oblasti.

POBOLJŠANJA

Usvajanjem Pravilnika o deklarisanju koji je umnogome usklađen sa važećom evropskom regulativom znatno se umanjuje logistički, operativni i finansijski teret za proizvođače, dok

posebno važan pomak predstavlja ukidanje odredbe o zabrani isticanja slike voća na proizvodima koji sadrže manje od 50 odsto voćnog sadržaja. Ova odredba je predstavljala izuzetak od bilo kog tržišta u okruženju ili Evropske unije, čime je dovela do potrebe za proizvodnjom više etiketa za isti proizvod.

PREOSTALI PROBLEMI

Nedovoljno jasno definisane završne i prelazne odredbe Pravilnika o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica dovode do postojanja prostora za proizvoljno tumačenje roka od 18 meseci, datog proizvođačima da usklade svoje etikete sa novim pravilnikom.

Sadašnja formulacija ostavlja prostor za tumačenje da od dana stupanja na snagu pravilnika (osam dana po objavi u Službenom glasniku), nova ambalaža može biti proizvedena samo u skladu sa odredbama pravilnika, što je operativno nemoguće.

PREPORUKE SAVETA

- Usvajati izmene ili izdati tumačenje Pravilnika o deklarisanju i obeležavanju upakovanih namirnica, kojim bi se razrešila mogućnost proizvoljnog tumačenja roka od 18 meseci, tako da on daje prostor proizvođačima da do navedenog roka istroše stare, odobre i proizvedu nove etikete.
- Usvajati izmene Zakona o bezbednosti hrane u skladu sa relevantnom evropskom regulativom, čime će se omogućiti koordinisana kontrola tržišta hrane i prehrambenih proizvoda i kontrola njihovog kvaliteta od strane nezavisne institucije.

4. STANDARDI KVALITETA U PROIZVODNJI MLEKA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Hitno osnivanje Nacionalne referentne laboratorije (NRL) kako nalaže Zakon o sigurnosti hrane i obezbeđenje njene potpune nezavisnosti. Pored toga, važno je brzo opremiti NRL profesionalno i stručno na nivou koji će osigurati izvršavanje svih zakonom propisanih zadataka, kao i da se bliže definiše mesto, uloga i obaveze Nacionalne referentne laboratorije za bezbednost hrane.	2010			√
Preporučljivo je iskoristiti mogućnost finansiranja iz pristupnih fondova EU i Tvining projekta Delegacije Evropske komisije. NRL bi trebalo organizovati na način koji omogućuje podršku iz kompenzacija sopstvenih korisnika i ključnih delova javnosti, što bi se zakonom propisalo.	2010			√
U cilju primene jedinstvenog sistema ocene kvaliteta sirovog mleka, treba podržati osnivanje nacionalne laboratorije.	2012			√
Kako bi se na duži rok uspostavio monitoring nad bezbednošću celokupnog lanca proizvodnje mleka, a time uveo red u kompletan nadzor i kontrolu poljoprivrednih inputa koji ulaze u lanac proizvodnje sirovog mleka, osigurali potrošači, ali i proizvođači mleka, aktiviranje NRL je od presudnog značaja.	2013			√
Savet smatra da lekcije koje se nauče kroz proces poboljšanja u oblastima proizvodnje mleka mogu da se primene i u čitavom sektoru proizvodnje hrane.	2013			√

STANJE

Prehrambena industrija se i dalje suočava sa brojnim izazovima, kako u delu proizvodnje, tako i u delu plasmana svojih gotovih proizvoda. Kupovna moć domaćeg tržišta, koja je u stagnaciji, kao i velika konkurentnost inostranog tržišta, najveće su prepreke zbog kojih ozbiljniji rast u proizvodnji mleka i mlečnih proizvoda nije moguć.

Kao jedan od ključnih faktora i prioriteta koji može umnogome da doprinese uspešnijem plasmanu proizvoda od mleka i mlečnih proizvoda, naročito na inostranim tržištima, jeste uspostavljanje sistema kvaliteta sirovog mleka na pravim temeljima.

Promenljivo privredno okruženje u svetu i kod nas, koje i pored negativnih posledica globalne krize poslednjih godina ipak pruža perspektivu i mogućnost otvaranja

novih tržišta za mlečne proizvode, kao što je to sada slučaj nakon zaokreta u odnosima između Rusije i EU, pokazuje još jednom svu neophodnost uspostavljanja održivog, doslednog, jasnog i jednostavnog sistema proizvodnje sirovog mleka usklađenog sa svetskim tj. evropskim standardima u oblasti kvaliteta, naročito mikrobiološkog.

POBOLJŠANJA

Nažalost, ne može se reći da je bilo napretka u odnosu na isti period prošle godine. Ono što se može konstatovati jeste da je i ovog puta izgubljeno dragoceno vreme.

Ono što je donekle poboljšanje jeste činjenica da je povećan broj ispitivanja kvaliteta sirovog mleka koje se vrši u ovlašćenim domaćim laboratorijama. Treba naglasiti da se ovde radi o ispitivanju kvaliteta sirovog mleka prema domaćem pravilniku čiji su kriterijumi niži od onih u EU.

PREOSTALI PROBLEMI

U periodu u kome treba da se poboljša kvalitet sirovog mleka u Srbiji i uskladi sa normativima EU, a to je 2020. godina, preostalo je da se uradi sve ono što do sada nije urađeno. Čini se da toga nije preostalo mnogo, ali je to ono što je izgleda i najsloženije.

Zabrinjava činjenica da su industrija, država, a posebno struka i proizvođači mleka bili nemoćni da bilo šta promene nabolje u delu proizvodnje sirovog mleka kada je u pitanju približavanje parametrima kvaliteta onima koji važe u EU. Ovo konkretno znači da je prolongirano vreme do kada kvalitet našeg sirovog mleka treba da se uskladi sa zahtevima EU, a to je 2020. godina. Iz toga se

može postaviti pitanje da li će i ovo vreme biti izgubljeno ili će se stvari promeniti nabolje.

Zakon o bezbednosti hrane postoji već godinama, međutim, on ne odražava realno stanje na terenu i obratno, zbog čega je kvalitet sirovog mleka pod velikim pitanjem. Razlog ovakve tvrdnje leži u činjenici da još uvek ne postoji nacionalna laboratorija, kako je to predviđeno zakonom o bezbednosti hrane.

Iako postoji povećanje ispitivanja sirovog mleka od strane ovlašćenih laboratorija, ono se odnosi samo na jedan deo tržišta sirovog mleka i to prvenstveno na onaj koji pokriva najveća mlekarska grupacija u zemlji. Razlog zašto se ova ispitivanja ne rade na celokupnom tržištu jeste visoka cena samog postupka ispitivanja.

PREPORUKE SAVETA

Kako bi se poboljšala tekuća situacija, neophodno je učiniti sledeće:

- Još jednom ističemo neophodnost hitnog osnivanja Nacionalne referentne laboratorije (NRL) kako nalaže Zakon o sigurnosti hrane i obezbeđenje njene potpune nezavisnosti, profesionalizacije i tehničke opremljenosti.
- Pojednostavljenje organizacije rada nacionalne referentne laboratorije (NRL), barem u delu kontrole sirovog mleka, na bazi isključivo ekonomskih parametara. Ovo prvenstveno znači podelu terena radi efikasnije obrade uzoraka sirovog mleka. U tom smislu, predlažemo da centri za prikupljanje i obradu uzoraka budu: Beograd, Novi Sad i Kraljevo, gde već postoje uslovi za tako nešto u pogledu postojanja ovlašćenih laboratorija, pri čemu bi kao „krovni“ organ bila upravo Nacionalna referentna laboratorija (NRL).
- Pronalaženje modela po kome bi se trenutna cena ispitivanja uzoraka sirovog mleka učinila jeftinijom i pristupačnijom za najveći broj proizvođača mleka. Jedan od načina mogla bi da bude raspodela učešća u ceni ispitivanja uzoraka mleka između države, farmera i mlekare. Slično je u EU gde npr. u Francuskoj troškove ovog ispitivanja snose podjednako i mlekare i farmeri.
- Aktiviranje stručnog kadra u oblasti edukacije farmera uz stvaranje sistema obuke i organizovanog finansiranja od strane pristupnih fondova EU i drugih finansijskih ustanova, onih projekata koji su ključni za povećanje konkurentnosti u proizvodnji mleka, a time i podizanja samog kvaliteta sirovog mleka.

5. PROCES REGISTRACIJE SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA (SZB)

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Cilj je da se evropski standardi uvedu u domaće srpsko zakonodavstvo, u smislu napora Republike Srbije da u potpunosti uskladi svoje propise sa EU i sa Svetskom trgovinskom organizacijom (STO).	2010			√
Savet stranih investitora preporučuje potpuno usklađivanje sa standardima EU i pravilno sprovođenje procesa registracije sredstava za zaštitu bilja u Republici Srbiji da bi se osigurala bezbednost hrane za potrošače i lojalna konkurencija između međunarodnih i domaćih društava, dok se istovremeno stvaraju povoljni tržišni uslovi za inostrana ulaganja time što svi članovi novog Zakona o sredstvima za zaštitu bilja odmah stupaju na snagu i što započinje revizija postojećih registracija.	2010			√
Nova podzakonska akta u saglasnosti sa novim Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja koja će omogućiti efikasnu registraciju, inspekciju, prodaju, uvoz i korišćenje pesticida u poljoprivredi i šumarstvu.	2012			√

STANJE

Trenutni Zakon o sredstvima za zaštitu bilja usvojen je 2. juna 2009. godine (Službeni glasnik Republike Srbije br. 41/09) pod odgovornošću Ministarstva poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede. On ne osigurava bezbednost hrane i predstavlja nepoznati rizik za potrošače zbog činjenice da određene izmene i dopune (članovi od 86 do 90) u novom zakonu upućuju nazad na prethodni Zakon o zaštiti bilja (Službeni glasnik SRJ br. 26/98) iz 1998. godine.

Uprava za zaštitu bilja je novembra 2013. izdala dva zvanična pisma, navodeći: "Dana 31.12.2013. stupaju na snagu članovi 11-25 zakona, jedino zahtevi predate zaključno sa 30.12.2013 (će) biti rešeni u skladu sa članom 86. stav 3. Zakona o sredstvima za zaštitu bilja". Međutim, u martu 2014. godine, Uprava za zaštitu bilja je izdala vodič pod nazivom "Registracija sredstava za zaštitu bilja od 31. decembra 2013.", objavljen na sajtu Ministarstva poljoprivrede, navodeći da "Na inicijativu Privredne komore Srbije... imajući u vidu tzv. „ciljno“ tumačenje zakona, odnosno šta se sa određenim odredbama zakona treba postići, Uprava za zaštitu bilja će prihvatiti zahteve za registraciju novih sredstava za zaštitu

bilja podnete i u skladu sa čl. 11. do 25. Zakona o sredstvima za zaštitu bilja, ali i u skladu sa članom 86 stav 3 zakona, u zavisnosti od toga kako podnosilac to zahteva."

Nivo nepoznatih nečistoća koje prate aktivnu supstancu i mogu se naći u SZB može da varira. Nažalost, ove nepoznate nečistoće se nikada ne kontrolišu tokom procesa registracije SZB u Srbiji. Od ukupno 800 registrovanih SZB u zemlji (prema podacima Uprave za zaštitu bilja, 31. 12. 2013) više od 45 odsto sredstava za zaštitu bilja registrovano je na osnovu minimalne dokumentacije. Novi Zakon o sredstvima za zaštitu bilja koji je usvojen 2009. je bio nada za usklađivanje sa standardima EU.

Ovo (opet) vodi do paralelnog sprovođenja starog i novog zakona, registracije potencijalno rizičnih SZB, neusklađenosti zakona sa standardima EU i mogućeg rizika za zdravlje ljudi i životinja i životnu sredinu.

POBOLJŠANJA

Uprkos činjenici da je Ministarstvo poljoprivrede pokazalo da je otvoreno za komunikaciju, nažalost, nema poboljšanja.

PREOSTALI PROBLEMI

Mišljenje je i dalje da uloga lokalnih organa vlasti ima suštinski značaj i da se ona ne može zameniti nikakvim sporazumima privrednih društava. Lokalni organi vlasti imaju vodeću ulogu

u stvaranju poštenog poslovnog okruženja. Sledstveno tome, principi, kao što su bezbednost hrane i korisnika, ne treba, prema našem mišljenju, da se zasnivaju na konsenzusu svih učesnika na tržištu, već moraju da slede međunarodne standarde uz aktivnu ulogu državnih organa vlasti.

PREPORUKE SAVETA

- Cilj je da se evropski standardi uvedu u domaće srpsko zakonodavstvo, u smislu napora Republike Srbije da u potpunosti uskladi svoje propise sa EU i sa Svetskom trgovinskom organizacijom (STO).
- Savet stranih investitora preporučuje potpuno usklađivanje sa standardima EU i pravilno sprovođenje procesa registracije sredstava za zaštitu bilja u Republici Srbiji da bi se osigurala bezbednost hrane za potrošače i lojalna konkurencija između međunarodnih i domaćih društava, dok se istovremeno stvaraju povoljni tržišni uslovi za inostrana ulaganja time što svi članovi novog Zakona o sredstvima za zaštitu bilja odmah stupaju na snagu i što započinje revizija postojećih registracija. Usaglašavanje sa EU standardima je takođe neophodno zbog toga što tek nakon zatvaranja svih 35 poglavlja (poglavlje 12 se odnosi na bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja) može se potpisati ugovor o članstvu Srbije sa svim ostalim zemljama članicama EU.
- Nova podzakonska akta u saglasnosti sa novim Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja koja će omogućiti efikasnu registraciju, inspekciju, prodaju, uvoz i korišćenje pesticida u poljoprivredi i šumarstvu.

5. SUBVENCije

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvojiti četvorogodišnje strategije za sve veće sektore poljoprivredne proizvodnje, utvrđivanjem srednjeročnih do dugoročnih politika subvencionisanja.	2010			√
Usvojiti propise koji promovišu standarde kvaliteta u poljoprivrednoj proizvodnji (na primer Globalni GAP i HACCP za mleko) i promeniti strukturu subvencionisanja po klasama kvaliteta u u cilju postizanja efikasnosti u proizvodnji.	2010			√
Tamo gde su ostale sredstva finansijske pomoći, subvencije bi trebalo da su dostupne svim pravnim i fizičkim licima po istim uslovima, bez obzira na prošli ili sadašnji status poljoprivrednog zemljišta kako bi se osigurala transparentnost procesa, podsticali efikasni proizvođači i prepoznala specijalizacija i profesionalizacija poljoprivrede.	2010			√

STANJE

Politika subvencionisanja je bila i po svojoj prilici će ostati značajno sredstvo finansijske pomoći politike Srbije, ali i politika mnogih država članica Evropske unije. Subvencije bi kao ekonomski instrument trebalo da imaju za cilj postizanje efikasnosti i održivosti poljoprivredne proizvodnje, što bi stvorilo preduslove za veću konkurentnost sektora u izvozu i visok kvalitet u proizvodnji. Mora se uzeti u obzir činjenica da će subvencionisanje izvoza biti ukinuto onda kada se Srbija pridruži Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO), što podrazumeva da konkurentnost izvoza bude podržana kroz subvencije za neposrednu poljoprivrednu proizvodnju.

Vlada Srbije bi trebalo da prepozna poljoprivredni sektor kao jedan od ključnih pokretača rasta i da u skladu sa time obezbedi sektoru predvidivost u smislu dugoročne strategije kao glavnog preduslova za stabilno poslovanje i dalje poboljšanje trgovinskog bilansa u poljoprivredi Srbije. Mi verujemo da poljoprivredni sektor Srbije ima mnogo potencijala, ali se bez snažnije podrške Vlade u smislu jasne dugoročne strategije za subvencionisanje, produktivnost sektora neće popraviti. Produktivnost može biti niska, kako u smislu niskog prinosa po jedinici zemlje, ili po grlu stoke (mleko, na primer), tako i u smislu niske produktivnosti zemlje i kapitala. Uzrok niske produktivnosti je loša kompozicija, nizak nivo navodnjavanja zemljišta i slaba iskorišćenost repromaterijala i semenskog materijala s jedne strane i zastarele mehanizacije, tehnologije i infrastrukture s druge strane.

Nakon ponovnog usmeravanja sistema subvencionisanja plaćanja po poljoprivrednoj površini (hektaru) na plaćanje po jedinici proizvoda (kilogramu), usvajanjem od strane Vlade Uredbe o uslovima i načinu korišćenja subvencija za ratarsku proizvodnju i proizvodnju krompira u 2012. godini u septembru 2012. godine, sistem subvencija je vraćen na isplatu sredstava po hektaru prijavljene površine. Ovakvi potezi doveli su do znatne konfuzije među korisnicima subvencija, kao i do nedostatka predvidivosti koja predstavlja ključni faktor pri planiranju i realizaciji aktivnosti u poljoprivrednom sektoru.

Prema aktuelnim odredbama Pravilnika o uslovima, načinu i obrascu zahteva za ostvarivanje prava na regres za đubrivo, regres je moguć samo za nabavke za koje postoji fiskalni isečak kao dokaz, iako većina kompanija koje se bave poljoprivrednom proizvodnjom plaća đubrivo putem fakture.

Plaćanje na osnovu fakture je u potpunosti u skladu sa relevantnim zakonima, pa tako ove odredbe nameću diskriminaciju među proizvođačima i poljoprivrednicima u pogledu regresa za đubrivo. Na ovaj način pravilnik takođe uskraćuje mogućnost za kompenzaciju između poljoprivrednika i njihovih kupaca, pošto isključuje mogućnost da se poljoprivrednicima obezbedi đubrivo njihovih kupaca koje bi mogli da plate kasnije usevima.

Usvajanjem Zakona o budžetu za 2014. godinu Vlada je donela odluku da umanja iznos sredstava koja su predviđena za subvencionisanje poljoprivrede na 34,9 milijardi dinara, dok su pomenuta sredstva u 2013. godini iznosila 41 milijardu dinara.

POBOLJŠANJA

Vlada je usvojila regulatorni okvir za oblast subvencija u januaru 2013. godine u vidu donošenja Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, kao i blagovremenim donošenjem Uredbe o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju u 2014. godini koja određuje obim sredstava podsticaja.

PREOSTALI PROBLEMI

Ministarstvo poljoprivrede i Vlada usvojile su Nacionalni program poljoprivrede (NPP) u oktobru 2010. godine. Dokument je prvi nacionalni program poljoprivrede koji se odnosi na period 2010–2013. i predstavlja presek zakonodavnih, institucionalnih i finansijskih aktivnosti Ministarstva poljoprivrede, međutim, bez jasnih upućivanja na planirano obezbeđenje sredstava za realizaciju programa za poljoprivredu ili procentualne iznose koji ukazuju na promene kao poređenje u odnosu na ostale godine.

Uvođenjem fiskalnog isečka kao obaveznog uslova, pravilnik o uslovima, načinu i obrascu zahteva za ostvarivanje prava na regres za đubrivo praktično diskvalifikuje sva lica koja mogu da dokažu svoje transakcije samo fakturama i tako nameće diskriminaciju među proizvođačima i poljoprivrednicima. Pored toga, pravilnik na nezakonit način ograničava pravo na regres propisano Zakonom o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, a ne bi trebalo da ograničava prava propisana tim zakonom. Takođe, pravilnik istim odredbama indirektno uskraćuje pravo poljoprivrednika na kompenzaciju za iskorišćeno đubrivo usevima, putem zaključivanja takvog ugovora sa kupcem.

PREPORUKE SAVETA

- Usvojiti četvorogodišnje strategije za sve veće sektore poljoprivredne proizvodnje, utvrđivanjem srednjoročnih do dugoročnih politika subvencionisanja.
- Usvojiti propise koji promovišu standarde kvaliteta u poljoprivrednoj proizvodnji (na primer Globalni GAP i HACCP za mleko) i promeniti strukturu podsticaja u smislu subvencionisanja po klasama kvaliteta i po kilogramu i za biljnu proizvodnju u cilju postizanja efikasnosti u proizvodnji, kao i radi destimulisanja odliva pojedinih biljnih kultura u ilegalne tokove (na primer duvana).
- Tamo gde su ostala sredstva finansijske pomoći, subvencije (kao i ostali podsticaji za mere ruralnog razvoja, na primer nabavka opreme za navodnjavanje) trebalo bi da su dostupne svim pravnim i fizičkim licima po istim uslovima, bez obzira na prošli ili sadašnji status poljoprivrednog zemljišta, kako bi se osigurala transparentnost procesa, podsticali efikasni proizvođači i prepoznala specijalizacija i profesionalizacija poljoprivrede.
- Pravilnik o uslovima, načinu i obrascu zahteva za ostvarivanje prava na regres za đubrivo treba da se izmeni kako bi se legitimne fakture obuhvatile kao dovoljan dokaz iznosa plaćenih za đubrivo i kako bi se omogućio regres u skladu sa Zakonom o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju.
- Isti pravilnik bi trebalo da omogući pravo poljoprivrednika na kompenzaciju za iskorišćeno đubrivo usevima putem zaključivanja takvog ugovora sa kupcem.

6. STOČARSTVO

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakoni i podzakonska akta moraju se primenjivati na jedinstven način na celoj teritoriji i bez izuzetaka.	2012			✓
Državna tela moraju uvesti zaštitne mere za stočarske proizvođače (posebno proizvođače mleka) kako bi ih zaštitili od preterane fluktuacije cena ratarskih proizvoda koji se koriste kao hrana za sve vrste životinja.	2012			✓
Neophodno je da se oformi grupa eksperata koji bi osmislili i pokrenuli održivu strategiju razvoja na duge staze kroz bliske kontakte da poljoprivrenim proizvođačima.	2012			✓
Povećanje izvoza u EU mora da bude podržano primenom standarda kvaliteta uključujući praksu sledljivosti i dobre prakse u proizvodnji.	2012			✓

STANJE

Stočarska proizvodnja je važna grana poljoprivrede u Republici

Srbiji i uvek je imala važnu ulogu kao izvor života za domaću populaciju. Stočarska proizvodnja obezbeđuje neophodne proizvode koji su zastupljeni u ishrani stanovništva (meso,

mleko, jaja), a predstavlja i osnovu za razvoj određenih industrijskih grana (prehrambena industrija, mašinska industrija, farmaceutska industrija itd.). Istovremeno, od stočarske proizvodnje se očekuje da bude izvor proizvoda koji zadovoljava standard kvaliteta i bezbednosti hrane.

Stepen razvijenosti stočarske proizvodnje direktan je odraz sveukupnog stepena razvoja poljoprivrede kao grane privrede u jednoj zemlji. U strukturi učešća u društvenom bruto proizvodu, udeo biljne proizvodnje je 58%, dok je učešće stočarske proizvodnje svega 42%. U EU ovaj odnos je 70% naspram 30% u korist stočarske proizvodnje.

Uprkos veoma povoljnim prirodnim uslovima u Srbiji, u poređenju sa zemljama sa visoko razvijenom poljoprivrednom proizvodnjom, Srbija značajno zaostaje po razvijenosti po svim standardima kojima se vrednuje stočarstvo (broj uslovnih grla, ukupan obim proizvodnje stočarskih proizvoda, itd.). Razlozi za ovakav negaivan trend u stočarstvu su: disparitet cena, gubitak tržišta, nedostatak izvoza stočarskih proizvoda (nije moguće obezbediti dovoljne količine robe za ispunjenje postojećih izvoznih kvota), snižen nivo životnog standarda u celoj populaciji, narušeni odnosi između primarne proizvodnje i prerađivačke industrije, monopol na strani prerađivača (i otkupljivača živih životinja), neefikasna agrarna politika države, itd.

Postojeći fondovi u stočarstvu predstavljaju značajan razvojni resurs za unapređenje genetskog kvaliteta životinja, kao i tehnologije i organizacije takve proizvodnje.

POBOLJŠANJA

Srbija je dobila status kandidata za članstvo u EU. To znači da stočarska proizvodnja mora da se prilagodi i pripremi za jedinstveno i dobro razvijeno tržište bez trgovinskih barijera.

Poljoprivrednici mogu da računaju na premije za mleko koja je sada povećana na iznos od sedam dinara po litru i

umatičena grla u iznosu od 25.000 dinara po grlu.

Srbija kao država ima pravo da učestvuje na svim evropskim konferencijama iz ove oblasti u svojstvu posmatrača i ima već nekoliko godina Odeljenje za međunarodnu trgovinu i sertifikaciju u okviru nadležnog Ministarstva za poljoprivredu - Uprava za veterinu čiji je delokrug rada, između ostalog, usmeren i ka harmonizaciji domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom u Evropskoj uniji.

PREOSTALI PROBLEMI

U trenutku kada Srbija uđe na tržište EU, domaća stočarska proizvodnja će se susresti sa novim izazovima, kao što su: konkurencija na tržištu, smanjena mogućnost zaštite od uvoza, primena standarda (HACCP, ISO, GLOBAL GAB, itd.), smanjen nivo podrške od strane države i dr. Neke od stvari koje zahtevaju da budu rešene u kratkom roku su:

1. Proizvodnja hrane koja zadovoljava bezbednosne potrebe potrošača;
2. Subjektivna i nekoherentna interpretacija pravilnika, zakona, podzakonskih akata u različitim regionima i od strane pojedinačnih inspektora. To bi učinilo poslovanje lakšim i jednostavnijim za velike proizvođače koji rade u nekoliko regija u Srbiji u kojima se sreću sa gorenavedenim problemom. Ovo implicira potrebu za edukacijom inspekcijских i nadzornih organa, kao i donošenje jedinstvenog pravilnika i tumačenja zakonskih odredbi u celini i sveobuhvatno;
3. Razvoj opšte, koordinisane i integralne službe za kontrolu i praćenje bolesti;
4. Uvođenje savremenih tehnologija u selekciji i reprodukciji i unapređenje životinjske genetske rezerve;
5. Podizanje tehnološkog nivoa proizvodnje da bi se postigla konkurentnost na svetskom tržištu.

PREPORUKE SAVETA

- Zakoni i podzakonska akta moraju se primenjivati na jedinstven način na celoj teritoriji i bez izuzetaka.
- Državna tela moraju uvesti zaštitne mere za stočarske proizvođače (posebno proizvođače mleka) kako bi ih zaštili od preterane fluktuacije cena ratarskih proizvoda koji se koriste kao hrana za sve vrste životinja.

- Neophodno je da se oformi grupa eksperata koji bi osmislili i pokrenuli održivu strategiju razvoja na duge staze kroz bliske kontakte da poljoprivrenim proizvođačima.
- Povećanje izvoza u EU mora da bude podržano primenom standarda kvaliteta uključujući praksu sledljivosti i dobre prakse u proizvodnji.

DUVANSKA INDUSTRIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Potrebno je da se fokus svih relevantnih državnih institucija usmeri na efikasno sprovođenje zakona u cilju borbe protiv ilegalnog tržišta rezanim duvanom, koje ima značajne negativne posledice po celokupno društvo. Iskustva brojnih država članica Evropske unije pokazuje da ova pojava nije jednokratna i da se može suzbiti jedino u dužem vremenskom periodu, planiranim, kontinuiranim i odlučnim angažovanjem svih relevantnih državnih institucija.	2013			√
Puna primena Zakona o akcizama – Bilo kakva promena u važećem akciznom kalendaru koji je predviđen Zakonom o akcizama ozbiljno bi ugrozila predvidivost regulatornog okruženja koje se odnosi na oblast duvana i duvanskih proizvoda. Naime, kako pokazuju iskustva brojnih država članica Evropske unije, bilo kakvo drastično povećanje akciza na cigarete može dovesti do daljeg rasta crnog tržišta i distorzije domaće duvanske industrije sa posledično jakim negativnim uticajem na državni budžet i realnu ekonomiju.	2012		√	
Hitno usvajanje novog Zakona o oglašavanju na osnovu nacarta iz 2010. godine. Savet veruje da zakonodavac mora da postavi jasna pravila u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda koja bi se efikasno primenjivala i koja bi stvorila jednake uslove za sve učesnike na tržištu. Postojeći nacrt sadrži pojašnjenja u vezi sa daljim ograničavanjem oglašavanja duvanskih proizvoda u skladu sa direktivom Evropske unije i donosi više jasnoće u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda, naročito u vezi sa članom 64. važećeg Zakona (čl. 87-90 Nacarta zakona). Stoga, Savet poziva Vladu da usvoji nacrt i prosledi ga dalje u skupštinsku proceduru u najkraćem roku.	2013			√
Imajući u vidu sveobuhvatna dodatna ograničenja koja su predviđena nacrtom Akcionog plana Ministarstva zdravlja, Savet stranih investitora veruje da je pre njegovog usvajanja od strane Vlade, neophodno sprovesti transparentni dijalog i konsultacije između države, duvanske industrije i svih trećih lica koja bi bila pogođena merama iz ovog Plana (uzgajivači duvana, maloprodavci, sektor ugostiteljstva, dobavljači, itd.).	2013			√
Savet stranih investitora snažno podržava otvoren i transparentan dijalog između zakonodavca i duvanske industrije generalno, po principima participacije, otvorenosti, odgovornosti, efikasnosti i koherentnosti usvojenih od strane Evropske unije. Savet čvrsto stoji iza svog uverenja da je od najvećeg značaja da domaći zakonodavac razume uticaje nacionalnih regulatornih mera koje razmatra, uključujući i kompletnu naučnu pozadinu, kao i procenu kompletnih društveno – ekonomskih posledica koje one mogu izazvati. Imajući u vidu složenost u određenim oblastima zakonodavstva korišćenje ekspertize duvanskih kompanija je veoma bitno iz aspekta tehničkih mogućnosti, primene u praksi i sprovodivosti.	2013		√	

STANJE

Duvanska industrija, uprkos ekonomskoj krizi, predstavlja jedan od najjačih i najvitalnijih sektora srpske privrede, doprinoseći sa 13% ukupnim budžetskim prihodima i sa

2,9% BDP-u Srbije u 2013. godini. Tri vodeće globalne duvanske kompanije uspostavile su svoja proizvodna postrojenja u Srbiji, dok je nivo stranih investicija u duvansku industriju premašio iznos od 1,2 milijarde evra, što je jasan pokazatelj srednjoročne i dugoročne posvećenosti poslovanju u Srbiji.

Uzimajući u obzir težnju Srbije ka članstvu u Evropskoj uniji i ekonomski značaj duvanske industrije, značaj postojanja predvidivog fiskalnog i regulatornog okruženja koje se postepeno usklađuje sa direktivama Evropske unije u ovoj oblasti je od ključnog značaja za obezbeđenje održivosti i daljeg razvoja industrije. Ključni problem ostaje razvijeno nelegalno tržište duvanskim proizvodima, sa približno konstantnim nivoom prisutnosti nelegalnog rezanog duvana, ali zato sa galopirajuće rastućim nivoom učešća nelegalnih cigareta. Takođe, uprkos snažnim preporukama Saveta stranih investitora u prethodnom izdanju Bele knjige, a u vezi sa eventualnim izmenama carinskog/trgovinskog režima duvana i duvanskih proizvoda, Vlada Srbije je usvojila Protokol kojim se omogućava kvota za uvoz cigareta iz Evropske unije pod znatno povoljnijim carinskim stopama, što je posledično značajno doprinelo dodatnom pritisku na rentabilnost domaće proizvodnje cigareta i predstavlja još jedan otežavajući faktor za njenu održivost.

POBOLJŠANJA

Postojanje višegodišnjeg plana o akcizama na cigarete (do 2016. godine) i druge duvanske proizvode putem usvajanja Zakona o akcizama je jedno od najznačajnijih zakonodavnih dostignuća u oblasti duvana i predstavlja dodatni korak u smeru postepene harmonizacije sa odgovarajućom direktivom Evropske unije (2011/64/EU). Usvajanje izmena i dopuna Zakona o duvanu krajem 2013. godine imalo je za cilj suzbijanje nelegalnog prometa duvana i duvanskih proizvoda. Ova mera, međutim, nije dovela do željenih rezultata zbog slabe primene u praksi. Primena fiskalne regulative u oblasti gomilanja zaliha/upravljanja zalihama, koja je stupila na snagu 1. januara 2013. godine, donela je više jasnoće i predvidivosti, kako za duvansku industriju, tako i za državne akcizne prihode.

PREOSTALI PROBLEMI

a. Nelegalna trgovina duvanskih proizvoda – Talas povećanja cena izazvan prekomernim uvećanjem poreškog opterećenja iz 2012. godine, uz istovremeno opadanje kupovne moći stanovništva doveli su do pojave rastućeg ilegalnog tržišta duvanskih proizvoda. Ilegalno tržište se veoma brzo širi, kako na urbanim, tako i na ruralnim lokacijama u celoj Srbiji (zelene pijace, ulični prodavci, registrovani maloprodajni objekti, Internet...). Shodno tome, ovaj fenomen je doveo do značajnog i naglog pada legalnog tržišta duvanskih proizvoda, a što je direktno dovelo i do značajnog smanjenja oče-

kivanih državnih prihoda u 2013. godini. Pored toga, usled rastućeg negativnog uticaja ilegalnog tržišta rezanog duvana ugroženi su održivost čitavog lanca snabdevanja u okviru duvanske industrije (uzgajivači, prerađivači, proizvođači, distributeri i trgovci), kao i zapošljavanje i BDP na koje proizvodno-prometni lanac duvanskih proizvoda ima direktan uticaj. Štaviše, nelegalna prodaja duvanskih proizvoda ima negativan uticaj i na same potrošače zbog nepoznatog porekla, nekontrolisane proizvodnje, nekontrolisanog skladištenja i uslova transporta, kao i činjenice da je ilegalni duvanski proizvod dostupan maloletnicima, da ne sadrži Zakonom propisana zdravstvena upozorenja, da je nezakonito oglašavan i sl.

- b. Zakon o akcizama – Zakon o akcizama predstavlja korak u pravom smeru, jer predviđa dalje usklađivanje sa Evropskom unijom u oblasti oporezivanja duvana. Imajući u vidu značaj poreske politike u oblasti duvana i njenu predvidivost za obe strane, kako za prihode države, tako i za duvansku industriju, od izuzetne važnosti je da se obezbedi dosledna primena postojećeg akciznog kalendara. Prostor za napredak u ovoj oblasti postoji u elementima nelojalne konkurencije u najjeftinijem cenovnom segmentu koji pretili, ukoliko se ne adresira efikasno i na pravi način, da doprinese daljoj distorziji tržišta duvanskih proizvoda.
- c. Zakon o oglašavanju – Zakon o oglašavanju koji je usvojen 2005. godine već sadrži veoma restriktivne odredbe u vezi sa oglašavanjem duvanskih proizvoda. Međutim, neke njegove odredbe nisu dovoljno precizne, što omogućava proizvoljno tumačenje i dovodi do teškoća u primeni Zakona, kako za nadležne inspekcije tako i za duvansku industriju. Savet stranih investitora podstiče usvajanje novog Zakona o oglašavanju na osnovu postojećeg nacrt iz 2010. godine, a koji u razumnoj meri ograničava oglašavanje duvana, u skladu sa direktivom Evropske unije i odgovarajućim regulatornim praksama iz država članica Evropske unije, ali i donosi pojašnjenje kritičnih odredaba i na taj način omogućava duvanskoj industriji da posluje pod ujednačenim pravilima igre.
- d. Akcioni plan Ministarstva zdravlja – Nacrt ovog plana sadrži određene ekstremne odredbe koje mogu imati ozbiljne posledice na celokupan lanac snabdevanja u okviru duvanske industrije, počevši od uzgajivača, proizvođača pa do prodavaca, ali i na podsticaj ekspanzije nelegalnog tržišta, prihode države, nivo zaposlenosti,

kao i sektor ugostiteljstva.

- e. Inicijativa za donošenje novog Zakona o duvanu – Tržište duvanskih proizvoda je veoma destabilizovano, a masovna pojava nelegalnih duvanskih proizvoda je ugrozila celokupan proizvodno-prometni lanac. Legalna industrija je u 2013. godini izgubila između 3.000 i 4.000 tona cigareta tj. 15-20% tržišta je prešlo u sivu zonu. Posledično, budžet Republike Srbije izgubio je preko 200 miliona evra poreskih prihoda od duvanskih

proizvoda samo u 2013. godini. Imajući u vidu ovakvo stanje industrije, Savet smatra da bi donošenje novog Zakona o duvanu bilo neadekvatna mera u borbi protiv ilegalne trgovine duvanskim proizvodima, kao jednog od prioriteta Vlade Republike Srbije. Takođe, uvođenje bilo koje mere kroz ovaj Zakon, koja bi dodatno opterećivala poslovanje duvanske industrije bi, gotovo izvesno, dovelo do dalje destabilizacije legalnog tržišta i ugrozilo poslovanje čitavog proizvodno-prometnog lanca duvanske industrije u Srbiji.

PREPORUKE SAVETA

- Potrebno je da se fokus svih relevantnih državnih institucija usmeri na efikasno sprovođenje zakona u cilju borbe protiv ilegalnog tržišta duvanskim proizvodima, a koje ima značajne negativne posledice po celokupno društvo. Savet stranih investitora, takođe, podržava donošenje krovnog Zakona o inspeksijskom nadzoru kako bi se obezbedila veća efikasnost inspeksijskih službi.
- Dosledna primena Zakona o akcizama – Bilo kakva promena u važećem akciznom kalendaru koji je predviđen Zakonom o akcizama ozbiljno bi ugrozila predvidivost regulatornog okruženja koje se odnosi na oblast duvana i duvanskih proizvoda. Sa druge strane, verujemo da postoji prostor za dodatno regulisanje oporezivanja koji treba da adresira problem rastućeg trenda nelojalne konkurencije u najjeftinijem cenovnom segmentu.
- Hitno usvajanje novog Zakona o oglašavanju na osnovu nacrt iz 2010. godine - Savet veruje da zakonodavac mora da postavi jasna pravila u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda koja bi se efikasno primenjivala i koja bi stvorila jednake uslove za sve učesnike na tržištu. Stoga, Savet poziva Vladu da usvoji nacrt i prosledi ga dalje u skupštinsku proceduru u najkraćem roku.
- Imajući u vidu sveobuhvatna dodatna ograničenja koja su predviđena nacrtom Akcionog plana Ministarstva zdravlja, Savet stranih investitora veruje da je pre njegovog usvajanja od strane Vlade, neophodno sprovesti transparentan dijalog i konsultacije između države, duvanske industrije i svih trećih lica koja bi bila pogođena merama iz ovog Plana (uzgajivači duvana, maloprodavci, sektor ugostiteljstva, dobavljači, itd.).
- Savet stranih investitora snažno podržava otvoren i transparentan dijalog između zakonodavca i duvanske industrije, po principima participacije, otvorenosti, odgovornosti, efikasnosti i koherentnosti.
- Postojeći Zakon o duvanu, iako je zadovoljavajući, zahteva određene korekcije koje se efikasnije mogu postići kroz izmene i dopune postojećeg zakona, ali ne kroz izradu novog Zakona o duvanu. Masovna upotreba pratećih proizvoda za pušenje (filter tube, cigaretni papir...) svakako treba da bude regulisana odgovarajućom regulativom. Pored toga, izmenama i dopunama Zakona je potrebno urediti i oblast regulisanja proizvoda na bazi duvana poput duvanske folije i duvanskog rebra. Istovremeno je potrebno raditi i na otklanjanju određenih problema u primeni zakona u praksi. Budući da ove promene nisu od suštinskog značaja da bi zahtevale promenu čitavog zakonskog okvira, Savet stranih investitora podržava ograničene amandmanske izmene Zakona o duvanu.

SEKTOR OSIGURANJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Korigovati članove koji se odnose na donošenje podzakonskih akata i široko definisano diskreciono pravo regulatornog tela, te u samom zakonu rešiti sporna pitanja ili odrediti rok za donošenje podzakonskih akata.	2013		√	
Novim Zakonom o osiguranju neophodno je omogućiti spajanje društava za osiguranje koja zasebno obavljaju poslove životnih i poslove neživotnih osiguranja, ukoliko društva imaju iste akcionare, odnosno ako ti akcionari imaju kontrolno učešće u oba društva. U skladu sa spajanjem navedenih društava potrebno je uvrstiti i odrebe koje propisuju da će Narodna banka Srbije izdati objedinjenu dozvolu za obavljanje svih vrsta osiguranja koja su za društva važila pojedinačno.	2013			√
Donošenje novog seta zakona o osiguranju: Zakon o nadzoru osiguranja (Insurance supervisory law - ISL), Zakon o ugovoru o osiguranju (Insurance contract law - ICL) i Zakon o posrednicima i zastupnicima u osiguranju.	2013			√
Vezano za tržište osiguranja od autoodgovornosti, stvaranje ujednačenog terena koji će biti usklađen sa evropskim standardima može se postići dvojakim delovanjem: a) Ojačati delovanje regulatornog organa kada je u pitanju sprovođenje zakonskih odredbi na čitavom tržištu uz kazne koje treba primenjivati bez odlaganja i bez razlike; b) Izmeniti Regulatorni okvir uz korišćenje najbolje prakse koja se već primenjuje na ostalim tržištima i u skladu sa standardima Evropske unije. Moguće inicijative: (i) Liberalizacija cena osiguranja od autoodgovornosti koja bi momentalno značila kako tradicionalnim kanalima distribucije (nezavisna prodajna mesta), tako i razvoju perspektivnih alternativa kao što su internet i prodajna mesta u bankama; (ii) Dopustiti da osiguravajuća društva u svojim poslovnim prostorijama obavljaju registraciju automobila; (iii) Revidirati broj i rokove obaveznih tehničkih pregleda za novija vozila."	2013			√
Fokus nadzora na tehničke rezerve koji će osiguravajućim društvima dati svu nadležnost da regulišu opšte uslove osiguranja i prelazak sa modela tarifa na „underwriting“ modele radi stimulisanja novih procesa i praksi kako unutar osiguravajućih društava tako i samog regulatora.	2009			√

STANJE

Životno i neživotno osiguranje

Osiguravajuća društva i njihove aktivnosti su uglavnom regulisani i upravljaju se prema Zakonu o osiguranju, koji je usvojen 2004. godine, a kasnije dopunjavao, kao i podzakonskim aktima u vezi s tim koje je donela Narodna banka Srbije (NBS). Drugi relevantni zakonski izvori su Zakon o

obaveznom osiguranju AO i podzakonski akt o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju koji je donela Vlada Republike Srbije. Lateralno relevantni zakonski izvor je Zakon o bezbednosti u saobraćaju. NBS je kompetentni organ za izdavanje i oduzimanje licenci osiguravajućim društvima i za sprovođenje nadzora u sektoru osiguranja. Ona, takođe, daje mišljenje o zakonima koji regulišu ovu oblast. Ministarstvo finansija je nadležni organ za davanje nacrtu amandmana na važne zakone. Ministarstvo unutrašnjih poslova je

nadležno za nacрте i implementiranje Zakona o bezbednosti u saobraćaju.

Zakon o osiguranju regulише:

- Licenciranje osiguravajućih društava – obavezni zahtevi vezani za kapital, organizaciju, interne akte, politiku i biznis plan;
- Opšte uslove organizacije osiguravajućeg društva – zahtevi vezani za osnivački akt i statut, obavezne organe (generalna skupština akcionara, upravni i nadzorni odbor i generalni direktor), “odgovarajuće i primerene” zahteve za njihovo postavljanje;
- Pitanja vezana za aktuare i internu reviziju;
- Reosiguranje;
- Aktivnosti agenata osiguranja i brokera osiguranja i licenci u vezi s tim;
- Nadzor aktivnosti osiguranja od NBS-a.

Zakon o obaveznom osiguranju AO (u daljem tekstu Zakon o AO) regulише:

- Osnovne ugovorne elemente u ugovoru o osiguranju AO;
- Udruženje osiguravača i njegove nadležnosti;
- Procedure ograničavanja cena (uključuje Udruženje osiguravača i NBS);
- Pravni okvir polisa AO.

Podzakonski akt o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju regulише:

- Nadležnosti Ministarstva zdravlja za izdavanje i oduzimanje licenci za dobrovoljno zdravstveno osiguranje;
- Obavezni prioritet socijalnih komponenti u zdravstvenom osiguranju (nijedan klijent ne može da se odbije za osiguranje);
- Uslove za učešće u dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju, iako je jedan set uslova već ispunjen kada su kompanije dobile licence za sprovođenje tog osiguranja – taj dualitet će stalno stvarati konfuziju.

Prema odredbama postojećeg Zakona o osiguranju, osiguravajućem društvu nije dozvoljeno da se istovremeno angažuje i u životnom ili neživotnom osiguranju. Isto tako, osiguravajuća društva mogu da se angažuju samo u aktivnostima osiguranja ili reosiguranja. Period prilagođavanja u pogledu razdvajanja aktivnosti - do 31. decembra 2013. – je predviđen za postojeća kompozitna osiguravajuća društva. Nova društva moraju da prijave svoju oblast delovanja prilikom

osnivanja društva. Vlada Republike Srbije je predložila amandmane na Zakon o osiguranju koji bi ograničili postojeće nejednakosti između društava koja su razdvojila svoje poslove osiguranja i onih koja su ostala kompozitna. Postoji velika zakonska nesigurnost šta će biti konačni zakonski okvir po tom pitanju.

Pregled tržišta osiguranja

U Srbiji posluje 28 osiguravajućih društava : 24 od njih se bavi samo osiguranjem, a četiri samo reosiguranjem.

U 2014. godini, a na osnovu podataka iz prvog kvartala, tržište osiguranja je imalo ukupni rast od 3.18%, što je ekvivalentno vrednosti od 15.73 milijardi dinara.

Struktura tržišta takođe pokazuje znake promena. Doprinos ukupnim fakturisanim premijama životnog osiguranja je 21.96%. Ovaj procenat je ohrabrujući, ali još uvek nizak u poređenju sa većinom evropskih zemalja.

Vezano za neživotne vrste osiguranja, auto osiguranje je u 2013. još uvek vodeći proizvod osiguranja. Auto osiguranje je važan segment tržišta i u pogledu kaska sa 16.83% i kod obaveznog AO osiguranja sa 31.40%. Usvojen je dugo očekivani novi Zakon o obaveznim osiguranjima. Za skoro godinu dana prakse pokazao je određena poboljšanja, ali i slabosti u regulisanju prodaje AO koja je jedna od najoseitljivijih tema na tržištu.

Visoka koncentracija tržišta je još uvek prisutna, pošto tri najveća osiguravača u Srbiji još uvek imaju kombinovani udeo na tržištu od nešto malo preko 62%.

Značajno doprinoseći u ukupnim fakturisanim premijama u Srbiji, osiguravajuća društva sa većinskim stranim vlasništvom opravdavaju veliku većinu tržišta životnog osiguranja u pogledu fakturisane premije.

U pogledu regulative, 2010. godine i prve polovine 2012. su bile godine u kojima je NBS uložila dodatne napore da bi regulisala tržišta AO. NBS i dalje razvija sistem za zaštitu prava potrošača (osiguranika).

Zakon o osiguranju

Važeći Zakon o osiguranju do sada je pretrpeo brojne izmene – više one formalne, nego one od značaja koje bi obezbedile razvoj osiguranja, vezu sa drugim industrijama i ujednačenu konkurenciju na tržištu bez diskriminacije određenih učesnika u tržištu osiguranje.

Uprkos sveobuhvatnom tekstu zakona, većina ključnih pitanja je regulisana brojnim delegiranim zakonodavstvom čije usvajanje uglavnom pada pod nadležnost regulatornih nadzornih organa NBS, uz čiju diskreciju je rešen veliki broj pitanja i donete mnoge strateške odluke.

Član 14 ovog zakona predviđa nemogućnost da se zajedno obavljaju poslovi životnog i neživotnog osiguranja (izuzev u članu 25 ovog zakona) što, pomerajući rokove definisane članom 234 ovog zakona, a u skladu sa poslednjim amandmanom (Službeni glasnik 119/12) objavljenim 31. 12. 2013. diskriminiše već odvojene osiguravajuće kuće na način koji vodi do bespotrebnog i prekomernog povećanja troškova poreza za obe kompanije i, takođe, rezultira dupliranjem opštih poslova i troškova za angažman zaposlenih, zatim umanjnjem poslovanja i finansijskih kapaciteta osiguravajućih kompanija kada je u pitanju učešće u procedurama javnih nabavki.

Tarifni sistem i underwriting model

NBS reguliše tržište oštrim merama nadgledajući opšte uslove osiguranja zajedno sa tarifama, što nije slučaj sa većinom zemalja EU, gde su tehničke rezerve fokus nadzora, a opšti uslovi i tarife su potpuno u nadležnosti društava. Postojeći modeli osiguranja koji su prisutni na lokalnom tržištu su uglavnom zasnovani na navedenim osiguranjima rizika i tarifama, što nije slučaj u većini zemalja EU. Povećana potražnja za novim proizvodima osiguranja, kao i onim krojenim po meri osiguranika (što često iniciraju strani investitori) primorava osiguravače u Srbiji da prošire svoju ponudu; to će dovesti do tzv. „underwriting“ modela i, konačno, do razvoja tržišta osiguranja.

Većina osiguravača u Srbiji, kod pojedinih specifičnih vrsta osiguranja već koristi pricing rating tool, ino-reosiguravača, kako bi kvotirana premija bila u skladu sa zahtevanom širinom pokrića i kako se omogućilo dobijanje reosiguravajućeg pokrića za preuzeti rizik.

Pojedine vrste osiguranja, kao recimo osiguranje avijacije, zbog veoma visokih limita (suma) osiguranja kod kojih se gotovo ceo rizik plasira ino-reosiguravačima, direktno zavise od kvotacije ino-reosiguravača, tj. od premijske stopa koja je dobijena od ino-reosiguravača. Slična situacija je i sa osiguranjem radova velikih infrastrukturnih projekata, osiguranjem imovine velikih kompanija (naročito inostranih kompanija prisutnih u Srbiji) od „svih rizika“ itd.

Tržište osiguranja od auto-odgovornosti

Auto-odgovornost je ubedljivo najbitniji segment tržišta osiguranja (30,6% u 2013.) u Srbiji, a tehnički pregledi, koji sprovode obavezne godišnje inspekcije svih motornih vozila, predstavljaju najbitniji distributivni kanal za polise ovog osiguranja. Članovi 44. i 45. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju zabranjuju isplatu bilo koje provizije za tehničke preglede – direktno i/ili putem drugih povezanih lica – koja prelazi 5% od ugovorene premije. Sa приметnim razlikama kod pojedinih firmi, ova pravna odredba je dugo bila zanemarivana na tržištu, na kom su se provizije plaćale i u iznosima do 50%, uprkos zakonskoj zabrani. Ova tržišna praksa je u velikoj meri doprinela da se ukupna profitabilnost ove delatnosti, kao i tržište osiguranja, dovedu u pitanje i nagnala mnoge učesnike da rekapitalizuju i/ili smanje rezerve, čime se ugrožava srednjoročna stabilnost kompanije.

Drugi faktor koji karakteriše AO tržište u Srbiji su osigurane sume koje za telesne povrede i imovinsku štetu iznose 100.000 dolara, tj. 200.000 dolara. Trenutni nivoi pokrića su ne samo daleko ispod limita EU zemalja, koje ili nemaju limite, ili su im limiti daleko iznad milion evra, nego su i konstantno ispod limita zemalja u okruženju, kao što su: Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Mađarska, Rumunija i Bugarska.

U tom smislu, kao organ za nadzor osiguranja, Narodna banka Srbije je 1. jula 2014. godine povećala minimalnu cenu za 45% i za sledeći septembar najavila povećanje osiguranih suma. Obe mere su u skladu sa neophodnim programom usklađivanja sa zakonodavstvom Evropske unije, ali takođe ostavljaju i dovoljno prostora za razne učesnike da povećaju nivo provizije.

Narodna banka Srbije je u nekoliko navrata inicirala aktivnosti kako bi se strogim (ali ne i radikalnim) tumačenjem zakonskih odredbi rešio problem, međutim, nakon kratkog perioda od svega dva-tri meseca, ponašanje na tržištu se u većini slučajeva vratilo na pređašnje stanje.

Trenutno sve kompanije koje posluju u potpunosti u skladu sa zakonom i strogim tumačenjem zakona koje zahteva Narodna banka Srbije doživljavaju zastrašujuće brz kolaps AO portfelja. Bez manjeg ili većeg kršenja zakonskih odredbi nemoguće je na današnjem tržištu odbraniti svoj tržišni udeo, a kamoli ga povećati.

Alternativa između gubitka veoma bitnog poslovnog portfelja i poslovanja u svojoj zoni nezakonitosti je neprihvatljiva

za bilo kog stranog investitora. Pravično tumačenje važećih zakonskih odredbi, kao i njihovo brzo i podjednako sprovođenje nad svim učesnicima predstavljaju nezaobilazni preduslov za funkcionalno tržište i situaciju koja je kompatibilna sa opštim pravilima vladavine prava, važećim zakonima Srbije i evropskim pravnim standardima.

POBOLJŠANJA

Proces harmonizacije sa propisima EU u pogledu suma osiguranja je započeo.

Narodna banka Srbije je 20. maja. 2014. objavila Nacrt zakona o osiguranju i pozvala je zainteresovane strane da uzmu učešće u javnoj diskusiji i dostave svoje komentare i predloge u veoma kratkom roku, tj. do 03. juna 2014.

Poslednji Nacrt zakona o osiguranju bliže definiše pojedinačno i zajedničko poslovanje kompanija životnog i neživotnog osiguranje koje imaju iste akcionare.

PREOSTALI PROBLEMI

Zakon o osiguranju

U novom tekstu Nacrta zakona o osiguranju, NBS je pružila alternativna rešenja za mešovite kompanije u pogledu odvajanja životnog i neživotnog osiguranja, istovremeno ih lišavajući da ispune zakonsku obavezu da imaju odvojene poslovne mogućnosti iz oblasti osiguranja na životno i neživotno osiguranje. Neophodno je omogućiti kompanijama koje vode odvojeno životno od neživotnog osiguranja da ujedine svoje poslovanje, ukoliko takve kompanije imaju istu vlasničku strukturu, tj. ukoliko vlasnici akcija imaju kontrolni paket akcija u obe kompanije. U skladu sa navedenim sjedinjavanjem kompanija, neophodno je uključiti i odredbe koje određuju da će NBS izdavati jedinstvenu licencu za obavljanje svih linija poslovanja koje se mogu primeniti na svaku od kompanija.

Neće biti moguće na pravi način rešiti pitanja koja se odnose na regulisanje ugovora o osiguranju putem zakona koji reguliše pitanja statusa (Zakona o osiguranju). Uzimajući u obzir zakone u zemljama Evrope, u skladu sa uputstvima i direktivama EU, aktivnosti osiguranja potrebno je implementirati putem tri različita zakona: Zakona o nadzoru osiguranja – ZNO, Zakona o ugovorima osiguranja – ZUO, Zakona o posrednicima i predstavnicima u osiguranju. Dok se ZNO odnosi primarno na odnose između nadzornih

organa i osiguravajućih kompanija, kao i na statusna pitanja, ZUO definiše odnose između osiguranika i osiguravača tj. ugovorne obaveze između njih, a Zakon o posrednicima i predstavnicima osiguranja definiše način na koji se prodaje osiguranje putem drugih licenciranih osoba ili alternativno, trojni zakon.

Distribucija

Predloženi nacrt je očuvao staru praksu sa jakim limitima u intermedijaciji i distribuciji u osiguranju. Ipak u Nacrtu zakona o osiguranju, npr. lizing kompanijama nije dozvoljeno da deluju kao posrednik.

Po zakonu, apsolutna sloboda uspostavljanja posredovanja treba da bude ograničena preciznim zahtevima koji su postavljeni kao standardna pravila:

1. Registracija i nadzor sa odgovarajućim organima su obavezni (bez daljih limita za fizička lica da budu pod preduzetničkom formom ili zaposleni u osiguravajućim kompanijama)
2. Strogo profesionalni zahtevi
 - Kompetentnost (odgovarajuće znanje i sposobnost)
 - Dobra reputacija (čista evidencija polisa, da nije proglašen bankrot...)
 - Pokrivanje odštete (profesionalno osiguranje i pokrivanje odštete od odgovornosti nastale profesionalnim nemarom)

Postavljajući ova stroga pravila uspostavljanja i poslovanja, obe kompanije za osiguranje, kao i klijenti su strogo zaštićeni sa jedne strane, a sa druge strane otvorena je distribucija u skladu sa EU standardima koji dozvoljavaju srpskom tržištu da se razvija i raste.

Ovo će ići u prilog stabilnosti finansijskog tržišta i uvećaće zaštitu klijenata i poverenje u osiguranje.

Tržište osiguranja od auto-odgovornosti

Najvažniju granu poslovanja na srpskom tržištu osiguranja i dalje pritiskaju i karakterišu loše tržišno ponašanje i nezakonite radnje sa ciljem da se glavnom kanalu distribucije (tehničkim pregledima) isplati nadoknada u skladu sa tržišnim zahtevima u visini od 30-40% zaključene premije. Zahvaljujući ovoj pojavi, trenutno vlada ograničeno interesovanje stranih investitora za tržište, odnosno ograničena spremnost prisutnih investitora da nastave sa ulaganjem u Srbiju.

PREPORUKE SAVETA

Zakon o osiguranju

- Neophodno je da novi Zakon o osiguranju omogući sjedinjavanje kompanija koje odvojeno posluju u oblastima životnog i neživotnog osiguranja, ukoliko te kompanije imaju istu vlasničku strukturu, tj. ukoliko akcionari imaju kontrolni paket u obe kompanije. U skladu sa navedenim ujedinjavanjem kompanija, neophodno je da se uključi i odredba da NBS izdaje jedinstvenu licencu za obavljanje svih linija poslova osiguranja koje se mogu primenjivati u bilo kojoj od kompanija.
- Usvajanje novog seta zakona o osiguranju: Zakona o nadzoru osiguranja – ZNO, Zakona o ugovorima osiguranja – ZUO, Zakona o posrednicima i predstavnicima u osiguranju.

Distribucija

- Predloženi Nacrt zakona o osiguranju treba poboljšati, a najmanje bi ga trebalo usaglasiti sa Direktivom Evropskog parlamenta 2002/92/EC i Sveta od 09. 12. 2002. o posredovanju u osiguranju u vezi sa slobodom posredovanja u osiguranju.
- S obzirom na to da posrednici imaju centralnu ulogu u distribuciji proizvoda osiguranja, zakon treba precizno da definiše posredovanje u osiguranju. Posredovanje treba dozvoliti i fizičkim i pravnim licima. Dogovori sa osiguravajućim društvima i za fizička i za pravna lica, treba da se zasnivaju na proviziji.

Osiguranje od auto-odgovornosti:

- Stvoriti uslove za lojalnu konkurenciju, u skladu sa evropskim standardima, putem delovanja u dva pravca i to:
 - Intenzivirati aktivnosti regulatornog tela u sprovođenju zakonskih odredbi na nivou celog tržišta i sa kaznama koje bi se sprovodile brzo i bez diskriminacije;
 - Promeniti regulatorni okvir putem primene najboljih praksi koje su već prisutne na drugim tržištima i u skladu sa standardima Evropske unije. Moguće inicijative:
- Liberalizacija cena za AO, čime bi se momentalno favorizovali i tradicionalni distributivni kanali (nezavisna prodajna mesta) i razvoj potencijalnih alternativa, kao što su internet prodaja i prodaja putem banke.
- Omogućiti osiguravajućim društvima da u svojim prostorijama sprovode registraciju kola.
- Revidirati broj i vremenski raspored obaveznih tehničkih pregleda za novija vozila.

Tarifni sistem.

- Fokus nadzora na tehničke rezerve koji će osiguravajućim društvima dati svu nadležnost da regulišu opšte uslove osiguranja i prelazak sa modela tarifa na „underwriting“ modele radi stimulisanja novih procesa i praksi kako unutar osiguravajućih društava tako i samog regulatora.

LIZING

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Iniciranje izmena odredbe Zakona o porezu na dobit preduzeća.	2009		✓	
Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate.	2009			✓
Inicijativa za izmenu člana 62. Zakona o porezu na dobit pravnih lica kao i izmenu člana 6. Pravilnika o poreskom bilansu.	2011		✓	
Inicijativa za izmenu odluka o javnim parkiralištima lokalnih samouprava gde bi se u slučaju vozila koja su data u finansijski lizinga predvidelo da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga.	2011			✓
Inicijativa za dopunu člana 10. Zakona o finansijskom lizingu gde bi bilo predviđeno da davalac lizinga može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju	2012			✓
Da operativni lizing bude regulisan zakonom kao lizing u kome se ne prenose svi rizici i sve koristi na klijenta	2012		✓	
Zakon o osiguranju imovine i lica bi trebalo uskladiti sa Zakonom o finansijskom lizingu, u smislu odredbi o pravu regresa Garantnog fonda po isplati štete prouzrokovane prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju, od vlasnika odnosno registrovanog korisnika prevoznog sredstva.	2012			✓

STANJE

Razvoj lizinga u Srbiji vezuje se za početak 2003. godine, kada je usvojen Zakon o finansijskom lizingu. Uvođenjem Zakona prvobitno je registrovano devet lizing kompanija, da bi veoma intenzivan razvoj lizing aktivnosti u Srbiji u narednih nekoliko godina, doveo do trenutnog broja lizing kompanija kojih ima 17. Lizing kompanije koje danas posluju u Srbiji, uglavnom su afilijacije renomiranih finansijskih institucija, lidera u sferi bankarskog i finansijskog poslovanja na tržištima centralne i jugoistočne Evrope. Ove grupacije svoje znanje i visoke korporativne poslovne standarde implementirale su i na srpskom tržištu.

Tokom poslednje tri godine zabeleženo je stabilno lizing tržište i vrednost lizing ugovora je ponovo u porastu. Ova činjenica upućuje na oporavak lizing tržišta i optimistički deluje na buduće tendencije. Sve sistemske izmene koje utiču na razvoj lizinga kao oblik finansiranja (dozvoljeno finansiranje nekretnina, ukinut minimalni rok na koji se lizing ugovor zaključuje), kao i nepostojanje minimalnog učešća, svrstale su lizing u red ozbiljnog konkurenta raspoloživim izvorima finansiranja na domaćem tržištu. Poboljšanja na polju razvoja lizinga su i pored ovih pozitivnih promena neophodna, uzimajući u obzir činjenicu da je lizing veoma važan izvor srednjoročnog i dugoročnog finansi-

ranja, jer predstavlja ekonomski efikasno rešenje nabavke sredstava potrebnih za poslovanje privrednih društava. Internacionalni podaci na evropskom nivou ukazuju na to da je ovo posebno slučaj za finansiranje malih i srednjih preduzeća. Iniciranje i kontinuirana angažovanost ka usvajanju noviteta u okviru lizing industrije uticaće na dodatno dobijanje aktuelnosti kod domaćih i međunarodnih poslovnih subjekata.

POBOLJŠANJA

U toku 2013. godine urađeno je sledeće:

- U smislu odredbe člana 48 Zakona o porezu na dobit pravnih lica, u primeni od 31. decembra 2013. godine, ukinuto je pravo na zahtevanje poreskog kredita za ulaganje u lizing imovinu za lizing kompaniju (u celosti) kao ni za korisnika lizinga (izuzev, na deo investicija u poslednjoj godini ugovora o finansijskom lizingu, koji se kvalifikuje kao poreski kredit). Time je nabavka osnovnih sredstava po osnovu ugovora o finansijskom lizingu manje primamljiva od, na primer, finansiranja nabavke sredstava putem ugovora o kreditiranju.

Godinama su se lizing kompanije zalagale za ukidanje diskriminacije predlažući izmene Zakona o porezu na

dobit kako bi se omogućilo korišćenje poreskog kredita nezavisno od načina finansiranja. Međutim, bez organizovane javne rasprave, poreski kredit propisan članom 48 Zakona o porezu na dobit je ukinut počev od 1. januara 2014. godine. Nakon ukidanja poreskog kredita, lizing kompanije mogu da ponude usluge pod istim uslovima kao i drugi izvori finansiranja na gore navedenu temu, iako bi poreski kredit za sve investicije nezavisno od načina finansiranja bio najbolje rešenje za lizing industriju.

- Izmenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica koji je objavljen u Službenom glasniku RS 119/2012, utvrđena je metodologija po kojoj se kod duga prema poveriocu sa statusom povezanog lica, poreskom obvezniku priznaje kao rashod u poreskom bilansu iznos kamate i pripadajućih troškova na zajam, odnosno kredit dobijen od povezanog lica u iznosu koji odgovara visini desetostruke vrednosti obveznikovog sopstvenog kapitala (dug/sopstveni kapital odnos 10:1). Došlo je do poboljšanja u odnosu na period do 2012. godine, kada je maksimalan iznos kamate poreski priznate između povezanih lica bio baziran na odnosu dug/sopstveni kapital 4:1. To znači da su lizing kompanije dobile isti poreski tretman kao i banke.

PREOSTALI PROBLEMI

Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate. Poreski tretman kamata u finansijskom lizingu potrebno je izjednačiti sa poreskim tretmanom kamata u bankarskom sektoru. Stoga predlažemo ukidanje PDV-a na deo lizing naknade koji se odnosi na kamatu.

Izmena Odluke o javnim parkiralištima gradova i opština u Srbiji gde bi se primalac lizinga smatrao korisnikom javnih parkirališta u slučaju kada je vozilo dato u finansijski lizing. Odlukama o javnim parkiralištima gradova i opština u Srbiji kao korisnici javnog parkirališta uglavnom su označeni vozači ili vlasnici, ako vozači nisu identifikovani. Tim odlukama nadalje je predviđeno da ukoliko korisnici javnog parkirališta prekrše odredbe ovih odluka u pogledu neplaćanja parking karte, isti su dužni platiti doplatnu kartu. U slučajevima kada je vozilo dato u finansijski lizing, odluke o javnim parkiralištima uopšte ne uzimaju u obzir posao finansijskog lizinga i shodno tome doplatne karte stižu na plaćanje lizing kućama, iako su korisnici tih vozila primaoci finansijskog lizinga. Zakon o finansijskom lizingu u članu 2. definiše da je finansijski lizing posao finansijskog posredova-

nja koji obavlja davalac lizinga i koji podrazumeva da davalac lizinga, zadržavajući pravo svojine nad predmetom lizinga, na primaoca lizinga prenosi, na određeni vremenski period, ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga, sa svim rizicima i svim koristima povezanim sa pravom svojine. S druge strane, Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima član 316 stav 1 predviđa da ukoliko je motorno, odnosno priključno vozilo predmet ugovora o finansijskom lizingu, zakupu, odnosno poslovno-tehničkoj saradnji, a taj podatak je upisan u saobraćajnu dozvolu, odredbe o prekršajnoj odgovornosti vlasnika vozila predviđene ovim Zakonom, shodno se primenjuju na lice koje koristi vozilo pod navedenim osnovima. Shodno iznetom jasno je da pomenute odluke nisu u skladu sa višim pravnim aktima Republike Srbije - zakonima koji regulišu posao finansijskog lizinga, jer da je tako, odluka bi moralo biti predviđeno posebno pravilo za vozila koja su data u finansijski lizing da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga. Na taj način bi odluke o javnim parkiralištima širom Srbije bile u skladu sa materijalnom sadržinom zakona koji regulišu materiju finansijskog lizinga i bile u skladu sa pravnim poretom Republike Srbije. S druge strane, lizing kuće ne bi bile opterećene velikim brojem sudskih postupaka koje se protiv njih vode za naplatu doplatnih karata na osnovu odluka lokalnih samouprava koje nisu u skladu sa pravnim poretom Republike Srbije.

Inicijativa za dopunu člana 10. Zakona o finansijskom lizingu, gde bi bilo predviđeno da davalac lizinga može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju. Da se omogući i lizing kućama da obavljaju poslove zastupanja u osiguranju kao i poslovne banke, s obzirom na to da su izmenama Zakona o finansijskom lizingu poslovanje lizing kuća upodobljene sa poslovnim bankama u pogledu organa upravljanja i praćenja i merenja rizika, upravljanje rizicima i sistemom unutrašnje kontrole. Štaviše, lizing kuće su i poslovno povezane sa osiguravajućim društvima s obzirom na to da većina lizing kuća kao obavezan uslov za zaključivanje ugovora o finansijskom lizingu predviđa obavezno kasko osiguranje predmeta lizinga kod osiguravajuće kuće. Omogućavanjem da poslove zastupanja u osiguranju mogu obavljati i lizing kuće istima bi se olakšao rad sa klijentima na način da bi se omogućilo da se sva dokumentacija za odobrenje finansijskog lizinga i izdavanje polise osiguranja moglo obavljati na jednom mestu u lizing kući prilikom potpisivanja ugovora o finansijskom lizingu. S druge strane na ovaj način lizing kućama bi se omogućilo da prošire vrste poslova u odnosu na dosadašnje, kako bi u uslovima svetske ekonomske krize omogućile stabilnost svog poslovanja, na osnovu potencijalne zarade od posredovanja u osiguranju.

Operativni lizing treba bude regulisan Zakonom, odnosno da se davaocima finansijskog lizinga omogući i pružanje usluga operativnog lizinga u skladu sa MRS 17 i Pravilnikom o kriterijumima na osnovu kojih se određuje kada se predaja dobara na osnovu ugovora o lizingu, odnosno zakupa smatra prometom dobara (iz Člana 4. stav 3. tačka 2a Zakona o porezu na dodatu vrednost Službeni glasnik RS, br. 84/04 - ispravka, 61/05, 61/07 i 93/12).

Razlozi za to su sledeći:

- Operativni lizing čini 11% ukupnih plasmana lizing kuća koje posluju u Srbiji. On je finansijski proizvod (vanbilansno finansiranje) i prisutan je svuda u svetu kao još jedan način nabavke i korišćenja osnovnih sredstava. Zbog svoje vanbilansne prirode veoma je tražen od strane kompanija. Fizička lica se često opredeljuju za operativni lizing zbog nepostojanja zakonskog ograničenja nivoa zaduženosti mada postoje interna pravila lizing kuća kada je nivo zaduženosti u pitanju.
- Regulisanjem operativnog lizinga stvara se sigurniji i jašnji poslovni ambijent. Po osnovu operativnog lizinga postoje značajne obaveze kompanija i fizičkih lica. Trenutna situacija dovodi do nejasnoća i nesigurnosti kod tretmana ovog proizvoda i kod klijenata i kod lizing kuća. Nejasna je primena međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS 17) i pravilno prikazivanje u finansijskim izveštajima kod obe strane, nesiguran je privredni ambijent, jer se nejasnoće koriste za prevremene prihode budžeta iako je reč o vremenskom trenutku kada će PDV biti plaćen, jer je ukupna obaveza nesporna. Pravila definisana pravilnikom baziranim na kriterijumima na osnovu kojih se definiše kada se transfer robe smatra lizing ugovorom ili ugovorom o zakupu su dobrodošla u lizing industriji u Srbiji, jer ona razjašnjavaju neke od problema vezanih za oporezivanje, a koji se tiču razlikovanja transakcija finansijskog i operativnog lizinga, ali koja nisu dala konkretno rešenje za poslovanje operativnog lizinga u Srbiji.
- Proširivanjem nadležnosti Narodne banke Srbije i na ovaj tip lizinga došlo bi do uključenja još jednog dela finansijskih tokova u nadzor i kontrolu NBS što bi vodilo još većoj sigurnosti finansijskog sistema. NBS već dugo smatra da je nastanak operativnog lizinga posledica čvrstih ograničenja koja važe za finansijski lizing (pre svega za fizička lica). Regulisanjem operativnog lizinga moglo bi da dođe do izjednačavanja pravila za oba tipa lizinga.
- Operativni lizing se trenutno nudi kroz neodgovarajuću formu zakupa. Operativni lizing je mnogo bliži finansijskom lizingu nego klasičnom zakupu. Razdvajanje operativnog i finansijskog lizinga prema računovodstvenim standardima se vrši na osnovu osam kriterijuma što najbolje pokazuje koliko su ovi proizvodi slični.
- Važnost boljeg regulisanja operativnog lizinga u svetu je već prepoznata, tako da su međunarodna računovodstvena tela pripremila predlog promena MRS 17 koje idu u pravcu prikazivanja ukupnog operativnog lizinga u finansijskim izveštajima klijenata (ukidanje vanbilansnosti). To je najbolji dokaz da je operativni lizing finansijski proizvod. Verovatno će nadležne institucije u Srbiji biti zainteresovane da ga regulišu i nadgledaju nakon promena računovodstvenih standarda.
- Način definisanja operativnog lizinga treba da bude definisan kao lizing u kome se ne prenose svi rizici i sve koristi na klijenta. Testiranje tog osnovnog principa razdvajanja finansijskog od operativnog lizinga može se vršiti na osnovu kriterijuma iz MRS 17. Pošto su oni opisni veoma je važno dodatno ih precizirati i kvantifikovati. Najvažnije je da se odredi maksimalni dozvoljeni nivo (u procentima) otplate inicijalne vrednosti predmeta lizinga tokom trajanja ugovora i maksimalni nivo trajanja lizing ugovora u odnosu na ekonomski vek trajanja predmeta lizinga.

Uskladiti Zakon o osiguranju imovine i lica sa Zakonom o finansijskom lizingu – Zakon o osiguranju imovine i lica iz 1996. godine odredio je obavezu organizacija za osiguranje da svojim doprinosom obrazuju Garantni fond u kojem se nalaze sredstva koja se, između ostalog, koriste i za naknadu štete prouzrokovane motornim vozilom, vazduhoplovom, ili drugim prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju. Istim Zakonom je određeno da Garantni fond Udruženja osiguravača Srbije ima pravo regresa, po isplati naknade štete od vlasnika prevoznog sredstva i to za isplaćeni iznos štete, kamatu i troškove.

Sedam godina nakon donošenja Zakona o osiguranju imovine i lica stupio je na snagu Zakon o finansijskom lizingu koji je definisao posao finansijskog lizinga kao finansijsko posredovanje koje obavlja davalac lizinga i koji podrazumeva da davalac lizinga, zadržavajući pravo svojine nad predmetom lizinga, na primaoca lizinga prenosi, na određeni vremenski period, ovlašćenje držanja i korišće-

nja predmeta lizinga, sa svim rizicima i svim koristima povezanim sa pravom svojine, a primalac lizinga mu za to plaća lizing naknadu. Takođe isti zakon predviđa da primalac lizinga odgovara za štetu prouzrokovanu korišćenjem predmeta lizinga protivno ugovoru ili nameni predmeta lizinga, bez obzira na to da li je predmet lizinga koristio on, lice koje radi po njegovom nalogu ili drugo lice kome je on omogućio da koristi predmet lizinga.

Međutim, Zakon o osiguranju imovine i lica nije naknadno usklađen sa Zakonom o finansijskom lizingu koji je uveo u pravni sistem Republike Srbije potpuno novi pravni posao koji po definiciji i pravilima o odgovornosti za upotrebu predmeta lizinga ulazi u sukob sa postojećim pravilom o pravu regresa Garantnog fonda od vlasnika prevoznog sredstva. Potpuno je zanemarena činjenica da davalac lizinga nije u mogućnosti da utiče na ponašanje primaoca lizinga ili drugih lica koja koriste predmet lizinga i spreči upotrebu prevoznog sredstva u saobraćaju bez zaključenog ugovora o obaveznom osiguranju, dokle god se predmet lizinga nalazi u državi primaoca lizinga.

U sadašnjoj situaciji lizing kompanije se suočavaju sa regresnim zahtevima Garantnog fonda Udruženja osiguravača Srbije koje odbijaju pozivajući se na Zakon o finansijskom lizingu, dok na drugoj strani Garantni fond i pored razumevanja suštine spora nema zakonsku mogućnost da se za regres isplaćenog iznosa štete obrati bilo kom drugom licu osim vlasniku prevoznog sredstva i eventualno njegovom vozaču, po sistemu subjektivne odgovornosti štetnika za naknadu štete.

Predlog izmene Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, sa namerom da se finansiranje putem lizinga uključi u ovaj poljoprivredni podsticajni program.

Na osnovu Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, Službeni glasnik RS, broj 10/13, koji definiše vrste podsticaja i način korišćenja podsticaja, usvojen je Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja prava na kreditnu podršku, Službeni glasnik RS, broj 30/14. Član 14. pomenutog Zakona navodi kreditnu podršku kao vrstu direktnih plaćanja i definiše: „Kreditna podrška je vrsta podsticaja kojom se poljoprivrednim gazdinstvima omogućava olakšani pristup korišćenju kredita.“ S obzirom na to da finansijski lizing takođe predstavlja način finansiranja, trebalo bi da bude uključen u subvencionisane programe Vlade Republike Srbije, čime bi se unapredila konkurentnost na finansijskom tržištu i ponudio povoljniji vid finansiranja poljoprivrednim gazdinstvima.

Imajući navedeno u vidu, pokrećemo inicijativu za izmenu Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, Službeni glasnik RS, broj 10/13, tako da se član 14. alineja 4 izmeni i da umesto „kreditnu podršku“ glasi „podršku prilikom finansiranja“, da se član 14. stav 5 izmeni i glasi „Podrška prilikom finansiranja je vrsta podsticaja kojom se poljoprivrednim gazdinstvima omogućava olakšani pristup korišćenju kredita i finansijskog lizinga.“, odnosno da se član 32. izmeni i glasi: „Pravo na podršku prilikom finansiranja ima pravno lice, preduzetnik i fizičko lice - nosilac komercijalnog porodičnog poljoprivrednog gazdinstva koje je upisano u Registar. Ministar bliže propisuje uslove i način ostvarivanja prava prilikom podrške finansiranju.“

PREPORUKE SAVETA

Sledeće preporuke bi olakšale oporavak lizing tržišta u Srbiji:

- Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate.
- Inicijativa za izmenu odluka o javnim parkiralištima lokalnih samouprava gde bi se u slučaju vozila koja su data u finansijski lizinga predvidelo da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga.
- Inicijativa za dopunu člana 10. Zakona o finansijskom lizingu gde bi bilo predviđeno da davalac lizinga može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju.

- Da se omogući davaocima finansijskog lizinga pružanje usluga i operativog lizinga, u skladu sa MRS 17 i Pravilnikom o kriterijumima na osnovu kojih se određuje kada se predaja dobara na osnovu ugovora o lizingu, odnosno zakupa smatra prometom dobara.
- Zakon o osiguranju imovine i lica bi trebalo uskladiti sa Zakonom o finansijskom lizingu, u smislu odredbi o pravu regresa Garantnog fonda po isplati štete prouzrokovane prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju, od vlasnika odnosno registrovanog korisnika prevoznog sredstva.
- Predlog izmene Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, sa namerom da se finansiranje putem lizinga uključi u ovaj poljoprivredni podsticajni program.

INDUSTRIJA NAFTE, DERIVATI NAFTE I GASA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakonodavac treba da uspostavi jasan pravni okvir tako da obezbedi dalju liberalizaciju tržišta nafte i naftnih derivata (kvalitet goriva, potrebni kapaciteti skladišta, ravnopravni uslovi za uvoznike i domaćeg proizvođača) a onemogućiti bilo kog učesnika na tržištu da korišćenjem dominantnog položaja pri formiranju kako maloprodajnih tako veleprodajnih cena utiče na poslovanje drugih kompanija iz sektora nafte i gasa („margin squeeze“).	2013		√	
Zakonodavac treba da obezbedi doslednost u poštovanju strateških dokumenata i usaglasi sa jedne strane republičku strategiju koja se odnose na sektor nafte i naftnih derivata sa poreskom politikom i izmenama u poreskim zakonima.	2013		√	
Zakonodavac treba da uspostavi jasan pravni okvir vezan za oblast zaštite od požara i izgradnje energetske infrastrukture i objekata.	2013		√	
Savet stranih investitora predlaže da se unapredi oblast monitoringa tržišta derivata i da se u tom smislu unapredi pravni okvir donošenjem adekvatnih propisa iz nadležnosti resornih ministarstava, kao i da se unapredi efikasnost kontrolnih institucija u cilju sprečavanja nelegitimnih aktivnosti na tržištu.	2013		√	
Da se pre donošenja propisa iz navedenih oblasti, osigura dijalog sa kompanijama iz sektora nafte i gasa, budući da Savet podržava otvoren i transparentni dijalog između zakonodavca i predstavnika pomenutog sektora.	2013		√	

STANJE

Sektor nafte i gasa je ostvario zavidan rast tokom 2013. godine, uprkos lošim makroekonomskim indikatorima. U toku 2014. godine očekuje se nastavak rasta usled kontinuiranog procesa investiranja i rezultujućeg poboljšanja kvaliteta i dostupnosti derivata, kao i blagog oporavka privredne aktivnosti u zemlji.

Tokom 2013. godine bilo je određenih napredaka po pitanju ranije identifikovanih poteškoća u oblasti zaštite od požara i izgradnje energetske infrastrukture i objekata, kao i regulatornim uređenjem kontrole tržišta naftnih derivata. Međutim, problemi vezani za direktno sprovođenje kontrole tržišta naftnih derivata od strane nadležnih institucija su uvećani, usled i dalje nedovoljnog operativnog i finansijskog kapaciteta tržišne inspekcije i drugih kontrolnih organa, kao i niskih zaprećenih kazni za aktivnosti koje su vezane za nelegalnu trgovinu naftnih derivata.

Kontrola ispunjenosti uslova za obavljanje energetske delatnosti nakon dodele licenci nije adekvatno regulisana Zakonom o energetici. Privredni subjekti su u trenutku dobijanja energetske licence ispunjavali propisane uslove, a licence se dodeljuju na 10 godina. Međutim, neophodno je i aktivno kontrolisati da li se poštuju uslovi koji regulišu obavljanje energetske delatnosti i sprovoditi zakonske odredbe koje predviđaju oduzimanje licenci u slučajevima kada se uslovi ne poštuju.

Neophodno je navesti da je uvođenjem akcize na lož-ulje tokom 2012. godine u velikoj meri umanjena nenamenska potrošnja lož-ulja kao pogonskog goriva i njegovo namešavanje sa evro dizelom, što je direktno uvećalo iznos prikupljenih javnih prihoda i povećalo sveobuhvatni kvalitet dizel goriva koje se tokom 2013. godine prodavalo na tržištu Republike Srbije. Međutim, u proteklom periodu registrovano je značajno povećanje uvoza baznih ulja, za koja inače nije propisana obaveza plaćanja akcize. Procenjene količine

namenski opravdanog utroška baznih ulja u zemlji su oko 20.000 tona godišnje, dok su tokom 2013. godine uvezene količine iznosile oko 68.000 tona. Ovo znači da skoro 50.000 tona baznih ulja nije namenski ušlo u proizvodnju, već je nenamenski potrošeno, odnosno nelegalno namešano sa evro dizelom i prodavano kao pogonsko gorivo po malo-prodajnoj ceni evro dizela, ali bez plaćanja akcize.

Registrovane su i prodaje naftnih derivata van maloprodajnih mesta kao i isporuke naftnih derivata na adresu kupaca ili na druga dogovorena mesta, što je u suprotnosti sa Pravilnikom o minimalnim tehničkim uslovima za obavljanje trgovine nafte i biogorivom.

POBOLJŠANJA

U 2013. godini usvojena je Uredba o obeležavanju (markiranju) derivata nafte. Ovim propisom je uvedeno uređenje i kontrola tržišnih tokova derivata nafte kroz obeležavanje derivata prilikom prvog otpremanja na tržište, bilo iz proizvodnih pogona ili objekata za trgovinu na veliko u slučaju uvoza. Markiranje derivata daje mogućnost tržišnoj inspekciji da utvrdi da li naftni derivati sadrže odgovarajuće koncentracije markera, odnosno da li se derivati prodaju u skladu sa propisima ili su namešavani sa drugim tečnostima ili nelegalno uvezeni i plasirani na tržište Republike Srbije. Međutim, treba napomenuti da do ovog trenutka nije bilo značajnih kontrola koncentracije markera u naftnim derivatima na tržištu i da se rezultati još uvek očekuju.

Vezano za oblast zaštite od požara i izgradnje energetske infrastrukture i objekata, doneto je mnogo podzakonskih akata, što rešava određeni broj problema sa kojima su se učesnici u sektoru nafte i gasa suočavali. Najznačajnije je usvajanje Uredbe o tehničkim zahtevima u pogledu bezbednosti od požara i eksplozija stanica za snabdevanje brodova i tehničkih plovniha objekata tečnim gorivom krajem 2013. godine. Navedena uredba je propisala mere zaštite od požara na objektima i terminalima u okviru luka i pristaništa koje prodaju gorivo plovnim objektima. Značaj donošenja navedene uredbe je to što ranije nisu postojali propisi koji su regulisali izgradnju, rekonstrukciju i rad objekata za snabdevanje gorivom plovila i što je na ovaj način znatno umanjeno rizik po ljude, materijalna sredstva i okolinu i omogućene su nove investicije u ovu oblast.

PREOSTALI PROBLEMI

Obim aktivnosti državnih organa usmerenih na borbu protiv aktivnosti u okviru sivog tržišta je i dalje neadekvatan.

Uvoz baznih ulja se nastavlja i tokom 2014. godine. Uočen je novi problem prodaje lož-ulja umesto gasnog ulja 0,1, kao i transport i isporuka naftnih derivata van maloprodajnih mesta.

Nije bilo zakonodavnih aktivnosti u oblasti proizvodnje i prometa eksploziva i drugih opasnih materija, kao ni o načinu skladištenja opasnih materija, zapaljivih tečnosti i gasova.

PREPORUKE SAVETA

- Kao hitnu meru potrebno je pojačati kontrolu uvoza svih naftnih derivata, a posebno baznih ulja i lož-ulja. Takođe, u cilju sprečavanja nedozvoljene upotrebe naftnih derivata neophodno je pojačati i kontrolu namenske potrošnje istih rigoroznim kontrolama koncentracije markera, zabraniti prodaju lož-ulja na benzinskim stanicama van grejne sezone i uvesti akcize na bazna ulja.
- Intenzivirati borbu protiv sivog tržišta:
 - Ispuniti sve predviđene planove za broj kontrola markera u derivatima nafte na godišnjem nivou
 - Pojačati rad inspeksijskih organa, kvalitativno i kvantitativno
 - Proširiti ovlašćenja i mera koje su na raspolaganju organima u slučajevima nelegalne trgovine
 - Povećati kazne propisane zakonom za nelegalno poslovanje
 - Poboljšati koordinaciju organa zaduženih za kontrolu tržišta
- Kao dugoročnu meru neophodno je izmeniti Zakon o energetici kako bi se uvela kontrola ispunjenosti uslova za posedovanje licence za trgovinu naftom i naftnim derivatima.

- Pored predložene izmene Zakona o energetici, jako je važno doneti Zakon o eksplozivnim materijama sa pratećim podzakonskim aktima kojim bi se definisale aktivnosti u oblasti proizvodnje i prometa eksploziva i drugih opasnih materija, kao i Zakon o zapaljivim tečnostima i gasovima sa pratećim podzakonskim aktima radi boljeg definisanja načina skladištenja opasnih materija, zapaljivih tečnosti i gasova.
- Nastaviti sa sprovođenjem preporuka iz 2013. godine, sa posebnom pažnjom na aktivnosti koje su usmerene na borbu protiv sive ekonomije.

LEKOVI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pravni okvir mora biti zaokružen i usaglašen sa EU legislativom; transparentnost i predvidivost poslovanja, kao i pravna sigurnost su osnovni preduslovi za održivo poslovanje farmaceutske industrije u Srbiji.	2013			√
Vlada mora da obezbedi predvidivost procesa donošenja odluka, uz jasne rokove i transparentni process konsultacija sa predstavnicima industrije.	2013			√
Finansijski konsolidovati zdravstveni budžet Srbije i učiniti ga transparentnijim u cilju poslovne predvidivosti biznisa i sigurnosti investicije u zdravstveni i farmaceutski sektor.	2013			√
Izmenama i dopunama Zakona ili mišljenjem Ministarstva finansija zaloge koje su proizvođači lekova upisali u Registar zaloga tretirati kao deo javnog duga i uredno ga servisirati proizvođačima.	2013			√
Izjednačiti carinske stope za gotove lekove i repromaterijal za proizvodnju lekova.	2013			√
Ubrzati administrativno odobravanje carinskih kontigenata proizvoda za repromaterijal koji se ne proizvodi u Republici Srbiji.	2013			√
Korigovati stopu PDV-a za repromaterijal na nivo koji važi za gotov lek.	2013			√
Uskladiti dinamiku i rokove plaćanja u celom lancu snabdevanja lekovima (proizvođač-veleprodajna-apoteka) sa rokovima plaćanja propisanim za RFZO (150 dana u 2013, 120 dana u 2014. i 90 dana od 01.01.2015) putem izmena i dopuna Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama.	2013			√
Ukinuti „kontrolne markice“ na spoljnom pakovanju kutije leka kao bespotrebnog troška za industriju i iluzije da ona predstavlja zaštitu od falsifikata.	2013			√
Ukinuti odredbe da troškove upravljanja odnosno izvoza farmaceutskog otpada sakupljenog od građana snose proizvođači lekova proporcionalno udelu kompanije u ukupnom prometu lekova u R. Srbiji.	2013			√
Ukinuti praksu određivanja maksimalne veleprodajne cene leka, budući da Vlada već određuje cene lekova na pozitivnoj listi. Ograničavanje veleprodajnih cena lekova ne doprinosi razvoju slobodnog tržišta i konkurencije ali sprečava ulazak na tržište onih lekova koji ne mogu da se uklope u određen cenovni okvir; u pitanju je administrativna barijera koja odlaže ulazak na tržište lekova koji već imaju dozvolu za stavljanje u promet.	2013			√
Uredba o kriterijumima za formiranje cena lekova za upotrebu u humanoj medicini bi morala da se donosi na tromesečnom nivou, ili automatski kad god je razlika između zvaničnog kursa Narodne banke Srbije i kursa iz aktuelne Uredbe veća od 3%.	2013			√
Proces određivanja cena lekova i stavljanja lekova na pozitivnu listu bi morao da bude transparentan, sa jasnim pravilima, obaveznim obrazloženjem konačne odluke i pravom na žalbu; relevantna udruženja pacijenata bi morala da budu uključena u proces odlučivanja o tome koji lekovi će se naći na pozitivnoj listi.	2013			√

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dodatna vrednost inovacija u zdravstvu bi morala da bude prepoznata, jer predstavlja osnovu za postizanje najvišeg kvaliteta javnog zdravlja; neophodan je bolji i brži pristup inovativnim terapijama, pogotovo za grupe pacijenata kojima su ti lekovi najpotrebniji. Domaći i strani proizvođači lekova imaju isti cilj – obezbediti najbolju moguću terapiju za sve pacijente u Srbiji.	2013			✓
Proširiti grupe lekova koji se mogu izdavati bez lekarskog recepta, uz istovremeno skidanje tih lekova sa pozitivne liste.	2013			✓

STANJE

Proizvodnja lekova u svim državama sveta predstavlja jednu od najznačajnijih privrednih grana, ne samo sa gledišta same privredne aktivnosti, već i sa gledišta uticaja na zdravlje stanovništva. Farmaceutski sektor je značajan za privredni sistem Srbije (zapošljava preko 7000 radnika, izvoz lekova u 2012. godini bio je 180 miliona evra, državi je plaćeno preko 50 miliona evra po osnovu različitih poreza, doprinosa, carina, taksi). Farmaceutski sektor je pouzdan partner zdravstvenog sistema Srbije, s obzirom na to da obezbeđuje redovno snabdevanje svim neophodnim lekovima.

Srpski sistem zdravstvenog osiguranja baziran je na takozvanom Bizmarkovom modelu socijalno-zdravstveno osiguranje na osnovu obaveznih doprinosa za zdravstveno osiguranje, koje počiva na principima solidarnosti i jednakosti. Većina bolnica i zdravstvenih objekata je u državnom vlasništvu, dok Republički fond za zdravstveno osiguranje (RFZO) ne funkcioniše kao savremena institucija zdravstvenog osiguranja, već kao državna agencija za naplatu doprinosa koji se koriste za finansiranje zdravstvene zaštite. RFZO je u potpunosti zavisao od spoljašnjeg autoriteta - Vlade Republike Srbije. Glavni prihod dolazi od doprinosa iz zarada zaposlenih i transfera iz PIO fonda za zdravstveno osiguranje penzionera. Prema podacima ALIMIS (Agencije za lekove i medicinska sredstva) potrošnja lekova u Srbiji u 2012. godini iznosila je 742 miliona evra, ili 95 evra po glavi stanovnika na godišnjem nivou, što je značajno niže u odnosu na zemlje u neposrednom okruženju (npr. Hrvatska, Bugarska, Rumunija). Budžet za lekove RFZO već nekoliko godina je 350-370 miliona evra, što znači da država izdvaja svega 50 evra po glavi stanovnika za farmaceutsku zdravstvenu zaštitu.

Proizvodnja i promet lekova u Srbiji regulisani su Zakonom o lekovima i medicinskim sredstvima, ali i brojni

drugi zakoni takođe regulišu različite aspekte proizvodnje i prometa lekova: Zakon o patentima, Zakon o zdravstvenoj zaštiti (sanitarna kontrola, zdravstvena ispravnost dijetetskih suplemenata...), Zakon o zdravstvenom osiguranju (solidarnost u finansiranju zdravstvene zaštite, definisanje prava iz osiguranja...), Zakon o unutrašnjoj i spoljnoj trgovini (sa detaljno razrađenim merama zaštite konkurencije), Zakon o zaštiti životne sredine, upravljanju otpadom i drugi ekološki zakoni, kao i set finansijskih zakona koji se odnose na pravna lica koja se bave trgovinom roba i usluga.

Ipak, posebnu zabrinutost izaziva nedovršen pravni okvir, koji je pri tome neusaglašen sa EU legislativom u mnogim bitnim aspektima, što prouzrokuje veliku neizvesnost u sektoru zdravstva i omogućava netransparentne procedure na različitim nivoima, uključujući i odluke Vlade i RFZO. Ne postoje rokovi za nekoliko važnih odluka, dok su postojeći vremenski rokovi često isuviše dugi i obično se ne poštuju.

Farmaceutska industrija je samo povremeno i često samo deklarativno uključena u mali segment procesa donošenja odluka, bez prilike da da pun doprinos, ili omogućiti prenošenje iskustava sa drugih tržišta. Kao rezultat svega toga, propisi su često neodrživi i u praksi ih je nemoguće implementirati. U isto vreme, udruženja pacijenata su marginalizovana i nemaju nikakav uticaj na odluke o tome koji lekovi će biti stavljeni na takozvanu pozitivnu listu.

POBOLJŠANJA

Od objavljivanja BK 2013 nije bilo poboljšanja ukupnog stanja u farmaceutskom sektoru. Dolaskom novog ministra zdravlja ponovo je uspostavljen konstruktivan dijalog sa predstavnicima farmaceutskog sektora, ali je protekao kratak vremenski period za validniju ocenu.

PREOSTALI PROBLEMI

Nelikvidnost farmaceutskeg sektora

Svi segmenti farmaceutskeg sektora su nelikvidni. Ključni generator nelikvidnosti je država koja ne plaća realne troškove za neosigurana lica (procenjuju se na oko 60 miliona evragodišnje), firmama u prestrukturiranju ili procesu privatizacije „oprostila“ je višegodišnje neisplaćene doprinose za obavezno zdravstveno osiguranje (procenjeno na preko 120 milijardi dinara), a nedavno (maj 2014. Službeni glasnik RS, broj 57/2014) smanjila je stopu doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje sa 12,3% na 10,3% i time umanjila prihod RFZO za 350 miliona evrana godišnjem nivou. Nelikvidnosti sektora dodatno doprinosi RFZO koji apotekarskim ustanovama i bolnicama opredeljuje znatno niža sredstva nego što je realna potrošnja lekova, zbog čega one ili ne plaćaju veleprodajama ili produžuju rokove plaćanja. Sledeći generator nelikvidnosti su neke veleprodaje koje proizvođačima duguju za isporučene lekove, od kojih je jedan deo veleprodaja u stečaju. Na kraju ovog lanca dužništva i poverilaštva su farmaceutske kompanije koje su iscrpele sve unutrašnje rezerve.

Nekonzistentna primena Zakona o preuzimanju obaveza zdravstvenih ustanova prema veleprodajama po osnovu nabavke lekova i pretvaranju tih obaveza u javni dug Republike Srbije (Službeni glasnik RS, broj 119/12) unela je pravnu nesigurnost s obzirom na različito tumačenje samog Zakona od strane relevantnih ministarstava, a posebno u delu odnosa prema založenim potraživanjima veleprodaja. Dodatnu zabunu unose i različita tumačenja vremenskog perioda u kome su potraživanja nastala i pretvorena u javni dug (iako je Zakon predvideo da su javnim dugom obuhvaćena potraživanja nastala u 2012. godini., u nekim tumačenjima Ministarstva finansija uočljiva je tendencija da se javnim dugom obuhvate i potraživanja iz ranijih godina).

Porezi i komercijalni tereti poslovanja

Carinska politika Srbije, u skladu sa opštim trendom liberalizacije spoljne trgovine, u multilateralnim relacijama Srbije sa EU (SSP), WTO, CEFTA, EFTA i bilateralnim relacijama kroz FTA sa Rusijom, Belorusijom, Kazahstanom i Turskom ne propisuje zaštitne carine za uvozni gotov lek. Isti princip treba da bude zauzet kada su u pitanju sirovine i drugi repromaterijal (trenutno, carina se kreće od 1% do 5% u zavisnosti od tarifnog broja, u proseku 3,5%). Takođe, odobravanje carinskih kontigenata čak i za proizvode za koje

je jasno da se ne proizvode u Srbiji je birokratsko i veoma sporo.

Nejednakom tretmanu domaćih proizvođača i uvoznika doprineo je Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama (Službeni glasnik RS, br. 119/2012) jer su domaći proizvođači u zakonskoj obavezi da lek naplate od veleprodaje za 60 dana, dok ta odredba ne važi za uvoznike (nude veleprodajama rokove plaćanja od 210 dana i duže).

Posebno zabrinjava što se u Srbiji primenjuju regulatorni standardi na nacionalnom nivou mimo svetskih i evropskih standarda koje predstavljaju samo dodatni trošak za industriju. Prvi primer je kontrolna markica na spoljnom pakovanju kutije leka kao pokušaj efikasne zaštite od falsifikata, uvedena 2011. godine. Drugi primer je Nacrt zakona o upravljanju otpadom koji predviđa da troškove upravljanja, odnosno izvoza farmaceutskeg otpada sakupljenog od građana u apotekama snosi proizvođač leka, proporcionalno udelu u ukupnom prometu lekova u Republici Srbiji.

»Dualizam« cena lekova

Cena lekova je pod strogom administrativnom kontrolom, a proces utvrđivanja cene lekova je dugotrajan, netransparentan i obuhvata dvostruko utvrđivanje cene:

- Nakon dobijene dozvole o stavljanju leka u promet od strane ALIMS, prema Zakonu o lekovima, član 58, potrebno je da Vlada, na osnovu zajedničke odluke Ministarstva zdravlja i Ministarstva trgovine utvrdi maksimalno dozvoljenu veleprodajnu cenu leka. Bez ove odluke lek se ne može pojaviti na tržištu. Imajući u vidu da je u pitanju odluka Vlade kao nosioca izvršne vlasti, a ne upravni akt, ne postoji vremenski okvir za donošenje odnosno odluke. Samim tim, ne postoji ni poseban rok za postupanje po podnetim zahtevima. Kao rezultat svega toga, u prošlosti smo imali situaciju da je više od 500 lekova koji su imali dozvolu za stavljanje u promet čekalo 18 meseci da Vlada odobri maksimalnu veleprodajnu cenu i tokom tog vremena nisu mogli da budu plasirani na tržište. Članom 58 Zakona o lekovima predviđen je izuzetak od pravila da Vlada određuje maksimalne veleprodajne cene na osnovu zajedničke odluke ministra zdravlja i ministra trgovine. Prema ovom izuzetku, odluku o utvrđivanju najviše veleprodajne cene može doneti samo ministar zdravlja, na osnovu zahteva nosioca dozvole, u slučaju neodložne potrebe za primenom leka koji je dobio dozvolu za lek, odnosno

zaštite javno zdravstvenog interesa i sprečavanja nastanka štetnih posledica po život i zdravlje pacijenata ili grupe pacijenata. Ovako široko postavljeni kriterijumi, omogućavaju puno prostora za različito tumačenje i samim tim puno prostora za potencijalnu zloupotrebu od strane nadležnih organa. Štaviše, ima indicija da je u prethodnom periodu ovaj izuzetak već korišćen zarad odobrenja cena određenih lekova na netransparentan način. Dodatni problem predstavlja činjenica da se maksimalne veleprodajne cene određuju na osnovu odnosa nacionalne valute i evra, koji se povremeno objavljuje u Uredbi o kriterijumima za formiranje cena lekova za upotrebu u humanoj medicini. Međutim, ne postoje predviđeni rokovi za izdavanje Uredbe, čak i kada zvanični kurs nacionalne valute u odnosu na evro značajno fluktuiira. Zbog toga su farmaceutske kompanije u 2012. godini bile izložene gubicima u visini do 20% ukupnog prometa, usled razlike između zvaničnog kursa Narodne banke Srbije i kursa iz Uredbe, pre nego što je nova Uredba konačno objavljena u novembru 2012. godine. Ista situacija ponovila se i 2013/2014. jer se trenutno za određivanje cena lekova koristi paritet iz maja 2013. od 111,0098 dinara za 1 evro sa gubitkom za farmaceutske kompanije od nekoliko desetina miliona evra samo po osnovu kursnih razlika.

Početkom septembra 2014. Vlada RS ponovo pokušava da uvede Rumuniju kao četvrtu referentnu zemlju za određivanje maksimalne cene lekova ne vodeći računa o činjenici da dva zdravstvena sistema, sistem snabdevanja, broj stanovnika dve zemlje i ostale bitne karakteristike uopšte ne mogu Rumuniju svrstati kao referentnu zemlju Srbiji. Prethodni pokušaj da se Rumunija uvede kao referentna zemlja bio je sredinom 2013. godine i bio odbačen na izričit zahtev i adekvatnu argumentaciju kompletne farmaceutske industrije.

- Tek kada je Vlada donela odluku o maksimalno dozvoljenoj veleprodajnoj ceni leka, nosilac dozvole za stavljanje leka u promet ima mogućnost da podnese zahtev da se lek stavi na Listu lekova koji se propisuju i izdaju na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja (tzv. pozitivna lista). Međutim, Zakon propisuje da u slučaju stavljanja na Listu lekova, RFZO ponovo određuje cenu leka, na osnovu cene u referentnim zemljama (Italija, Slovenija i Hrvatska), kao i cena lekova koji se već nalaze na Listi lekova. Na taj način, svaki lek koji se nalazi na Listi lekova dva puta prolazi kroz administrativnu proceduru određivanja cene, čime se ne samo značajno uvećavaju troškovi

nosilaca dozvole za stavljanje leka u promet, već još bitnije, produžava vreme čekanja pre nego što lek postane dostupan osiguranicima u Republici Srbiji. Predlogom Pravilnika o Listi lekova od aprila 2014. RFZO je retroaktivno pokušao da snizi cene lekova i do 50%. Ova odluka je doneta i objavljena usred poslovne godine i bez ikakvih konsultacija sa proizvođačima lekova. Ovakav način odlučivanja utiče na predvidivost poslovanja u Srbiji, može usloviti prestanak proizvodnje nekih lekova i odlazak jednog broja farmaceutskih kompanija iz Srbije.

– Lista lekova

Članom 30. Pravilnika o kriterijumima za Listu lekova iz aprila 2014. predviđena je razlika u ceni originalnog i generičkog leka istog ili srodnog farmaceutskog oblika i iste jačine sa Liste A, u iznosu do 30%. Na ovaj način se ograničava dostupnost lekova, pre svega originalnih i brendiranih generičkih koji često ne mogu da se uklape u ovako ograničenu cenu i stoga ne mogu da se nađu na listi lekova.

Nedostatak transparentnosti u procesu stavljanja lekova na pozitivnu listu

Kriterijumi za stavljanje na i skidanje sa pozitivne liste lekova i dalje nisu transparentni i pored donošenja novog Pravilnika u aprilu 2014. Međutim, postoje određena poboljšanja transparentnosti u radu Centralne komisije za lekove, čiji se dnevni red sednice objavljuje na sajtu RFZO. RFZO je u avgustu 2014. uveo elektronsku aplikaciju koja omogućava praćenje statusa podnetih zahteva, a novim Pravilnikom uvedeni su i rokovi u kojima RFZO treba da reši zahtev. RFZO i dalje nema obavezu da podnosiocu zahteva za stavljanje leka na pozitivnu listu dostavi odluku nadležnih tela, dok je pravo žalbe limitirano i definisano kao mogućnost pokretanja upravnog spora pred Upravnim sudom.

Administrativne procedure i izdavanje dozvola

Državna administracija je spora u izdavanju različitih dozvola, rešenja, saglasnosti za uvoz, promet, distribuciju repromaterijala i gotovih lekova, uz često odsustvo koordinacije rada i međusobne komunikacije između resornih ministarstava, Agencije za lekove, RFZO i drugih državnih organa.

Prema važećoj legislativi, prvi uslov za stavljanje leka u promet je izdavanje dozvole za stavljanje leka u promet od strane ALIMs. Zakon predviđa da se ovaj postupak mora okončati u roku od 30+30+210 dana, uz mogućnost ubr-

zane procedure i rok od 30+150 dana ukoliko je u pitanju lek koji je u EU registrovan po takozvanoj centralizovanoj proceduri. Bez obzira na činjenicu da su predviđeni rokovi bespotrebno dugački, u praksi se ni oni ne poštuju, pa se u proseku na izdavanje dozvole čeka duže od godinu dana.

Prema Zakonu o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama (Službeni glasnik RS, broj 99/2010) rok za izdavanje izvoznih dozvola za preparate koji sadrže opojne supstance (kontrolni uzorci, gotovi i poluproizvodi) je čak do 90 dana. Budući da je u pitanju izvoz gotovih preparata, čiji je plasman na tržište regulisan kupoprodajnim ugovorima sa tačno određenim datumima isporuka, ovako dugi rokovi za izdavanje dozvola često imaju za posledicu da domaće

farmaceutske kompanije plaćaju „penale“ za prekoračenje roka za isporuku (čest slučaj sa proizvodima koji se nabavljaju tenderskom procedurom). Isti rokovi u regionu su značajno kraći (osam dana u BiH i Hrvatskoj, a 15 dana u Makedoniji i Crnoj Gori).

Lista OTC proizvoda

Lekovi koji se mogu izdavati bez lekarskog recepta i koje plaćaju građani (tzv. Over The Counter, OTC proizvodi) u znatnoj meri finansijski rasterećuju zdravstveni budžet, što uz smanjenje broja poseta lekaru rezultira dvostrukom uštedom za državu. Lista OTC proizvoda u Srbiji nije usklađena sa sličnim listama u EU koje sadrže znatno veći broj lekova.

PREPORUKE SAVETA

- Pravni okvir mora biti zaokružen i usaglašen sa EU legislativom; transparentnost i predvidivost poslovanja, kao i pravna sigurnost su osnovni preduslovi za održivo poslovanje farmaceutske industrije u Srbiji
- Treba unaprediti konkurentnost na tržištu pružanja zdravstvenih usluga i zdravstvenog osiguranja izjednačavanjem državnog i privatnog sektora.
- Vlada mora da obezbedi predvidivost procesa donošenja odluka, uz jasne rokove i transparentni proces konsultacija sa predstavnicima industrije
- Finansijski konsolidovati zdravstveni budžet Srbije i učiniti ga transparentnijim u cilju poslovne predvidivosti biznisa i sigurnosti investicije u zdravstveni i farmaceutski sektor
- Izmenama i dopunama Zakona ili mišljenjem Ministarstva finansija zaloge koje su proizvođači lekova upisali u Registar zalog tretirati kao deo javnog duga i uredno ga servisirati proizvođačima
- Izjednačiti carinske stope za gotove lekove i repromaterijal za proizvodnju lekova
- Potrebno je obezbediti podjednak poreski tretman celog farmaceutskog sektora kada je u pitanju uvoz gotovih lekova i repromaterijala.
- Ubrzati administrativno odobravanje carinskih kontigenata proizvoda za repromaterijal koji se ne proizvodi u Republici Srbiji
- Korigovati stopu PDV-a za repromaterijal na nivo koji važi za gotov lek
- Ukinuti PDV na donaciju lekova i medicinskih sredstava zdravstvenim ustanovama
- Uskladiti dinamiku i rokove plaćanja u celom lancu snabdevanja lekovima (proizvođač-veledrogerija-apoteka) sa rokovima plaćanja propisanim za RFZO (150 dana u 2013, 120 dana u 2014. i 90 dana od 01. 01. 2015) putem izmena i dopuna Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama.

- Ukinuti „kontrolne markice“ na spoljnom pakovanju kutije leka kao bespotrebnog troška za industriju i iluzije da ona predstavlja zaštitu od falsifikata.
- Ukinuti odredbe da troškove upravljanja odnosno izvoza farmaceutskog otpada sakupljenog od građana snose proizvođači lekova proporcionalno udelu kompanije u ukupnom prometu lekova u Republici Srbiji.
- Ukinuti praksu određivanja maksimalne veleprodajne cene leka, budući da Vlada već određuje cene lekova na pozitivnoj listi. Ograničavanje veleprodajnih cena lekova ne doprinosi razvoju slobodnog tržišta i konkurencije, ali sprečava ulazak na tržište onih lekova koji ne mogu da se uklope u određen cenovni okvir; u pitanju je administrativna barijera koja odlaže ulazak na tržište lekova koji već imaju dozvolu za stavljanje u promet
- Uredba o kriterijumima za formiranje cena lekova za upotrebu u humanoj medicini bi morala da se donosi na tromesečnom nivou, ili automatski kad god je razlika između zvaničnog kursa Narodne banke Srbije i kursa iz aktuelne Uredbe veća od 3%. Osim toga, za određivanje cene lekova na C listi RFZO bi morao da koristi isti kurs i isti način obračuna kao i za lekove sa A, A1 i B liste.
- RFZO bi trebalo da definiše referentne cene za sve lekove koji se nalaze na pozitivnoj listi lekova, a da razliku u ceni bi plaćali osiguranici za lekove koji su na A1 listi
- Kroz dijalog sa svim zainteresovanim stranama, naći adekvatnu jednu ili više referentnih zemalja za određivanje maksimalne cene lekova, s obzirom na to da je Rumunija neadekvatan izbor referentne zemlje.
- Potrebno je nastaviti rad na daljem unapređenju procesa određivanja cena lekova i stavljanja lekova na pozitivnu listu. Ovaj proces bi morao da bude transparentan, sa jasnim pravilima, obaveznim obrazloženjem konačne odluke i pravom na žalbu; relevantna udruženja pacijenata bi morala da budu uključena u proces odlučivanja o tome koji lekovi će se naći na pozitivnoj listi
- Dodatna vrednost inovacija u zdravstvu bi morala da bude prepoznata, jer predstavlja osnovu za postizanje najvišeg kvaliteta javnog zdravlja i smanjenje troškova lečenja; neophodan je bolji i brži pristup inovativnim terapijama, pogotovo za grupe pacijenata kojima su ti lekovi najpotrebniji. Domaći i strani proizvođači lekova imaju isti cilj – obezbediti najbolju moguću terapiju za sve pacijente u Srbiji.
- Proširiti grupe lekova koji se mogu izdavati bez lekarskog recepta, uz istovremeno skidanje tih lekova sa pozitivne liste. Skratiti roкове za izdavanje dozvola za proizvodnju, odnosno promet psihoaktivnih kontrolisanih supstanci u Republici Srbiji i usaglasiti ih sa regulatornom praksom u regionu. Na ovaj način ojačaće se konkurentnost domaćih farmaceutskih kompanija i podstaći izvoz.

INDUSTRIJA PRIVATNOG OBEZBEĐENJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Nastaviti sa monitoringom procesa donošenja Zakona o privatnom obezbeđenju, uz nastavak insistiranja da Zakon u što većoj meri bude harmonizovan sa evropskim rešenjima, uz uvažavanje lokalnih specifičnosti. Izdavanje licenci službenicima obezbeđenja i kompanijama treba da bude vršeno od strane Vlade (MUP-a) ili druge ovlašćene državne agencije, kako bi se izbegla monopolizacija ove industrije i konflikt interesa.	2009	√		
Cilj donošenja Zakona jeste normativno, a ne fiskalno uređenje industrije obezbeđenja; Stoga treba da se vodi računa o principu ekonomičnosti koji podrazumeva razumne troškove koji bi na kraju procesa svakako bili prebačeni na teret korisnika usluga obezbeđenja.	2011			√
Prilikom implementacije Zakona potrebna je pragmatična legalizacija industrije obezbeđenja, što znači da je potrebno odrediti razuman rok za obuku i licenciranje službenika obezbeđenja, kao i samih kompanija.	2011			√
Zakon mora da obezbedi ravnopravnost svih učesnika na tržištu. Zakon ne sme da sadrži potencijalne diskriminatorne elemente (tela koja nastoje da kroz Zakon dobiju konkretne prerogative: Akredaciono Telo Srbije, Institut za standardizaciju, Komora, udruženja) jer to pored konflikta interesa otvara nove dileme tipa internacionalizacija versus lokalizacija.	2011		√	
Nacionalni standardi obezbeđenja ne smeju biti nametani privrednim subjektima; tržište i privredni subjekti se ne smeju dovoditi u zabludu da su takvi standardi obavezujući, naročito kada su u pitanju tenderske nabavke kod kojih je daleko važnije insistirati na dokazivanju legalnosti poslovanja svakog ponuđača.	2010		√	
Vlada bi trebalo da podstakne usku saradnju između faktora bezbednosti (državni i privatni sektor), konsultujući velike investitore iz privatnog obezbeđenja koji mogu predstaviti svoja iskustva i najbolju praksu iz drugih zemalja EU u kojima posluju kako bi se stvorio stimulativan ambijent za dalje investiranje. Investitori su zainteresovani da u Srbiji ulažu u razvoj industrije obezbeđenja koja će u narednim godinama moći da izvozi usluge i radnu snagu.	2009		√	

STANJE

Srpska industrija privatnog obezbeđenja zapošljava preko 30.000 ljudi i broji više od 150 aktivnih kompanija za obezbeđenje, ali je nakon dugog perioda tokom kog je bila jedina zemlja u regionu i Evropi u kojoj je ovaj sektor privrede decenijama bio bez zakona koji bi regulisao njegovo funkcionisanje, krajem 2013. Srbija godine konačno dobila Zakon o privatnom obezbeđenju. Donošenje Zakona jeste ključni, ali ne i jedini korak koji bi doprineo regulisanju i pravilnom funkcionisanju industrije privatnog obezbeđenja u Republici Srbiji.

Nedostatak podzakonskih akata koji se očekuju u narednom periodu stvara ozbiljne probleme u funkcionisanju

ovog tržišta i to ga čini i dalje aktivnim izvorom korupcije. Država će izdavati licence kompanijama - sa uspostavljenih kriterijuma u industriji obezbeđenja i više neće svako moći osnovati i voditi kompaniju za obezbeđenje; službenicima obezbeđenja će se takođe izdavati licence za rad - biće zvanična provera i selekcija radnika pre primanja u radni odnos; međutim, kompanije i dalje neće biti obavezne da poseduju Polise osiguranja od profesionalne odgovornosti; Zakonom je predviđena obavezna obuka i program edukacije službenika obezbeđenja.

Država je jedan od najvećih korisnika usluga privatnog sektora bezbednosti i kao takva ima kontradiktorne stavove i ponašanje kada su u pitanju javne nabavke usluga obezbeđenja. Naime, država je veoma zainteresovana da

privreda i građani uredno plaćaju poreze i doprinose i po tom osnovu sprovodi rigoroznu politiku. Međutim, kada su u pitanju pomenute javne nabavke usluga obezbeđenja, najčešći kriterijum jeste najniža ponuđena cena i naručilac (država, javno preduzeće) u najvećem broju slučajeva uopšte ne vodi računa o tome da li je izabrani ponuđač izmirio sve poreze i doprinose, da li uredno isplaćuje zarade zaposlenima, koji je radni status zaposlenih itd.

Na taj način, prihvatanje „najpovoljnije“ ponude po osnovu najniže cene zapravo ima negativne posledice jer su neto efekti lošiji po državu (navodne uštede po osnovu razlike u ceni zbog odabira „najpovoljnijeg“ ponuđača su manje od onog što bi država prikupila kada bi od istog ponuđača redovno namirivala sve što je zakonima predviđeno).

Ovo pitanje traži veću pažnju samih državnih organa, ali i Udruženja firmi za obezbeđenje koja treba da deklarativno sankcionišu svoje članice ukoliko posluju na nelegalan način (crna lista).

Imajući u vidu evropsku perspektivu Srbije i njeno otvaranje za ulaganje u sektor privatnog obezbeđenja izvesno je da će i zakonodavstvo i standardi morati da budu međunarodno prepoznatljivi i priznati.

POBOLJŠANJA

Pozitivne okolnosti leže u tome što su svetske i evropske asocijacije koje okupljaju firme i profesionalce za

obezbeđenje preko lokalnih predstavnika - posmatrača prisutne u Srbiji (Konfederacija evropskih kompanija za obezbeđenje (CoESS) koja okuplja sva evropska nacionalna udruženja za obezbeđenje; kao i ASIS International - najeminentnija svetska asocijacija profesionalaca iz industrije privatnog obezbeđenja koja predvodi globalnu inicijativu kada su u pitanju standardi privatnog obezbeđenja).

Obe asocijacije su svojim međunarodnim kredibilitetom i dugogodišnjom ekspertizom iskazale spremnost i volju da potpomognu i podrže udruženje privatnih kompanija za obezbeđenje i nadležne nacionalne organe u Srbiji u radu na usvajanju posebnih zakona koji će regulisati privatno obezbeđenje, a koji će biti usklađeni sa kompleksnim evropskim zakonima i praksama u oblasti privatnog obezbeđenja.

PREOSTALI PROBLEMI

Zakonom predviđeni rok za donošenje podzakonskih akata (šest meseci od datuma usvajanja) je istekao, a podzakonska akta nisu doneta, što odlaže primenu celokupnog Zakona i industriju ostavlja u de facto neizmjenjenoj poziciji.

Prosečno kašnjenje donošenja podzakonskih akata u republici Srbiji je 24 meseca, što navodi na zaključak da ovaj problem može potrajati znatno duže od očekivanog.

PREPORUKE SAVETA

- Nastaviti sa monitoringom procesa donošenja podzakonskih akata Zakona o privatnom obezbeđenju, uz nastavak insistiranja da podzakonska akta u što većoj meri budu harmonizovana sa evropskim rešenjima, uz uvažavanje lokalnih specifičnosti. Izdavanje licenci službenicima obezbeđenja i kompanijama treba da bude vršeno od strane Vlade (MUP-a) ili druge ovlašćene državne agencije, kako bi se izbegla monopolizacija ove industrije i konflikt interesa
- Cilj donošenja Zakona jeste normativno, a ne fiskalno uređenje industrije obezbeđenja. Stoga treba da se vodi računa o principu ekonomičnosti koji podrazumeva razumne troškove koji bi na kraju procesa svakako bili prebačeni na teret korisnika usluga obezbeđenja
- Prilikom implementacije Zakona potrebna je pragmatična legalizacija industrije obezbeđenja, što znači da je potrebno odrediti razuman rok za obuku i licenciranje službenika obezbeđenja, kao i samih kompanija jer je šest meseci već izgubljeno od ukupno predviđenih 18 meseci od trenutka usvajanja Zakona. Iskustva pojedinih zemalja iz okruženja govore da su, uprkos visokoj stopi nezaposlenosti, neodmereni troškovi obuke

i licenciranja učinili privatnu industriju obezbeđenja neatraktivnom delatnošću, kako za strane investitore, tako i za potencionalne radnike.

- Zakon mora da obezbedi ravnopravnost svih učesnika na tržištu. Zakon ne sme da sadrži potencijalne diskriminatorne elemente (tela koja nastoje da kroz Zakon dobiju konkretne prerogative: Akredaciono telo Srbije, Institut za standardizaciju, Komora, udruženja), jer to pored konflikta interesa otvara nove dileme kao što je internacionalizacija versus lokalizacija.
- Vlada bi trebalo da podstakne usku saradnju između faktora bezbednosti (državni i privatni sektor), konsultujući velike investitore iz privatnog obezbeđenja koji mogu predstaviti svoja iskustva i najbolju praksu iz drugih zemalja EU u kojima posluju, kako bi se stvorio stimulativan ambijent za dalje investiranje. Investitori su zainteresovani da u Srbiji ulažu u razvoj industrije obezbeđenja koja će u narednim godinama moći da izvozi usluge i radnu snagu.

SREDSTVA ZA ODRŽAVANJE HIGIJENE U DOMAĆINSTVU I KOZMETIKA

OBLAST BIOCIDNIH PROIZVODA I HEMIKALIJA U 2014.

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
UPRAVLJANJE OPASNIM AMBALAŽNIM OTPADOM				
Vlada treba da podrži napore nadležnog Ministarstva da poveća aktivnosti u oblasti rukovanjem hemikalijama na našem tržištu.	2013			✓
Takođe, potrebne su smernice za sledeće korake u procesu registracije po REACHu za lokalne kompanije, a za period od narednih pet godina kao sto je predviđeno u EU.	2013			✓
KOZMETIČKA INDUSTRIJA				
Kako bi se izvršila harmonizacija propisa u oblasti kozmetike sa odgovarajućim propisima EU neophodno je započet proces dovesti do kraja, odnosno, ubrzati administrativne procedure usvajanja pripremljenih propisa unutar Ministarstva zdravlja. Imajući u vidu da se propisi EU koji se odnose na kozmetičke proizvode konstantno ažuriraju, potrebno je da izrađeni pravilnik što pre stupi na snagu, kako bi harmonizovan tekst bio aktuelan.	2013			✓
Donošenjem pravilnika o bezbednosti kozmetičkih proizvoda biće izvršeno ne samo usklađivanje tehničkih zahteva sa zahtevima koji postoje u EU, već će biti učinjen prvi korak ka organizovanju kontrole na način koji postoji u EU. Naša preporuka je da se nadležni organi više usmere na kontrolu na tržištu, što je praksa u evropskim zemljama, dok kontrola prilikom uvoza treba da bude fokusirana na dokumentaciju koja se odnosi na proizvod (dosije proizvoda), a uklonjena granična sanitarna inspekcija.	2013			✓
Takođe, postojanjem konkretnog propisa koji se odnosi na kozmetičke proizvode biće izbegnute razlike u zahtevima koje postoje od strane različitih ministarstava (naročito u oblasti deklarisanja proizvoda), a koje su posledica primene opštih propisa koji se odnose na različite vrste proizvoda i time zanemaruju specifičnosti pojedinih grupa proizvoda.	2013			✓

STANJE

Pravni okvir za oblast hemikalija je održavan izmenama i dopunama podzakonskih akata koji definišu visine naknada, klasifikaciju i obeležavanje i sl., dok je oblast biocida još uvek neusklađena sa EU regulativom.

Sa novim podzakonskim aktima Zakona o biocidima koji su pripremljeni, bićemo u poziciji da pratimo EU regulativu u ovim pitanjima, što će nam doneti velike promene u ovoj oblasti. Na taj način će biti moguće preciznije planirati proces registracije novih biocidnih proizvoda, biće smanjena mogućnost pojave različitih proizvoda na tržištu, što može da ograniči ozbiljne posledice po zdravlje ljudi i životnu sredinu.

POBOLJŠANJA

Nakon organizacionih promena kao i promene nadležnih ministarstava, proces na registraciji hemikalija, biocidnih proizvoda se se odvijao neometano, tj. održana je ista dinamika kao i u 2013. godini.

PREOSTALI PROBLEMI

Usklađivanje promena EU regulative za hemikalije i biocide putem donošenja novih podzakonskih akata, kao i obezbeđivanje operativne i ekspertske pomoći za izradu Tehničkog dosijea za biocidne proizvode doprinelo bi efikasnijem radu u ovoj oblasti.

Potrebna je dodatna saradnja industrije, međunarodnih eksperata i predstavnika Ministarstva u pripremi platforme

za nastupajuće promene (npr. obeležavanje i klasifikacija po CLP od juna 2015.) u ovoj oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada treba da podrži napore nadležnog ministarstva da poveća aktivnosti u oblasti rukovanja hemikalijama na našem tržištu.
- Takođe, potrebno je i podržati organizovanu saradnju predstavnika potrošača, nadležnog ministarstva i predstavnika industrije na uređenju oblasti rukovanja hemikalijama kroz različite aktivnosti, kao što je bio slučaj u nekim ranijim periodima.

KOZMETIČKA INDUSTRIJA

STANJE

Kozmetički proizvodi su regulisani Zakonom o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe (Službeni glasnik RS br. 92/2011), odnosno Pravilnikom o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti predmeta opšte upotrebe koji se mogu stavljati u promet (Službeni list SFRJ, br. 26/83, 61/84, 56/86, 50/89 i 18/91), kao podzakonskim aktom.

Nekoliko drugih zakona, kao što su Zakon o trgovini, Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda, Zakon o tržišnom nadzoru, Zakon o zaštiti potrošača, takođe se odnose i na kozmetičke proizvode.

Važno je napomenuti da su kozmetički proizvodi trenutno regulisani zajedno sa drugim predmetima opšte upotrebe, odnosno da ne postoji poseban propis koji reguliše isključivo ovu oblast.

U skladu sa gore navedenim propisima, kontrola kozmetičkih proizvoda je u nadležnosti Ministarstva zdravlja, odnosno Odeljenja za sanitarnu inspekciju, Sektora za inspeksijske poslove. Uvozni kozmetički proizvodi podležu kontroli od strane granične sanitarne inspekcije, dok svi kozmetički proizvodi u prometu podležu kontroli od strane tržišne sanitarne inspekcije.

U okviru procesa pridruživanja Republike Srbije EU pla-

nirano je i usklađivanje propisa koji se odnose na kozmetičke proizvode sa relevantnim propisima EU, što podrazumeva i izmene i dopune važećeg Zakona, kao i donošenje novog pravilnika koji bi regulisao isključivo kozmetičke proizvode.

Radna grupa, formirana pri Ministarstvu zdravlja, je još u prvoj polovini 2013. godine završila rad na Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti i načinu, sadržaju i bližim uslovima deklarisanja i označavanja kozmetičkih proizvoda. Međutim, zbog nedostatka pravnog osnova u Zakonu o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe, koji je u nedovoljnoj meri transponovao relevantne EU propise, Pravilnik nije usvojen iako je proteklo više od godinu dana od finalizacije njegovog teksta.

POBOLJŠANJA

Rad na Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe je okončan i Zakon se trenutno nalazi u proceduri. Usvajanje Zakona o izmenama pružiće pravni osnov za usvajanje Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti i načinu, sadržaju i bližim uslovima deklarisanja i označavanja kozmetičkih proizvoda. Prema Nacionalnom programu za usvajanje pravnih tekovina EU (NPAA) 2013-2016. rok za usvajanje Pravilnika je četvrti kvartal 2014. godine.

PREOSTALI PROBLEMI

U odnosu prethodnu godinu, 2014. do sada nije donela

mного promena u oblasti daljeg unapređenja propisa koji se odnose na kozmetičke proizvode. Rokovi za usvajanje Zakona o izmenama Zakona o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe i Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti i načinu, sadržaju i bližim uslovima deklarisanja i označavanja kozmetičkih proizvoda neko-

liko puta do sada su pomerani i odlagani. Prvobitni rok za izradu i usvajanje Pravilnika bio je drugi kvartal 2012. Nadamo se da će trenutno postavljen rok (četvrti kvartal 2014. godine) ovaj put biti ispunjen i da će propisi u Republici Srbiji u oblasti kozmetičkih proizvoda konačno biti usklađeni sa propisima EU.

PREPORUKE SAVETA

- Administrativne procedure usvajanja propisa potrebno je ubrzati – konkretno, za oblast kozmetičkih proizvoda duže traje usvajanje Pravilnika nego što je bilo potrebno radnoj grupi da izradi ceo propis. Pošto se propisi EU koji se odnose na kozmetičke proizvode konstantno ažuriraju, potrebno je da izrađeni pravilnik što pre stupi na snagu, kako bi harmonizovan tekst bio aktuelan i kako bi bilo moguće nesmetano i blagovremeno usklađivanje i u budućnosti.
- Postojanjem specifičnog i konkretnog propisa koji se odnosi na kozmetičke proizvode biće izbegnute razlike u tumačenju, a samim tim i zahtevima koji postoje od strane različitih inspekcija (posebno u oblasti deklarisanja proizvoda), a koje su posledica primene opštih propisa koji zanemaruju specifičnosti pojedinih grupa proizvoda (u ovom slučaju kozmetičkih proizvoda).
- Sistem kontrole kozmetičkih proizvoda u Srbiji treba da bude baziran na kontroli na tržištu, što je praksa u zemljama EU, dok kontrola prilikom uvoza treba da bude fokusirana, pre svega, na dokumentaciju (dosije proizvoda). Usklađivanje tehničkih zahteva sa zahtevima koji postoje u EU, kroz usvajanje Pravilnika o bezbednosti kozmetičkih proizvoda samo je prvi korak ka organizovanju kontrole na način koji postoji u EU.

ODVAJANJE ODREĐENIH SREDSTAVA ZA ODRŽAVANJE ČISTOĆE U MALOPRODAJNIM OBJEKTIMA

STANJE

Od 2012. godine, sredstva za održavanje čistoće klasifikovana u klasu „iritativno“ treba obavezno da se drže na posebnim rafovima u prodavnicama, uz određena uputstva za potrošače („Pravilnik o bližim uslovima za držanje opasne hemikalije u prodajnom prostoru i načinu obeležavanja tog prostora“, Službeni glasnik RS br. 31/11 i 16/12).

Iako je podzakonski akt jasan u pogledu toga na koje pro-

izvode se to odnosi, on ne pruža precizne informacije o tome kako treba sprovesti postupak odvajanja, niti postoje jasna uputstva za raspored proizvoda na rafovima.

To odvajanje sredstava za održavanje čistoće klasifikovanih u klasu „iritativno“ je rešenje koje postoji samo u Srbiji i nije u skladu sa propisima i postupcima EU za proizvode klasifikovane u klasu „iritativno“. Za te vrste sredstava za održavanje čistoće – klasifikovane u klasu „iritativno“ na osnovu važećeg Zakona o hemikalijama (Službeni glasnik RS broj 36/09) – ne zahteva se čak ni posebna vrsta ambalaže, budući da bezbednosni profil tih proizvoda ne opravdava takve odredbe.

POBOLJŠANJA

Od 1. januara 2012. godine, granična sanitarna inspekcija više ne kontroliše hemikalije i biocide (uključujući sredstva za održavanje čistoće i higijene), što je najvažnije poboljša-

nje u uvozu hemikalija i biocida. Očekujemo da će ova pozitivna mera u budućnosti biti proširena i na druge kategorije neprehrambene robe široke potrošnje.

PREOSTALI PROBLEMI

Podzakonski akt o bližim uslovima za držanje opasne

hemikalije u prodajnom prostoru može se okarakterisati kao prepreka trgovini koja nameće dodatna (neopravdana) ograničenja u prometu i prodaji sredstava za održavanje čistoće i higijene na malo. Sa novom EU Uredbom o klasifikaciji i obeležavanju proizvoda, koji stupa na snagu 1. januara 2015. godine, negativni efekat će biti još veći.

PREPORUKE SAVETA

- Sredstva za održavanje čistoće i higijene obeležena kao „iritativna“ treba tretirati na isti način kao u EU, gde ne postoje takva ograničenja.

ČLANOVI SAVETA

AIR SERBIA A.D.

Bulevar umetnosti 16a, 11070 Beograd
Tel: 011 2010 204
Fax: 011 2137 756
E-mail: maja.gedosev@airserbia.com
Web: www.airserbia.com

Адвокати
Спасић и Партнери о.д. Београд
Attorneys at Law
Spasić & Partners o.d. Belgrade

ATTORNEYS AT LAW SPASIC AND PARTNERS O.D. BELGRADE

Gospodar Jovanova 7b, 11000 Beograd
Tel: 011 2633 872, Fax: 011 3283 677
E-mail: office@spasicpartners.com
Web: www.spasicpartners.com

BANCA INTESA A.D. BEOGRAD

Milentija Popovića 7b, 11070 Beograd
Tel: 011 3108 888
E-mail: kabinet@bancaintesa.rs
Web: www.bancaintesa.rs

BOJOVIC & PARTNERS A.O.D. BEOGRAD

Cika Ljubina 16/II, 11000 Beograd
Tel: 011 7850 336
Fax: 011 7850 337
E-mail: office@bojovicpartners.com
Web: www.bojovicpartners.com

COCA-COLA HBC - SRBIJA D.O.O.

Batajnički drum 14-16, 11080 Beograd
Tel: 011 3073 100
Fax: 011 3073 199
Web: www.coca-colahellenic.com

DDOR NOVI SAD A.D.O.

Bulevar Mihajla Pupina 8, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4886 000
Fax: 021 6624 831
E-mail: ddor@ddor.co.rs
Web: www.ddor.co.rs

Airport City Belgrade

AIRPORT CITY BELGRADE

Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 2090 525
E-mail: office@airportcitybelgrade.com
Web: www.airportcitybelgrade.com

AXA OSIGURANJE

Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 2200 400
Fax: 011 2200 401
E-mail: contact@axa.rs
Web: www.axa.rs

BASF SRBIJA D.O.O.

Omladinskih brigada 90B, 11070 Beograd
Tel: 011 3093 403
Fax: 011 3093 423
Web: www.basf.rs

BPI D.O.O.

Imotska 1, 11000 Beograd
Venac Radomira Putnika 1, 25000 Sombor
Tel: +381 25 451 800
Fax: +381 25 451 800
Web: www.bpi-holding.com

CREDIT AGRICOLE SRBIJA A.D. NOVI SAD

Braće Ribnikar 4-6, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4876 876
Fax: 021 4876 976
E-mail: info@creditagricole.rs
Web: www.creditagricole.rs

Alcatel-Lucent

ALCATEL-LUCENT SERBIA – OGRANAK BEOGRAD

Omladinskih brigada 88A, 11070 Beograd
Tel: 011 2286 781
Fax: 011 2288 298
E-mail: alu.belgrade@alcatel-lucent.com
Web: www.alcatel-lucent.com

BAKLAJA & IGRIC LAW OFFICE

Terazije 8, 11000 Beograd
Tel: 011 3812 140
Fax: 011 3812 145
E-mail: advokati@baklaja-igric.com
Web: www.baklaja-igric.com

Bayer

BAYER D.O.O.

Omladinskih brigada 88b, 11070 Beograd
Tel: 011 2070 252
Fax: 011 2070 261
Web: www.bayer.rs

BRITISH AMERICAN TOBACCO

BRITISH AMERICAN TOBACCO
SOUTH-EAST EUROPE D.O.O. BEOGRAD
Bulevar Mihajla Pupina 165g, 11070 Beograd
Tel: 011 3108 700
Web: www.bat.com

CROWE HORWATH BDM D.O.O.

Terazije 5/4, 11000 Beograd
Tel: 011 6558 500
Fax: 011 6558 501
E-mail: office@crowehorwath.rs
Web: www.crowehorwath.rs

ALPHA BANK

ALPHA BANK SRBIJA A.D.

Kralja Milana 11, 11000 Beograd
Tel: 0800 250 250
Fax: 011 3243 516
E-mail: gm-office@alphabankserbia.com
Web: www.alphabankserbia.com

Ball Packaging Europe

BALL PACKAGING EUROPE BELGRADE LTD.

Batajnički drum 21A, 11080 Zemun - Beograd
Tel: 011 3770 600
Fax: 011 3770 752
Web: www.ball-europe.com

BDK ADVOKATI/ATTORNEYS AT LAW

Dobračina 38, 11000 Beograd
Tel.: 011 3284 212
Fax: 011 3284 213
E-mail: office@bdklegal.com
Web: www.bdklegal.com

CARLSBERG SRBIJA D.O.O.

Proleterska 17, 21413 Čelarevo
Tel: 021 7550 600
Fax: 021 7550 658
E-mail: info@carlsberg.rs
Web: www.carlsbergsrbija.rs

DANUBE FOODS D.O.O.

Batajnički drum 10 deo 1b, 11000 Beograd
Tel.: 011 2222 500
Fax: 011 2222 533
E-mail: office@salford.rs

DELHAIZE SERBIA D.O.O.

Jurija Gagarina 14, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 7153 400
Fax: 011 7153 900
E-mail: office@delhaize.rs
Web: www.maxi.rs, www.delhaizegroup.com

DELOITTE D.O.O.

Terazije 8, 11000 Beograd
Tel: 011 3812 100
Fax: 011 3812 112
E-mail: ceyuinfo@deloittece.com
Web: www.deloitte.com/rs

DELTA HOLDING

Milentija Popovića 7b, 11070 Beograd
Tel: 011 2011 144
Fax: 011 2011 111
E-mail: office@deltaholding.rs
Web: www.deltaholding.rs

**German-Serbian
Business Association**

**DEUTSCH-SERBISCHE WIRTSCHAFTSVEREINIGUNG
(DSW)**

Topličin venac 19-21, 11000 Beograd
Tel: 011 2028 010, Fax: 011 3034 780
E-mail: info@ahk.rs

Web: www.serbien.ahk.de/rs, www.serbien.ahk.de

ECOLAB HYGIENE D.O.O.

Milana Tankosića 8, 11000 Beograd
Tel: 011 2076 800
Fax: 011 2076 802
E-mail: office.belgrade@ecolab.com
Web: www.ecolab.rs

DHL INTERNATIONAL BEOGRAD D.O.O.

Jurija Gagarina 36 V, 11070 Beograd
Tel: 011 3105 500
E-mail: info-rs@dhl.com
Web: www.dhl.rs

EKO SERBIA A.D.

Member of Hellenic Petroleum group
Tošin bunar 274a, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 2061 500, Fax: 011 2061 555
E-mail: administracija@hellenic-petroleum.rs
Web: www.ekoserbia.com

DIRECT GROUP DOO BEOGRAD

Autoput za Novi Sad 96, 11080 Beograd
Tel: 011 3532 900
Fax: 011 3532 908
E-mail: office@direct-group.com
Web: www.direct-group.com

The miracles of science™

DUPONT SRB D.O.O.

Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 2090 580
Fax: 011 2090 598
Web: www.rs.ag.dupont.com

**Building a better
working world**

ERNST & YOUNG D.O.O. BEOGRAD

Španskih boraca 3, "Blue Center", 11070 Beograd
Tel: 011 2095 800
E-mail: ey.office@rs.ey.com
Web: www.ey.com/rs

ERSTE BANK A.D. NOVI SAD

Bulevar oslobođenja 5, 21000 Novi Sad
Tel: 0800 201 201, 060 7979 000, E-mail: info@erstebank.rs
Erste Poslovni centar
Milutina Milankovića 11b, 11000 Beograd
Tel: 0800 201 201, 060 7979 000, Web: www.erstebank.rs

ERSTE GROUP IMMORENT SERBIA D.O.O.

Milutina Milankovića 11a, 11070 Beograd
Tel: 011 2287 480
Fax: 011 2287 482
E-mail: office.rs@immorent.com
Web: www.erstegroupimmorent.rs

EUROBANK A.D. BEOGRAD

Vuka Karadžića 10, 11000 Beograd
Tel: 011 3082 860
Fax: 011 3376 807
E-mail: office@eurobank.rs
Web: www.eurobank.rs

EUROFAST GLOBAL D.O.O.

Beogradska 31/4, 11000 Beograd
Tel: 011 3241 484
Fax: 011 3038 848
E-mail: jelena.janjic@eurofast.eu
Web: www.eurofast.eu

FIAT AUTOMOBILI SRBIJA D.O.O.

Kosovska 4, 34000 Kragujevac
Tel: 034 502 622, 011 3030 906
Fax: 034 323 000, 011 3030 914
Web: www.fiatsrbija.rs, www.fiat.com

FINDOMESTIC BNP PARIBAS GROUP

Bulevar Mihaila Pupina 115a, 11000 Beograd
Tel: 011 3331 733
Fax: 011 3331 766
E-mail: office@findomestic.rs
Web: www.findomestic.rs

FRESENIUS MEDICAL CARE SRBIJA D.O.O.

Beogradski put bb, 26300 Vršac
Tel: 011 3951 000
Fax: 011 3951 090
E-mail: vera.trunic@fmc-ag.com
Web: www.fmc-ag.com

G4S SECURE SOLUTIONS D.O.O.

Viline Vode 6, 11000 Beograd
Tel: 011 2097 900
Fax: 011 2097 914
E-mail: direkcija@rs.g4s.com
Web: www.g4s.rs

GEBRÜDER WEISS TRANSPORT AND LOGISTICS D.O.O.

Beogradska bb, 11272 Dobanovci
Tel: 011 3715 200
Fax: 011 3715 201
E-mail: office.beograd@gw-world.com
Web: www.gw-world.rs, www.gw-world.com

GRAND CASINO BEOGRAD

Bulevar Nikole Tesle 3, 11080 Beograd
Tel: 011 2202 800
Fax: 011 2202 810
E-mail: info@grandcasinobeograd.com
Web: www.grandcasinobeograd.com

GRUNDFOS SRBIJA D.O.O.

Obilazni put Sever 21, 22320 Indija
Tel: 022 367 300
Fax: 022 367 302
Web: www.grundfos.rs, www.grundfos.com

GTC INTERNATIONAL DEVELOPMENTS ILC BELGRADE

Bulevar Zorana Đinđića 64a, 11070 Beograd
Tel: 011 3130 751
Fax: 011 3130 752
E-mail: office@gtcserbia.com
Web: www.gtcserbia.com, www.gtc.com.pl

HARRISONS

Bulevar Mihaila Pupina 6, PC Ušće, 11000 Beograd
Tel: 011 3129 825
Fax: 011 3129 823
E-mail: office@harrison-solicitors.com
Web: www.harrison-solicitors.com

HAUZMAJSTOR D.O.O.

Dunavska 57a, 11000 Beograd
Tel: 011 3034 034
Fax: 011 2070 995
E-mail: office@hauzmajstor.rs
Web: www.hauzmajstor.rs

HEINEKEN SRBIJA DOO

Omladinskih brigada 90b, 11070 Beograd
Tel: 011 3538 600
Fax: 011 3538 691
E-mail: info.serbia@heineken.com
Web: www.heinekeninternational.com

HEMOPARM A.D.

Beogradski put bb, 26300 Vrsac
Tel: 013 803 500
Fax: 013 831 503
E-mail: svakodobro@hemofarm.com
Web: www.hemofarm.rs

HENKEL SRBIJA D.O.O.

Bulevar oslobođenja 383, 11040 Beograd
Tel: 011 2072 200
Fax: 011 2072 294
Web: www.henkel.rs

HEWLETT PACKARD D.O.O.

Omladinskih brigada 90B, 11070 Beograd
Tel: 011 2055 800
Fax: 011 2055 936
Web: www.hp.rs

hinttech

HINTTECH D.O.O.

Mornarska 7, 21000 Novi Sad
Tel: 021 6301 548
Fax: 021 6392 826
E-mail: serbia@hinttech.com
Web: www.hinttech.com

HUAWEI

HUAWEI TECHNOLOGIES D.O.O.

Vladimira Popovića 38/V, 11070 Beograd
Tel: 011 2209 607
Fax: 011 2209 607
E-mail: office.serbia@huawei.com
Web: www.huawei.com

**HYATT
REGENCY**
BELGRADE

HYATT REGENCY BELGRADE

Milentija Popovića 5, PO Box 07, 11070 Beograd
Tel: 011 3011 234
Fax: 011 3112 330
E-mail: belgrade.reGENCY@hyatt.com
Web: www.belgrade.reGENCY.hyatt.com

HYPO ALPE ADRIA
SA VAMA. UZ VAS. ZA VAS.

HYPO ALPE-ADRIA-BANK A.D. BEOGRAD

Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 2226 000
Fax: 011 2226 555
E-mail: office@hypo-alpe-adria.rs
Web: www.hypo-alpe-adria.rs

HYPO ALPE ADRIA
SA VAMA. UZ VAS. ZA VAS.

HYPO ALPE-ADRIA-LEASING D.O.O. BEOGRAD

Bulevar Mihajla Pupina 115g, 11070 Beograd
Tel: 011 2227 000
Fax: 011 2227 099
E-mail: leasing.belgrade@heta.rs
Web: www.hypo-alpe-adria.rs

Interbilanz

IB INTERBILANZ CONSULTING & AUDIT D.O.O.

Bulevar Milutina Milankovića 136a, 11070 Beograd
Tel: 011 6557 043
Fax: 011 6693 999
E-mail: office@ibgroup.rs
Web: www.ibgroup.at

IKEA SRBIJA D.O.O.

Autoput 22, 11070 Beograd
Tel: 011 2098 802
Web: www.ikea.com

INTERALLIS
Chemicals
We Source Your Success

INTERALLIS CHEMICALS

Neznanog junaka 27a, 11040 Beograd
Tel: 011 3679 230
Fax: 011 3679 231
E-mail: serbia@interallis.com
Web: www.interallis.com

**INTESA
LEASING BEOGRAD**

INTESA LEASING D.O.O. BEOGRAD

Cara Uroša 54, 11000 Beograd
Tel: 011 2025 400
Fax: 011 2025 433
E-mail: ilbhead@intesaleasing.rs
Web: www.intesaleasing.rs

JANKOVIĆ • POPOVIĆ • MITIĆ

JANKOVIC, POPOVIC & MITIC D.O.

Vladimira Popovića 6, NBGP Apt, 11070 Beograd
Tel: 011 2076 850
Fax: 011 2076 899
E-mail: office@jpm.rs
Web: www.jpm.rs

Jones Lang LaSalle

JONES LANG LASALLE D.O.O.

Danube Business Center
Bulevar Mihajla Pupina 10 L, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 7850 600, Fax: 011 7850 597
E-mail: belgrade@eu.jll.com
Web: www.joneslanglasalle.rs

JT INTERNATIONAL A.D. SENTA

Subotički drum 17, 24400 Senta
Tel: 011 2050 300
Fax: 011 2050 301
Web: www.jti.com

KAPSCH D.O.O.

Sava Business Center
Milentija Popovića 5B, 11070 Beograd
Tel: 060 073 0303, Fax: 011 2282 679
E-mail: kapsch.srb@kapsch.net
Web: www.kapsch.net, www.kapsch.rs

karanovic/nikolic

KARANOVIĆ & NIKOLIĆ

Resavska 23, 11000 Beograd
Tel: 011 3094 200
Fax: 011 3094 223
E-mail: knserbia@karanovic-nikolic.com
Web: www.karanovic-nikolic.com

KNAUF INSULATION D.O.O.

Batajnički drum 16b, 11080 Beograd
Tel: 011 3310 800
Fax: 011 3310 801
E-mail: office.belgrade@knaufinsulation.com
Web: www.knaufinsulation.rs, www.knaufinsulation.com

KOMERCIJALNA BANKA
Meni najbliža

KOMERCIJALNA BANKA A.D.

Svetog Save 14, 11000 Beograd
Tel: 011 3080 100
Fax: 011 3440 033
E-mail: posta@kmbank.com
Web: www.kmbank.com

cutting through complexity

KPMG D.O.O.

Kraljice Natalije 11, 11000 Beograd
Tel: 011 2050 500
Fax: 011 2050 550
E-mail: info@kpmg.rs
Web: www.kpmg.rs

LAFARGE BFC D.O.O.

Trg BFC 1, 21300 Beočin
Tel: 021 874 271
Fax: 021 874 143
E-mail: lbfc.office@bfc.lafarge.com
Web: www.lafarge.rs, www.lafarge.com

LES LABORATOIRES SERVIER

Bulevar Mihajla Pupina 165v, 11070 Beograd
Tel: 011 2225 060
Fax: 011 2225 067
E-mail: info@rs.mailgrs.com
Web: www.servier.rs

L'ORÉAL BALKAN D.O.O.

Bulevar Zorana Đinđića 64a, 11070 Beograd
Tel: 011 2205 900
Fax: 011 2205 901
Web: www.loreal.com

LUKOIL

LUKOIL SRBIJA AD

Bulevar Mihajla Pupina 165d, 11070 Beograd
Tel: 011 2220 200
Fax: 011 2220 294
Web: www.lukoil.rs

MACE D.O.O.

Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 2200 250
Fax: 011 2200 265
E-mail: serbia.office@macegroup.com
Web: www.mace.co.rs, www.macegroup.com

A company of **PEPSICO**

MARBO PRODUCT D.O.O., A COMPANY OF PEPSICO

Đorda Stanojevića 14, 11070 Beograd
Tel: 011 3637 000, Fax: 011 3637 069
E-mail: belgrade.office@pepsico.com
Web: www.pepsico.com
www.facebook.com/PepsiCoSrbijaOfficial
twitter.com/PepsiCoSrbija

MARIĆ | MALISIĆ | DOSTANIĆ
correspondent in law of
Gide Loyrette Nouel

MARIĆ, MALISIĆ & DOSTANIĆ O.A.D. CORRESPONDENT LAW FIRM OF GIDE LOYRETTE NOUËL
Resavska 32/4, 11000 Beograd
Tel: 011 3024 900, Fax: 011 3024 910
E-mail: office@mmd-associates.com
Web: www.mmd-associates.com

MERCK D.O.O.
Omladinskih brigada 90v, 11070 Beograd
Tel: 011 2175 761
Fax: 011 2176 781
E-mail: merck@merck.rs
Web: www.merck.rs, www.merck.de

MERKUR OSIGURANJE A.D.O.
Bulevar Mihaila Pupina 6/22, 11070 Beograd
Tel: 011 7852 727
Fax: 011 7852 728
E-mail: office@merkur.rs
Web: www.merkur.rs

MESSER TEHNOGAS A.D.
Banjički put 62, 11000 Beograd
Tel: 011 3537 200
Fax: 011 3537 291
E-mail: postoffice@messer.rs
Web: www.messer.rs

METRO CASH & CARRY
Autoput za Novi Sad 120, 11080 Beograd
Tel: 011 3777 208
Fax: 011 3777 539
E-mail: pr@metro.rs
Web: www.metro.rs

METROPOL PALACE D.O.O.
Bulevar Kralja Aleksandra 69, 11000 Beograd
Tel: 011 3333 100
Fax: 011 3333 300
E-mail: office@metropolpalace.com
Web: www.metropolpalace.com

MINI PANI D.O.O.
Hipodromska bb, 24107 Subotica
Tel: 024 621 521
Fax: 024 621 522
E-mail: kontakt@minipani.com
Web: www.minipani.com

MONDELEZ D.O.O. BEOGRAD
Omladinskih brigada 88b/III, 11070 Beograd
Tel: 011 3530 800
Fax: 011 3133 788
Web: www.mondelezinternational.com

NBG LEASING D.O.O.
Airport City, Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 2287 982, 2288 071, 2288 074, 2288 079
Fax: 011 2287 984
E-mail: office@nbgleasing.co.rs
Web: www.nbgleasing.rs

NESTLÉ ADRIATIC S D.O.O.
Železnička 131, 11271 Beograd-Surčin
Tel: 011 2019 301
Fax: 011 3132 022
E-mail: info@rs.nestle.com
Web: www.nestle.rs

NIS A.D. NOVI SAD (NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE)
Narodnog fronta 12, 21000 Novi Sad
Tel.: 021 4811 111
Fax: 021 4813 037
E-mail: office@nis.eu
Web: www.nis.rs

NOKIA SOLUTIONS AND NETWORKS SERBIA D.O.O. BEOGRAD
Đorđa Stanojevića 14, 11070 Beograd
Belgrade Office Park, Building II, Gallery Floor
Tel: 011 3070 123, 3070 111, Fax: 011 3070 167
Web: www.nsn.com

ORION TELEKOM D.O.O.
Gandijeva 76a, 11070 Beograd
Tel: 011 2228 333
Fax: 011 2228 336
E-mail: office@oriontelekom.rs
Web: www.oriontelekom.rs

PATRIMONS D.O.O.
Sterijina 7, 11000 Beograd
Tel: 011 2772 729
Fax: 011 2781 829
E-mail: office@patrimons.com
Web: www.patrimons.rs

PERNOD RICARD SERBIA
Bulevar oslobođenja 211, 11000 Beograd
Tel: 011 3975 246
Fax: 011 3974 380
Web: www.pernodricard.com

PETRIKIĆ & PARTNERI AOD IN COOPERATION WITH CMS REICH-ROHRWIG HEINZ
Cincar Jankova 3, 11000 Beograd
Tel: 011 3208 900, Fax: 011 3208 930
E-mail: belgrade@cms-rrh.com
Web: www.cms-rrh.com

PHILIP MORRIS SERVICES D.O.O. BEOGRAD
Bulevar Zorana Đinđića 64a, 11070 Beograd
Tel: 011 2010 800
Fax: 011 2010 824
Web: www.philipmorrisinternational.com

PIRAEUS BANK A.D. BEOGRAD
Milentija Popovića 5b, 11070 Beograd
Tel: 011 3024 000
Fax: 011 3024 400
E-mail: banka@piraeusbank.rs
Web: www.piraeusbank.rs

PIRAEUS LEASING D.O.O.
Milentija Popovića 5b, 11170 Beograd
Tel: 011 2228 600
Fax: 011 2228 601
E-mail: office@piraeusleasing.rs
Web: www.piraeusleasing.rs

PRICEWATERHOUSECOOPERS D.O.O.
Airport City Belgrade, Omladinskih brigada 88a, 11070 Beograd
Tel: 011 3302 100
Fax: 011 3302 101
Web: www.pwc.rs

PRISTOP
Bulevar Milutina Milankovića 136, ulaz A / I, 11070 Beograd
Tel: 011 7151 764, Fax: 011 7151 740
E-mail: office@pristop.rs
Web: www.pristop.rs

PROCREDIT BANK
Milutina Milankovića 17, 11000 Beograd
Tel: 011 2077 906
Fax: 011 2077 905
E-mail: info@procreditbank.rs
Web: www.procreditbank.rs

RAIFFEISEN BANKA A.D. BEOGRAD
Đorđa Stanojevića 16, 11070 Beograd
Tel: 011 3202 100
E-mail: info@raiffeisenbank.rs
Web: www.raiffeisenbank.rs

RAIFFEISEN LEASING D.O.O.
Đorđa Stanojevića 16, 11070 Beograd
Tel: 011 2207 400
Fax: 011 2289 007
E-mail: info.leasing@raiffeisen-leasing.rs
Web: www.raiffeisen-leasing.rs

RAUCH SERBIA D.O.O.
Baja Pivljanina 13, 11000 Beograd
Tel: 011 2652 225
Fax: 011 2652 298
E-mail: office.serbia@rauch.cc
Web: www.rauch.cc

ROCHE D.O.O.
Milutina Milankovića 11a, 11070 Beograd
Tel: 011 2022 803
Fax: 011 2022 808
E-mail: serbia.office@roche.com
Web: www.rochesrbija.rs, www.roche.com

SBERBANK SRBIJA A.D. BEOGRAD
Bulevar Mihaila Pupina 165g, 11070 Beograd
Tel: 0700 700 800, 011 2257 498
Fax: 011 2013 270
E-mail: info@sberbank.rs
Web: www.sberbank.rs

SOCIETE GENERALE BANKA SRBIJA A.D. BEOGRAD, CLOSED JOINT STOCK COMPANY
Bulevar Zorana Đinđića 50 a/b, 11070 Beograd
Tel: 011 3011 400, 011 2221 200, Fax: 011 3132 885
E-mail: Retail banking - stanovnistvo.sgs@socgen.com
Corporate clients - privreda.sgs@socgen.com
Web: www.societegenerale.rs

STMG CONSULTANCY D.O.O. BEOGRAD
Bulevar Zorana Đinđića 144v, 11070 Beograd
Tel: 011 3535 400
Fax: 011 3535 401
E-mail: sasa.trajkovic@stmgconsultancy.com
Web: www.stmgconsultancy.com

Telenor D.O.O.
Omladinskih brigada 90, 11070 Beograd
Mob: 063 9000
Web: www.telenor.rs

RINGIER AXEL SPRINGER D.O.O.
Žorža Klemansoa 19, 11000 Beograd
Tel: 011 3334 701, Fax: 011 3334 703
E-mail: komunikacije@ringieraxelspringer.rs
Web: www.ringieraxelspringer.rs, www.ringieraxelspringer.com

S&T SERBIA D.O.O.
Đorđa Stanojevića 14/III, 11070 Beograd
Tel: 011 3116 221
Fax: 011 3117 665
E-mail: info@snt.rs
Web: www.snt.rs

SCHNEIDER ELECTRIC SRBIJA D.O.O.
Vladimira Popovića 38-40, 11070 Beograd
Tel: 011 3773 100
E-mail: podrska.klijentima@schneider-electric.com
Web: www.schneider-electric.com

SOCIETE GENERALE INSURANCE A.D.O.
Bulevar Mihaila Pupina 115dj, 11070 Beograd
Tel: 011 2608 662, Fax: 011 2607 330
E-mail: info.osiguranje@socgen.com
Web: www.sogeosiguranje.rs, www.societegenerale.com

STRAUSS ADRIATIC D.O.O.
Miloša Obilića 41, 22310 Šimanovci
Tel: 022 408 000
Fax: 022 408 067
E-mail: info@strauss-group.rs
Web: www.strauss-group.rs, www.strauss-group.com

TETRA PAK PRODUCTION
Milutina Milankovića 11b, 11070 Beograd
Tel: 011 2017 361
Fax: 011 2017 380
Web: www.tetrapak.rs

RIO TINTO
RIO SAVA EXPLORATION D.O.O.
Takovska 45/IV, 11000 Beograd
Tel: 011 2761 477
Fax: 011 2752 376
Web: www.riotinto.com, www.riotintosrbia.com

S-LEASING D.O.O.
Bulevar Milutina Milankovića 11a/IV, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 2010 700, 2010 701, Fax: 011 2010 702
E-mail: office@s-leasing.rs
Web: www.s-leasing.rs

SIEMENS D.O.O. BEOGRAD
Omladinskih brigada 21, 11070 Beograd
Tel: 011 2096 305
Fax: 011 2096 061
E-mail: office.rs@siemens.com
Web: www.siemens.rs

SOGLEASE SRBIJA D.O.O.
Bulevar Zorana Đinđića 48B, 11070 Beograd
Tel: 011 2221 369
Fax: 011 2221 388
E-mail: sogelease.srbija@socgen.com
Web: www.sogelease.rs

SYNGENTA AGRO D.O.O.
Sava Business Center
Milentija Popovića 5a, 11070 Beograd
Tel: 011 3129 981, 3129 982
Fax: 011 3129 980
Web: www.syngenta.rs, www.syngenta.com

THE COCA-COLA COMPANY (BARLAN S&M D.O.O.)
Batajnički drum 14-16, 11080 Beograd
Tel: 011 3081 100
Fax: 011 3081 166
E-mail: obelgrade@eur.ko.com
Web: www.thecoca-colacompany.com

ROBNE KUĆE BEOGRAD D.O.O.
Makenzijeva 57, 11000 Beograd
Tel: 011 3206 540
Fax: 011 3206 550
E-mail: office@rkbeograd.rs
Web: www.rkbeograd.rs

SBB SERBIAN BROADBAND
Bulevar Zorana Đinđića 8a, 11000 Beograd
Tel: 011 4001 146, 19900
E-mail: info@sbb.co.rs
Web: www.sbb.rs

SLADARA MALTINEX D.O.O.
Industrijska zona b.b. 21400 Bačka Palanka
Tel: 021 752 910
Fax: 021 6042 399
Web: www.soufflet.com

Mercedes-Benz

STAR IMPORT D.O.O.
Omladinskih brigada 33, 11070 Beograd
Tel: 011 3019 001
Fax: 011 3019 036
E-mail: informacije@starimport.rs
Web: www.mercedes-benz.rs

TELEKOM SRBIJA A.D.
Takovska 2, 11000 Beograd
Tel: 011 3337 171
Mob: 064 789
E-mail: prsekotor@telekom.rs
Web: www.telekom.rs

THE INTERNATIONAL SCHOOL OF BELGRADE
Temišvarska 19, 11000 Beograd
Tel: 011 2069 999
Fax: 011 2069 944
E-mail: isb@isb.rs
Web: www.isb.rs

Tigar Tyres

TIGAR TYRES D.O.O. PIROT
PREDUZEĆE ZA PROIZVODNJU GUMA
 Nikola Pašić 213, 18300 Piro
 Tel: 010 2157 000
 Fax: 010 2157 010
 Web: www.michelin.rs

TITAN CEMENTARA KOSJERIĆ D.O.O.
 Živojina Mišića b.b. 31260 Kosjerić
 Tel: 031 590 300
 Fax: 031 590 398
 Web: www.titan.rs

UNICREDIT BANK SERBIA JSC
 Rajiceva 27-29, 11000 Belgrade
 Tel: 011 3777 888
 Fax: 011 3342 200
 E-mail: office@unicreditgroup.rs
 Web: www.unicreditbank.rs

UNIQA NEŽIVOTNO OSIGURANJE ADO
 Milutina Milankovića 134G, 11070 Novi Beograd
 Tel: 011 2024 100
 E-mail: info@uniqa.rs
 Web: www.uniqa.rs

VB LEASING D.O.O. BEOGRAD
 Djordja Stanojevića 12, 11070 Beograd
 Tel: 011 2016 500
 Fax: 011 2016 567
 E-mail: office@vbleasing.rs
 Web: www.vbleasing.rs

VICTORIA GROUP A.D.
 Bulevar Mihajla Pupina 115b, 11070 Beograd
 Tel: 011 3532 700
 Fax: 011 3532 728
 E-mail: office@victoriagroup.rs
 Web: www.victoriagroup.rs

VIP MOBILE D.O.O.
 Omladinskih brigada 21, 11070 Beograd
 Tel: 060 1234
 Fax: 011 2253 334
 E-mail: komunikacije@vipmobile.rs
 Web: www.vipmobile.rs

VOJVOĐANSKA BANKA A.D. NOVI SAD
- MEMBER OF NBG GROUP
 Trg Slobode 5-7, 21000 Novi Sad
 Tel: 021 421 077, Fax: 021 6624 859
 E-mail: kabinet@voban.groupnbg.com
 Web: www.voban.co.rs

WIENER RE AKCIONARSKO DRUŠTVO
ZA REOSIGURANJE BEOGRAD
 Trešnjiog cveta 1, 11070 Beograd
 Tel: 011 2209 960, Fax: 011 2251 711
 E-mail: wienerre@wiener.co.rs
 Web: www.wienerre.rs, www.vig-re.com

WIENER STAEDTISCHE OSIGURANJE A.D.O. BEOGRAD
 Trešnjiog cveta 1, 11070 Beograd
 Tel: 011 2209 901
 Fax: 011 2209 900
 E-mail: office@wiener.co.rs
 Web: www.wiener.co.rs

Law Office Miroslav Stojanović
 cooperating law office of

WOLF THEISS IN COOPERATION WITH LAW OFFICE
MIROSLAV STOJANOVIC
 Poslovni centar Ušće
 Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
 Tel: 011 3302 900, Fax: 011 3302 925
 E-mail: beograd@wolftheiss.com
 Web: www.wolftheiss.com

ZIVKOVIC SAMARDZIC A.O.D. BEOGRAD
 Makedonska 30, 11000 Beograd
 Tel: 011 2636 636
 Fax: 011 2635 555
 E-mail: office@zslaw.rs
 Web: www.zslaw.rs

ZASLUGE

Bela knjiga 2014 je nastala zajedničkim zalaganjem brojnih članica Saveta stranih investitora. Posebno želimo da odamo dužno poštovanje odborima Saveta, koji su imali ključnu ulogu u procesu pisanja publikacije.

Želimo da odamo priznanje sledećim kompanijama za njihov doprinos Beloj knjizi 2014:

AXA Osiguranje	Les Laboratoires Servier
Baklaja & Igric Law Office	LUKOIL Srbija AD
BASF Srbija d.o.o.	Marbo Product d.o.o, a company of PepsiCo
Bayer d.o.o.	Maric, Malisic & Dostanic o.a.d. - correspondent law firm of Gide Loyrette Nouel
BDK Advokati/Attorneys at Law	Merck d.o.o.
Bojovic & Partners a.o.d. Beograd	Messer Tehnogas A.D.
BPI d.o.o.	Metro Cash & Carry
British American Tobacco SEE d.o.o. Beograd	Mondelez d.o.o. Beograd
Crowe Horwath BDM d.o.o.	Nestlé Adriatic S d.o.o.
DDOR Novi Sad a.d.o.	NIS a.d. Novi Sad (Naftna industrija Srbije)
Delhaize Serbia d.o.o.	PATRIMONS d.o.o.
Delta Holding	Petrikic & Partneri AOD in cooperation with CMS Reich-Rohrwig Heinz
DHL International Beograd d.o.o.	Philip Morris Services d.o.o. Beograd
ECOLAB HYGIENE d.o.o.	ProCredit Bank
FIAT Automobili Srbija d.o.o.	Roche d.o.o.
Fresenius Medical Care Srbija d.o.o.	S&T Serbia d.o.o.
G4S SECURE SOLUTIONS D.O.O.	TELEKOM SRBIJA a.d.
HARRISONS	Telenor d.o.o.
Hemofarm a.d.	The Coca-Cola Company (Barlan S&M d.o.o.)
Henkel Srbija d.o.o.	UniCredit Bank Serbia JSC
Hewlett Packard d.o.o.	UNIQA NEZIVOTNO OSIGURANJE ADO
IB Interbilanz Consulting & Audit d.o.o.	VB Leasing d.o.o. Beograd
Jankovic, Popovic & Mitic o.d.	Victoria Group a.d.
Jones Lang LaSalle d.o.o.	VIP MOBILE d.o.o.
JT International a.d. Senta	Wiener Staedtische Osiguranje a.d.o. Beograd
Karanović & Nikolić	Zivkovic Samardzic a.o.d. Beograd
KPMG d.o.o.	
Lafarge BFC d.o.o.	

Želimo da iskazemo zahvalnost Smart Kolektivu za njihovu ekspertsku pomoć i doprinos u sačinjavanju teksta o Manifestu društveno odgovornog poslovanja i udruženju Kozmodet za ekspertsku pomoć i doprinos u sačinjavanju teksta o Sredstvima za održavanje higijene u domaćinstvu i kozmetika.

IZDAVAČ:

Savet stranih investitora
Gospodar Jevremova 47, IV sprat
11000 Beograd
Srbija
e-mail: office@fic.org.rs
www.fic.org.rs

Prelom, realizacija, produkcija:

Metropolis Co. d.o.o.
Admirala Vukovića 16
11000 Beograd
Srbija
www.metropolis.rs

Štampa:

BiroGraf, Beograd

Foreign Investors Council

**Gospodar Jevremova 47, IV sprat
11000 Beograd
Srbija
office@fic.org.rs
www.fic.org.rs**